Américo Guerreiro de Sousa

Compoziţie la viitor
Cronos

Deşi a debutat abia în 1980, romancierul portughez Américo Guerreiro de Sousa (n. 1942) s-a impus foarte curînd atenţiei cititorilor şi criticii ca autor al cîtorva romane de succes, distinse cu premii şi figurînd un timp îndelungat pe primele locuri în listele de *best-sellers*.
Compoziţie la viitor şi *Cronos* sînt două tulburătoare poveşti de dragoste, în care jocul dintre realitate şi fantastic sau imaginar este subtil dozat, pînă la dramatice deznodăminte.

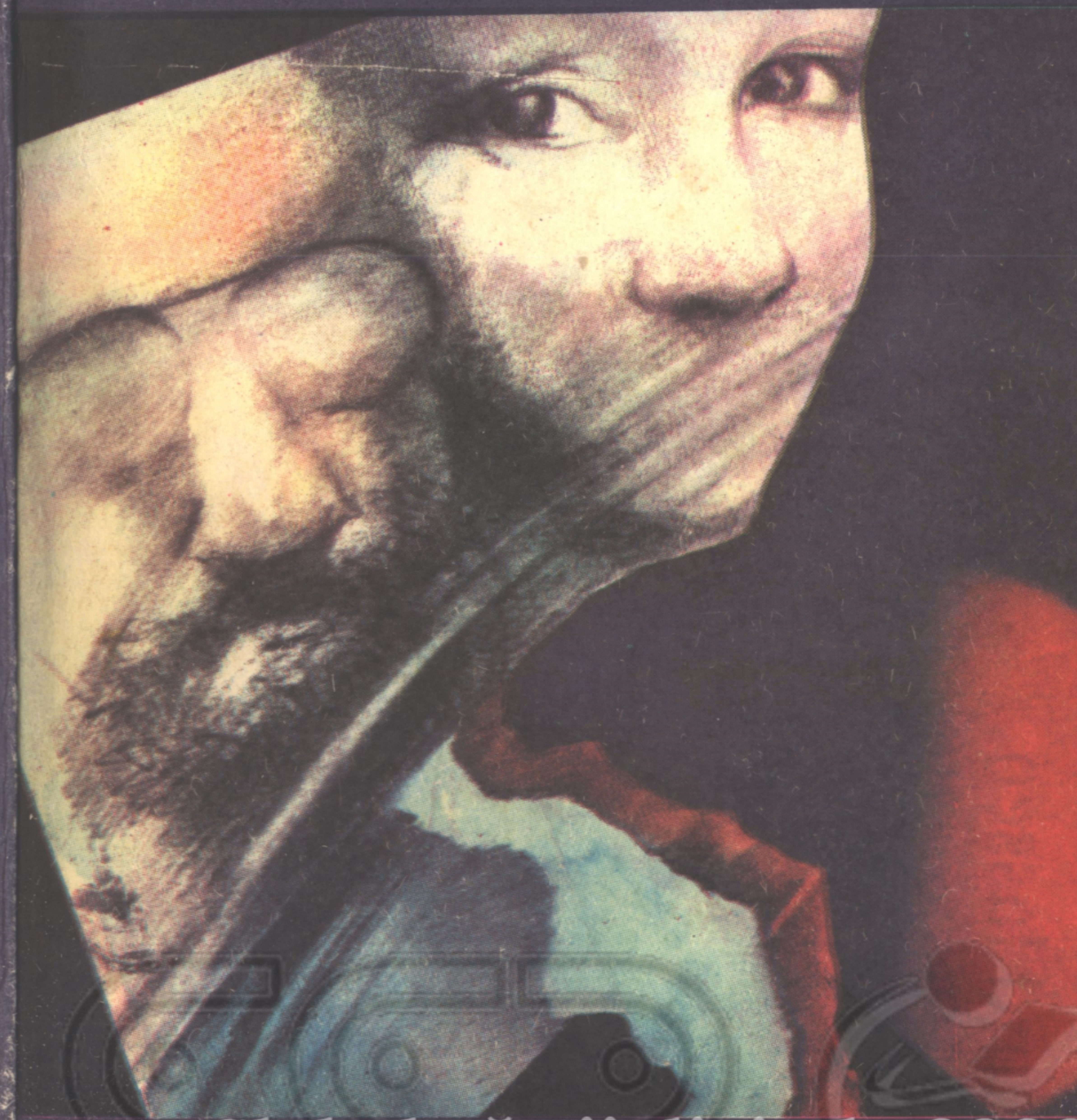
EDITURA UNIVERS
GLOBUS

Lei 13

Américo Guerreiro de Sousa
Compoziţie la viitor
Cronos
1988

AMÉRICO GUERREIRO DE SOUSA

Compoziţie la viitor
Cronos

Clubul Globus / Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica : Mircea Dumitrescu. Ilustraţia : Ştefan Damo

AMÉRICO GUERREIRO de SOUSA
EXERCÍCIO NO FUTURO
Guimaraes & Ca Editores
Portugalia, 1980

OS CORNOS DE CRONOS
Livraria Bertrand, SARL
Portugalia, 1981

GLOBUS

Américo Guerreiro de Sousa

Compoziţie la viitor
Cronos

Traducere, postfaţă
şi note de
MICAELA GHIŢESCU

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1988

COMPOZIŢIE LA VIITOR

Viitorul e bătrîn ca și Trecutul.
Și, înaintînd spre Viitor,
Trecutu-l cucerim !

ANTÓNIO MARIA LISBOA

1

APARENT NU VA EXISTA nici un motiv ca ascensorul să nu funcționeze. Ușile se vor închide, lumina se va aprinde. Și totuși, oricît voi apăsa pe butonul al treilea din șirul de zece butoane asemănătoare, liftul va refuza să-mi dea ascultare. Mă voi gîndi să folosesc scările. Dar nu va fi plăcut să urc pe jos trei etaje, deși nu va atîrna greu valiza din piele albă, în care am vîrît în grabă cîteva obiecte de îmbrăcăminte, trusa de toaletă, hîrtiile care mă însoțesc totdeauna.

Portăreasa va fi împins ușa de intrare în imobil. E o femeie de vîrstă mijlocie, activă, vorbăreață, cu slăbiciune pentru noutăți și scandaluri. Nimic nu-i scapă din ce se întîmplă pe cele zece etaje ale clădirii : scena conjugală din ajun, aventura sordidă a directorului administrativ, plecările misterioase ale soției comandantului. Foiletoanele, oferite cu duiumul la fiecare colț de stradă, nu-i potolesc, ci, dimpotrivă, îi alimentează gustul pentru intrigi.

Nervozitatea mea, rod al oboselii produse de călătorie și al surescitării datorate întoarcerii acasă, va crește o dată cu apariția acestei fe-

mei încinse cu șorț, ființă asexuată, o simplă siluetă vagă, provocîndu-mi însă constrîngerea care însoțește întotdeauna prezența ei stînjenitoare, tot mai apropiată, tot mai ostilă, anunțată printr-o ușoară mișcare a aerului, zgomot de pași, poate chiar un oarecare miros de ceapă, de prăjeală, de detergent.

Pe nesimțite voi face stînga împrejur în așa fel ca portăreasa să iasă din cîmpul meu vizual și să pot astfel evita mierosul ei „bună-seara". Cu un gest brusc voi apăsa din nou pe buton, dar gestul va fi perfect inutil deoarece, în ciuda aparențelor, nu voi mai crede că liftul totuși funcționează. Și, cum de fapt așa se și întîmplă, degetul se va retrage, se va îndoi de la falangă : va fi semnalul descurajării, al cedării. Femeia va putea în sfîrșit să-mi adreseze vorba fiindcă o voi asculta cu zîmbetul obișnuit, acel zîmbet fals care se dăruiește de obicei copiilor...

Dar ea nu va urca. Cele trei trepte care ne vor despărți mi se vor părea o pavăză eficientă față de emanațiile trupului ei și de albul murdar al șorțului în care își ascunde mîinile. Dar uite-o că și-a descleștat buzele și a și început să vorbească :

— Trebuie să trageți bine ușa dinăuntru, domnule doctor.

Va rosti aceste cuvinte cu un puternic accent din Algarve[1] și nu voi înțelege imediat sensul lor. Dar, contrar previziunilor, vocea ei nu va trăda surprinderea, falsa veselie. Va fi

[1] Provincia cea mai meridională a Portugaliei.

mai curînd glasul neutru al cuiva care putea să mă fi salutat chiar în ajun. Iar prefăcătoria se va ascunde mai degrabă sub zîmbetul cu care îi voi mulțumi eu pentru sfat...

Voi mulțumi deci și voi închide ușa articulată a ascensorului, trîntind-o inutil. Mîna dreaptă se va ridica stînjenită, degetul se va lipi de butonul etajului al treilea, unde se află apartamentul nostru. O zvîcnire, un tremur brusc : ascensorul va începe să urce fără zgomot.

Iată-mă așadar aici, singur în cubul de plastic și duraluminiu, unde totul e lumină, metal lucios, lemn lustruit. Degetul arătător continuă să apese, dar acum mai ușor, butonul magic, o protuberanță plastică, rotundă și gălbuie, cu care buricul degetului aproape se confundă. Minuscule picături de sudoare fac să strălucească pilozitatea mîinilor mele : mîini lungi, osoase, stînga ținînd strîns mînerul valizei, dreapta cu degetele răsfirate pe butoanele etajelor. Dosul lat al palmei, cu vene aparente și pori ce desenează nenumărate stele, triunghiuri încrucișate și tangente la vîrfuri, se bifurcă în apropierea butoanelor în cinci degete subțiri cu format de pîlnie, despărțite în trei grupuri : primele două prezintă un smoc de păr, scurt și des pe falanga întîi, mai lung și mai rar pe a doua.

Voi sta întors din profil sau poate din semiprofil față de exterior, iar obrazul mi se va reflecta în dreptunghiul înghețat al oglinzii. Nu

îi dau atenţie în fiecare zi. Chiar şi dimineaţa, cînd mă bărbieresc, refuz să privesc metamorfoza zilnică, trăsăturile care se accentuează, viaţa care a început să mă trădeze în creţurile mărunte de la coada ochilor. Dar cînd te întorci acasă, la femeia pe care o iubeşti, toate amănuntele devin importante.

Mă voi privi fără îngăduinţă ca şi cum aş vedea în oglindă un chip străin. Şi iată-mă năpădit de idei metafizice, o capră înfometată în faţa privirii indiferente, în faţa formelor cărora tinereţea le-a întors deja spatele. „Cine-i aici lîngă tine ?“ Propoziţia e ca un balon : se va umfla, va pluti în creierul meu. Dar curînd se pierde în nori. La asta zău că nu merită să mă gîndesc.

Riduri transversale şi paralele îmi brăzdează fruntea de pe care părul a început să se retragă, lărgindu-i sfera, dîndu-mi un aer de intelectual, de profesor... O mustaţă neagră, bine tăiată, îmi accentuează trăsăturile, îmi conferă seriozitatea necesară pentru a contrabalansa aerul infantil, care mă enerva atît de tare la optsprezece ani şi care, nici chiar azi, la patruzeci, nu m-a părăsit cu totul. Este o faţă pătrăţoasă, fără o formă bine definită, nici ovală nici rotundă. Oricum, liniile sînt ferme, se ghiceşte o oarecare armonie în proporţii.

Lumina slabă din ascensor îmi va accentua culoarea tenului, culoare mată, rod al soarelui de vară, al iodului marin, al plajelor atît de bîntuite de vînturi şi atît de sălbatice unde

anul acesta, încă de la primele călduri, am început să mă bronzez metodic. Dar oboseala călătoriei se va dezvălui în umbrele, în muşchii încordaţi ai feţei, în ochii încruntaţi, mici, prea apropiaţi de baza nasului. Barba a devenit vizibilă, aspră şi neagră : adevărul e că, deşi m-am ras cu luare aminte de dimineaţă, acum va fi trecut de ora nouă seara.

Fără îndoială că am îmbătrînit puţin în ultimii doi ani, dar Clara se va obişnui cu toate modificările, sau poate că nici nu le va observa. Doi ani pot aduce multe schimbări şi nici pe ea timpul nu va fi cruţat-o.

Liftul se va opri brusc şi mîna liberă va apuca mînerul uşii articulate pe care o va împinge cu un zgomot sec ce va răsuna în toată casa. În întuneric piciorul va pipăi palierul, fiindcă ascensorul se va fi oprit cu cîţiva centimetri sub nivelul lui, iar cele două suprafeţe nu se vor afla pe acelaşi plan. Voi muta în mîna stîngă valiza ca să am liberă dreapta, ale cărei degete vor aluneca atent de-a lungul peretelui în căutarea întrerupătorului. În beznă totul e dificil şi mă tem să nu confund întrerupătorul luminii cu soneria.

Acum nu voi mai putea da înapoi. Am fost prins în capcana simţurilor, a singurătăţii, a unei dragoste care se încăpăţînează să dăinuie în pofida timpului şi a absenţei. În faţa uşii apartamentului îmi voi spune că aşa am fost de totdeauna : legat de valiza care conţine o comoară, purtîndu-i povara sau sprijinindu-mă

de ea. Și, deodată, totul mi se va părea ireal : palierul, lumina slabă, contactul anodin dintre butonul soneriei și pielea mea. Am mai trăit acest moment de mii de ori, în vise fugitive, în viziuni trecătoare. Și totul va fi haotic în mintea mea, nu voi mai avea timp să ordonez învălmășeala de amintiri imprecise, de senzații suprapuse, fiindcă obiectele pe care le voi vedea, lucrurile pe care le voi atinge vor fi aceleași de totdeauna.

Jos, cineva va trînti ușa tare și în clădire vor răsuna pașii unei femei urcînd treptele de marmură din holul de intrare. Dar din apartament nu va răzbate nici un zgomot, nici cel mai mic indiciu al unei prezențe.

Pentru ultima oară voi apăsa pe butonul soneriei. Aud un sunet plăcut, două note muzicale ce se succed armonios, două clopoțele care clinchetesc în pieptul meu gol.

Ascensorul va începe să coboare, va trece pe lîngă etajul meu. Înăuntru, pantofii, pantalonii, chipul unui bărbat care mă va privi cu un aer închis, ostil. Clara, pentru nu știu ce motiv, a trebuit să iasă și, dacă ea a fost cea care tocmai a trîntit ușa de la intrare, se va întîlni cu bărbatul acesta. Se vor saluta, bărbatul va avea un zîmbet insinuant, și, chiar fără să fi schimbat un cuvînt între ei, ea va ști că mă aflu aici. Totul va fi ratat. O întîlnire pe coridor, căutarea cheilor, gesturi pierdute și inutile, gesturi funcționale și nervoase, nu la asta visasem. Vreau ca ochii noștri să se

întîlnească și, în bucuria descoperirii, să putem regăsi pasiunea de odinioară.

Dar ascensorul, care și-a început urcarea, se va opri la un etaj inferior, poate la primul, deoarece, chiar dacă este improbabil ca cineva să-și fi pierdut timpul să aștepte liftul ca să urce un singur etaj, este evident că a fost foarte scurtă cursa.

Desigur, sperasem să o găsesc pe Clara acasă, dar, dacă absența ei mă dezamăgește, este adevărat și că perspectiva întîlnirii mă surescitase prea tare. Singur în casă, voi putea să mă liniștesc, să compun un scenariu diferit, dar la fel de interesant ca și cel original.

Va trebui să știu să aștept. Îmi voi folosi cheia proprie. Voi avea timp să mă rad, să fac o baie, să pregătesc chiar o mică cină, dacă s-ar întîmpla să întîrzie. Oricum, mă voi odihni și mă voi familiariza cu orice mică schimbare pe care va fi făcut-o Clara în apartament, acele lucruri mărunte de care o femeie solitară se ocupă întotdeauna. În fond, poate e mai bine așa. Poate e mai bine că nu-i acasă Clara.

Mîna dreaptă se va afunda în buzunarul corespunzător al sacoului. Degetele vor căuta o legătură de chei din mijlocul cărora o voi extrage pe aceasta : mică, rece, dintr-un metal alb, tăiat în ferăstrău, o cheie obișnuită de tip „yale". O secundă voi bîjbîi în întuneric pentru că lumina de pe scări se va fi stins. Întrerupătorul din vestibul se află chiar la intrare, poate la o palmă depărtare, în stînga

ușii. Gestul degetului mare apăsînd pe întrerupător, forțîndu-l să se ridice, în timp ce arătătorul și degetul mijlociu se sprijină de perete, ajutîndu-l pe primul în strădania sa, va fi aproape inconștient. Și în lumina care va izbucni brusc parcă s-ar fi întors tot trecutul : așa, lesne, mașinal, fără efort.

Într-adevăr, Clara nu e acasă. O voi aștepta.

2

RACHETE VOR EXPLODA ÎN AER, urmate imediat de lătratul cîinilor, și îmi voi aminti că sîntem în 13 iunie, ziua sfîntului Anton și prin urmare sărbătoarea Lisabonei.

Iată așadar explicația șirurilor nesfîrșite de mașini, a orelor pierdute la căile de acces. Se poate spune că infernul meu acum a început. Cine știe dacă serbările populare nu vor fi lămurind și absența Clarei ? Poate că nu a fost strălucită ideea să-i ascund venirea mea. Dar cum să nu cedez ispitei să-i fac o surpriză și pe urmă, puțin cîte puțin, să-i mărturisesc că de astă dată nu mai e vorba de o simplă vizită, un *week-end*, o scurtă vacanță, ca în alte ocazii, ci de o întoarcere definitivă ? Să-i vorbesc cu umor, dar și cu tandrețe, despre anii care ne așteaptă, acum că mi-am încheiat lucrarea. Vom putea în sfîrșit să avem copilul pe care de totdeauna ni l-am dorit și care are deja un nume. Faptul că am izbutit să termin cartea a netezit asperitățile felului meu

de a fi, iar bărbatul care se întoarce acum acasă va fi un bărbat nou, plin de bunăvoință și de duioșie.

Dar acasă totul va fi schimbat. Și cu uimire voi străbate locuința, voi deschide uși, voi examina obiecte niciodată văzute pînă atunci. Apartamentul nu va fi mai puțin agreabil, ci dimpotrivă, Clara a avut întotdeauna gust și este evident că și l-a mai perfecționat în această practică scumpă de redecorare a casei. Schimbările vor fi însă atît de profunde, încît doar cu greu mă voi recunoaște în noua ambianță.

Desigur că nu o dată Clara a menționat, în misivele pe care ni le scriam periodic, entuziasmul ei pentru cîte un bibelou recent descoperit, pentru cîte o piesă de mobilier achiziționată pe un preț de nimic... Dar niciodată n-a spus mai mult.

Aceste schimbări mă vor neliniști. Ca și cum Clara, modificînd dispunerea mobilelor și chiar descotorosindu-se de unele dintre relicvele moștenite de la părinții mei, ar fi vrut să se desprindă și de mine, de amintirea mea. Cum altfel să interpretez furia aceasta decorativă care a făcut-o să schimbe destinația camerelor ? Voi constata bunăoară că vastul nostru dormitor se va fi transformat într-un salon spațios căruia un sistem de lumini indirecte și propria sa interioritate îi conferă o ambianță foarte agreabilă. Dar totodată și un oarecare aspect de acvariu... datorat luminii filtrate prin frumosul vitraliu de la marchiză,

cu care acum salonul comunică direct. Cît despre fostul salon care a devenit dormitor, va trebui să admit că nu este dezavantajat prin schimbarea destinației, deși pe de altă parte e adevărat că a pierdut ceva din intimitatea aceea specială în care, după ce Clara pleca la serviciu, îmi plăcea atît de mult să zăbovesc dimineața, lucrînd în pat, dacă în ziua respectivă nu aveam cursuri ori erau programate abia după-amiaza.

Remarcabil va fi glasvandul cu care Clara a închis veranda. Mă voi așeza numai ca să-l contemplu, ceea ce va constitui un bun exercițiu de relaxare. Lumina zilei va slăbi și culorile ochiurilor de sticlă se vor întuneca sau dilua în funcție de unghiul din care le voi privi : verde-măsliniu, violet, albastru-antracit, bleu deschis, galben-auriu. Vitraliul cel mare se va putea considera împărțit în trei : cele două extreme cu tonalități mai închise decît partea centrală, luminată de patru geamlîcuri de un galben cristalin dispuse precum coada Carului Mare, pe rugozitățile cărora lumina se difuzează în penaje concentrice de aur pur. Aparent nu există nici o simetrie în dispunerea culorilor, dar cu o oarecare atenție voi putea desluși un tîlc în aranjarea lor, un plan prealabil, devenit acum evident. Într-adevăr, nu există îndoială că violeturile sînt astfel dispuse încît să formeze o cruce culcată. Descoperirea acestei simetrii va conferi brusc o semnificație întregului vitraliu și această descoperire îmi va produce bucurie, dar va trebui

să constat în același timp că, paradoxal, lipsindu-l de mister, îl voi priva și de o parte din frumusețe. Dar acum îmi va deveni limpede că toate culorile au fost aranjate în funcție de crucea culcată. De pieirea treptată a luminii beneficiază violeturile și galbenurile care, atunci cînd se vor aprinde becurile, vor dobîndi strălucire și relief.

Dacă mă voi scula de pe divan, voi reuși să mai văd un colț din cerul albastru de rămas-bun al acestei zile deja trecute în odinioară, prin geamurile mai luminoase ale verandei, și poate chiar cîteva din plantele grădinii publice în partea dinspre răsărit unde, la ora asta, se vor mai fi jucînd copii.

Va fi neîndoios o mică operă de artă, acest vast vitraliu prin care Clara va fi înlocuit vulgarele geamuri glisante ale verandei, ascunzînd astfel vederii imaginea deprimantă a acelui patio de jos, din partea opusă grădinii publice. Acum, ca să-l poți vedea, va trebui să te duci să privești prin geamlîcurile ușii de la scara de serviciu. Dar nu asta voi face eu în primele minute după întoarcerea acasă.

Cu un pahar mare cu whisky în mînă, voi prefera să mă gîndesc la Clara. În timpul zilei, îi va plăcea să se așeze pe divanul acesta citindu-și cartea interminabilă, ascultînd muzică în surdină, uneori punîndu-și cartea în poală : „Pariez că e Brahms“, declarîndu-mi acest lucru cu un aer sfidător, iar eu voi spune că nu, nu e Brahms, numai ca să o văd cît de caraghios de vanitoasă va fi cînd vocea

crainicului ne va informa că ea a cîștigat „pariul“...

Niciodată n-am înțeles prea bine spiritul ei de competiție. Dar adevărul e că de fapt această competitivitate a îmbogățit-o, transformînd-o, din mica secretară fără pretenții pe care o cunoscusem, într-o femeie destul de cultivată. N-o crezusem capabilă să progreseze atît de repede. Aproape că m-a și speriat. Profesorul, depășit de discipolă... O discipolă inteligentă, ce-i drept e drept. Înzestrată cu acea formă de inteligență nemijlocită, intuitivă, pe care eu n-am avut-o niciodată... Cultura dobîndită de Clara a devenit pînă la urmă un dat nou în relațiile dintre noi. Nu a fost ușor să pierd o ascultătoare sigură, și trebuie să mărturisesc că, în locul criticii neîndurătoare pe care mi-o aplica ea la un moment dat, am tînjit adeseori după aprobarea promptă din primele timpuri, cînd eu eram un mic geniu și ea o admiratoare necondiționată... Cum de am putut să fiu atît de meschin în trecut! Din fericire acești doi ani de despărțire au schimbat multe.

Poate că va fi momentul să mă duc la bucătărie să văd dacă voi găsi ceva de mîncare. Clara nu poate să întîrzie, dar îmi va fi cam foame și, ce dracu, trebuie să mă adaptez repede la casa asta „nouă“. Nu voi permite nici celui mai mic resentiment să umbrească bucuria reîntîlnirii noastre.

Schimbările vor fi vizibile și în bucătărie, astfel că doar cu greu voi reuși să-mi amintesc înfățișarea ei anterioară. Va fi desigur o bucătărie modernă și funcțională, cu plan de lucru și colțișor pentru odihnă. În primul se va afla toată aparatura electrocasnică, ascunsă în dulapuri prinse în perete. În colțul pentru odihnă va fi un scaun mare din nuiele împletite cu spătar înalt și înclinat, sub o etajeră pe care o plantă de interior *(Chlorophytum comosum ?* — în orice caz, o liliacee) își va întinde frunzele spre lumina care pătrunde prin fereastra înaltă și îngustă de la care ar mai fi posibil să urmărești, jos, cum se desfășoară viața în comun a locatarilor din patio.

Iată-i adunați în jurul unui grătar pe care frig sardele. Mai tîrziu va urma tradiționalul cîrnat prăjit și se va aranja spațiul pentru focul sfîntului Anton, peste care vor sări băieții și care va lumina noaptea dinspre partea aceea.

Cînd Clara se va așeza aici (dar ce feluri de mîncare deosebite o vor determina să-și piardă timpul în bucătărie ?) și va privi pe fereastră spre etajele superioare ale clădirii din față (așezată nu va putea urmări viața din patio ; pentru asta va trebui să meargă să-și lipească fruntea de geam sau poate chiar să se cațere pe o banchetă), timpul va trece atît de repede încît numai soneria ceasului electric, pus pe o măsuță de colț lîngă o glastră cu trandafiri foarte proaspeți, fără îndoială aduși chiar în dimineața aceea, făcînd-o să tresară, o va împiedica să fiarbă ouăle prea tari sau să lase orezul să se prindă de fundul cratiței...

Și bănuiala absurdă, îngrijorarea vagă și irațională care m-au cuprins cînd, intrînd în casă, m-am trezit față în față cu metamorfoza ei, se vor risipi acum, deoarece bucătăria a fost evident aranjată pentru a corespunde nevoilor unei perechi pe care de a avea un copil. Bucătărie pentru o familie, iată ce va fi.
Pe masa din mijloc, o farfurie cu resturile unui biftec îmi va arăta că a luat prînzul acasă și că nu s-a mai înapoiat după-amiază, pentru că, dacă s-ar fi întors, ar fi strîns farfuria și celelalte. Scurtul interval de o oră și jumătate de care dispune pentru prînz nu îi permite să se dedice unor treburi casnice mai temeinice. Astăzi pesemne că a întîrziat mai mult ca de obicei, pentru că nici măcar nu a avut timp să strîngă masa.
O voi face în locul ei. Gesturile ușoare de a așeza farfuria în spălătorul de vase, de a pune sticla cu vin în frigider, mă vor ajuta să mă simt la mine acasă. În realitate, oricît de ciudat ar părea, încă nu mă va fi părăsit pe de-a-ntregul senzația vagă și stînjenitoare că sînt un intrus.
De ce oare nu m-o fi informat Clara niciodată despre aceste schimbări ? Dorință de a mă surprinde ? De a-și arăta independența ? Dar eu nu am fost un soț dominator, dimpotrivă, eram drăguț și înțelegător, deși găseam firesc să-mi impun părerea în chestiunile de specialitate. Ce dracu ! La urma urmei sînt profesor universitar, critic de artă... Ea își avea domeniile ei. Întotdeauna i le-am respectat.

Iar căsătoria noastră a fost un succes. Cînd mi s-a părut că percep unele semne de dezagregare, i-am propus o despărțire temporară. Oh, nimic special. Eu voi accepta contractul oferit ca să predau la Universitatea din Minho și voi profita de asta ca să-mi termin doctoratul. Poate că voi găsi chiar și ambianța necesară să scriu ceva mai interesant... De ani de zile doream să scriu un roman... Prin urmare, voi lipsi doi sau trei ani. Răstimpul necesar ca să-mi termin teza, ca să redactez romanul. Dar nu vom pierde niciodată contactul unul cu celălalt, deși vom evita telefoanele și scrisorile inutile. Simțeam nevoia unei lungi reîntîlniri cu mine însumi. Nimic anormal, deci. În rest, ori de cîte ori va fi posibil, voi veni să petrec cu ea cîte un sfîrșit de săptămînă, cîte o mică vacanță. Clara nu va putea să nu înțeleagă și să nu accepte propunerea mea. Și a făcut-o, deși la început nu s-a lăsat prea ușor convinsă.

După inspectarea bucătăriei, mă voi întoarce în salon și mă voi așeza pe canapeaua verde. Mi se va părea că înțeleg rațiunea modificărilor observate. Preferînd camera mai însorită drept dormitor, Clara va fi dorit să simtă soarele încă de dimineață, cînd se va scula din patul ei solitar pentru o zi lungă de muncă. Întotdeauna s-a plîns că fostul dormitor era prea întunecos fiindcă, îndreptat spre mare, soarele îl încălzea abia la începutul după-amiezii. Nu mă voi îndoi prin urmare că totul este normal, la fel ca înainte. Clara se va înapoia

curînd. Mă va găsi așteptînd-o, zîmbitor, puțin obosit de călătorie, dar pătruns de euforia întoarcerii. O și văd în mintea mea deschizînd ușa, intrînd în salon, scoțînd un mic țipăt speriată, de surpriză, de bucurie. Și mă voi opri locului ca s-o văd cum se apropie, să-i contemplu chipul, părul negru, să-i însoțesc umbletul. Și brațele care se întind spre mine.

3

A FOST O VREME cînd viața noastră era o succesiune de momente fericite : dimineți vestitoare de zile semnificative, zile petrecute la universitate în așteptarea sfîrșitului după-amiezelor care ne vor reuni pentru seri de neuitat. Imaginația și bunăvoința nu ne lipseau. Cît timp a durat acea perioadă ? Doi, trei ani ? Dar entuziasmul inițial e greu de menținut. Ne-am deprins atît de mult cu fericirea că ne-am plictisit de ea.

Clara îmi apăruse la momentul potrivit : în perioada de deprimare care a urmat după întoarcerea din Africa, atunci cînd mă detestam că nu am știut să mă eschivez de la război și eram pătruns de acea atroce senzație că sînt mort, în timp ce pe străzi, sau pe cîmp, muncind, suferind, iubind, ceilalți continuau să trăiască. La fel ca pentru atîția alți tineri, Africa a fost pentru mine mai ales un exil și un mormînt, o lungă și dureroasă așteptare bifată zilnic din calendar.

În primii ani de căsnicie am fost într-adevăr un bărbat fericit. Ieșeam puțin, și astfel m-am putut dedica acelor cursuri care îmi lipseau ca să termin facultatea. Într-o perioadă relativ scurtă, dînd cîte un examen pe lună, am realizat ceea ce, în împrejurări normale, mi-ar fi luat de trei sau patru ori mai mult timp, dacă aș fi avut curajul să o fac. Pentru asta îi sînt recunoscător Clarei. Au fost anii minunați ai căsniciei noastre. Ani de soare și trandafiri... Pentru că între timp Clara descoperea că este poetă ! Fără îndoială că avea o neobișnuită ușurință de a crea imagini și a îmbina cuvintele, ca în joacă. Din dezordonata erupție de versuri în vrac de atunci a rămas puțin ; dar din lecturile efectuate în comun, din stimulatoarele noastre convorbiri despre natura poeziei a ieșit pînă la urmă revelația : Clara avea talent. Ce mai urma să se întîmple ?

Așezat pe canapeaua verde din salon, în timp ce o voi aștepta, cu rumorile nopții de sărbătoare pătrunzîndu-mi prin fereastra pe care o voi fi deschis-o ca să răcoresc apartamentul, îmi voi aminti de ciudata barieră care s-a ridicat deodată între noi. Ceea ce scria ea era atît de diferit de conceptul meu de poezie, încît confruntarea a devenit inevitabilă... Unul din noi nu avea dreptate.

A fost destul de neplăcut. Dar ce seri interesante petrecuserăm cînd, interzicînd televiziunii să ne pătrundă în casă, ne refuzam mediocrității și căutam, fără angoasă dar cu

umor, o distracție diferită ! Cum pot să numesc distracție acest lucru ? Ceea ce căutam noi era o fotografiere a fericirii noastre pentru viitor, o reținere a timpului în cuvinte, poate construirea unui zid între noi și moarte, mai știu și eu !

Epoca aceea trebuie neapărat reînviată. Acum, că ne-am deprins să trăim cu divergențele noastre, nici o piedică nu se va mai înălța în fața unei camaraderii ideale. Sîntem suficient de lucizi pentru asta. Mă simt reîntinerit și cu energii acumulate în toată această lungă perioadă de solitudine. Despărțirea și-a dat roadele. Trebuie să i le aștern Clarei la picioare.

4

PE CREMA DE BĂRBIERIT, lama va trasa brazde paralele sub care se va ivi pielea feței, netedă, albăstruie. Mă bărbieresc totdeauna după același ritual : mai întîi gîtul, cu gesturi lungi, sigure, pe urmă obrajii, bărbia, și aici mișcările devin scurte și rapide, într-o necontenită întoarcere la punctul de plecare. Doar la sfîrșit mă ocup de mustață, care necesită o atenție specială.

Rasul mi-a fost totdeauna neplăcut : am pielea fragilă, perii aspri. Dar obișnuința, pudoarea excentricității mă fac să repet zilnic monotona operație. Briciul de bărbierit mi-a provocat mereu o secretă teroare și nu am avut

niciodată vocația aparatelor electrice. Doar vulgara lamă îmi convine, dar trebuie să fie nouă și impecabilă. La fel, nu pot să lucrez în dezordine sau zgomot, și chiar ca să fac ciorna unei simple scrisori îmi trebuie o foaie de hîrtie nouă.

Mă întreb dacă productivitatea mea redusă nu ar fi trebuit să fie pusă pe seama acestui exagerat simț de perfecțiune. Clara nu înțelegea asta și nu o dată i-a dat alte denumiri : incapacitate de definire, sau, pur și simplu, lene...

Sînt un bărbat sentimental, care pare să zîmbească doar dintr-o parte. Colțul stîng al buzei superioare se ridică, o linie se accentuează, mai profund în stînga decît în dreapta, pornind de la nări și pierzîndu-se înainte de a atinge porțiunea de piele și mușchi de la comisurile gurii ; concomitent se formează o gropiță în mijlocul obrazului stîng și un număr de cutișoare în jurul ochilor. Nu par să surîd decît dintr-o parte, dar o fac ori de cîte ori mă gîndesc la Clara : un zîmbet ghicit mai degrabă din destinderea mușchilor, plisarea pielii, decît din strălucirea privirii. Și totuși, un zîmbet plăcut : dacă mai dăinuie în mine ceva din copilul de altădată, în zîmbet se observă acest lucru. Un copil scotocitor al nopții, dar temător de întuneric.

Voi scoate dopul de bachelită de la chiuvetă, trăgîndu-l de lanțul nichelat de care este prins (va trebui să depun un oarecare efort pentru că, din pricina presiunii apei, dopul va opune

rezistență încercărilor mele de a-l disloca), și apa va începe să coboare, mai întîi cu un zgomot concav, bolborositor, apoi în tăcere. Dar va scădea destul de încet : dintr-un motiv oarecare țeava nu va permite o scurgere normală. Îmi voi da seama atunci că o bucățică de hîrtie din învelișul lamei de care m-am servit a căzut în chiuvetă și a rămas prinsă în barele metalice ale sitei. Mă va enerva neglijența mea. De obicei sînt meticulos în lucrurile mărunte de acest gen. Am grijă să pun totul la locul său, gunoiul în căldare, cărțile pe rafturi și biletele de autobuz în recipientul respectiv de la ușă. Mă mîndresc cu acest simț al ordinii și mă necăjește lipsa de atenție a celorlalți. Micile mele conflicte cu Clara, în perioadele de criză, s-au iscat și din asemenea fleacuri. Acești doi, trei centimetri de hîrtie vegetală pe care îi voi scoate din fundul chiuvetei și-i voi ține în mînă vor forma o breșă în certitudinile mele, în autoîncrederea mea.

Voi atîrna pe bara de lîngă chiuvetă prosopul cu care mi-am înconjurat gîtul și voi începe să-mi curăț mașina de ras, Gilette. Nivelul apei va fi scăzut acum, iar lichidul va dobîndi o mișcare aparent mai rapidă. Vor deveni foarte vizibile cercurile concentrice din jurul deschiderii canalului, nerăbdătoare parcă să piară, dar obligat fiecare să-și aștepte rîndul. Scurgerea se va produce cu o mișcare retrogradă și mă voi întreba dacă nu cumva

chiuveta se află pe o suprafață neînclinată, deoarece inconștient voi atribui mișcarea directă apei care dispare în țevi. În Africa, în emisfera sudică, cel puțin, așa era. Sau poate că nu, poate că toate acestea sînt exact pe dos și chiuveta nu are nici o înclinare. În rest, din Africa nu mai păstrez decît puține amintiri. Mirosul pămîntului, luminozitatea, stelele erau diferite. Stelele erau ciudate și glaciale și acolo am învățat să evit să mai privesc cerul, din ziua cînd m-a cuprins o stranie amețeală, ca și cum eu m-aș fi aflat în înălțimi și bolta cerească ar fi fost fundul unui puț imens în care puteam cădea în orice clipă. În Africa, așadar, am învățat să conviețuiesc cu singurătatea. Ea face parte integrantă din destinul meu. Ceilalți, chiar și cei pe care îi iubesc, nu vor putea să fie pentru mine decît niște obiecte de observat : trebuie să le captez gesturile, să le analizez mișcările, să le studiez ticurile. Nu mă seduc misterul, intrigile, psihologiile : mă atrage numai obiectul în sine. Disprețuiesc tot ce îmi poate aminti de o șaradă : mă interesează numai concretul, stabilul, existența fără nimic înăuntru — doar o formă, o culoare, un sunet și poate puțin mai mult. Fiindcă în asta constă frumusețea, și ea n-are nevoie de podoabe.

Dar cum să împac cerințele a ceea ce socotesc că este vocația mea cu etica relațiilor umane ? Cum să-mi permit a-i folosi pe ceilalți drept cobai ?

5

VÎNTUL SUSURĂ UȘOR în coroana copacilor, un fîlfîit nedeslușit, care scade în intensitate pînă cînd aproape încetează. Și totuși tăcerea nu se instalează niciodată definitiv, deoarece imediat se stîrnește o nouă rafală dinspre stînga, mișcînd crengile, frunzele, răzlețindu-le, strecurîndu-se în interstiții, silindu-le să se atingă una de alta. Vîntul de nord, după ce a foșnit prin coroanele copacilor din stînga mea (și mai ales în pomul lîngă care stau așezat), trece, fugitiv, monoton, la copacii din dreapta care, de altfel, sînt mai firavi și mai îndepărtați. Astfel foșnetul care-mi vine din dreapta este înăbușit — dar mi-a plăcut să urmăresc vîntul cum trece din copac în copac, cum își pierde treptat din putere pe măsură ce atinge pomii din dreapta și se pierde prin frunzișul lor, spre a crește apoi atunci cînd o nouă rafală se izbește de primii arbori dinspre nord, aliniați în lungul cîmpiei.

Se produce astfel un soi de stereofonie pentru a cărei audiție nu sînt bine centrat. Mișcarea sunetului, diferențele de intensitate între o parte și cealaltă, între copacii de aici și cei de acolo, îmi dau iluzia că mă aflu în mijlocul unei mari orchestre care imită vuietul mării. În realitate însă, vuietul mării e mai grav, mai profund. Curgerea prin spațiu a vîntului, trecînd din copac în copac, este totuși asemenea unui du-te-vino al valurilor.

Așezată lîngă mine pe iarbă, Clara citește, cu capul aplecat peste carte, ochii ei parcurgînd cu o atenție forțată pagina, cu o concentrare prea vizibilă ca să fie autentică. O îngrijorează nepăsarea mea, tăcerea mea. Își imaginează pesemne că mă îndepărtez de ea ca să mă refugiez în lumea mea interioară unde ea nu are acces, o lume alcătuită din nepăsare — o lume puțin prefăcută, făurită din dorința de a-i crea o oarecare nesiguranță în legătură cu dragostea mea (frumos cuvînt !). M-am înapoiat de curînd din Africa și mi-e sufletul bolnav. Totul mă plictisește și mă enervează. Ce reprezintă oare simțămintele acestea în comparație cu moartea și cu lașitatea ? Nu-mi mai pomeniți de coduri etice. Orice lucru care îmi va face plăcere (dar ce-mi va mai putea face plăcere ?) va fi bine venit. Iar restul aproape că nu contează.

Între timp o iubesc pe Clara, o mică secretară căreia într-o după-amiază, nu știu de ce, i-am strîns mîna în întunericul unui cinematograf, fără ca pentru asta să fi primit o palmă... Lîngă ea lucrurile au prins viață cu adevărat, și cred că am descoperit pînă la urmă izvorul de inspirație pe care de atîta amar de ani îl căutam. Ea va deveni mobilul speranței mele. Mă voi salva, mă voi salva prin dragoste. Frumoasă temă. Clara va deveni pentru mine esența reală, anume : salvarea — prin dragoste — a unui bărbat condamnat la eșec de mediocritatea mediului înconjurător. Sau

despre faptul că în acest colţişor liniştit şi mărunt mai există încă speranţă...

Îmi trec braţul drept pe după umerii ei. O strîng discret lîngă mine. Ea nu reacţionează şi mîna mea stîngă îi mîngîie braţul gol. Poate pentru că în după-amiaza cu cinematograful s-a dăruit cu prea multă uşurinţă, Clara se arată acum o femeie dificilă, nepermiţîndu-mi nici măcar să o sărut. Sîntem astfel în plin joc. Ca s-o cuceresc voi fi silit să recurg la metodele uzuale şi la puţină inteligenţă, chiar dacă va trebui s-o combin şi cu ceva şiretenie. Iată că ea îmi respinge acum mîngîierea şi, zîmbind, îmi dă mîna la o parte. Degetele mele se încleştează nervoase în iarbă. Ce fac eu aici, bucolic instalat pe o cîmpie unde pasc vaci în depărtare ?

Închid ochii, mă cufund în imagini pe care le născoceşte creierul meu şi încep să construiesc fraze din capitolul care va cuprinde această scenă cu Clara... Ce se va fi întîmplat cu Clara cînd cartea va fi încheiată ? Dar iubesc prea mult literatura pentru ca asta să mă preocupe.

În acest moment mă plictisesc pur şi simplu, aşezat pe iarbă, ascultînd cum foşneşte vîntul în coroanele copacilor. Îmi retrag braţul de pe umerii Clarei, mă culc şi îmi aşez mîinile pe stomac. Respir adînc. Poate voi reuşi să adorm (culmea indiferenţei !). Dar simt o mireasmă de flori, adusă de vînt, în timp ce, aproape şi desluşit, se aude lătratul unui cîine. Vîntul îmi mîngîie faţa şi înţeleg deodată că

parfumul florilor de cîmp îmi va rămîne de acum înainte asociat cu imaginea Clarei şi că, ori de cîte ori îl voi simţi, îmi voi aminti foarte acut de ea. Poate şi puţin îndurerat.

În acest moment, un biet bărbat, ţinîndu-şi cu mîinile larg deschişi ochii roşii de oboseala călătoriei, se va privi în oglinda din baia unui apartament unde, deşi e al său, se socoteşte un intrus. Rememorarea bărbatului care am fost mă face să fierb de mînie, şi anumite imagini din trecut acţionează asupra mea ca amintirea unei palme încasate.

Întins pe nisip, întredeschid pleoapele şi observ cum Clara se uită la mine cu duioşie. Cînd surprinde privirea mea, întoarce capul repede şi începe să răsfoiască revista pe care şi-o adusese pe plajă. Iar eu simt că am cîştigat un punct. Am prins-o în flagrant delict de contemplare mută şi reverenţioasă, lucru grav pentru o domnişoară. Trebuie să profit imediat de acest avantaj. Voi începe prin a-i vorbi. înainte de a trece la acţiunea propriu-zisă. Îi voi vorbi despre lucruri anodine, cu un ton indiferent, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Ea, simţindu-se în inferioritate, va trebui să-mi răspundă. Şi răspunsul ei nu va putea să fie decît sec, puţin amabil. Îi vorbesc de căldură. Nu răspunde. Pe urmă îi vorbesc deschis despre mine, fără pudoare, fiinţă adormită în peisajul marin spre încîntarea sirenelor... O văd cum îşi pierde răbdarea.

— În peisaj, în peisajul acesta... ești elementul cel mai neînsemnat, spune ea, răsfoind nervoasă revista.

Mi-am atins ținta, așa cum prevăzusem. Drăcușorul meu pervers și ipocrit este infailibil. O clipă nu răspund. O las să fie stînjenită de tăcerea mea, să se simtă vinovată de asprimea vorbelor ei. Știu că mîndria o va împiedica să-și ceară scuze. Împăcarea trebuie să vină din partea mea, mărinimos iertător... Tăcînd, îmi apropii brațul de ea. Instinctiv degetele ei le caută pe ale mele. Mîinile noastre se strîng, la fel ca în urmă cu cîteva zile, în întunericul unui cinematograf.

Deprimarea mea cedează puțin. Poate că, la urma urmei, Africa nu contează chiar atît de mult. Aroma algelor, imensitatea mării, bătaia inimii mele : în toate acestea se află Clara.

6

PE STRADĂ VA TRECE un grup gălăgios de scandalagii. Va fi mai bine de ora zece și serbările Sfîntului Anton vor începe să se întețească. Jumătate din oraș se va scurge în acest moment spre cartierele populare și spre străzile din Baixa, ca să vadă parada.

Mă voi simți profund însingurat și umilit. De ce nu e Clara acasă ? Lîngă ea toate întîmplările din trecut își pierd consistența și numai prezentul contează. Florile de cîmp de odinioară au pierit demult, iar eu sînt în sfîrșit

alt bărbat. Dar, stînd așa singur în apartament, după mai bine de o oră de așteptare, voi avea impresia că aripi de corbi îmi ating obrajii. Oroarea egoismului meu va putea fi răscumpărată doar cu o dureroasă penitență. Pe vremuri, timp îndelungat am fost obsedat de murdărie. Niciodată nu mi se părea că am mîinile suficient de curate, mi le spălam așa de des încît pielea începuse parcă să se resimtă de atîta frecat... Pe atunci aveam obiceiul să port mereu asupra mea o bucățică de săpun, acum parfumul lui îmi readuce de asemenea trecutul, mi-o readuce pe Clara. Clara care, prin absența ei, într-un fel mă va fi părăsit deja. Oare unde să fie ? Poate cu un grup de colegi, ciugulind bunătăți în aer liber, prin Alfama [1]. Sau poate la mama ei (dar acolo nu voi telefona !). Nu voi avea nimic altceva de făcut decît să aștept. Între timp mă voi duce să fac o baie. O baie lungă mă va înviora și calma, va pune lucrurile la locul cuvenit, în perspectiva lor exactă și banală.

Curgînd în fundul căzii, apa va produce un zgomot concav, monoton, închis în el însuși, dar care apoi se va precipita într-un ritm crescînd, vesel, și se va înăbuși apoi din nou. Atingînd fundul căzii, apa va țîșni lateral, se va îndepărta de punctul unde a căzut, desenînd astfel o figură largă, un cerc imperfect și în

[1] Cel mai vechi cartier al Lisabonei, situat între Tejo și zidurile cetății, relicvă vie a orașului de altădată.

permanentă schimbare, îngustîndu-se pînă la dispariție cînd fundul va ajunge să fie complet acoperit. În jurul jetului de apă vor dansa bulele, mai mari în centru, minuscule și versatile la periferie, lovindu-se unele de altele, dispărînd în fund, revenind la suprafață, tinzînd însă mereu să se apropie de coloana de apă inițială. În repaus, apa nu va atinge pereții căzii la același nivel. Va desena o linie frîntă, la fel ca trăsătura de început a unui copil nervos. Nici suprafața nu se va putea considera perfect plană : ea se va rotunji la bordură, iar lumina va arunca asupra golfurilor, a fiordulețelor imaginare un luciu strălucitor, alb și pur.

O floare enormă va răsări, deschisă, din apă. O floare nemaivăzută, dar sigur imaginată, formată din picături dănțuitoare, schimbătoare, vesele, jucăușe, într-un du-te-vino de-a v-ați-ascunselea cu privirea mea. O preafrumoasă floare umedă ale cărei petale vor fi călcate de piciorul meu gol.

Clara se ivește din apă ca o floare deschisă, picurătoare. Și mă cuprinde acea duioșie specială alcătuită din mine însumi, din propria mea esență, pe care doar ea reușește să mi-o trezească. Spatele îngust, sînii mici, șoldurile care se lărgesc imediat sub talie, încadrîndu-i șalele unde îmi depun buzele — toate acestea fac parte dintr-o frumusețe atemporală, care se găsește în propria mea ființă. Prosopul de baie, alb, plușat, garnisit cu albastru, poate cu violet, înfășoară acest trup pe care-l voi îmbrățișa, anihilat de dorință, umilit pentru că actele, gesturile îmi aparțin doar în al doilea rînd. Mă înclin peste el și reflectez, reflectez că o iubesc pe femeia asta cu o intensitate care mă depășește și mă reduce la starea de sclav, dar că, iubind-o astfel, o iubesc de fapt chiar pe ea : ceea ce îmi trezește dragostea — mersul, chipul, privirea ei — sînt doar puncte de referință pentru un călător care sosește de departe și caută ceva esențial ce nu poate găsi nicăieri, fiindcă rezidă în el însuși.

Trupul Clarei este o linie sinuoasă și niciodată încheiată, o linie rotunjită la șolduri, la piept, la gît și la pulpe, dar fără alte limite decît cele impuse de propria mea imaginație : o linie asimetrică față de cea pe care, distrat acum, o voi mîngîia cu mîna dreaptă, desenînd în apă fără să desenez forma ei fizică, precum un copil care-și imaginează o floare.

Nu mă voi pierde în metafore. Nu voi face altceva decît să rîd. Mă voi cufunda în apă. Și deodată cada, mai îngustă spre cap decît spre picioare, va avea pentru mine, acum cînd o descopăr, călduță și netedă, forma unei urne vii și încîntătoare. Apa îmi va acoperi picioarele, trunchiul, iar una din mîini (cea care nu e așezată pe coapsă) va mîngîia pîntecele impalpabil al acelei ape în care acum îmi voi uita limitele, greutatea, consistența trupului. De după perdeaua de plastic, pe care voi fi avut grijă să o trag ca să nu stropesc pe jos, lucrurile simple din jurul meu se vor împăr-

tăși cu mine din aceeași intimitate, din aceeași singurătate.

Afară, desigur, totul este schimbat. Dar dacă pe Clara abia o voi mai putea recunoaște în interiorul acesta, există lucruri în apartament care mi-o vor face prezentă. Nu a putut schimba plafoanele, pereții, luminile, zgomotele din imobil și de pe stradă. Dacă, modificînd ambianța în care am trăit împreună, Clara a intenționat să-mi spună ceva (lucru ce va părea însă absurd), nu a ținut seama de ceea ce este imuabil. Nu a ținut seama de timp și nici de sufletul obiectelor. În apartament totul va fi diferit, dar totul va fi identic.

Așteptînd-o pe Clara voi profita de ceea ce absența ei a lăsat neschimbat.

7

LA ORA UNSPREZECE, mai mult ca să omor timpul decît de foame, mă voi decide să mă duc la bucătărie să-mi pregătesc o mică gustare. Ouă ochiuri, șuncă, ce se va găsi. Va trebui să întreprind ceva împotriva oboselii și a unei anume disperări, deoarece absența Clarei va începe să mi se pară anormală. Dar la ora aceea însăși propria mea dragoste va începe să mi se pară lipsită de consistență și ireală. Cum e posibil ca, după zece ani de viață conjugală, la vîrsta mea, cu experiența mea, cu scepticismul meu, să mai cred în dragoste ? Nu va fi fost iluzorie senzația de frustrare în

care am trăit în ultimul timp ? Cum poate un bărbat să se lase anihilat de un sentiment ce nu-l privește decît pe el, într-o lume unde există oameni care se devorează din necesitatea primară de a ucide foamea ? Ce valoare are tema asta a mea într-o țară fără canalizare ?

Înainte de a lua ouăle, voi lăsa apa să-mi curgă pe mîini și mi le voi freca puternic ca pentru a-mi șterge o pată. Nu pentru că mi-ar fi teamă de microbi sau de moarte, ci fiindcă apa mă seduce, cu prospețimea ei și cu tot ceea ce poate conține ca semnificație obscură. Ea va fi unul dintre firele conducătoare ale narațiunii din capul meu și în care voi juca neapărat rolul personajului principal. Și Clara, evident. Și apartamentul, acum golit de obiectele pe care să-mi pot odihni amintirea, dar din ai cărui pereți va picura sîngele unor vremi încă atît de vii în creierul și în carnea mea. Timpul, în care chipul Clarei dobîndește dimensiuni de mit, iar viața noastră se reflectă ca într-o oglindă cu o mie de fațete. Și noaptea, bineînțeles : mai ales noaptea. Noaptea populată de sunete și fosfene sub pleoapele mele obosite. Noaptea infernului deja presimțit și pe care în fond eu singur l-am creat.

Îmbrăcată toată în alb, Clara, cu un copil de mînă, traversează pîrîul care desparte de șoseaua națională grădina de zarzavat a casei unde locuiesc de doi ani. E foarte bronzată de soare, și vorbește și rîde cu copilul, care țopăie lîngă ea. Seamănă atît de mult de parcă ar fi mama și fiica, dar de fapt fetița e doar un co-

pil din vecini. În biroul meu, bat la mașină romanul imposibil și disperant care îmi scapă mereu, furișîndu-se pe negîndite pe căi impracticabile spre care nu-l îndreptasem. Din nou soluțiile facile ale simbolului și alegoriei, mascînd carențele mele de observație și de analiză a realității. Din nou falsa poezie ivindu-se printre rîndurile pe care le-aș vrea seci, aride și banale ca însăși viața. Mi-ar plăcea ca romanul meu să însemne disperarea cititorului, povara însăși a nopții și singurătății apăsînd pe umerii lui, conștiința transformată în sudoare rece, tragedia frîngîndu-și mîinile — oglinda nopții învăluită în deznădejdea celei mai zadarnice dintre așteptări : așteptarea unei dragoste pierdute.

Dar cum poți transmite ceea ce simți în fața verdelui ierbii ? Închipuind-o pe Clara dincolo, cum traversează pîrîul, în timp ce eu bat la mașină în căutarea unui spectru, în lupta asta inegală cu un partener care-mi este superior, iată că mă năpădește din nou senzația oribilă că mă rostogolesc în puțul fără fund al universului. Mă mînjesc cu albastru pînă în străfundurile sufletului, explodez în albastru, și albastre sînt excrementele care cad de sus peste foaia albă mîzgălită cu caractere inutile. Își are și eșecul ora sa de glorie !

Acum Clara se întoarce de la plajă. Eu pășesc lîngă ea, cu un prosop înfășurat sub braț și o poveste imposibilă în cap, o temă care, mai mult decît căldura toropitoare a după-amiezii și grăunțele de nisip de pe piele, sub cămașă,

mă îndepărtează de tot ce iubesc, se ancorează între pereții înguști ai creierului meu, unde nu mai poate încăpea nimeni în afară de universul imaginar pe care mă încăpățînez să-l creez. Univers mărunt, neînsemnat, imperfect și inutil, dar care mi s-a impus irevocabil. Cînd voi ajunge acasă voi alerga sub duș, voi lăsa apa să mă spele de toate impuritățile, să mă despartă de realitatea îngrozitoare a tot ce am văzut, a tot ce am trăit, a tot ce a fost viață și va trebui prin urmare să devină artă, dar care mi-a scăpat pentru totdeauna și nu mai e acum decît negură rece pe mîinile mele asudate !

Clara traversînd pîrîul, Clara venind de la plajă, Clara în alb... De ce ? Clara e o viziune fără consecințe, un cadru de bunăvoie desprins dintr-o secvență lipsită de noimă, instantaneul unui creier care în momentul acesta se reduce la funcționalitatea artificială a evocărilor. Nimic nu s-a petrecut în după-amiaza asta, în orice caz nimic semnificativ. Clara nu mi-a spus că nu mă mai iubește, sau că o interesează cultivarea plantelor de interior, ori că o doare capul și prin urmare va trebui să dormim întorși cu spatele unul la altul. Ea îmi apare doar ca viziunea fugitivă a unei dispeități estivale : Clara în alb ținînd de mînă un copil, fiindcă în alb e îmbrăcată femeia care tocmai a traversat pîrîul văzut de la fereastra mea de scriitor. Și copilul puțin contează. Eu contemplînd-o de la fereastră, oprindu-mă din scris ca să-mi extrag din minte imaginea unei veri deja îndepărtate, ca să o dezgrop din

bezna memoriei. Clara în trupul căreia se află închisă toată vara din anul acela, toate verile din viața mea.

Voi mînca atunci un ou cu șuncă, voi bea un pahar din vinul rămas de la prînzul soției mele. După această gustare frugală mă voi așeza într-un colț din salon, să citesc ziarul, să studiez buletinul meteorologic de a doua zi, deoarece mîine voi vrea să mă duc la plajă cu Clara. Și-mi voi spune că la urma urmei m-am deprins cu apartamentul metamorfozat, pînă într-atît că mi-am și ales „colțul meu" în salon. Voi constata, de altfel, că metamorfoza nu e chiar atît de radicală. În fond, majoritatea obiectelor vor mai fi încă aceleași, deoarece Clara s-a descotorosit doar de vechiturile moștenite de la părinții mei, fără îndoială valoroase, dar nepotrivite într-un apartament de acest gen, pe care ea a dorit dintotdeauna să-l decoreze într-un mod mai viu, mai funcțional și mai vesel. Pesemne că simțul meu demodat de „stăpîn al casei" m-a determinat să exagerez unele lucruri.

8

DIN NOU VOR EXPLODA rachete în aer, acum mai numeroase și mai prelungi, iar gălăgia pe străzile ticsite de oameni și de mașini va fi atît de mare, încît mă voi duce să închid fereastra. Vacarmul mă va deranja de două

ori, întîi pentru că iubesc tăcerea și apoi fiindcă îmi va trezi un neplăcut sentiment de singurătate, ca pe vremea cînd aveam douăzeci de ani și tot ce îmi amintea de plăcerea celorlalți, în timp ce dintr-un motiv oarecare eu trebuia să stau acasă, mi-era dureros și iritant ca o lighioană demnă de tot disprețul.

Atunci cînd mă voi întoarce pe canapea, privirea îmi va fi atrasă de o ușă pe care încă nu o voi fi deschis : ușa spre odaia destinată micului João Pedro, cînd se va naște. Nu cumva Clara se va fi ascuns acolo ca să-mi joace o festă ? Ideea e ridicolă și mă scutur de ea cu ciudă. Și dacă, așezat pe canapea, voi zăbovi cu ochii la ușa aceea, pe care nu mă voi duce s-o deschid fiindcă odaia aparține domeniului privat al Clarei, ca și bucătăria, ca și veranda, ca și alcovul ei, ca și plantele de interior, asta se va întîmpla pentru că voi presimți că ceva se petrece în acest moment, ceva care se referă intim la mine, dar e vag și îngrijorător și și de nedefinit. Dar poate că va fi doar rodul imaginației mele dominate de nevoia de a căuta explicații pentru inexplicabila absență a Clarei.

Dacă s-ar gîndi măcar cineva să telefoneze ! Vreunul din prietenii ei ; poate chiar mama ei, pe care de totdeauna am detestat-o pentru un motiv foarte simplu, foarte clasic și idiot : e bătrînă și urîtă, și totodată seamănă cu fiica ei care e tînără și frumoasă. E imaginea a ce va deveni Clara într-o zi, o Clara zbîrcită, cu părul rar și cărunt și cu moartea pîndind din

străfundurile ochilor mați și fără lumină. O Clara în a cărei voce va fi murit copilul care continuă să trăiască în ea, o Clara înclinată spre pămînt, covîrșită de ani și de dezamăgiri, tot atît de aproape de viermi pe cîte este acuma de păsări. Oh, cum o urăsc pe mama ei, sărmană și scumpă doamnă, atît de serviabilă, atît de prietenoasă („cînd se va naște João Pedro, eu am să-l cresc"). Cum ai să-l crești, biată bătrînă ? Și dacă va fi fetiță ? O vei învăța că nu trebuie să strîngă mîna unui necunoscut în întunericul unui cinema de cartier ? Că nu trebuie să se încreadă în intențiile bărbaților, ci „să se poarte ca o doamnă" ? Îi vei vorbi despre sex și îi vei da de înțeles că, în pat, poziția ei este cea de dedesubt ?

Nu, mamă soacră, ție nu-ți voi telefona. De altfel, n-am știut niciodată pe dinafară numărul tău de telefon. Dar să ne închipuim că, înnebunit să aflu ceva despre Clara, mă apuc să-l caut. Să ne imaginăm că, după ce am profanat ungherele sertarelor unde își ține Clara secretele, îl voi descoperi. Cum vei reacționa cînd îți voi spune că fiica ta nu e acasă la ora asta și că mai cutreieră încă străzile pline de oameni străini, de o lume zăpăcită de serbările sfîntului Anton, expusă tuturor primejdiilor unei asemenea nopți ? De ce să te neliniștesc, să-ți fur somnul ?...

Ce alte ipoteze îmi rămîn ? Hernâni Tó, colegul meu de la Universitate, entuziast admirator al poeziei soției mele ? (Oare numai al poeziei ?) Mă va copleși cu întrebări fără să

aștepte măcar răspunsurile, pentru că acesta e stilul lui de conversație : un monolog de întrebări, gratuit și exasperant. Mă va acuza (ipocritul) că am părăsit-o pe Clara, dacă nu cumva mă va înjura fiindcă, de peste doi ani, nu i-am făcut nici o vizită, nu i-am scris nici o singură carte poștală... Nici ție nu-ți voi telefona, ermetic critic al imposturii, „domn foarte simpatic, se vede că e licențiat" cum te-a descris portăreasa imobilului în ziua cînd, surprinzînd-o tu în timp ce făcea curățenie în apartamentul meu, te-ai și oferit imediat să o înveți carte, profitînd de ocazie ca să mă taxezi drept fascist fiindcă nu observasem că femeia e analfabetă și nici nu băgasem de seamă că habar n-are să se iscălească. Ai fi avut dreptate, educator de mase ce ești, dacă n-aș fi știut că nu urmăreai de fapt s-o alfabetizezi pe femeia cu ziua („doamna îngrijitoare", cum îi spuneai...), ci să găsești un prilej să te amesteci în casa mea, să te apropii de Clara... N-ai văzut niciodată cum rîdea Clara de tine, de sofisticatele tale analize asupra poeziei ei simple, și de curtea neobrăzată cu care îi măguleai cei treizeci și ceva de ani ? Nu, nici pe tine nu te voi deranja cu îngrijorarea mea.

Îmi va căşuna atunci să-i telefonez Esmeraldei, prima mea iubită, femeia-nălucă risipită în cețurile vîrstei de douăzeci de ani. Și iată, mi se confirmă că jurămintele tale de dragoste purtau într-adevăr pecetea eternității... Cînd înțelegi că eu sînt cel care-ți vorbește, îmi în-

chizi telefonul, dar nu înainte de a mă fi informat, cu supărare în glasul cît se poate de indignat, că ceea ce fac e o urâțenie impardonabilă, pentru că s-ar fi putut foarte bine să fii acum „o cucoană măritată"... Voi rîde pînă la lacrimi, iar rîsul poate că mă va destinde; dar oricum, tot mă voi simți vexat și voi căuta să-mi omor timpul într-alt fel.

Nu mă voi duce acum în odaia fiului nostru mitic, care nu posedă din viață decît numele cu care iscăleam niște articole în revista liceului. Clara nu mai e la vîrsta să se joace cu mine de-a v-ați-ascunselea și nici n-am să mă apuc să cedez acum tuturor impulsurilor de bărbat singur acasă, cu soția plecată la serbările orașului. (Oare chiar la serbări să se fi dus Clara ?) Dar nimic nu mă va împiedica să arunc o privire în birou. S-o fi încumetat Clara să umble prin cărți, să schimbe decorul bîrlogului meu de scriitor ratat, de profesor cufundat în plictis ?

Nu. Clara nu mi-a profanat biroul. Furia ei decorativă n-a îndrăznit să meargă atît de departe. Biroul va fi așa cum l-am părăsit — ordonat și curat, inexpresiv și gol. Doar enorma veche „Remington" pe masa stacojie, cu capacul acoperit de o piele verde (drapelul național...), îmi va zîmbi cu dinții ei galbeni din profunzimea timpului. În locul acesta nu i-ar trece niciodată Clarei prin gînd să se ascundă... N-ar putea să suporte vederea cărților impecabil aliniate pe rafturile bibliotecii, n-ar răbda convenționalismul tuturor acestor lucruri. Și

ar avea dreptate. dar aici eu nu am nici o vină, pentru că m-am mulțumit să ocup biroul tatii fără să operez nici o schimbare. Un birou roșu și verde, un frumos birou unde nu am izbutit niciodată să lucrez cum trebuie. Cînd Clara va sosi acasă, voi găsi fără îndoială un pretext ca să mă refer la necesitatea să-l redecorez și să-mi aranjez un loc mai puțin somptuos unde să-mi pot vedea de lucru liniștit. Voi avea astfel un minunat prilej să-mi manifest indirect aprobarea pentru toate transformările efectuate în apartament. Îi voi spune că am rămas agreabil surprins, că totul dezvăluie bunul ei gust.

Ea va fi radioasă. M-am umflat în pene la acest gînd.

Voi înțelege în clipa aceea motivul care m-a împins să mă duc în birou : voiam să-mi revăd portretul, pictat de unul dintre prietenii Clarei, un bun pictor, socotesc eu, un tip pe care mi-ar face plăcere să-l cunosc mai bine, dacă viața ne-ar da ocazia să ne întîlnim. Iată-l atîrnat pe peretele care se află în fața privirilor mele cînd stau așezat la masa de lucru.

Portretul e un soi de negativ în care ochii sînt două găuri mari și negre, ochi ochelari de soare, fără brațe, ochi doar lentile de beznă, reliefați pe albul cenușiu și pătat al obrazului, peste care planează o vastă mustață, o mustață care e ca un liliac stopat, mort în aer. Există în acest portret ceva profund burlesc și tragic totodată, ceva ce amintește de moarte, dar în

același timp e și sardonic și comic. Negativul unui negativ. Am cravată la gît, pieptul cămășii scrobit, guler înalt, și port o haină care e albă deoarece reprezintă negativul negrului real. Se poate crede că țin mîinile la spate, dar prima impresie este că mi s-au tăiat brațele la nivelul coatelor. Bărbat schilodit și orb, bărbat de modă veche, bărbat profesor, bărbat simplu tablou, și atît. Eu, portretul meu.

Îi zîmbesc bătrînului filfizon care mă privește cu ariergarda ochilor și se uită la mine ca un spectru întors pe dos. Sînt eu. Eu metafizică înghețată, eu dincolo de metafizică pentru că toate problemele transcendente mi s-au refugiat în spatele privirii și astfel m-au trădat, eu cu moartea în ochi. Dar nu și în surîsul invizibil ascuns în dosul lor. De aceea se presimte posibilitatea ca într-o bună zi bărbatul-portret să-și scoată ochelarii de beznă și să rîdă cu ambele părți ale feței. Să-și ia mîinile de la spate și să întreprindă ceva cu ele. Să-și scoată masca de noapte și să arate că există și lumină în el. .

Nu, de acest portret nu-i voi permite Clarei să se descotorosească.

9

CA SĂ ÎNCHEI VIZITAREA apartamentului îmi va mai rămîne acum doar ceea ce ar fi fost camera servitoarei, dacă am fi avut-o, și de care Clara a profitat ca să-și facă un alcov

unde se odihnește uneori în timpul zilei, dacă nu are de lucru. Evident că nu am crezut-o niciodată pe Clara în stare să se joace cu mine în mod absurd de-a ascunselea, fiindcă altfel, aici ar fi fost cel mai normal s-o caut încă de la început. Dar cine știe dacă nu cumva, obosită după o zi de muncă, se va fi refugiat acolo și o fi adormit ? Și îmi voi simți bătaia dezordonată a inimii, fiindcă asta va fi ultima speranță că nu s-a întîmplat nimic anormal. Va fi momentul ideal să-i arăt cît de mult o iubesc, de vreme ce într-o anume clipă din noaptea aceasta îi voi fi simțit atît de mult lipsa. O voi lua în brațe și ne vom iubi rîzînd !

Și voi deschide ușa încetișor, ca să-mi prelungesc speranța naivă, dar tot ce voi vedea va fi doar o infinitate de măști și de fețe pictate privindu-mă zeflemitor de pe pereții pe care sînt atîrnate. Pe cuvertura de pat din satin galben, în locul Clarei adormite se culcușesc perne în culori vii și, la picioarele divanului, se odihnește o păpușă ca o Ofelie cu păr lung de culoarea paiului, înecată și indiferentă. Pe o masă rotundă din nuiele împletite care servește drept noptieră, alături de scoici multicolore, o scrumieră de porțelan și o cutie de chibrituri (Clara s-o fi apucat de fumat ?), o carte cu coperți maro. Voi lua-o ca și cum aș lua mîna Clarei pe patul de moarte. Tandru, dar cu o oarecare ciudă. „De ce mă lași ? De ce vrei să mă părăsești ?“. Cuvintele vor răsuna burlesc în creierul meu. Îmi voi bate joc de mine însumi ca să-mi amăgesc dezamăgirea.

Cartea va fi *Poezie — 1* de Jorge de Sena [1].

Revin acasă înnoptînd cu totul.
Şi noaptea cade, noaptea îmi aduce
lucirea caldă-a umbrei desenîndu-mi
noi siluete făr-amurg ori gesturi,
ce doar atingeri vor dezvălui.

. . . .

Aproape nu mai văd acum şi, amintindu-mi
noaptea,
pipăitul în beznă, în ochii celorlalţi,
nu vreau să văd, o nu, că se întunecă... [2]

Pe aceeaşi pagină unde a lăsat semn Clara mai sînt două poeme : RONDEL şi VILANELĂ. Din primul desprind versurile subliniate cu creionul :

Cum e posibil altul să mă nasc, în vreme ce
acelaşi mă cunosc, şi drept cine mă nasc ?

---

[1] Poet şi critic, la început pionier al suprarealismului, dar care evoluează apoi spre o semnificaţie realistă a vieţii (1919—1986).

[2] În acest roman sînt citate fragmente din poeme de Jorge de Sena (pp. 48, 49), Natália Correia (p. 89), David Mourão-Ferreira (p. 89), António Maria Lisboa (p. 89), Minou Drouet (p. 89), Shakespeare (p. 89), Vincius de Moraes (p. 89). Se transcrie şi telegrama prin care i s-a anunţat mamei lui António Maria Lisboa moartea poetului (citată de Mário Cesariny de Vasconcelos în *Poezia lui António Maria Lisboa*, Assírio e Alvim, Lisabona, 1977, p. 8) — la pagina 89. Prin nota de faţă autorul le prezintă tuturor încă o dată omagiile sale (n. a.).

Din al doilea, fireşte, începutul :

— Trupul meu, de cine ţi-e frică ?
— Mi-e frică de cel pe care nu l-am ales.

Pe o singură pagină, cîte mesaje ? Ca şi cum Clara ar fi ştiut de venirea mea şi ar fi vrut să-mi dea satisfacţie în felul ei...

Voi închide cartea, iritat. Grija de a găsi o explicaţie pentru absenţa ei mă îndeamnă să văd răspunsuri pretutindeni... Ce să caut eu în odaia ei ? Alcovul nu are nici o semnificaţie, decorarea lui reflectă doar gustul Clarei pentru culorile vii, obiectele exotice şi lucrurile netede. Cît despre carte, mai potrivit ar fi fost să găsesc acolo *În căutarea timpului pierdut...*

Voi ieşi trîntind uşa. Căutarea se va fi încheiat. Întoarcerea mea e un eşec, amăgirea din urmă a unui bărbat naiv. Tot ce îmi va rămîne de făcut va fi să regăsesc banalitatea cotidianului, să iau ziarul cumpărat în timpul uneia din nenumăratele blocări de circulaţie de la intrarea în Lisabona şi adus în valiză împreună cu hîrtiile mele şi cu periuţa de dinţi, să dezleg cuvintele încrucişate... Calmul mă va cuprinde în cele din urmă după unul sau două whisky-uri. Clara va trebui să revină acasă, şi o dată cu ea se va lămuri tot misterul.

Dacă cel puţin ar fi linişte afară ! Dar pe străzi, oraşul îşi serbează gălăgios Sfîntul, compatriot şi emigrat. Patronul fetelor de măritat...

10

E UN CUȚIT între pietrele rîului, i-am spus după ce l-am legat fedeleș.

Rîul era destul de adînc acolo, iar posibilitățile pe care le-ar fi avut negrul ca să dea de cuțit și să taie frînghiile care îi legau brațele de trunchi erau practic nule. Și totuși omul a întrebat lîngă care piatră e cuțitul... După ce a luptat sălbatic în timp ce-l dezbrăcam, acum, cînd era cu mîinile legate și sleit de puteri, se cufundase într-un soi de resemnare. L-am aruncat în apă și am așteptat cîteva minute.

— Gata, a spus locotenentul. N-a reușit să găsească singur cuțitul. O bătaie de cap mai puțin pentru noi.

S-a lăsat noaptea și soldații s-au retras în corturile lor. Spectacolul le crease un divertisment în teribila singurătate în care ne aflam de luni de zile. Păreau satisfăcuți. Cam ca romanii după un spectacol de circ. Într-un fel, locotenentul se decisese pentru sportul acela tocmai ca să distreze efectivul.

După ce am mîncat, eu, locotenentul și încă trei soldați ne-am urcat într-un jeep și ne-am îndreptat spre tabăra vecină, situată la circa cincizeci de kilometri de a noastră. În timp ce înaintam pe șosea, la ora aceea încă populată cu oameni care reveneau de la cîmp, cicliști etc., locotenentul i-a dat ordin șoferului să conducă în voie, ceea ce însemna cu viteza dorită. Băiatului îi plăcea să gonească și, chiar

dacă eram toți beți, încă mai puteam să ne dăm seama cînd striveam sub roți vreun animal ieșit din desiș și încremenit în lumina farurilor, sau cînd loveam vreun ciclist. Țipetele și pumnii încleștați ai negrilor ne distrau copios. Dar cînd am ajuns în localitate și am văzut sîngele, amestecat cu praf, îmbibînd roțile și o parte a caroseriei, mi s-a făcut rău și a trebuit să vomit lîngă un copac.

Mă voi trezi după un somn care îmi va părea că nu a durat mai mult de cîteva minute și voi crede că încă mai sînt în Africa. Ce ușurare, cînd voi înțelege că de fapt mă aflu acasă și că totul a fost doar un coșmar ! De ce această teribilă senzație de vinovăție, această rușine imensă, de vreme ce n-am făcut altceva decît să mă las dus de val ? ! Cum altfel aș fi putut să procedez, Dumnezeule ? !

În fața mea ecranul albicios al televizorului îmi va reda în tăcere, pentru că voi fi avut grijă să opresc sonorul, imaginile unei orchestre fără dirijor. În picioare, prima violonistă se agită o dată cu dansul de du-te-vino al arcușului în curba brațului ei. Ce concert vor fi cîntînd ?

Dar tot ce aud sînt rumorile nocturne ale orașului beat. Serbările Sfîntului trebuie să fie în toi. La ora aceea, pe Bulevardul Liberdade o fi început parada. Și ura mea va fi desigur irațională, dar nu mi-o voi putea reprima. Clara să se afle în mijlocul mulțimii, să se lase atinsă de niște oameni care, o dată apucă de

coarnele plugului, altă dată, fără să se revolte, acceptă pușca... Pușca pe care nici eu nu am știut să o refuz. Oh, Dumnezeule!

Și iată-mă din nou luptînd cu remușcarea, cu toate îndoielile mele, pierdut în frigul infinitului, rostogolindu-mă, nu ca o piatră, ci ca un om cu creier și viscere, cuprins de angoasa de a mă ști osîndit pe vecie la cea mai crudă dintre pedepse: singurătatea în univers, singurătatea fără un braț de care să mă agăț... Cît timp va trebui să îndur amețeala asta?! Ce anomalie, ce dezacord mi-o provoacă?!

La picioare, risipite pe podea, zac filele cărții mele, pe care mă voi fi apucat să le corectez înainte de a adormi. La lumina televizorului voi reuși să citesc, și voi citi pînă ce ochii, de durere, mi se vor închide.

Lumina albă a aurorei iată că vine vrăjmașă iubită deschide-mi mormîntul unde captiv asist nemișcat cu turbare la scurgerea caldă a vieții făcîndu-mi semn ironic de-acolo de afară spunînd „Aibi răbdare... de ce ai păcătuit?“ Cu ce am păcătuit? Păcatul meu a fost să urmez fără să ridic un deget săgeata care imperios îmi impunea ascultare îmi arăta mormîntul care fiind însăși opera mea mie însumi mi-a fost și destinat și acum doar un mare miracol îi va sparge lespedea-poartă pe unde va pătrunde lumina: poate doar un copil ca să luăm totul de la început.

Să dau celor care mă hrănesc roadele savuroase ale răgazurilor mele de bărbat-amfibie

căruia îi prisosește oxigenul... Cu vorbe — ce altceva le-aș putea da? — voi plăti laptele și carnea de pe masa mea de roman bolnav. Din melodiile oferite de ochii celorlalți voi face poeme și le voi vinde cu preț scăzut pentru ca negustoria să fie dreaptă. Astfel îmi voi liniști conștiința.

În acest moment, pe ecran va flutura în vînt drapelul național și voi înțelege că emisiunea s-a terminat. Mă voi scula ca să închid televizorul. Va fi aproape de miezul nopții și voi fi pierdut speranța să mai petrec seara cu soția mea. Dacă ea va veni acum, anevoie voi izbuti să-mi ascund ciuda provocată de absența ei. Chiar după explicația cea mai plauzibilă, nu voi putea să-mi regăsesc dispoziția de la începutul nopții. Mă voi retrage așadar din scena ideală a întîlnirii noastre, actor frustrat căruia i s-a furat rolul în ultima clipă.

Ca să nu se sperie la intrare simțind că e cineva în casă, mă voi duce să prind un bilet pe partea exterioară a ușii. Voi scrie: „Dorm, nu mă trezi“. Mă voi decide să schimb cea de a doua propoziție și să scriu mai degrabă: „Trezește-mă“. Dar voi înțelege inutilitatea ei și, pe o foaie nouă, voi scrie simplu: „Nu te speria, sînt eu, Carlos“. Ambiguitatea frazei îmi satisface ranchiuna...

Cînd voi deschide ușa apartamentului, vecinul de alături, care tocmai va ieși din lift, mă va privi uimit dar, recunoscîndu-mă, va schița un salut căruia nu îmi voi da osteneala să-i

răspund. Nu mă voi simți dispus să spun bună-seara.

Nu mă voi duce să mă culc în dormitorul nostru. Nu mă voi simți îndreptățit să desfac patul cel mare acoperit cu o cuvertură de catifea albastră. Pînă și camera, altădată salon, mi se pare ciudată și ostilă. Mă voi duce să mă culc îmbrăcat în camera Clarei, unde nu vor răzbi ușor zgomotele străzii.

Clara a acoperit pereții cu gravurile și obiectele cele mai incredibile, de la măști chinezești la o reproducere după *Copilul albastru*. La căpătîiul patului, o oglindă ovală cu ramă de lemn vopsit în aur vechi reflectă ochii deschiși ai Ofeliei de carton, pe care o voi așeza ceremonios pe noptieră. Și lîngă aplica din perete, mascată cu o bucată de mătase cu flori galbene și roșii, lîngă un fluture vîrît într-o lupă care îi mărește proporțiile, se va afla un enorm sutien... Într-adevăr, imaginația și ireverența Clarei nu au limite...

Mă voi culca pe divan și voi stinge lumina ca să nu mai văd acele obiecte. Voi dori să dorm. Voi vrea ca ea să vină să mă surprindă dezarmat, dăruit mie însumi, acelui copil înfometat după tandrețe care sînt eu, sub aparența unui bărbat autosuficient. Îmi vor fi fost de ajuns cîteva ore de așteptare zadarnică spre a mă încredința de fragilitatea, de dependența mea. De fapt nu mi se va părea normal ca ea să nu se fi înapoiat încă. Absența ei trebuie să aibă un motiv puternic, poate fără nici o

legătură cu serbările populare. Un motiv care să fie însă la originea tuturor schimbărilor din apartament. Și bănuiala că a încetat să mă iubească și că poate are alt bărbat, cu care se va fi aflînd în acest moment, îmi va sfărîma orgoliul în bucăți.

Cu ce viteză extraordinară voi trece de la o stare psihică la alta, în noaptea asta. Acum cîteva clipe aș fi primit-o pe Clara cu fața încruntată, punîndu-i poate întrebări nelalocul lor. Dar acum i-aș cere iertare. Iertare, pentru ce ? Fiindcă nu i-am anunțat înapoierea mea ? Fiindcă am acceptat contractul Universității din Minho ? Fiindcă am sacrificat viața noastră conjugală de dragul unui proiect de lucru ? Fiindcă am înlocuit-o temporar cu o izolare care mi se părea indispensabilă ? Fiindcă nu întotdeauna am fost bun cu ea în trecut ? Pentru toate acestea va trebui să-i cer iertare, și pentru încă ceva destul de vag și nedefinit legat de un sentiment de vinovăție, de care mă rușinez acum chiar și în trecut. Ceva cu rădăcini profunde. Din cine știe ce rațiune obscură, m-am simțit întotdeauna nedemn de dragoste. În cele mai neobișnuite împrejurări, în întunericul unei săli de cinema, citind o carte, mă năpădește uneori profunda ticăloșie a unei crime săvîrșite cîndva într-un trecut îndepărtat, pierdut în subconștient. Frecvent mi se întîmplă să visez că am ucis cîndva un om pe care l-am îngropat în grădina de zarzavat a casei părintești. Anii trec. Dar iată că se începe excavarea grădinii, bănuielile se acumulează asu-

pra mea. Mă trezesc lac de sudoare, simțindu-mă atît de vinovat ca și cum coșmarul ar fi un fapt real din viață.

Stînd de vorbă și cu alte persoane am dedus că nimic nu e anormal în asemenea coșmaruri, care sînt curente și iau la ceilalți forme foarte asemănătoare. Mă întreb dacă sentimentul acesta de culpă nu va fi făcînd parte din inconștientul colectiv. Dar în acest caz, care ființă umană are vise curate ? Care țară, într-un moment sau altul din istoria ei, nu s-a lăsat antrenată în războaie criminale ? Și cît de mare e responsabilitatea individului în acțiunile colective ?

Voi vrea să dorm. Dar deși mă înconjoară tăcerea, nu-mi va fi ușor. Mă socoteam impermeabil la gelozie, dar acum mă roade gelozia. De unde a făcut Clara rost de bani ca să renoveze apartamentul ? Voi înțelege fără să mă dedau la socoteli prea profunde că, nerecurgînd la contul nostru bancar comun, din vînzarea mobilelor vechi ar fi putut strînge o sumă suficientă ca să cumpere toate lucrurile noi.

Voi apela la bunul simț. Pînă la urmă totul se va lămuri. Mă voi duce să mă culc. Clara mă va găsi dezarmat, demascat, cu o expresie nefericită pe față, și mă va iubi ca întotdeauna. Pentru că va vedea fața autentică a bărbatului ei.

Să fumez ! Am țigări la mine, dar acum m-am obișnuit cu întunericul, mă voi teme ca flăcăruia bruscă a chibritului să nu-mi rănească ochii. Pe de altă parte, am fumat prea mult

în timpul călătoriei. Și nu voi vrea să umplu de fum odăița aceasta. Clara nu s-a plîns niciodată fățiș de mirosul de tutun, de fumul cu care impregnam toată casa. Dar știu că dintotdeauna a detestat mirosul țigărilor mele. Mă voi hotărî să nu fumez.

Obișnuința însă e mai puternică și mîna îmi va și pătrunde în buzunarul sacoului, pe care îl voi fi atîrnat pe scaunul de lîngă pat. În ce măsură gestul acesta atît de facil și pînă la urmă atît de laș este autentic, rod al unei necesități reale, și nu o imitație a aceluiași gest a cărui necesitate mi-au impus-o alții cîndva ? Și deodată mă voi trezi inundat de lacrimi. Tăcute și năvalnice, lacrimile îmi vor luneca pe obraji, îmi vor acoperi pieptul, mîinile — o adevărată cascadă... Oare adormisem ? Dar tocmai fumam...

Voi aprinde precipitat lumina. Am scrum pe cămașa și țigara mi s-a stins demult, ajungînd la filtru. O prăbușire bruscă în somn și apoi visele... Subconștientul meu e un veritabil condensator de viață deformată, un cufăr ticsit cu mesaje

Cineva geme la etajul de sus. Un bărbat. Un vaiet care se repetă la anumite intervale, dar care este poate doar o iluzie a simțurilor. Urechile mele vor fi destul de obosite, nervii surescitați de tensiunea așteptării. Nici gîndirea nu se mai desfășoară cu ușurința, cu fluența obișnuită. În aceste împrejurări este ușor să confuzi realul cu imaginarul.

Dar acum nu încape îndoială, e sigur că deasupra capului meu se află un bărbat care suferă. Voi percepe tresărirea unei voci feminine întrebînd ceva, poate „ce e ?“ ori „ce ai ?“ — două sau trei cuvinte pe care depărtarea și tavanul le vor împiedica să-mi parvină deslușit. Dar voi simți scîrțîitul somierei de sîrmă, un sunet neplăcut pentru că îndată îl voi asocia cu zgomotul paturilor din pensiunile ieftine unde perechile fac dragoste : fără gemete, fără cuvinte, cu mare grijă ca să nu atragă atenția vecinilor.

Acum totul va fi cufundat în tăcere. Va fi momentul să fac inventarul. Inventarul zgomotelor. Mai întîi au fost gemetele, apoi scîrțîitul patului, pași, apă vărsată. Bărbatul care geme și femeia care se trezește tresărind, puțin supărată la început pentru că a fost deșteptată din somn. Femeia care, convinsă apoi că geamătul bărbatului are o cauză puternică, se scoală și, negăsindu-și papucii, își pune inutil pantofi cu tocul înalt... Și traversează odaia, intră în bucătărie. Pe urmă pași pe coridor, vărsarea apei într-un lighean. Un copil care plînge și apoi tace, părînd să-și fi dat și el seama de starea gravă a tatălui său. Acum și femeia a început să plîngă, îi pune întrebări soțului ei.

Va trebui să mă scol de urgență, să mă duc să văd despre ce este vorba, să plec după un medic, să dau ajutor.

Dar nu va fi atît de ușor. Cine știe dacă intervenția mea nu-i va pune în încurcătură pe cei doi ? Cine știe dacă nu este vorba de o simplă indispoziție care va trece cu un vomitiv, cu o ceașcă de ceai ? De ce să deranjezi un doctor pentru atîta lucru ? Dar dacă bărbatul o fi ingerat o doză bună de otravă și este pe patul morții ? Trebuie acționat, trebuie acționat ! Nu o pot lăsa pe femeie să plîngă acolo sus, nu pot sta să-l aud pe bărbat cum geme ! De cît timp o fi în starea asta ? S-ar putea să fi început totul cu mult înainte de a mă fi trezit, și lacrimile pe care le-am simțit inundîndu-mi pieptul și scurgîndu-mi-se pe trup, lacrimile care nu-mi țîșneau din ochi, ci din creier, deși erau ale mele, să fi fost totodată și mai ales lacrimile și gemetele familiei de la etajul de sus. Astfel corpul meu obosit și creierul meu îndurerat de îngrijorătoarea așteptare au putut să devină cutia de rezonanță a suferinței unui semen de-al meu.

Dar trebuie să mă mișc ! Să încetez cu speculațiile și să încerc să acționez ! Voi aștepta doar ca bărbatul să geamă ceva mai tare, ca femeia să dea un semnal de alarmă puțin mai limpede, și voi alerga, emoționat de altruismul meu, ca să bat ușor la ușă, să șoptesc : „Am auzit gemete. Spuneți-mi, doamnă, dacă aveți nevoie de ceva...“

Și voi intra, voi lua pulsul bărbatului, voi spune cu aer de cunoscător că nu e nimic. În orice caz mă voi duce să chem un doctor, fiindcă la urma urmei doctorii pen-

tru asta există... Calm, cu puțin umor, ca să liniștesc familia și să înăbuș exaltarea care mă cuprinde, exaltarea de a mă face util...

Inventarul, inventarul se impune ! Să vedem cum s-au desfășurat lucrurile ca să le deslușesc semnificația. Trebuie să recurgem la o ordonare a lor, să urmărim o logică. Trebuie să adunăm toate datele ca să aflăm realitatea. Parcă deodată am devenit conștient că plîng, că tot imobilul plînge, că toată lumea este un potop de gemete și lacrimi. Dar nu. E vorba numai de un bărbat. Și a dat fuga soția lui, la început prost dispusă, acea proastă dispoziție care este în fond un mod de a masca alarmarea, sau, mai bine zis, de a evita să-i alarmăm pe cei care suferă. Ca și cum am spune : „Exagerezi, nu-i chiar atît de grav cum presupui.“ Dar poate că este vorba și de egoismul celui care a fost smuls din somn. Poate chiar și de o formă de pudoare, de rezervă tipică a timizilor sentimentali, care sînt în stare să recurgă la orice, pînă și la brutalitate, ca să-și ascundă adevăratele sentimente. Cine știe ?

Să ne oprim puțin la lipsa de pudoare a bărbatului care suferă : același bărbat care se piaptănă cu grijă, își dă cu parfum, comandă costume la un croitor bun, își face unghiile la manichiuristă... bărbatul care își controlează atent tonul vocii cînd vrea să cucerească o femeie, bărbatul civilizat care nu folosește decît cuvinte înscrise în dicționarul familiei — același bărbat nu se jenează să vomite în public, să-și strige tare durerile și tainic, în singurătate, să-și lase lacrimile să-i curgă pe obraji. Ca și în actul sexual : gemete, gesturi, poziții ridicole, ferocitate, egoism pur. La urma urmei, ce e dragostea ? Dacă cea mai năvalnică dintre pasiuni nu rezistă la o durere de dinți ! Dacă bărbatul îndrăgostit renunță la femeia pe care o iubeste pentru că are o întîlnire de afaceri, sau trebuie să țină un curs, ori să-și cumpere o pereche de pantofi... Și femeia care, fiindcă trebuie să se ducă la coafor, refuză să se vadă cu bărbatul iubit în după-amiaza lungă și plictisitoare a acestuia... Oh, nu există dragoste între oameni ! Dragoste era ceea ce resimțeau călugării despre care vorbește regula patriarhului sfînt Benedict [1], care consacrau totul lui Dumnezeu : timpul și acțiunile lor, rugăciunile și somnul lor, și imensa, nebuneasca lor sete de viață !

Aici voi fi ajuns cu speculațiile cînd voi auzi pe cineva bătînd la ușa de la etajul de sus și voi recunoaște vocea portăresei. După cîteva scurte cuvinte schimbate cu soția bolnavului, va coborî treptele alergînd (fără îndoială că iar e ceva în neregulă cu ascensorul), va suna la ușa etajului de sub mine, unde locuiește un medic, și pe urmă va urca împreună cu el.

---

[1] Regula ordinului călugăresc benedictin a fost stabilită de sfîntul Benedict de Nursia în secolul al VI-lea, în mînăstirea de la Monte Cassino din Italia.

Vor vorbi tare și mi se va părea că disting cuvîntul inimă, acel organ intern care la mine e foarte sensibil... Astfel, în timp ce eu despicam firul în patru în legătură cu sexul îngerilor, portăreasa, detestata mea femeie cu ziua, care nu a citit niciodată sonete și nici nu e în stare să distingă un Picasso de o umbrelă, dar al cărei fler îmbrățișează o rază de mai mulți kilometri, instinctivă și rapidă ca un iepure, nu a avut nevoie de teoretizări abstracte și date concrete ca să sară în ajutor.

Cum să evit mînia surdă, disprețul pe care îl voi simți față de mine, intelectual get-beget ?! Acum zgomotele nu vor mai avea nevoie de inventar ; iată-le, limpezi, amplificate în creierul meu obosit : medicul și portăreasa coborînd scările, vorbind cu însuflețire ca și cum s-ar fi întîmplat ceva foarte rău, femeia acolo sus cu pantofii ei cu toc înalt care mă insultă la tot pasul și, în cele din urmă, sirena ambulanței apropiindu-se și oprind la intrarea în clădire. Brancardierii, portăreasa și medicul urcînd din nou treptele și, după cîteva minute, bărbatul coborît pe targă, în timp ce se deschid uși și se aud glasuri punînd întrebări. Apoi, îndelung, în plină noapte, plînsul copilului și tocurile înalte ale femeii, care parcă îmi sfredelesc creierii.

Cum aș mai vrea să adorm, să mă scald în ocean, să mă scald... Și mireasma de moarte a alunilor înfloriți.

11

CARTEA CU COPERȚI ALBE și titlu verde așezată pe tăblia mesei din mijlocul grădinii. Fără scaune în jur, solitară și veche, masa nu e altceva decît suportul acestei cărți pe care tocmai am răsfoit-o, carte nouă, mirosind încă a cerneală de tipar, care înseamnă atît de mult pentru Clara.

Clara este convinsă că frumosul se află în cuvinte și în lucrurile poetice, care pentru ea există pretutindeni. Eu i-am spus că poezia se află în poem și că lucrurile nu sînt frumoase decît dacă le transfigurează creierul și forța verbală a poetului. Ea insistă că scaunul care i-a servit drept model lui Van Gogh era frumos în sine. Eu îi spun că scaunul nu era decît un obiect util sau decorativ și că frumos e tabloul pe care l-a făcut Van Gogh după scaun. De cîte ori, după ce l-a pictat, nu s-o fi așezat pe el, scărpinîndu-și vintrele... Clara îmi spune că sînt neatent și îmi cere să deschid ochii la realitate. Privirea ei determină ca lucrurile să fie poetice sau nu. În mod normal sînt poetice, pentru că ea e poetă. Eu îi spun că poetică e luna, dar că luna a murit. Și nici măcar un chip frumos nu este poem, ci chip.

După aceea sînt cuvintele. Este evident că poemul îl fac cuvintele, dar acestea trebuie să fie pure și autentice, am spus eu. Și mi-am declamat mie însumi :

Să rostim cuvintele
Cum copilul rosteşte tată
Şi omul pîine.

Clara abuzează de termeni cu conotații artificialmente poetice, se închide într-un ermetism de seif bancar și în felul acesta se amăgeşte. Ea spune că privirea trebuie educată, că omului trebuie să-i fie dezvăluită frumusețea care ne înconjoară, și în acest scop se servește de un vocabular liric care va dăinui doar atît cît dăinuie o modă. Ea nu scrie niciodată păr de aur, fiindcă formula e prea uzată, dar ca să nu spună pur și simplu păr blond, ceea ce înseamnă proză, a izgonit părul de pe capul oamenilor... Respinge formulele banalizate, dar le-a înlocuit cu altele mult prea false și efemere. Vocabularul ei poetic este alcătuit din păsări apă tăcere lumină copac vară dragoste foc cald tăiș vînt murmur țipăt piatră buze toamnă sînge durere chip zîmbet arămiu labirint gazon trandafir lacrimă umbră stea respirație corp crepuscul locuibil maree ochi moarte suflet orbite lan angoasă înviere mireasmă infinit floare dor veritabil lebădă ciclu livadă briză văl cerc lac singurătate hotar...

Și eu i-am spus că asta nu depășește o vorbărie drăgălașă, o poezie siropoasă, și am sfătuit-o să procedeze la o tăiere, o clarificare mintală, o elucidare a procesului poetic. Iar ea mi-a răspuns că am un „suflet de piatră" și o incapacitate congenitală de a înțelege me-

tafora... Într-o cruce nu sînt în stare să văd decît două lemne așezate cruciș, și în pămînt nu văd decît sol... Asta pentru că mi-am bătut joc de niște bărcuțe navigînd pe cîmp, unde se preschimbau în tractoare care ară spusele... Dar e evident — i-am zis — că pămîntul nu este numai sol. Este sol și este noroi. Este matcă și este datorie. Este miros și plug. Este rădăcină și humus. Dar funcția poeziei nu constă în a-l obliga pe trîndav să rezolve obscura necunoscută pe care i-o oferă poetul pe la spate. Un poem este o lumină în priviri, o justificare a faptului că trăiești, o pasăre spălîndu-și penele, un lucru doar frumos. Nu este o șaradă de soluționat în cursul unei serate, nici exercițiul metric al omului liric...

Am în mînă un pahar cu whisky. Paharul are o formă foarte simplă : e din sticlă, de circa cincisprezece centimetri înălțime. Lichidul, galben-auriu, dansează neliniștit pe pereții paharului. Ansamblul e frumos : mîna mea în căuc, degetele ținînd paharul pentru instantaneul fugitiv al privirilor mele. Acum dau pe gît dintr-o înghițitură lichidul auriu. Iar paharul rămîne însingurat pe masă, lîngă sfeșnicul bleu și roz, lîngă țigara uitată în scrumiera de porțelan. Gol, static, tăcut. Un pahar.

Nu-mi amintesc, Clara, să-ți fi istorisit vreodată povestea lui Peter Hopkins, ucigașul trandafirului roșu. Peter o iubea pe Susan, soția sa. Iar Susan o iubea pe Sandra, vecina. Din

cauza asta, certurile în casă erau frecvente. Într-o zi cei doi soți s-au angajat într-o discuție care nu avea nici o legătură cu dragostea Susanei pentru Sandra, nici cu gelozia lui Peter. Se punea întrebarea dacă problemele metafizice sînt transcendentale sau transcendente. În după-amiaza aceea Susan avea dreptate. După ea, problemele metafizice sînt transcendente. Dar profesorul era Peter. Iar pentru el, problemele metafizice erau transcendentale, și și își susținea morțiș ideea. A enervat-o pe biata Susan pînă la lacrimi. Ca să se împace, Peter Hopkins a avut o idee. S-a dus la florărie și a cumpărat un trandafir. Și s-a înapoiat acasă cu aerul sigur al celui care va oferi o floare. A găsit-o pe Susan în brațele Sandrei, plîngîndu-se de încăpățînarea lui Peter. Peter i-a oferit trandafirul soției sale spunîndu-i că este o ramură de măslin. Dar Susan și-a bătut joc de Peter, și-a bătut joc de trandafir. L-a aruncat pe jos și l-a călcat în picioare. Atunci Peter a luat un ciocan și a omorît-o pe Susan.

Asta s-a petrecut la Sheffield, Anglia, în 1975. Am asistat la proces. Omul n-a înțeles niciodată de ce a fost condamnat la închisoare pe viață. A spus tribunalului că o omorîse pe Susan pentru că aceasta își bătuse joc de trandafir.

Nu știu dacă povestea asta cuprinde material pentru un poem. Dar poate că s-ar putea scrie un roman. Dacă într-o zi mă va interesa subiectul și voi deveni romancier, voi intitula

cartea *Învățînd să iubesc macroul*. Ce legătură are macroul cu drama lui Peter Hopkins ? Nu știu. Dar îmi place titlul.

Cartea cu coperți albe și titlu verde este așezată pe tăblia mesei. Casa e lîngă plajă. E cald și liniște. Clara nu mai este în grădină. Un leagăn care se balansează, se oprește, rămîne pe loc, static. Clara s-a legănat în bătaia vîntului. Rîsul ei vesel, spontan, încă mai dăinuie acolo, dar ea a plecat. Grădina e goală. Nu e decît masa de tablă vopsită în albastru, decolorată de soare și ploaie, de vînt și nisip : și cartea, cu coperțile scorojite, carte acum fără miros de cerneală, dar cu parfumul tutunului, aromele specifice ale buzunarelor mele ; ferigile arborescente, stratul de gazon bine îngrijit, nisipul alb, legănatul prelatei.

O rafală de vînt răsfoiește cartea în evantai, un evantai alb, imperfect, pătat, silențios, fără taine. Cartea Clarei. Poemele ei. Dedicația ei :

Lui Carlos,
care se ascunde și se mistuie sub o mantie de vînt pentru că-i este frică să se găsească.

Întins pe divanul tău, în brațele tăcerii și mîngîind noaptea, voi zîmbi amintindu-mi de candoarea dedicației. Femeie de fier și de spumă : pe triunghiul limbii tale îmi depun mîndria.

Acul indicator al vizorului oscilează pe scala gradată în decibeli, atinge zona roșie cînd su-

flu în microfon. Dar revine apoi imediat la poziția inițială și rămîne nemișcat. Potrivesc fișa microfonului în lăcașul de la magnetofon. La un gest neatent al brațului meu, firul se lovește de vaza de pe masă și acul indicator urcă, oscilează în evantai, năvălind în zona roșie a vumetrului pînă ce atinge o mică piedică de cauciuc care îl obligă să se oprească și de care rămîne sprijinit, vibrînd nervos.

Rostesc vocalele cu glas normal. Mișcarea acului indicator nu mai atinge zona de distorsiune.

Clara stă culcată pe divanul din micul meu apartament de burlac. Goală, nemișcată, cu ochii închiși. Adineauri am făcut dragoste. Pentru nu știu ce motiv mă simt nemulțumit, îngrijorat. Lirismul Clarei, care pretinde că disprețuiește plăcerea fizică și totuși devine atît de frumoasă în dragoste, cerînd să vorbim „înainte“ și „după“, legănîndu-se cu vorbele, îngropîndu-și în perne trupul înflorit, mă enervează. Ca să-mi maschez stînjeneala provocată de tăcere (azi ea nu vorbește), umblu la magnetofon, după ce am căutat zadarnic muzică la radio. Îmi pun întrebări în legătură cu aversiunea pe care o simt față de lirismul ei și de ceea ce consider că e pură prejudecată la ea. Nu cumva am să rămîn, într-o formă deghizată, același adolescent sentimental și sfios care presa flori între filele cărților ? Cînd mă gîndesc că verdele ierbii era principala problemă a adolescenței mele... Emoțiile pe care mi le trezea erau incomunicabile, netransmisibile, și într-o zi am umplut o pagină întreagă cu sintagma „iarbă verde“, fiindcă pentru mai mult nu aveam cuvinte destule...

Și reflectez (în după-amiaza aceea acum atît de îndepărtată) dacă tot ce sînt azi nu o fi doar rezultatul repudierii a ce am fost, în loc să fie produsul dezvoltării mele normale. De aici restul întrebării mele : dacă ea mă consideră autentic... Așteptam o monosilabă, am avut parte de un discurs.

„Ce înseamnă a fi autentic ?“ a întrebat ea. „A te dezbrăca pe stradă dacă te deranjează căldura, a-l pălmui pe șeful care te umilește, a-l face să dispară pe cel care ocupă un loc în autobuz cînd tu ești obosit și stai în picioare... Știu unde vrei să ajungi... Autenticitatea pentru tine, scumpul meu, ar fi să încetezi a mai scrie cît timp nu știi ce ești și ce vrei. Și totuși în tine există o formă de autenticitate : autenticitatea unui negativ fotografic. Tu ești măsura micilor tale prurituri, a prejudecăților tale — prurituri și prejudecăți pe care nu te dai în lături să le critici cînd ți se pare că le-ai întîlnit la alții. Ești inversul tău propriu, bietul meu Carlos. Suferi de acea formă de disperare, tipică pentru frustrați. Atribui mediului înconjurător vina insatisfacției tale. Simțămîntul eșecului, remușcarea de a nu fi avut curajul să-ți asumi atitudinea pe care ți-o impuneau ideile tale, toate astea te cufundă într-o disperare pe care numai tu și timpul o veți putea rezolva.“

Întrevederea s-a încheiat. Clara a pus degetul pe rană. Într-adevăr, asta era. Disperarea

de a fi ce sînt cînd de fapt mă doream eu însumi. Disperarea de a fi fost ce am fost cînd mă știam ce voi fi, dacă voi fi vreodată. Disperarea de a nu fi decît imaginea mea inversată într-o sugativă. Disperarea de a nu mă fi găsit. Mica mea secretară era în fond mai inteligentă decît mine. Și știa să vorbească pe șleau.

Culcat pe patul tău, sub privirea oarbă a măștilor pe care le-ai atîrnat în perete, simțind prezența ta în tavan, în ușa pe care am lăsat-o întredeschisă ca să te văd cînd vei intra în noaptea mea de infern, mă voi întreba îngrijorat dacă ne poate iubi cineva care ne-a cunoscut odată.

12

DANSUL ÎNCEPUT la miezul-nopții se prelungește pînă dimineața. Muzica, provenind de la un picup pe care nu-l voi vedea de la fereastra unde m-am instalat neputînd să dorm, desigur că nu este foarte sonoră. Nu voi auzi nici un sunet. Iar perechile vor luneca pe parchet în spatele unor ferestre închise. Deși s-a răcorit puțin, noaptea e tot călduroasă și numai grija să nu deranjeze vecinii va putea să justifice faptul că au închis ferestrele, în ciuda zăpușelii care trebuie să domnească în încăpere.

Au rămas doar două perechi. Dansează înlănțuiți, încet, abia mișcîndu-și picioarele, cu trunchiurile drepte. Capul femeii din singura

pereche acum vizibilă pentru mine a căzut pe umărul partenerului ei. O clipă m-am întrebat dacă femeia nu o fi cumva Clara. Dar Clara are părul lung și e parcă mai grațioasă. Cînd te gîndești că odată mi s-a părut că o văd pe Clara într-o biată bătrînă, diformă și cocoșată, ghemuită după un coș cu mere, îmbrăcată în negru și deja învăluită în umbra lungă a coșciugului care se afla pe drum... Și totuși am vederea bună, nu folosesc ochelari. Dar Clara e pretutindeni...

E aproape ora două de dimineață și multă lume trebuie să se fi înapoiat acasă. Acum poate va veni și Clara. Sau poate o fi intrat în vreo *boîte*.[1] cu bărbatul cu care se va fi dus să vadă parada. Poate o fi avînd un accident și e moartă la ora asta. Ce-ar fi să telefonez ?! Ce-ar fi să telefonez ?!

De peste o jumătate de oră stau în picioare. M-am trezit de-a binelea. Și ceea ce există din mine e doar imaginea pe care o am în creierul acestui plan mare format de silueta mea nemișcată și mîinile mele goale dincolo de geamul albastru închis, neted și fără reflexe de lumină. E ora două noaptea și totul a căzut într-o tăcere încărcată de neliniști, de semnificații, de greutăți moarte, de spaime nedeslușite. E ora două și zece și toate certitudinile mele au pierit. În tăcerea relativă a străzii, înșiși dansatorii îmi par siluete ireale, cu mișcări absurde.

---

[1] Discotecă (fr.).

Acum Clara dansează într-o *boîte* făcînd gesturile cerute, eficient, cu grație, grația ei de femeie frumoasă și conștientă de acest lucru. Gelozia este împăstarea dinților în gura mea umedă, plictisul de mine însumi, plafonul răsturnat al creierului care mi-a luat foc. Gelozia sînt eu mușcînd vidul, urîndu-mă pentru că o resimt. Marca lipsei mele de demnitate, a rușinii și a disperării mele.

Telefonul ! În sfîrșit, Clara !

Mă voi repezi la telefon. Dar mă voi reține la timp (Clara trebuie să mă găsească senin). Voi ridica în cele din urmă receptorul, încet, ca și cum mi-ar inspira neîncredere. Nu voi vorbi. Voi asculta doar. O voce de femeie. Cineva care pronunță numele meu. Numele meu sînt eu, dar eu nu-s aici. Vocea îmi parvine distantă și distinctă de la celălalt capăt al firului. Nu o recunosc. Nu e vocea Clarei. Cine ar fi putut să știe că m-am întors acasă ? Și în fața tăcerii mele, femeia renunță. În clipa cînd m-am decis să răspund. „Da ? Mă auziți ?". În aparat doar tăcerea vidului.

Și deodată, după ce voi fi pus receptorul în furcă, mă va năpădi absurditatea tuturor acestor lucruri. Ce stupid am fost să nu o previn pe Clara ! Toată suferința asta s-ar fi putut evita printr-o simplă carte poștală, un scurt apel telefonic. Pe de altă parte, voi fi eu într-adevăr pregătit ca să-mi pierd din nou identitatea în brațele ei ? Cine îmi garantează că, peste cîteva luni, nu mă va apuca iar dorul de ducă ? În fond, nu mă voi fi înșelînd pe

mine însumi ? În afară de nostalgie, nu o fi fost și o anume curiozitate ceea ce m-a îndemnat să mă întorc ? Curiozitatea de a ști ce face Clara, ce a devenit, cum a îmbătrînit.

Îmi va cășuna atunci să șterg toate semnele prezenței mele în apartament și, dacă nu chiar să mă reîntorc în nord, să plec din casă, să mă duc să o caut pe Clara pe străzile orașului, surprinzînd-o într-o *boîte*, să beau cu ea un ultim whisky și să ne înapoiem după aceea împreună. Singurul lucru care contează e să uit noaptea asta, să scap de chinul pe care mi-l va fi rezervînd încă. Ideea să mă culc pe divanul din odaia Clarei nu a fost prea strălucită, într-un moment cînd gesturile cele mai mărunte dobîndesc un sens. De aceea trebuie să netezesc cu grijă cuvertura de satin galben și să aranjez pernele. Scrumiera va trebui și ea golită și curățată. Cîte țigări voi fi fumat de cînd am intrat aici ? Chiar și numai după mirosul cu care am umplut apartamentul, Clara va ști imediat că am fost pe acasă. De aceea mă voi decide să rămîn. Să rămîn cel puțin pînă cînd, încet, mirosul se va fi risipit... Mai devreme sau mai tîrziu, Clara va trebui să se înapoieze. Să nu las să mi se întrevadă descumpănirea, deziluzia, ciuda, gelozia. Voi reuși vreodată să uit noaptea aceasta ? Nu o voi răni mai tîrziu în vis, în momentele de enervare, cu bănuielile pe care în noaptea asta le-a ridicat în mine absența ei ? Nu va fi oare totul iremediabil pierdut ? Dar chestiunea e, poate,

mai profundă. Nu o fi încetat Clara să mă iubească încă dinainte de despărțirea noastră?

Cu aproape doi ani în urmă m-am urcat în trenul care se îndrepta spre nord. Clara, în gară, își lua rămas-bun de la mine. Vorbeam puțin. În sinea mea dănțuia drăcușorul libertății pe cale de a fi recîștigată. Doi ani în față, departe de orașul obositor. Doi ani în care să mă dedic cărții mele. Cartea care, oarecum, mă însoțise și în Africa, deși, curios, la vremea aceea nu o cunoșteam încă pe Clara, care joacă un rol primordial în roman. În ce măsură îmi voi fi subordonat viața visurilor mele literare? Nu cumva chiar eu voi fi țesut firele nopții mele? Rece și perfid?

Clara nu s-a ostenit să se urce în tren ca să-și ia rămas-bun de la mine, să vadă dacă m-am instalat confortabil. Cîteva minute înainte de plecare mi-am luat adio de la ea pe peron, cu un sărut. Firesc, fără emoții. La urma urmei, nu plecam în lună... Trenul era plin și am avut oarecari dificultăți să găsesc loc în plasă pentru valize. Apoi, cînd trenul începuse deja să lunece ușor, m-am aplecat pe fereastră. I-am făcut semn Clarei. Ea mi-a surîs. Pentru prima dată cu o oarecare melancolie în priviri. Trenul se îndepărta și ne uitam unul la altul. Mi-a înghețat zîmbetul pe buze. Vedeam silueta aceea de femeie oprită pe peron, și am simțit cum durerea vie se suprapune peste drăcușorul pervers al libertății. La curbă

i-am făcut semn din nou pentru un ultim adio. Silueta ei se pierdea în depărtare. Clara nu a răspuns semnului meu. Pesemne că nu l-a văzut.

13

BĂNUIALA MI SE VA STRECURA printr-un analgam de evocări dezlînate, gînduri abia conturate, îmbrăcînd rareori o formă definitivă, cu început, mijloc și sfîrșit. Încet, pe bîjbîite, mă va năpădi, va pune stăpînire pe mine. Și voi conchide acum că persoana care mi-a telefonat trebuie să fi fost Clara. Cine știe dacă vreuna dintre cunoștințele noastre nu m-o fi văzut în Lisabona și o fi informat-o despre întoarcerea mea? Ce altă femeie m-ar fi putut chema?

Încă de la primul sunet al telefonului am știut că pe Clara va trebui s-o înfrunt. Cum m-am putut convinge că nu-i recunosc glasul? Aș recunoaște glasul Clarei chiar dacă mi-ar telefona de pe lună... Aș recunoaște respirația ei, prezența ei la celălalt capăt al firului. Clara mi-a telefonat și eu am refuzat să vorbesc cu ea!

Oh, dar dacă e așa, mă va căuta din nou, și de astă dată nu voi mai ezita să-i răspund, s-o rog să vină repede. Dar poate că e deja pe drum! Nu pașii ei îi aud acum pe stradă? Nu Clara e cea care tocmai a intrat în imobil

și urcă scările ?... Clara nu a intrat în imobil, nimeni nu a intrat în imobil. Nici măcar nu mai știu sigur dacă am auzit pași pe stradă...

Mă voi posta lîngă telefon. Obiectul acesta negru și cald ca noaptea va dobîndi pentru mine, care îl privesc fascinat, semnificația, limbajul, forța, taina unei vieți proprii. Va fi încărcat cu toate emoțiile trecute și prezente. Este memoria transparentă a așteptărilor nerăbdătoare, dorința profundă de a auzi pe cineva, care mă leagă de trecut la fel cum mă țintuiește în prezent. Este neliniștea mea de acum și de totdeauna. Insuportabilă. Și la gîndul că am respins prilejul să vorbesc cu ea, mă va năpădi căința de a nu-i fi spus adio. Așa cum s-a întîmplat cu mama, care a murit subit într-un august cînd, contrar obiceiului din fiecare an și fără nici o cauză reală, nu mi-am vizitat părinții chiar de la începutul vacanței.

Iată că îngrijorarea va pune stăpînire pe mine, ca un animal, o ființă vie, zămislită din telefon și din căință, dar și din noapte, noaptea în care eu nu sînt cuprins, noaptea care mă desparte de mine însumi, mă izolează în inima singurătății infernului. Îngrijorarea mă paralizează, îmi comprimă mușchii, pieptul. Nu suport să mă gîndesc că va trebui să plec și că nu o voi mai vedea niciodată pe Clara, la fel cum nu o voi mai vedea niciodată pe mama. Dar știu că și Clara a murit. Înțeleg că e imposibil să mai dau înapoi. Clara pe care am iubit-o nu mai există. Chiar dacă se va întoarce

acum, nu va mai fi aceeași femeie. Suferința mea ar face întoarcerea ei zadarnică, fiindcă ar goli-o de rostul ei profund. Dacă mama ar veni înapoi, nu aș mai putea-o iubi ca pe mama care a fost, nici măcar nu aș putea, în cazul Clarei, să încerc să refac imaginea trecutului, fiindcă am înțeles că pentru dragoste sînt necesare două imagini constante, și că și a mea s-a schimbat. Cred că m-am dezbărat de cîteva din cusururi, dar și în privința asta am acționat în defavoarea mea. Bărbatul pe care l-a iubit Clara nu era nici măcar bărbatul pe care și l-a închipuit că aș fi fost, și mult mai puțin încă cel care sînt azi. M-am îndrăgostit de un vis de muză, am iubit un timp o femeie reală. M-am săturat de realitate, m-am despărțit de Clara ca să-mi regăsesc pasiunea de odinioară. Dar tot ce am reușit a fost să dau chip altui mit. Iar Clara pe care o iubesc este Clara pe care eu am creat-o, nu femeia care dansează acum în brațele altui bărbat sau este culcată lîngă el.

Această dragoste care mă năpădește, năpădește totul. Iar lumea se reduce acum la gura, la gesturile, la mersul, la mișcările, reale și imaginate, ale unei femei care între timp (și în asta constă toată absurditatea) habar nu are de aceste lucruri. Pe cînd eu mă lupt cu o fantomă, Clara bea whisky ! Durerea asta atinge tot ce e mai intim în mine. Este durerea în fața morții femeii iubite și durerea în fața propriei mele morți. Clara moare pentru mine, dar mă despart și de mine însumi în aceste clipe.

14

DIN NOU ÎN SPATELE OGLINZII. Nu mi-a mai rămas decît să mă pregătesc de plecare. Am încercat să regăsesc iubirea și m-am mînjit doar cu cenușa ei. Dar nu e acum momentul de vărsat lacrimi. Într-o zi mă vor întinde la umbră. Ce mi se va putea întîmpla este la fel cu lătratul unui cîine. Valorează doar atît cît se aude. În rest, se uită. Nu contează. Undeva, la ora asta, o fată e înjunghiată fără motiv ; un bărbat ucide din dragoste ; o femeie este omorîtă pentru că nu a putut iubi, fără nici o vină. Și mai ales există pe undeva un tiran care a ordonat tortura și nu se găsește nimeni care să-i scoată ochii. Nimic din toate acestea nu alcătuiește materie pentru romane. Nici chiar plînsul a milioane de copii înfometați. Nu din asta se hrănește Arta mea. Biată artă, bietul de mine ! La ce servești Tu, la ce servește povestea mea simplă ? La un moment dat am căzut în adorație în fața unui telefon. L-am implorat să-mi vorbească. A rămas mut. S-a purtat bine. Fără clinchetele acelea enervante care nu se întrupează, fără nici un apel greșit. S-a purtat omenește. Tăcut și șters. Negru și cald ca noaptea. Între timp eu continuam să-mi chinuiesc creierul, memoria, puneam într-o paralelă dialectică dragostea și moartea, o confundam pe Clara cu mama, mă gîndeam la Freud și-l trimiteam la dracu. Și tot ce doream — și jinduiam după asta pînă în vîrful unghiilor — era să-mi telefoneze Clara, din moment ce pierdusem speranța că va mai veni. Nici o femeie nu se întoarce acasă în zori. Unu noaptea — iată ora limită... Orarele se cer respectate. Nu cu mine va dormi Clara în noaptea asta. Lucrul acesta face și el parte din orare. Ele poartă vina... Dar odios este să dorești fierbinte să auzi vocea care ți se refuză, vocea unui spectru, vocea unui mit — nimicul acela care e totul. Sfîntul Fernando Pessoa [1], sfîntul Anton [2], primii sosiți, lisabonezi. Orașul care v-a respirat e un oraș nemuritor.

La parterul imobilului din față se stinge o lumină. Întunericul înghite silueta unei femei în cămașă de noapte.

Voi rămîne să-mi imaginez trupul acela care se strecoară în pat și îi voi împrumuta propriul meu simțămînt de solitudine. Ziua ei s-a încheiat definitiv, o lungă zi goală pe care o reflectă noaptea singuratică. Dar ce știu eu ? Să te vîri în pielea celorlalți e un exercițiu riscant. Omul cel mai fericit pe care l-am cunoscut era vatman. Voi renunța așadar să fac speculații în legătură cu silueta fugitivă a femeii. Dar imaginea ei va dăinui în mine, în așteptarea momentului exact cînd să sară afară. Ca și dansul mut al celor două perechi care

[1] Cel mai mare poet portughez contemporan, a cărui operă excepțională a fost apreciată abia după moartea sa. S-a născut și a murit în Lisabona (1888—1935).

[2] Sfîntul Anton de Padova, patronul Lisabonei, s-a născut tot în acest oraș (1195—1231).

continuă în același imobil. În patio, focul a fost stins și toată lumea s-a dus să se culce. Dar ei continuă să danseze, de parcă ar fi fost osîndiți la un dans perpetuu. De altfel scena, pentru că am văzut-o prea îndelung, și-a pierdut consistența. Chiar și lumina e alta acum. În acest moment e stacojie lumina care scaldă dansatorii pe vecie condamnați la îmbrățișare, incapabili să se desprindă, în ciuda ororii pe care trebuie să le-o provoace contactul nedorit al epidermelor. Iată-i mișcîndu-și picioarele și trunchiul, dar rămînînd mereu pe loc. Fiecare cu a sa corvoadă, iar a lor este să danseze etern, să respire suflarea partenerului care se alterează, să înlănțuie un trup care îmbătrînește zi de zi și moare și putrezește și acum a ajuns schelet, un schelet valsînd, cu orbitele adîncite și părul lung — e un dans macabru, un dans al scheletelor, asta urmăream din cînd în cînd, îngrozit, de la fereastra mea.

Fiecare cu propria sa corvoadă, acest infern pe care și l-a ales singur. Al meu va fi neapărat singurătatea. E totuși o corvoadă blîndă, de vreme ce, după ce am iubit, singurătatea nu va putea niciodată să fie deplină. O singurătate încărcată de amintiri. Nu în zadar iubești — și oricum ar fi dragostea, ea este pînă la urmă unicul lucru consistent dintr-o viață de om, ceea ce ne rămîne pentru totdeauna și ne ține tovărășie în cea mai însingurată și deznădăjduită dintre nopți. În orice caz, tot cu un cadavru ajungi să dansezi, și cadavrul ne însoțește în eternitate.

Senzația de ireal în care voi pluti acum se datorește desigur ivirii zorilor și mirosului de insomnie. Însăși greutatea trupului a încetat să mai fie o realitate imediată, spre a deveni doar un dat al conștiinței mele adormite. Totul este ușor, imponderabil. Reală însă e gura uscată, gustul dens de tutun, limba, intrusă masă păstoasă în cavitatea bucală, vecina cea mai apropiată a creierului, unde se petrec toate. E ora trei dimineață și spațiul din jurul meu nu mai aparține celor vii. În acest moment, exact ca în anumite cazuri de beție, mă simt perspicace, atent, subtil. Cunosc timpul, dimensiunile lui. Atmosfera, obiectele din apartamentul pe care Clara îl va găsi părăsit (pentru că trebuie neapărat să plec), geamul rece și translucid de care, ca un copil, îmi lipesc fața, sînt tovarășii mei în noapte ; și toate lucrurile din casa unde, odinioară, eram personajul principal, dar acum nu-s decît un intrus, s-au înduioșat de soarta mea, și armonioasă e tăcerea care domnește în jur.

Binecuvîntată pace, binecuvîntată liniște, noapte binecuvîntată, noapte a purgatoriului meu. Noapte ucenicie, noapte examen. Mi-a dat măsura exactă a ființei mele, a insuficiențelor mele, a contradicțiilor din mine.

Așadar, voi pleca. Voi încerca să devin un om nou. Să o iau de la capăt. Cu răbdare, cu umilință, ca un călugăr în căutarea propriei sale ființe. Îi voi asculta pe ceilalți, glasurile lor, jeluirile lor, voi zîmbi cu bunăvoință de

propriile lor cusururi. Sigur că toți luăm parte la aceeași luptă. La lupta al cărei obiectiv este cuprinderea propriei noastre realități, a eului nostru, autentic, pur și simplu uman.

Clara a fost lumina acestei revelații. Ea mi-a arătat rostul ascuns al vieții. Voi pleca și voi reveni mai tîrziu. La timpul potrivit. Poate că nu mai ești acum decît un mit. Dar trebuie să am curajul să pun față în față mitul și realitatea.

15

SĂ PLEC, SAU SĂ RĂMÎN și să văd ce se întîmplă ? Să plec pentru totdeauna, ori doar pînă cînd întîlnirea cu mine va fi totală (o va fi vreodată ?). Nu mă vor convinge pe deplin argumentele invocate mai înainte conform cărora întoarcerea mea ar fi absurdă, fiindcă nici Clara nici eu nu mai sîntem aceleași persoaje care ne-am iubit cu ani în urmă. Era vorba de un fals raționament, cu care încercam să scap de răspunderile unei întîlniri cu Clara în împrejurări dificile amîndurora. Dar de ce dificile ? Nu va fi avînd un motiv plauzibil și nevinovat această ciudată absență a Clarei ? Oare nu cumva doar din gelozie mi-am imaginat situații care m-au făcut să cred că a încetat să mă iubească ? E posibil ca realitatea să fie mult mai simplă decît analiza ei. Cît despre faimoasa întîlnire cu mine însumi, oare nu utilizez eu acuma un limbaj pe care, teoretic cel puțin, îl repudiez ? Limbajul din poezia Clarei...

Nu creierul meu va răspunde la întrebările din zorii zilei. Va trebui să aștept dimineața. Să mă încred așadar în mesajul primit de ochi. Peticul de cer albastru-negru încadrat de geamul ferestrei îmi spune să rămîn. Contemplînd licărul tremurător al stelelor presimt cum ar fi exilul meu. Ar cuprinde în el toată singurătatea universului. Mai bine să-mi iau rămas-bun numai de la noapte. Să dorm ca să mă trezesc cînd va fi mîine.

Jocurile s-au încheiat. Mă voi duce să mă culc, în sfîrșit, în camera noastră. Mă voi spăla pe dinți, voi pune o pijama. Doar sînt la mine acasă. Ciudat este că, deși știu că noaptea e tot fierbinte și înăbușitoare, mă trec fiori de frig. Oi fi avînd febră ? Descumpănirea cosmică, disperarea în fața dragostei și a absurdității ei, descoperirea tuturor imperfecțiunilor mele, chinul acestei nopți în care, fără să știu, am venit la o întîlnire cu infernul, vor fi influențat asupra echilibrului meu fizic. Trebuie să găsesc aspirină în dulăpașul din baie. Două comprimate, un pahar cu apă și iată-mă, în fine, culcat în pat.

Cameră spațioasă și frumos decorată. Două dulapuri identice, separate de o oglindă enormă, privindu-mă ca doi copaci întunecoși, orbi și ostili. Pe scaun, pantalonii mei nu aparțin acestei lumi. Singura care mă privește recunos-

cîndu-mă parcă e planta de interior, așezată pe o coloană, la o distanță respectabilă de pat, ca ea și cum ar avea răsuflarea greu. Două dulapuri, două noptiere, două scaune, cameră pentru doi. Dar nu eu sînt al doilea. Sting lumina.

Noaptea s-a umplut de mirobolante lumini astre rătăcitoare hașurînd cerul în foc în stomacul meu în rărunchi lingîndu-mi mădularele îngreunate obosite de moarte viață vibrantă în creierul meu incandescent trunchi de copac secular arzînd trunchiul său tăiat amputate crengile arămii frunzele răsucindu-se în focul infernului gemete suspine strigăte în urechile mele claxoane de mașini circulînd în arterele mele incandescente chipuri groaznice grimase furci scoțîndu-mi ochii și există doi pari care împung orbitele mele negre goale adînci puțuri ale creierului meu întunecos fără apă pietre în gura mea gust de alge miros de mîluri gust de sare și acest ocean mugind tunînd în urechile mele moluște și soare o mie de sori de hidrogen bombe explodînd lavă proiectată în spațiul de unde se nasc comete să rețin formele acestea culorile acestea fulgere ca în copilărie să fac din ele desene zadarnic chipuri mișcătoare nisipuri înțepîndu-mi pleoapele îndurerate mici microbi plini de vitalitate se metamorfozează în formele cele mai neașteptate să iau această minusculă șopîrliță din ea să fac un creion colorat acum să transform șopîrlița în pasăre fluture liliac chipul Clarei părul ei negru femeie înecată Ofelia chineză chipul Cla-

rei pată rotundă neagră subit năpădește totul acoperă foșnete care pălesc se ridică și în spațiul sideral al ochilor mei e doar acest chip umbră coroană crengi frunze trunchi rădăcini înfipte în inima mea dansînd în spațiu cu alt bărbat tam-tamul bateriei chitare electrice fado-uri pura și ingenua față a Sfîntului predicînd peștilor care în bancuri îl ascultă pauză ca să se devoreze și iarăși ascultă devorîndu-se în intervalul dintre cuvintele Sfîntului peștii frații mei fraze de foc și în sîngele meu plutesc peștii o piatră cade ca o rîndunică ce moare peștii se sperie fug din punctul unde a căzut piatra pasăre moartă dar imediat se întorc curioși formează un cerc caută piatra aruncată de vîntul mesager al diavolului ca să abată atenția peștilor de la predica Sfîntului o ramură cade în apă gonește peștii copii înspăimîntați fug iuți îngroziți solzii lor albaștrii reflectînd alba lumină a după-amiezii înmiresmate de cuvintele Sfîntului fraze briză ingenuă și pură ca fața lui unde pentru totdeauna s-a oglindit Tejo-ul din copilăria sa pești frații mei lăudați pre Domnul și peștii se întorc temători dar se întorc atrași fascinați de sunetul șuierător al acelei vorbiri cu accent străin atlantic nazal în silabele finale șoptite ca o mîngîiere exotică peștii frații mei în totul lăudați pre Domnul care v-a creat aripioare ca să înotați branhii ca să respirați solzi ca să vă ocrotească de frigul apelor și să reflecteze luminile felurite ale zilei voastre lungi neliniștite neobosite mereu în mișcare corvoada voastră lăudați pre Dom-

nul pești din Italia cizma Europei pești frații mei Italia iubita mea pentru că are soarele același soare al copilăriei mele jucîndu-se în melcii fluviului pe malul căruia m-am jucat și peștii rîd frățește devorîndu-se în intervalul dintre cuvintele naive al Sfîntului fosfene în noapte fosfene plecați de aici.

Scăpărarea chibritului va lumina brusc odaia. În fața ochilor mei dureroși și fără somn va țîșni o amestecătură de obiecte informe, pe care memoria, mai mult decît privirea, le va individualiza. Ca într-o rapidă panoramă cinematografică, îmi va fi fost dat la început doar ansamblul și numai acum, cînd flăcăruia arde senină în vîrful bețișorului pe care îl voi ține strîns între degetul mare și arătător, voi izbuti să disting obiectele, dîndu-mi seama de apariția neașteptată a siluetelor lor, odinioară familiare, dar acum perfect străine. În mod ciudat imaginea care mi se va țintui în creier, derulîndu-se în sens invers peliculei cinematografice, nu va fi a mobilelor și a pereților camerei, scaune, coloană, noptiere, plantă de interior... Toate se vor baza pe tabloul abstract pe care îl am acum în cap : ramificații seci și goale, îmbrăcate într-un puf ca mușchiul, răsucite, fantasmagorice și sarcastice, forme liniare și frînte... camera îmi va apărea ca un uriaș copac mort.

Din nou întunericul. Emigrez spre nord. Iarnă. Zăpada cade în fulgi fini pe care vîntul adiind ușor îi risipește în aer, îi sparge, îi lichefiază. Iar pe sol nu rămîn nici măcar urme din acea spumă albă, fiindcă zăpada nu reușește să ajungă pe pămînt. Este prea inconsistentă și vîntul o împinge în aer spre cerul cenușiu și jos, spre copacii înșiruiți în față. Se zărește un pîlc de pomi la distanță, un ansamblu de coroane formînd un evantai. În spate sînt casele țăranilor. În ultimul plan, ca un hotar solid în fața privirii mele, se ridică dealurile, aride, întunecoase.

Clara primește în pîntece sămînța altui bărbat. Voi refuza totuși să joc rolul unui *voyeur* mintal, îndreptîndu-mi atenția asupra mea, a cursului gîndurilor mele. Nu voi ceda propriei mele sordidități, geloziei, care îmi lasă un sentiment de dispreț, nu față de soția mea, ci față de mine. Dar acum nici acesta nu e foarte puternic. Am ostenit de sentimente puternice, sînt sleit fizic și spiritual. Voi fi în acest moment destul de calm, ca și cum aș fi depășit pînă la urmă bariera mediocrității. Mă gîndesc. Îmi amintesc de ultimele luni dinaintea despărțirii noastre. Un deșert de indiferență. Dragostea mea a răsărit ca un cactus din singurătate și din memorie. Memoria a uitat clipele proaste ale vieții noastre conjugale, ca să nu le rețină decît pe cele bune, să le muleze, să le dea forma unei păsări cu păr, sîni și fese : forma Clarei, iubirea mea. A fost ușor să-mi spun că eu sînt vinovat de tot, eu singurul element activ al legăturii noastre, și că va fi suficient să revin acasă spre a reface imediat toată viața trecută și a recrea la apogeu dra-

gostea apusă. Ce amăgire! Ce naivitate! Să uit că şi Clara este o fiinţă vie, că în timp ce din deşertul meu răsărea un cactus înflorit, din pustiul ei nu răsărea nimic. Sau poate alt bărbat.

Nu mă va interesa analiza vieţii noastre conjugale. Ce voi simţi pe loc, ce va veni, ce îmi voi aminti — iată tema.

Ceea ce voi vedea e un punct roşu în lustra din tavan. Reflectarea vîrfului aprins al ţigării. Un punct minuscul pe care abia mult mai tîrziu îl voi recunoaşte. Timp de cîteva secunde, mi-a apărut ca o iradiere misterioasă, o născocire a simţurilor mele obosite. Acum golit de mister, punctul roşu în beznă îşi pierde semnificaţia. Mă voi agăţa de el ca fluturele înlănţuit de lumină. Dacă aş vrea, l-aş umple pînă la infinit, l-aş preschimba în retrovizorul trecutului meu. Dar trecutul nu mai contează. Iar punctul luminos, reflectare a ţigării, este doar tovarăşul meu în noapte.

16

STELE MIROBOLANTE în ochii mei închişi. Oraş. Numele meu? Sfîntul António Maria Pessoa Lisboa Cesariny Correia Ferreira Vaz de Camões [1] şi alţii. Toţi în viaţă! Focuri de

[1] Înşiruire patronimică formată din elementele numelor poeţilor din care se citează mai jos (vezi şi nota 2 de la pag. 48), la care se adaugă cel al autorului Lusiadei, Luís Vaz de Camões.

artificii, cîini, soare din belşug, sardele fripte, brize pe bulevarde, uliţe, străduţe, Clara iubirea mea. Ştiuleţi de porumb. Blonzi ştiuleţi ţepeni seci. Cutremure, miros de mare. Cesário Verde [1], ave-Maria. Lisabona iubita mea.

„Sînt nopţi formate din braţele mele
Şi o tăcere ca şi a violetelor."

„Iată, în glastră, deodată, un crin!
Bănuiala că voi rămîne fără tine."

„curaj dragă mamă. toneca murit
liniştit. eu lîngă el.
ştii că mai bine aşa. nu suferit.
urmează scrisoare.
sărutări, fiica ta."

„Marea Spirală a Devenirii se răsuceşte
veşnic."

Numele meu? Lisboa-Lisabona. Oraş.

Cartea asta e pentru Susana, iubita mea de la armată, care mi-a spus noapte bună înainte de a închide ochii.

Todietosleepperchancetodream [2]...

Ploaia cade în firişoare de apă tăioase fine şi diafane şi o perdea incoloră separă lucrurile unele de altele. lucrurile: case scunde cu un singur nivel, case umile din satul pierdut prin-

[1] Poet portughez înzestrat cu un talent delicat şi original (1855—1886).
[2] Vers din celebrul monolog al lui Hamlet: „Să mori, să dormi... Să dormi poate visînd?"

tre munți, dar nu departe de Universitate unde zilnic lucrez mă fac să lucrez nu lucrez. care formează hotarele solide în fața privirii mele, dar nu și a imaginației. munți care spre deosebire de oamenii iubiți de noi nu ne sînt temniceri. munți „prietenii mei atît de asemănători cu mine atît de încărcați de muzică sub degetele vîntului care vă răsfoiesc ca pe un basm cu zîne“ munți „care ca și mine cunosc vocea tăcerii“. munți inimă de beznă ochi ai nopții fără chip frunte de poeți albi obraji ai patriei-mume ciupiți de vărsat. copacii suflete chinuite răsucite de brațele vîntului gigant aspru furios. vînt în cămașă de noapte vînt înfășurînd contrabandiști.

Un țăran trece grăbit strada sub o enormă umbrelă neagră, neagră precum rochia veșnică a văduvei lui, ochi ațintiți asupra cizmelor din piele tăbăcită care îl încalță pînă la coapse, cizme complet acoperite de clisa amară și-a lăsat mușcătura pe ele. Văd astfel că țăranul și clisa au făcut dragoste în ploaie.

Clara nu locuiește aici. Nici în văzduhul violet care sărută munții nu se află chipul ei. Nu aici o iubesc eu, ci pe străzile Lisabonei, în apartamentul nostru pustiu, în obiectele de acolo sau în urmele lăsate de ele. Dragostea e chipul iubitei pe care-l zugrăvim pe nori, nu doar chipul iubitei. Și ceea ce iubim noi sînt norii, niciodată femeia. Norii aceștia nu au văzut-o pe Clara, nu cuprind chipul ei. Uneori cuprind dorul de un chip, dar asta-i cu totul altceva. Și cunosc un copac lîngă un bazin secat, un copac străvechi, o araucaria. Centenară și contorsionată ca o tîrfă bătrînă, cenușie de cenușă cenușie cu pete întunecoase pe trunchi, pete găuri în care pasc furnici și se tîrăsc păsări, pete în care se oglindesc iepurii măști ale prietenoasei morți care va preschimba copacul în scînduri albe scaune mese rame de tablou de culoarea aurului vechi. Araucaria e atît de bătrînă că de pe crengile ei păsările au și fugit. Și ea stă acolo, lîngă bazinul fără apă, suverană, de-a lungul anotimpurilor și al privirilor oamenilor care trec și mor și apoi trec din nou. Și ploaia cade și nimic nu se întîmplă. Și totul e sigur.

17

DĂRUIT FANTEZIILOR din insomniile mele, voi auzi, la fiecare sfert de oră, bătaia unei pendule, undeva, la unul din etajele imobilului, în ritmul unei melodii familiare, *La 13 mai*, melodie cîntată complet cînd se bat orele întregi. La patru și jumătate mă voi scula indispus, cu dureri de stomac provocate desigur de aspirine și de amestecul de fum, cafea și alcool ingerat în timpul nopții. Voi încerca să vomit. Zadarnic. Din fericire n-am mîncat mult la cina frugală ciugulită din picioare în bucătărie, aseară, cînd am sosit acasă. Un pahar cu apă îmi potolește durerile. Noaptea s-a răcorit binișor. Nori negri ascund luna, e firesc ca în zori să plouă. Mă vîr iar în pat. În sfîrșit,

mi s-a făcut somn. Adio zi de ieri, drum bun noapte, bună ziua toropeală, uitare, să dorm, dorm.

Pe geamlîcurile circulare și multicolore ale frumosului glasvand pe care mi l-am instalat aici, în casa mea din nord, și pe care, în roman, îl voi pune în apartamentul din Lisabona, apa se lățește, formează desene bizare și concentrice pe rugozitățile sticlei, iar liniile de apă se unesc în partea de jos, cad în șuvoi peste cercurile inferioare, ca să se separe apoi din nou, ca și primele, formînd desene similare, dar diferite, scăldînd porțiuni identice de geam și dobîndind culorile acestora, dar fără să-și piardă identitatea, picături separate, elemente umede pe suprafețe stranii, solide. Nu e niciodată o identitate absolută, iar degetele mele, alunecînd pe geam, însoțesc dinăuntru desenele apei care-i inundă fața exterioară. Fac distincția între geam, cu o consistență rece, și apa de afară, pe care nu o simt, dar o văd. Cu ploaia asta, trandafirii din grădina de jos se vor deschide în sfîrșit, și acum, în soarele acestei dimineți (13 iunie, Lisabona o fi în sărbătoare, ce va face Clara deseară ?), complet îmbobociți, dobîndesc forme ciudate pe măsură ce mă îndepărtez sau mă apropii de glasvandul ce constituie una din laturile triunghiului care este biroul meu de lucru și unde, în clipa aceasta, concomitent, mă gîndesc la romanul meu și imaginez o scrisoare către Clara.

Romanul pe care i l-aș arăta dacă m-aș întoarce acasă. Dar poate că nu a sosit încă momentul. Firește că mi-e dor de soția mea. Pîclă. Dorința s-o revăd pe Clara elanul acesta de a trăi în armonie cu aspirațiile mele inimă hipotalamus floare de seră numai floare autentică mitificată formă dezmembrată îmbătrînire schelet spectru istovit de sînge idee de odinioară — acum concretizată în senzații inspirații legi pe care nu le-am făcut pe care le-am citit sau mi le-au pictat cîntat pînă la absurd trebuie rezistat timpul nu se pretează la inconsecvențe inconsistențe iresponsabilități povești de dragoste. O istorie simplă (revin acasă fără să anunț Clara nu este acolo petrec noaptea în așteptarea ei și zorile și dimineața — douăsprezece ore dificile din viața unui cetățean cu drept de vot — și apa, focul : simboluri). Treaba se complică prin faptul că e vorba de o problemă personală, trăită cu destulă intensitate. În mod normal asemenea lucruri nu reușesc. Cele mai proaste pagini din viața mea le-am scris cînd aveam lacrimi în ochi. Întotdeauna am ironizat scuza scriitorilor slabi cînd li se critică lipsa de verosimil, mediocritatea : „Păi chiar așa s-au petrecut lucrurile !“ Ce-mi pasă mie cum s-au petrecut, ceea ce mă interesează e romanul. Bun, va trebui să schimb, să născocesc, să modific. Sau poate, nu. De altfel, există în cazul meu o serie de elemente care, dacă nu iau seama, îmi vor transforma pînă la urmă romanul într-unul din acele demodate eseuri de psihologie aplicată de dragul

efectului, cu care, drept variație față de povestirile jalnice, mi-au otrăvit copilăria. Culorile trebuie amestecate pentru ca tabloul să semene cu un Van Gogh. Se vede bine că ceea ce voi izbuti să fac va avea iz de eșec. Fie. Bună seara.

Acum, e rîndul scrisorii. Scrisoare începută de la mijloc... despărțirea a fost pasul logic consecvent inevitabil *mais que sais-je ?* Nu mă căiesc etc. Și filele acestea pe care le voi umple, cu pasiune sau fără, vor fi singura concesie pe care o fac (de tăiat). Ție Clara mi-ar plăcea să-ți aduc o poveste bine scrisă sublim (ohoo) despre un bărbat care s-a căit la timp de o dorință de eliberare la care, recunosc, de la un moment dat nu mai ai dreptul fiindcă e un lux al imaginației sau al refulărilor catartice în clipele de dat la iveală de vis beție. Eu voiam să-ți trimit salutul de la distanță, darul de despărțire, rodul luptei mele cu o dragoste care pînă la urmă a învins. Lunile acestea am trăit zilnic cu ideea asta. Să mă întorc la tine, să mă întorc la vatră, la convorbirile noastre. Ar fi frumos, ar fi bine să te revăd, să te sărut cu pasiunea celui care se adapă din noapte. Știu pe dinafară, pentru că prea mult le-am trăit mintal, lucrurile de care e plină casa noastră. Cunosc capriciile ascensorului din imobil. Portăreasa, pe care o uram fiindcă reprezenta o primejdie pentru intimitatea noastră, dar care în fond e o femeie de nădejde și multe m-ar putea învăța la capitolul umilinței, cu inteligența aceea a ei, rezultat al experienței, al observației acumulate de multe generații, al dinamismului și lipsei de respect uman de care uneori (ți-amintești ce prompt a intervenit ca să salveze viața vecinului de sus ?)... ne-a dat dovadă, spre marea mea surprindere și chiar stînjeneală, deoarece mă vedeam obligat să recunosc că această piatră brută păstrează virtuțile etc. (amenințare serioasă de loc comun). Cunosc prea bine divanul din salon unde preferai să te așezi și care era colțul tău.

Da, mi-ar plăcea să mă întorc, mi-ar plăcea să văd toate acestea. Dar... putea-voi-*je* ? Viitorul ! Eureka !... Fie-mi-va îngăduit să înlocuiesc simpla surescitare a unei acre libertăți prin căldura alienatoare a trupului tău ? Aici se poate spune că sînt fericit, *heureux*, *happy*. În casa asta enormă pe care au construit-o părinții mei și unde mi-am petrecut copilăria. Astfel vreau eu să te iubesc solitar, în cadrul simțurilor și al imaginației mele exacerbate de o dorință pe care refuz să mi-o satisfac hrănindu-mă pe mine însumi. Și dacă, în egoismul meu, în momentele dificile ale singurătății mele, voi izbuti să recreez pe deplin imaginea ta pe care am sublimat-o, voi continua să te am în nopțile mele pline de tablouri, de neliniști, de insomnie și sudori reci...

Eu voi lăsa să piară în mine dorința de a iubi ochii
tăi blînzi
Fiindcă nimic nu-ți voi putea dărui decît mîhnirea
că mă vezi istovit mereu.

Pe cînd prezența ta e lumină și viață,
și simt că-n gestul meu e cuprins gestul tău și-n vocea mea e vocea ta.

Bineînțeles că nu voi trimite o asemenea scrisoare Clarei. Dar după ce-am gîndit-o, mi-am început romanul.

„Totul mă face să cred că ascensorul trebuie să funcționeze."

18

LA ÎNCEPUT va fi doar un vuiet indescriptibil venit de pretutindeni și de nicăieri, fondul rezidual al unei explozii cosmice stinsă cu milenii în urmă. Apoi un fîlfîit de aripi, peste trupul meu în beznă zăcînd, amenință în orice clipă să mă atingă. De altfel, nu va trebui total înlăturată ipoteza că am fost totuși atins și că acest contact rece și vîscos e ceea ce m-a deșteptat din toropeala profundă în care mă aflam. Incapabil să mă mișc, dar atît de treaz încît voi izbuti să-mi număr palpitațiile accelerate ale inimii și să disting fîșiile de lumină și umbră produse de trecerea vehiculelor pe stradă și proiectate pe peretele camerei, prin șipcile incomplet închise ale storului. Trupul îmi va fi lac de sudoare și voi dori chinuitor să-mi adun puterile ca să înving paralizia mușchilor imobilizați de spaimă. Să aprind lumina ! Poate aș reuși, dar ce mă va reține va fi teama ca,

întinzînd brațul spre veioză, să nu lovesc sinistra pasăre care planează deasupra capului meu.

Dar iată-o că se mișcă și voi zări, fără nici o urmă de dubiu, silueta sveltă și albă a Clarei străbătînd încet, pas cu pas, dreptunghiul coridorului mărginit de glasvantul deschis al camerei.

„Clara !"

Pășește fără să mă audă, fără să mă vadă, indiferentă, senină și albă, frumoasă cum o văzusem de atîtea ori în viață. Într-un impuls îmi adun toată energia de care sînt capabil și mă arunc cu ambele mîini deschise asupra veiozei. Dar nu reușesc să descopăr întrerupătorul și lampa cade cu un bubuit, spărgîndu-se în mii de bucăți. Cuprins de panică și totodată de furie, pentru că intruziunea asta mi se pare că îmi încalcă drepturile firești, sar din pat. Bîjbîind, izbutesc să dau de întrerupătorul lustrei din tavan. Aprind lumina. Nu e nimeni în cameră și coridorul este gol. Toate lucrurile sînt la locul lor și mă privesc cu un aer zeflemitor.

Părăsesc camera, merg în lungul coridorului, ies pe verandă, trec de plantele, care o despart de salon, traversez sufrageria, mă duc în biroul meu, deschid ușa de la alcovul Clarei... Mă obosește căutarea asta ireală. Totul e doar o stranie halucinație și nu-mi rămîne decît să-mi domolesc palpitațiile dezordonate ale inimii și fanteziile nervilor mei bolnavi, să înalț o barieră între real și imaginar. E ora șase de dimineață, se face ziuă. Uite-o cum își în-

tinde degetele ei umede spre mine, căutîndu-mi ochii injectați, fața tristă. Binecuvîntată lumină, bună ziua, zi, zi ploioasă, nu mă voi duce la plajă cu Clara, dar de s-ar întoarce, o Dumnezeule ! De s-ar întoarce !

Scot capul pe geamul acum larg deschis. Realitatea. Strada e pustie, în imobilul din față nu mai dansează nimeni, în grădina publică plantele încă mai dorm. Orașul e un șarpe care se tîrăște peste coline și gropi. Curînd se va trezi, își va întinde brațele către nori, va cuprinde în înlănțuirea sa sutele de mii de ființe umane încărcate de somn, de iluzii și furie, durere a brațelor mele, vise de copii care și-au pierdut vapoarele, și Tejo-ul pe care nu-l văd, oraș portret al femeii iubite.

Închid fereastra, cobor storul din nou. Trebuie să dorm, ca să mi se netezească pe piele cutele nopții și ale oboselii, să dispară cearcănele insomniei, să-mi revină strălucirea în ochi. Vreau să am douăzeci de ani cînd se va întoarce Clara !

Adun cum pot cioburile lămpii sparte. O veioză de pe timpul meu, ignorată prietenă de demult. Odihnească-ți-se în pace trupul mutilat. Cum va mai rîde Clara de toate astea. Eu, bătrîn ateu sceptic, trezit din somn de fantome !...

Sting lumina. Mă culc din nou. Brusc se înalță în ziua care se deșteaptă țipătul unei sirene a salvării gonind pe străzile pustii în drum spre spital o ambulanță o sirenă inutile în dimineața solitară lătratul unui cîine solicitînd răspuns chipul tristeții zugrăvit pe fereastră. Dar sirena și cîinele amuțesc. Și în jurul meu va fi doar deșirarea tăcerii.

19

ÎN RITM DE PLÎNS cu sughițuri se naște dimineața și se încheie povestea mea.

Ziua răsare într-adevăr și iată că în apartament o firavă lumină albicioasă, pătrunzînd pe unde poate și ea, plutește într-o atmosferă supraîncărcată de fum peste trupul adormit al personajului. Imposibil să stabilesc dacă apartamentul are un miros diferit de cel pe care l-a respirat Carlos ieri, la sosire, un miros acru de lemn dat cu lac, un vag parfum de apă de colonie, o mireasmă evocatoare a unui trecut comun. Eu aș spune că da, nu zadarnic se fumează țigară după țigară într-o noapte lungă precum lama unui cuțit înfipt în piept.

Ziua răsare și totul ne face să credem că se va întoarce Clara. Dacă nu cumva s-o fi hotărît să-și petreacă sfîrșitul de săptămînă cu un bărbat cu care s-a dus să vadă parada, să ciugulească ceva în cartierele populare, o *boîte*, apoi dans, apoi pat — ce or vrea, Carlos s-a convins că nu mai are nimic de sperat. Prin absența ei, Clara a avut desigur intenția să-i arate că despărțirea nu este temporară, ci definitivă. Schimbările drastice din apartament urmăresc același obiectiv. Nimic nu e gratuit în povestea asta, dacă nu cumva mi-o fi

scăpat ceva printre degetele inepției. S-a pus problema unui răspuns crud și hotărîtor. Un răspuns fără urmă de slăbiciune, cum îi stă Clarei în caracter (vezi scena monologului despre autenticitate) și cum trebuie să fie toate răspunsurile la întrebările de acest gen.

În fața unei asemenea situații, Carlos va trebui să plece. Să revină la punctul de pornire și să încerce să uite. Să elimine din nori chipul Clarei. Lucru deloc ușor. Culorile vechi nu se șterg lesne. Se spălăcesc, dar persistă. Și uneori revin la nuanțele primitive. Ca și un roman, dragostea e un cerc. În centru se află omul. Sau memoria sa. Mai departe.

Ca să elimine imaginea Clarei, Carlos va trebui să ia totul de la capăt. Să se ocupe de ceva excitant. Eventual, să scrie o nuvelă, fascinantă aventură. Critic de artă, profesor, capul plin de teorii... Literatura poate fi de fapt o rezolvare. Să încerce cu altă femeie, să se dedice învățămîntului. Toate acestea sînt soluții. Dar precare. Cine a iubit o dată (e cineva pe aici ?) știe că toate soluțiile sînt precare. Ești distrat, crezi că ți-a trecut, și deodată, tronc, într-o frumoasă dimineață, iat-o din nou, imaginea. Care ți se ivește cîteodată în situațiile cele mai delicate. În brațele altei femei, bunăoară... În fine, o teorie romantică. Se cunoaște...

Să o uite pe Clara va însemna să-i distrugă imaginea, care a rămas atîrnată cam peste tot. În lucrurile cu mare putere evocatoare, cum sînt aromele, luminile orașului, sunetele, cuvintele ; în obiectele simple ale cotidianului :

telefonul, o rochie, o scrisoare într-o casetă, un gust de supă, aprinderea unei țigări, o așezare picior peste picior pe o esplanadă, răceala cămășii pe piele la deșteptare într-o dimineață, fierberea unui ou, singur, în bucătărie. În toate acestea, ca și mai ales în inexplicabilele clipe subtile și intense cînd te simți pe neașteptate transpus în domenii, care nu sînt cele obișnuite, și vrei să spui cum ești și nu ai cuvinte s-o faci. Ca cele provocate de verdele ierbii pentru Carlos adolescent ; o priveliște a mării în care soarele bate din plin și totul e croșă semicroșă, triplă croșă semitriplă croșă pe ape solzi de pești reflectînd strălucirea primei clipe a luminii o strălucire strigăt vestitor de orice dragoste în viitor care e a noastră ; o simplă și umilă camionetă încărcată cu sare oprită pe o stradă tăcută a orașului pe care îl iubim ; vederea nocturnă a luminilor scînteind în depărtare și în frigul spațiului gol...

Carlos va pleca și povestea *mea* va lua sfîrșit. Pînă nu va sosi Clara și mirosul ei de sămînță. Pînă nu se va sparge imaginea sordid și jalnic în cuvinte de explicații neverosimile. „Am stat toată noaptea cu mama, săraca, e bolnavă.“ O iubesc prea mult pe Clara ca să-mi împrumut un destin atît de trist. Mai bine să fi petrecut noaptea făcînd dragoste ! Asta pretinde demnitatea ei de personaj iubit. Nici Carlos nu ar putea crede vreodată că n-a fost așa. Omul nu e de fier.

Carlos va pleca pentru că suferința din noaptea în care a așteptat-o pe Clara nu ar putea fi uitată și nici compensată vreodată de discutabila fericire a împăcării.

Pentru toate aceste motive Carlos pleacă. Atunci cînd se luminează de ziuă...

20

RĂSUNĂ SIRENA SALVĂRII în creierul meu și mi-e patul vapor. Cîini mă latră speriosi prin negura deasă. Vreau să intru în port și zăresc lumina arcuită a farului, aproape că îi aud bîzîitul, lament de vacă în durerile facerii. Dar bancurile de nisip sînt înșelătoare, cîrma trebuie manevrată cu o grijă infinită. Mi-e sete, îmi simt tîmplele uscate, limba piatră spongioasă, vitriol în stomac, în gură spumă verde. Ce greață mi-e ! O simplă plimbare pe mare, nici nu m-am îndepărtat bine de port și m-a și apucat greața. Iar pîcla, sirena ambulanței urlînd în timp ce gonește prin ulicioarele înguste din Alfama în drum spre spital, copii morți în rigole, eu aninat de cîrmă, atent la trădarea nisipului, bancuri de nisip ca niște spinări albe de pești nemișcați, așteptînd corpul meu, vaporul se va înapoia în marea atît de calmă.

În dimineața opacă și moartă care mă așteaptă izbucnește deodată soneria telefonului. Mîna se va repezi spre aparatul negru care

mi-o va readuce în fine pe Clara și va pune capăt suferinței. Și speranța nebună care mă năpădește e însoțită de certitudinea că a sosit ceasul deșteptării dintr-un coșmar infernal. S-a făcut zi și iată-mă în sfîrșit acasă, în patul meu. E vară și sînt în vacanță. Am să mă scol, să-mi pregătesc cafeaua, să-mi potolesc setea oribilă, să fac baie o oră.

— Domnul doctor Carlos Silveira ?

Nostim : numele meu cu apendicele lui. Ce absurditate, numele meu.

Vocea e fină, o voce sfioasă de femeie, cu o imensă teamă să nu deranjeze. Se va face o pauză, femeia a părăsit aparatul. Și pe urmă un glas de bărbat. Politicos, dar eficient.

Voi confirma identitatea nerăbdător, un mîrîit mai degrabă decît un cuvînt, în timp ce voi constata că mi-a crescut barba peste noapte și va trebui să mă rad neîntîrziat. Evident că-mi vor anunța ceva groaznic și va fi nevoie să mă îmbrac, să ies, să înfrunt lumina mată a dimineții ploioase. Și asta îmi va fi profund neplăcut, pentru că deodată am început să urăsc lumina zilei.

— V-am fi recunoscători dacă ați veni imediat la spitalul São José.

— Ce s-a întîmplat ?

Vocea mea, cuvintele mele. Are haz, vocea mea. La fel de absurdă ca și numele.

Bărbatul ezită. Se simte însă că nu are timp de pierdut la telefon.

— Soția dumneavoastră a fost găsită moartă azi de dimineață la locul de muncă. S-a

electrocutat aseară cînd a vîrît fișa unei mașini de scris într-o priză defectă...

„Nemaipomenită întîmplare", își spune medicul. „Nici mai mult nici mai puțin decît o mașină de scris... Să mă bată Dumnezeu dacă nu-i vorba de sinucidere..."

Noaptea mi-a fost prea intimă, a pus stăpînire pe mine. Mă simt noapte eu însumi și, dacă aș vrea să vorbesc, nu o voce omenească mi-ar ieși din gîtlej, ci horcăitul rece al beznei destrămîndu-se împotriva tăcerii. Nici creierul meu nu ar mai putea distila cuvinte. E un loc monstruos și lichid, o catedrală neagră suspendată în văzduh.

Așa îmi voi privi fascinat propria mînă pe receptorul între timp repus în furcă, mînă populată de infinite, suprapuse stele, mînă fără degete. Și vederea acestei mîini ciudate și livide, obiect cu o formă într-adevăr impenetrabilă, îmi va stîrni rîsul. Pînă și vestea morții Clarei îmi va suna neverosimil, derizoriu în urechi. Cum să fi murit dacă o știu în casă, era aici ieri cînd am sosit și nu a plecat nicăieri ?

Și pentru prima oară mă voi incumeta să deschid ușa de la camera lui João Pedro. Clara o fi dormind pe pătuțul lui. Întotdeauna i-au plăcut farsele. M-a văzut de la fereastră cînd am ajuns acasă și s-a ascuns ca să mă pedepsească de lunga mea absență. Voi îngenunchea lîngă ea, o voi trezi în sărutări.

Deschid ușa. Camera va fi goală.

Și iată că din străfundurile disperării mele se iveste o floare. În fond Clara nu m-a înșelat niciodată, nu a încetat să mă iubească, gelozia mea de peste noapte nu avea rațiune de a fi. Știu în sfîrșit unde este și mă voi duce la ea.

Și cu un soi de veselie exaltată îmi iau valiza și ies din casă. Răcoarea dimineții senine și fără nori îmi scaldă fața, ochii larg deschiși spre soare, îmi atinge ușor pieptul, îmi parcurge brațele. Va trebui să străbat acel spațiu, să mă urc în mașina parcată în piațetă, să părăsesc satul colbuit unde vara nu există. Mă îndrept spre mașină, spre sud, spre lumină, spre Clara, dragostea mea.

21

TOTUL MĂ FACE SĂ CRED că ascensorul trebuie să funcționeze. Ușile s-au închis, lumina arde. Și, totuși, oricît aș apăsa pe butonul al treilea din șirul de zece butoane asemănătoare, liftul refuză să-mi dea ascultare. N-am să mă apuc acum să urc pe scară, deși nu atîrnă greu valiza din piele albă, în care de dimineață am vîrît în grabă cîteva obiecte de îmbrăcăminte, trusa de toaletă, filele romanului meu. Dar nu e plăcut să urci trei etaje pe jos după ce ai călătorit aproape patru sute de kilometri pe șosele în starea jalnică bine cunoscută.

Este o problemă cu ușa articulată din interiorul liftului. Dacă nu se încastrează perfect, ascensorul nu urcă, și întotdeauna sînt difi-

cultăți cu încastrarea. Asta îmi spune portăreasa care chiar acum a intrat în imobil, mă salută și închide ușa în locul meu.

Fața mea înfruntă oglinda. Trebuie să mă bărbieresc, să-mi rad de aproape țepii aceștia. De ce nu mi-aș lăsa barbă ? Oribilă călătorie, mizerabile șosele. Oare cînd se va rezolva problema drumurilor în țara noastră ? Dar n-o să mă preocup acum de asta. O fi avînd oare Clara ceva de mîncare pentru mine ? Ce-o să facem astă-seară ? E prea devreme ca să ne culcăm și prea tîrziu ca să ieșim în oraș. Să ieșim ? ! Păi am un roman întreg să-i citesc... Un roman în valiză și un vechi proiect în cap. Acum nu se mai amînă *sine die*, ce dracu ! Ani și ani de amînări. Dar, în fine, e tot atît de adevărat că mereu au intervenit alte lucruri. Cursurile, doctoratul. Și am plantat un arbore, un cireș frumos pe care Clara îl va adora în genunchi și cu mîinile împreunate, cînd va veni cu mine în nord.

Ce-o fi făcînd ea acum ? Sper că este acasă ! Tolănită pe divanul verde din colțul salonului, citește o carte, ascultă un disc în surdină. Mi-e ușor să mi-o închipui. Tresare deodată cînd mă vede apărînd astfel din neant, tăcut și zîmbitor, în mînă cu valiza pe care o voi pune pe un scaun, sau pe masă, ori chiar pe jos. Lumina slabă a lampadarului cu picior îi dezvăluie fața, ochii. Dar ea rămîne mai departe nemișcată, încă nu-și revine din surpriză, cu cartea deschisă în mînă, cu degetele răsfirate pe coperțile roșii, care par lăcuite pentru că sînt

acoperite cu o folie extrafină de plastic. Surprinderea inițială, uimirea în fața neașteptatei mele apariții se preschimbă curînd în bucurie.

Valiza începe să-mi atîrne greu în mîna asudată, pentru că nu am depus-o și o strîng cu aceeași putere cu care o țin acum în ascensor. Rămîn mai departe nemișcat în fața Clarei, care coboară din nou ochii pe carte, ca și cum ar reîncepe s-o citească, făcînd abstracție de prezența mea, dar în secunda următoare o închide cu un gest brusc și hotărît, se scoală, vine spre mine, fixîndu-mă, analizîndu-mi rece micile crețuri de la coada ochilor, firele albe care mi se zăresc în barbă. Apoi îmi ia valiza din mînă și o pune la loc sigur, ca pe un obiect prețios, deoarece cunoaște valoarea inestimabilă a conținutului ei, despre care va începe să-mi pună întrebări.

Dar nu vorbește, nu mă întreabă nimic. De mult timp nu mă mai întreabă, și n-o să se apuce s-o facă acum. Stă mai departe așezată pe divanul verde ca smaraldul cu flori negre stilizate, ținînd în mîini aceeași carte cu coperți nu roșii ci negre, sub lumina slabă și albă a lampadarului cu picior care îi dezvăluie doar o parte a feței, lăsînd-o pe cealaltă cufundată în penumbră. Părul negru îi atîrnă peste obraji, îi coboară pînă pe umeri, pe piept, acoperindu-i chiar sînul stîng, sîn mic, cum se poate deduce după cel drept, al cărui sfîrc se ițește pe sub puloverul cenușiu. (O voce bine timbrată de fată cîntă încetișor, deși cuvintele țîșnesc

distinct : *say a prayer for me tonight* [1], în timp ce un sunet de vioară se desprinde, urcă, devine exclusiv și astfel se încheie cîntecul.)

Obrazul drept al Clarei este mai luminat decît cel stîng, și pe ele se detașează ochii mari căprui, sub unghiul masei negre a părului despărțit prin cărare în mijlocul frunții. Ochii, în primul moment imobilizați de surpriză, strălucesc în clipa următoare de o bucurie care astfel o trădează.

Cînd voi sosi, Clara, care pesemne m-o fi văzut de la fereastră, stă deja lîngă ușa întredeschisă a apartamentului, foarte bronzată de soare, mușcîndu-și buzele ca să nu zîmbească (un zîmbet nervos și ușor cinic, vanitos, triumfător, pasionat, un zîmbet care spune : „Știam că ai să vii, și acum, iată-te. Dar ce vrei de la mine ?"). O poză studiată cu premeditare, piciorul stîng îndoit de la genunchi, degetele goale sprijinite de pragul ușii.

În ce măsură voi fi îmbătrînit în răstimpul cît am fost plecat ? Dar Clara nu va disprețui micile riduri din jurul ochilor mei. Fiecare din ele conține o istorie de nopți și de zori de zi, de viață și de spaimă, uneori și de durere. Despre asta îi voi vorbi, în seara aceasta. Despre asta și despre suprema bucurie a întîlnirilor, a redescoperirii mele și a dragostei mele.

Puțin lipsește acum ca să nu o strîng în brațe și să-i spun cîte ceva din nesfîrșitele lucruri

[1] Roagă-te pentru mine la noapte (engl.).

pe care le-am învățat în singurătate și în întuneric. Iată că ușa de la ascensor închizîndu-se, zgomotul pașilor mei pe coridor îi vor anunța sosirea mea. Iar în clinchetul melodic al clopoțelului pe care îl face să răsune degetul meu mi se condensează toată viața. Nopți lungi, duioase dimineți, zile fără sfîrșit. Și chipurile, chipurile omenești, chipuri vii.

São José do Estoril, vara 1979

CRONOS

All shall be well and all shall be well,
and all manner of things shall be well.

JULIAN OF NORWICH

(Totul va fi bine și totul va fi bine
și tot felul de lucruri vor fi bine.)

PARTEA ÎNTÎI

I

ASTĂZI MI-AM LUAT RĂMAS BUN de la begonie. I-am curățat frunzele uscate și am stropit-o. A fost un act de disperare, fără îndoială, dar și un gest de iubire. Un timp vor mai dăinui niște colonii mici de palizi madrepori pe minunata floare din balcon.

Unchiul dinspre mamă al Anei Sofia, literat și colecționar de cactuși, a murit la sfîrșitul lui septembrie, iar apartamentul său, care se afla chiar în fața geamurilor mele, pe strada aceasta îngustă, a rămas ciudat de pustiu. Niciodată nu se vor mai zări la fereastră silueta deșirată și privirea tristă a scriitorului, în acele după-amieze tîrzii cînd străzile și piațeta, flancate de numeroase *boîtes,* se transformau într-un infern de vehicule și claxoane, iar pe Bulevardul Roma urca duhoarea acră a încă unei zile pierdute. La o săptămînă după înmormîntare s-a auzit muzică în acel apartament. Era pe înserate și, în spatele ferestrelor larg deschise întru întîmpinarea toamnei, Ana Sofia dansa. Tolăniți pe sofaua de culoarea somonului, spălăcită de vreme și de folosință, cu fețele înduioșate și părul deja cărunt sub

lumina albă a unei lustre cu țurțuri, părinții ei zîmbeau. Revenise viața în strada Gama Barros !

Margarida, fosta mea soție, mă părăsise de cîtva timp și luase cu ea picupul. La radioul cu baterii care îmi rămăsese nu se putea asculta Mozart. De aceea năvala de muzică, în puțul de tăcere al singurătății mele, m-a emoționat teribil. Într-o zi (pe o căldură sinistră), mi-a trecut prin minte să-i telefonez dansatoarei și să-i spun cît de mult îmi plăcuse baletul ei. Dar era foarte tînără și s-ar fi putut să nu înțeleagă. Și ce ar fi spus părinții ei, niște bătrîni aristocrați din nord ? Nu am telefonat. Dar n-o puteam uita pe fetița aceea neștiutoare în treburile morții și convențiile ei, îmbrăcată într-o rochie subțire de bumbac, aproape diafană, dansînd pe poante un menuet, într-o casă din care, cu numai cîteva zile în urmă, fuseseră scoase rămășițele pămîntești ale unui om. Nu mă stingherea faptul că ea avea doar cincisprezece ani și eu patruzeci și doi. Pe vremea aceea eram înalt și blond, și numai un bun gerontolog mi-ar fi dat mai mult de douăzeci. Poate că asta ar putea să i se pară ciudat cuiva care nu cunoaște din viață decît latura ei euclidiano-carteziană, adică cea care cade perpendicular pe sol. Dar omul, fraților, înseamnă infinit mai mult decît ce ne învață geometria și logica : în el își are sediul inima, și ea este cea care dirijează totul ! Iar mie mi s-a întîmplat un lucru nemaipomenit : cînd am cunoscut-o pe Margarida, inima mea s-a congelat. Astfel a rezistat la trecerea timpului, la coroziunea vîrstei, și iată-mă ajuns la patruzeci de ani mai bine conservat și mai proaspăt decît în tinerețe. Cine a iubit vreodată cum am iubit-o eu pe nevastă-mea trebuie să știe că asemenea fenomene pot apărea. Cît despre consecințele înghețării pentru conservarea materiei, e suficient să arunci o privire congelatorului, sau să te gîndești la nefericiții care, păstrați în urne frigorifice, așteaptă să se descopere leacul bolilor, care i-au măcinat, ca să revină la viață.

Deși tînăr la minte și trup, am fost de totdeauna preocupat de lectură și pot spune că nu m-am eschivat de la nici una din angoasele omului modern : imperialismul yancheu, prețul petrolului și tot restul. Ca și problema eului, a anticoncepționalelor etc. Eram traducător și aveam un mic papagal care zbura liber prin casă — mai este nevoie să adaug ceva ?

Îmi amintesc de împrejurările în care am făcut cunoștință cu Ana Sofia și cu părinții ei, în afara zidurilor casei și a muzicii de acolo. Mă întorceam de la supermagazin cu o pungă de plastic plină de alimente și am văzut cum automobilul lor, un nemaipomenit Buick negru din anii '20, puțin stropit de noroi, s-a oprit la poarta imobilului unde locuiau, în scrîșnet de pneuri, zdrăngănit de plăcuțe și tot ce mai caracterizează asemenea vehicule ancestrale. Fratele Anei Sofia, un puști neastîmpărat de vreo cinci ani care proclama prin etatea sa vitalitatea părinților săi deja vîrstnici, și-a prins degetul în portiera din spate a mașinii. Oameni

mai neajutorați ca aristocrații în asemenea situații n-am pomenit. Mama plîngea cu sughițuri că i se prăpădește odorul, în timp ce Ana Sofia, îngrijorată și ea, dar mai puțin pesimistă, îl implora pe băiețaș să-i arate buba. Am dat fuga la locul acțiunii și ce m-a impresionat atunci cel mai mult a fost fantastica frumusețe a Anei Sofia, cum stătea ea așa luminată de razele soarelui trimise de Dumnezeu. Una era să o contempli de la fereastră și cu totul alta s-o vezi de aproape, din pricina aurei care o înconjura. Era, de fapt, o scenă înduioșătoare : două femei îmbrățișînd un copil scîncitor, cu soarele după-amiezii aurindu-le frunțile. Nemișcat în colțul său și nu prea înclinat spre expansiuni, tatăl bombănea : „Totdeauna am spus că portiera asta trebuie unsă din cînd în cînd" — lucru total nelalocul lui, în treacăt fie spus. Cu punga de plastic gata să-mi alunece din mîna transpirată, am întrebat :

— Aveți nevoie de ajutor ? Un medic ?

— Sînteți medic ? a întrebat mama, cu speranță și anxietate în glas.

— Nu, stimată doamnă. Dar posed unele cunoștințe din armată.

Și fericit să-mi pot dovedi utilitatea, l-am rugat pe băiețaș să mă lase să-i examinez rana. Era doar o zgîrietură fără importanță. I-am aplicat un pansament rapid și lucrurile s-au terminat aici.

Au plecat la moșie după cîteva zile. Dar nu înainte de a fi venit la mine acasă spre a-și lua rămas-bun și a-mi mulțumi că le salvasem

băiețelul. Mi-au oferit o frumoasă begonie într-un ghiveci sferic din lut alb, poros. Am așezat floarea în balcon și am înconjurat-o de dragoste. Acum evit s-o privesc în față : mă orbește.

Timp de doi ani n-am mai auzit muzică în casa de peste drum. Dar am văzut-o pe Ana Sofia. Și asta avea să schimbe natura angoaselor mele existențiale.

II

MARGARIDA VENEA să ia masa cu mine în seara aceea. Deși eram despărțiți, rămăsesem prieteni, fiindcă așa trebuie să fie lucrurile astea. Apreciam mult cum știa să pregătească puiul, într-o baie de whisky, și ne potriveam la pat. Apariția fugitivă a Anei Sofia nu-mi alterase entuziasmul pentru coapsele soției mele, care îmi aminteau de o anume sculptură a lui Alberto Giacometti. Înguste, slabe și lungi, întruchipau victoria materiei asupra spiritului. Secole întregi de viață și de artă zăceau în formele ei simple. Astfel că, deși socoteam a avea datoria morală s-o uit pe Margarida, nu mă puteam lipsi de ea, din cauza acestor coapse.

Traducerile de cărți polițiste, care îmi furnizau mijlocul de existență, le semnam cu pseudonimul Alexandre Médio. Nu văd nici un motiv ca să-l schimb acum. Álvaro, fostul coleg al

Margaridei de la Facultatea de limbi romanice și totodată prietenul meu, avea prostul obicei de a-mi spune Alexandre Așa-și-Așa, dar asta dovedea numai lipsă de gust din partea lui. Sînt originar din provincia Beira Alta, unde am o mică proprietate arendată unei simpatice perechi de bătrînei care se ocupă de livadă și, la Crăciun, îmi trimit cîrnați. La început am avut vocația medicinei, dar am renunțat la ea fiindcă nu puteam să văd sînge. Cred că acest eșec universitar mi-a lăsat unele urme, o anume lipsă de adaptare la lumea din jur, o vagă nemulțumire, o mică durere surdă pe undeva, constantă și seacă, un gust amar în gură. A trebuit să fac serviciul militar în întregime, dar m-au respins la cursul de cadeți din cauza unor dificultăți în mînuirea armelor. Atunci m-au trimis ca sanitar la infirmerie, unde mi-a mers bine, pentru că nu acolo se vărsa sîngele trupei. În răstimpul celor peste doi ani cît am făcut armata, dintre care unul și jumătate în India, am citit mult, am învățat englezește printre cele cîteva rare împușcături seci și lipsite de animozitate, cu ocazia unor acțiuni de *satyagraha* [1], iar cînd am trecut în rezervă eram pregătit pentru viață. Mi-am procurat niște traduceri din literatura minoră și m-am însurat cu Margarida, mai tînără cu zece ani decît mine, încă studentă la vremea aceea. Vítor s-a născut mult mai tîrziu, ca urmare a unei confuzii în folosirea pilulelor contraceptive ; dar nașterea a decurs normal și mi-a conferit chiar o oarecare vanitate paternă. Cei treisprezece ani cît a durat căsnicia noastră au fost fericiți, cu excepția cîtorva luni înainte de sfîrșit. Pe neașteptate m-am pomenit cu niște crize de astm bronșic care mă obligau să mă scol noaptea, din lipsă de aer, și să mă duc să mă întind pe divanul din salon, umilit că trebuia să o las pe soția mea singură în pat. Aceste modeste retrageri pe divan, care la început o cam contrariau pe Margarida, au ajuns să n-o deranjeze prea mult. S-ar fi zis chiar că părea ușurată să scape astfel de căldura trupului meu. Am atribuit acest lucru verii și nu i-am dat mare importanță. Știam că mă iubește, nu numai fiindcă sînt înalt și blond, ci și pentru că am un caracter bun. O dată, într-o lună august, profitînd de niște bani moșteniți de la o mătușă, i-am propus să ne petrecem vacanța în Anglia. Mă bizuiam pe schimbarea de climă ca să-mi ameliorez sănătatea și să restabilesc armonia conjugală. Margarida însă nu s-a arătat interesată de propunerea mea și m-am trezit plimbîndu-mă singur prin Londra. Cu o vastă monografie a orașului, un plan și harta metroului sub braț, cu cîteva lire în buzunar, am pornit să vizitez muzee, galerii de artă, să merg la cinema ca să văd filme care pe la noi nu ajungeau, să arunc firimituri porumbeilor din Trafalgar Square, să vizitez casa lui Dickens — pe scurt, mă simțeam cît se poate de mulțumit. Clima insulară mi-a făcut bine, cum

[1] Concepția politică a lui Mahatma Gandhi conform căreia un adversar poate fi cucerit mai degrabă prin dragoste, răbdare și simpatie, decît prin forță.

era de așteptat, și am început să-i trimit scrisori Margaridei în care-i vorbeam despre vindecarea mea și dorul pe care-l purtam în suflet. Din păcate, întoarcerea mea la bunele vremuri sentimentale de odinioară nu au găsit la ea un ecou satisfăcător. În timp ce eu mă restabileam și îmi desăvîrșeam cultura la Londra, ea se dăruia unui american pe care îl cunoscuse la o conferință despre Platon : prima oară în spatele unor arbuști din munții Arróbida, de celelalte dăți la hotelul Ritz. Trebuie să spun în favoarea ei că Margarida nu a profanat niciodată patul conjugal, fiindcă, ori de cîte ori se întîlnea cu americanul, o făcea pe teren neutru.

Dar nu merită să mai pomenesc de asta și nici de noaptea cînd, cu o lăudabilă sinceritate, mi-a dezvăluit legătura ei cu yancheul, cerîndu-mi divorțul și totodată pe Vítor. Reacția mea a fost antagonică : dacă rămîn singur, voi putea în sfîrșit să mă dedic șahului, vechea mea pasiune ; dar în același timp mă simțeam rănit și umilit, pentru că, așa precum, la șah, un cal e un cal (*a knight is a knight*, J. R. Fischer), un încornorat tot încornorat rămîne. Nimic nu-l poate determina pe om să ia hotărîri „decisive" decît senzația de a fi fost ultragiat : am acceptat divorțul, dar i l-am refuzat pe Vítor. Nu pentru că l-aș fi iubit cine știe cît, deoarece după cum se știe dragostea presupune detașare, dar fiindcă Elveția nu mi se părea țara ideală ca să învețe să vorbească franțuzește cu accent parizian. În plus, nutream ambiția să fac din fiul meu un viitor

campion olimpic. Margarida însă mi-a demonstrat cu lacrimi în ochi că numai o mamă își poate crește copilul, s-a referit la avantajele climei continentale pentru dezvoltarea băiatului, și atîta a insistat că, spre zori, m-am dat bătut. De altfel, ce ar fi avut de așteptat un puști de la un tată lipsit de bani, într-o țară lipsită de toate ?

Fiindcă Margarida pleca în Elveția a doua zi, m-am străduit ca despărțirea noastră să se desfășoare într-o atmosferă demnă. Henriqueta, care îmi făcea menajul o dată pe săptămînă, lăsase apartamentul pahar, astfel că i-am deschis ușa încrezător în mine și în ambianță. Îmi pusesem o cămașă albă sub o vestă din bumbac indian în care predomina culoarea ocru și niște pantaloni negri din catifea reiată. Aveam aerul distins al unui pictor în vacanță. Împodobisem masa cu lumînări aromatice negre și presărasem pe fața de masă din in frunze uscate de moșmon, vopsite în auriu. Doream ca ultima noastră noapte să-i lase o amintire frumoasă. Ea a intrat fără să clipească, puțin gîfîind și impacientată de dificultățile traficului. M-a sărutat pe gură și m-a întrebat dacă am cartofi în casă. Adusese, ca de obicei, un pui : un specimen frumos și durduliu gata jumulit, cu labele încrucișate pe cloacă și gît și măruntaiele vîrîte în coșul pieptului. Pînă și în momentele de criză, Margarida s-a dovedit întotdeauna o excelentă gospodină, grijulie față de mine. Părerea mea este că tot portughezele rămîn cele mai bune soții din lume...

După ce am ciocnit un Martini sec, căruia nu i-a lipsit măslinuța de rigoare și nici coaja de lămîie, ne-am apucat să curățăm cartofi, tăindu-i în bețigașe groase, bine sărate, cum ne plăceau amîndurora; și mi-am notat într-un caiețel ingredientele sosului, ca să mă pot descurca singur pe viitor. Vizitele ei la anumite răstimpuri mă excitau nespus. Prin faptul că se măritase cu un american cult și bogat, urcase pe scara socială, își ridicase nivelul în propriii mei ochi, încetase să mai fie nevasta unui oarecare Alexandre național fără merite deosebite, ca să devină soția unui magnat al petrolului. O primeam, nu ca pe femeia care mă trădase, ci aproape ca pe o amantă al cărei soț era încornorat de mine. Ideea că îl înșela în taină pe american îmi producea o vagă plăcere complexă, amestec de donjuanism și sentiment patriotic.

La sfîrșitul mesei, ca să-i dau o tentă de veselie ieșită din comun, am deschis o sticlă de șampanie. Dopul a sărit cu pocnet, lichidul mi-a împroșcat pantalonii, și Margarida a izbucnit într-un hohot de rîs pe care și l-a înăbușit la pieptul meu, strivind garoafa cu care, amabilă, îmi împodobise vesta. Ne aflam în aprilie 1974 și garoafele erau la modă [1]. Am sărutat-o pe gură. La început mai mult ca să-i înăbuș rîsul isteric, decît din dorință. Dar ea avea aceeași limbă vibratilă și unduioasă de altădată, aceleași buze de anemonă-marină, ace-

---

[1] Aluzie la revoluția din 25 aprilie 1974, cînd soldații și-au înfipt garoafe în țevile puștilor.

iași ochi lichizi care mă pătrundeau pînă în străfunduri — așa că mi-am perceput tovarășul intim crescînd, căutînd pîntecele ei precum floarea-soarelui. Am pus paharele pe masă și am aterizat amîndoi pe divan. Chiloțeii Margaridei au zburat prin aer ca să rămînă atîrnați pe raftul de cărți, între două volume de Agatha Christie, coapsele ei au strălucit în lumina rece a lumînărilor negre, și am făcut dragoste chiar acolo. În timp ce ne iubeam, Margarida a țipat și a gemut ca pe vremuri, și a încetat să mai rîdă; dar după aceea a apucat-o iarăși rîsul, care de astă dată m-a molipsit și pe mine, astfel că am început să rîd și eu, fără să știu de ce. Pe urmă ne-am dus să ne culcăm în dormitor, tăcuți și puțin triști.

III

MARGARIDA A FOST foarte tandră toată noaptea și în dimineața următoare mi-a adus micul-dejun la pat, trezindu-mă cu sărutări pe pleoape. Nu a uitat, înainte de plecare, să lase în baie, pe scaunul de fier vopsit în alb, un schimb de rufărie intimă spălat, așa cum făcuse zilnic în cei treisprezece ani cît a durat căsnicia noastră. Chiloții spălați erau simbolul veșnicei ei fidelități. Mă emoționau profund. Asemenea mici nimicuri fac din căsnicia portugheză cea mai bună căsnicie din lume...

M-am săpunit din belșug sub dușul rece, spunîndu-mi că de acum înainte voi rămîne sin-

gur toată viața, dar că poate Elveția îi va displăcea Margaridei care se va înapoia într-o zi, cu coapsele ei, ca să mă redescopere așa cum eram, înalt, blond și cu mărul lui Adam proeminent. Ce îmi lipsea, de fapt? Nu aveam pieptul păros, dar umerii mi-erau lați, iar părul de pe părțile rușinoase era ondulat și mătăsos. Nu-mi mai făcea trebuință. Cu o lamă Gilette l-am ras, contemplînd rezultatul final în oglindă: cît mușchi, cîtă viață lăsată astfel în părăsire! M-am vîrît din nou în pat și am dormit pînă la prînz.

După-amiaza mi-am petrecut-o fără să fac nimic, întins pe divanul bric din salon, cu ochii în tavan, desenînd în minte meandre și cornuri ale abundenței. La ora aceea Margarida zbura pesemne spre Elveția împreună cu Vítor. Mi-am imaginat-o foarte elegantă, prinsă cu centura de siguranță a Boeing-ului, mîncînd friptură rece și bînd coca-cola, sațiată de mine și dornică acum de gura americanului, care avea s-o aștepte cu Chrysler-ul lui crem care o sedusese atît și care, la urma urmei, fusese motivul trădării ei. Dragostea mea față de ea se adaptase împrejurărilor și poate că nici nu mai exista. Dar ceea ce nu a pierit, ci mai degrabă s-a ascuțit atunci, a fost senzația de viață ratată. În aerul înăbușitor din salon plutea un amestec de plictis și de revoltă surdă în fața, nu a destinului, pentru că el nu este de natură umană, ci a timpului, orologiu hidos cu inimă de apă, mic monstru viclean cu picioare de lînă, care îmi pîndea pielea și oasele și

sîngele în așteptarea unui prilej ca să-și înfigă în ele gheara păroasă. Mi-l închipuiam încornorat și cu ochii rătăciți, alergînd după mine ca propria mea umbră. Mi-amintesc că la un moment dat niște crampe în burtă m-au făcut să dau fuga la baie. Și în timp ce mă ușuram, privirea mi s-a pironit asupra unui anumit loc de pe bideu. Nu izbuteam să mi-o smulg de acolo, oricît m-aș fi străduit. Mi s-a părut ceva simbolic: omul care vrea să fugă de limitele sale dar nu poate, omul legat ombilical de pămînt. Era o după-amiază metafizică, și de asta mă complăceam cufundat adînc în ea. Cine știe dacă, sub zilele banale și gesturile frustrate, nu se ascundeau, în bărbatul trist, un gînditor și un artist? Dintotdeauna m-am fălit că presimt în mine un destin transcendental... Tăinuiam un amestec de ingenuitate, dezamăgire și ironie în eul meu agățat de viscere, și surîsul labărțat al unei paiațe tatuate pe pielea mea îngrădită.

După-amiaza s-a scurs încet, picurînd ca un ulei prețios, dar prost folosit, printre lamele storurilor trase. Era duminică, o zi oarecare. O petreceam în pijama, scărpinîndu-mi vintrele. În urechi îmi răsunau clopotele de la mînăstirea Mafra [1], mă gîndeam la amfiteatrele de anatomie ratate, la timpul fără noimă pierdut de gașca mea, la tot ceea ce o țară mioapă reu-

---

[1] Biserică somptuoasă înălțată în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, care are clopotele cu unul din cele mai frumoase sunete din lume.

șise să facă din mine. Eram ca o frunză uscată în voia vîntului șuierător, privind neputincios chipul fosforescent al vieții, așezat în poziție de defecare, dar închipuindu-mă Buda. Un om jefuit de toate certitudinile sale. În fața unei table de șah pipăiam distrat piesele bizare dintr-un material plastic cu aspect de fildeș, dispuse pe o structură care cuprinde tot atîtea pătrățele cîtă speranță de viață are un cetățean occidental : șaizeci și patru de pătrățele albe și negre, șaizeci și patru de ani cu nopți și zile goale. Singur, însingurat și fără nici un partener în raza privirii mele de presbit.

M-am trezit într-o dimineață dintr-un coșmar care mă transformase în melc. Am aprins lumina și mi-am cercetat dosul palmelor. Înguste, palide, erau totuși mîini de om. Le-am așezat pe piept și am stat nemișcat, atent la ritmul înnebunit al inimii și la rumorile nopții. Pe stradă niște voci discutau în preajma unui automobil ambalat, nehotărît dacă să plece sau nu ; și glasurile prostituatelor, ieșind din acele *boîtes*, care închideau, mi-au făcut insuportabilă singurătatea. Va să zică mă atinsese în cele din urmă deprimarea, profundă și iremediabilă. Nu era nimic de făcut. Tot ce mi s-a întîmplat trebuia să înfrunt cu puținul curaj care îmi mai rămăsese, sau pe care mi-l puteam aduna, conștient de nimicnicia mea de viermușor într-un sol de cenușă, lipsit de o vînă deschisă lacrimilor. M-am sculat și m-am dus să beau un pahar cu apă.

De cîtva timp prindea contur în mine dorința să mă sinucid. O coceam pe îndelete, ca pe un fruct într-un pom. Sinuciderea se profila drept rezolvarea logică a unei existențe care își pierduse rostul. Dar voiam să fie un act perfect. Cunoșteam din experiența mea de șahist consecințele unui gest necugetat și voiam să evit o ratare. Pentru că o sinucidere nu e lucru ușor, fraților : trebuie să-i studiezi amănunțit modalitatea, împrejurarea și momentul. Pentru mine momentul sosise, dar ce procedeu să folosesc și unde ? Nimic nu e mai umilitor decît o sinucidere eșuată. Curios este că, atunci cînd mă străduiam să descopăr niște motive concrete ca să sfîrșesc cu viața, nu le găseam. Desigur, divorțul mă deprimase, dar dacă simțeam uneori lipsa Margaridei, asta se întîmpla doar atunci cînd noaptea rămînea atîrnată de tavan și mi-o petreceam în fața unui pahar cu lapte rece sau a unei probleme de șah mat din două mutări. Nu eram bogat, dar eram liber, și îmi ajungea o supă la masă. Deprimarea nu-mi știrbise simțul frumosului, și de cîte ori nu admirasem strălucirea soarelui... Erau momente cînd mă rușinam de deprimarea mea. Fiindcă afară erau păsări și nori și chipuri senine în mulțime. Și iarbă, prieteni, să nu uităm iarba ! Atunci, de ce pierdusem dorința să fluier melodia mea preferată, o arie din *Madame Butterfly ?* Răul își avea poate rădăcina în ritmul meu de viață, în îndelungata obișnuință cu o anume formă de penumbră. După plecarea Margaridei în Elveția m-a nă-

pădit dorul de spații goale, oroarea de ceilalți și de lumină. Poate dacă aș fi ieșit din casă, dacă mi-aș fi căutat prietenii, dacă aș fi acceptat invitația vieții și, pornind pe stradă în jos, m-aș fi dus pînă la fluviu ca să văd podul și statuia lui Crist-Rege, aș fi întîlnit pînă la urmă răsuflarea celuilalt eu al meu, acela rușinat, acela care se încăpățîna tainic să se schimonosească la păsări. Dar nu. Incapabil să mă scutur, căscam, mă scărpinam, îmi tăiam unghiile, îmi cîntăream distrat testiculele și mă duceam la culcare. În beznă îmi simțeam trupul îndesat în saltea, brațele grele și asudate, picioarele mîngîindu-se trist. Respiram adînc, simțeam bombardamentul inimii în urechi. Dacă aș fi aprins lumina mi-aș fi văzut mîinile brăzdate de dungi care se întretăiau fără o semnificație aparentă, mîini calde și umede de bărbat care, cînd se trezește în noaptea sufocantă, habar nu are cine este, unde se află și ce face acolo.

Mai erau și visele, simbolice și repetate. Bunăoară, visul cu barca cu pînze albastre. Mă aflam în ea cu Álvaro, pe Tejo, cu vela rîndunică întinsă, cu cea mare la jumătatea catargului, umflată de o briză ce venea dinspre India. „Asta va fi ultima virare de bord", comanda prietenul meu de la prova, în timp ce eu manevram cîrma. Și viram bordul, frumoasa ambarcațiune plutea sprintenă spre port. Alteori traversam înot, repede, piscina de la Olivais, aclamat de asistență. Mă cățăram pe bordură și-mi înfășuram într-un prosop mare

trupul lucios și ud, nepăsător la urletele mulțimii. Mîncam. Biftecul era uriaș, în sînge și tare. Eram singurul client din restaurant. Doar doi, trei chelneri într-un colț mă fixau stăruitor, în timp ce ștergeau paharele cu șervete albe.

M-am trezit într-o dimineață la ora zece. În momentul acela nu aveam de lucru și am mai zăbovit în pat, în semiîntunericul din cameră. Și atunci, pe furiș, ideea a pus stăpînire pe mine. Să mă omor ! Fără preaviz și înainte de micul-dejun... Asemenea hotărîri nu se iau zilnic, așa că nu am lăsat să mi se stingă entuziasmul. Mi-am scos picioarele de sub pătură, tălpile mele au atins podeaua. M-am dus la fereastră, am ridicat storul, am deschis geamurile. O pală de aer mi-a răcorit fața. Am zîmbit luminii minunate a zilei. La cincisprezece metri mai jos, piațeta din stînga era ca o inimă spre care se revărsau de pretutindeni oameni, vehicule, o viață prea bogată ca să se poată suporta. Sosise momentul, fraților ! M-am înălțat pe pervaz, am ridicat un picior, apoi celălalt. Îmi spuneam că nu e prea potrivit să mă sinucid în pijama și socoteam secundele necesare ca să ajung pe sol, cînd am simțit că mă prinde cineva de spate. Henriqueta, slujnica ! Aspră și fără nici o urmă de respect față de stăpîn.

— Ce v-a apucat ? a spus ea cu un aer feroce.

— Nimic, nimic. Te ajut imediat să dezgheți frigiderul.

Ș-a retras încetișor, de-a-ndăratelea, fără să mă slăbească din ochi, vrînd parcă să se asigure că n-am să fug fără s-o plătesc. Am coborît ochii umilit de atîta lipsă de încredere. Ce gest stupid ! Ce act prostesc ! Evident că nu trebuie să încerci să te sinucizi fără a te fi uitat mai întîi în jurul tău. Data viitoare voi fi mai atent.

IV

ÎNTR-O ZI mi-a telefonat Álvaro, curios să știe ce mai fac. Nu ne mai întîlniserăm de cîteva luni și m-a bucurat ingerința asta în ritmul stopat al existenței mele. Mi-a propus să ieșim împreună, să ne ducem la Cascais [1], să vedem marea, femeile, Boca do Inferno [2]. *Jubet ire* [3], a spus el, citîndu-l pe Virgiliu. Ca întotdeauna, prietenul meu apărea la momentul nepotrivit. Margarida făcuse un salt pînă în Portugalia și venea să mă vadă în după-amiaza aceea. Aveam nevoie de o baie lungă și de puțină reculegere ca să mă pregătesc psihologic. Era a paisprezecea aniversare a căsătoriei noastre și lucrurile astea dau întotdeauna de gîndit. El mi-a înțeles rațiunile și mi-a dat sfatul obișnuit :

[1] Plajă foarte frecventată din apropierea Lisabonei.

[2] „Gura Iadului“, loc stîncos pe plaja de la Cascais.

[3] „E poruncă a merge“ (lat.).

— Frămîntă-mi-o bine pe Margarida și salut-o din partea mea.

Primisem apelul în apartamentul portăresei (eu nu am telefon) și nu voiam să lungesc vorba. Álvaro putea să devină foarte impertinent dacă începea cu teoriile despre diferitele stiluri de frămîntat. Și nu mai închidea telefonul odată. M-a întrebat dacă recunosc muzica de fond. I-am spus că nu și atunci m-a informat pompos că este Bach, „cea mai frumoasă fugă de Bach“. Un disc ? Nu, radio. Și a apropiat receptorul de sursa sonoră. Se umfla în pene de parcă muzica ar fi fost compusă de el...

Cînd, în sfîrșit, am scăpat de pisălogeala lui, m-am întors în apartament, unde lăsasem apa să curgă. M-am vîrît în cadă și m-am simțit bine, relaxat și calm. Mi-am spus atunci că momentul era potrivit spre a fi proiectat în veșnicie și, de vreme ce tot trebuia să mor într-o zi, barem să se întîmple într-o clipă agreabilă, ca să duc cu mine o bună amintire din viața pe pămînt. Am cumpănit argumentele pro și contra unei mici sinucideri în chiar ziua vizitei Margaridei și am conchis că, oricum, dacă mă sinucideam atunci, va avea cine să mă înmormînteze. M-am sculat vesel, am smuls firul aparatului de ras, am introdus fișa în priză, m-am vîrît iar în cadă și, cu vîrful metalic în mînă, am așteptat momentul exact, revenirea clipei de bună dispoziție anterioară. M-am gîndit că Margarida va suna la ușă, dar nu i se va deschide, și atunci se va retrage

umilită, ceea ce mă încînta. M-am gîndit și la figura pe care o va face Henriqueta cînd va intra și mă va găsi peste trei zile mort în cadă. Va fi o moarte curată ! Îmi părea rău că nu voi mai face dragoste cu Margarida o ultimă oară, dar nu-i strica deloc ca cineva să lipsească într-o zi de la o întîlnire cu ea. Cufundat în mine, gustînd deliciile acelor clipe supreme în apa călduță, cu genunchii îndoiți la piept, cu gura aproape atingîndu-mi buricul, cu degetele mîinii drepte pironite în linia vieții din palmă, cu cele de la mîna stîngă ținînd strîns firicelul de cupru care avea să eternizeze amintirea acelor senzații, așteptam momentul exact, clipa de exaltare care mă năpădise cînd m-am cufundat în apă. Fusese ca un spasm mintal delicios, o dorință irezistibilă de ceva bun, cunoscut din vremuri îndepărtate. Și număram secundele care mă despărțeau de neant, unu doi trei, simțeam în timpanele preschimbate în ceasuri ale timpului cum pulsează inima, bumla-bumla-bumla-bun, cînd, deodată, a țîrîit soneria de la ușă. Mi-am întrerupt respirația, numărătoarea momentelor finale ; soneria s-a auzit din nou. Și încă o dată. Și pe urmă bătăi în ușă, ca și cum cineva, de-acolo, de-afară, mi-ar fi ghicit pregătirile. Am zvîrlit cît colo firicelul divin și am urlat : „Cine-i ? !“ N-a răspuns nimeni. Dar după bătaie, o lovitură scurtă cu mîna dreaptă, una cu stînga, două cu dreapta, una cu stînga, două cu dreapta și pe urmă tot așa, stînga marcînd ritmuri, am înțeles că e Álvaro care încearcă un ritm de

baião [1]. Mi-am legat prosopul la brîu și m-am dus să deschid. A intrat : un Statu-Palmă de un metru cincizeci și șapte ! Mi-a tras un ghiont în stomac, m-a sfătuit să mă țin mai drept. Enervat, i-am zis că tocmai făceam baie și să se mai ducă dracului. Nu s-a ofensat. M-a împins în baie, mi-a poruncit să-mi văd de treabă. Apoi s-a dus în bucătărie și a băut apă de la robinet. L-am întrebat, cu un ton mai blînd, dacă are nevoie de ceva. A răspuns, subit intimidat, că da, ar avea poftă de o cafea. I-am spus unde găsește cele necesare și m-am întors în baie. Dar acum îmi pierise cheful să mă sinucid.

L-am mai auzit răscolind prin dulapuri, dar curînd s-a plictisit de o căutare aparent inutilă și a ieșit trîntind ușa, fără să-și ia rămas bun, nici măcar „pa !“, nimic : pantofii lui au scîrțîit a gol pe dalele de marmură ale coridorului. Mi-am spus că toate astea erau prefăcătorii și că pesemne o fi venit să caute vreo carte ca să-și umple timpul în restul acelei după-amieze duminicale. Cînd, proaspăt și lipsit de remușcări, am ieșit din baie și am intrat în cameră, am observat că-mi luase ziarul din ajun. Pe divan se afla o hîrtie mîzgălită cu scrisul lui de copil nervos : „Sînt disperat ; am descoperit că ziua este insuportabilă“.

---

[1] Muzică veselă în sunetele căreia se dansează într-o manieră dezinvoltă, cu mișcări exagerate, subordonate unui ritm monoton marcat prin bătăi din picioare.

Îl întîlnisem cu ani în urmă pe iarba unui teren lipit de stadionul studențesc, cu ochii larg deschiși, nemișcați ca de mort, sub crengile platanului care-l apărau de soare. L-am întrebat la ce se gîndește. Dar nu se gîndea la nimic. Liric, nu contempla frunzele — asculta vîntul. Obsesiile lui erau de tot soiul. Ajungeau de la literatură la știrea din ziar, care îl pasiona intens, dar numai pentru cîteva ore. Profesor de liceu, scria. Ca să-și omoare timpul și plictisul, sau ca să uite cine știe ce angoasă estivală.

Margarida a venit la șase. Terminasem de mult să-mi tai unghiile de la mîini și de la picioare, și în minutele care au precedat sosirea ei mă surprinsesem ascultînd zgomotele din imobil. Pînă să sune la ușă, am descoperit că aveam o poftă teribilă să mă culc cu ea : semn cert că venise în sfîrșit vara. Probabil că am deschis ușa scărpinîndu-mi vintrele, fiindcă prima privire a Margaridei a fost mustrătoare. Venea încărcată de pachete și m-am pretat imediat jocului de a o ajuta, foarte cavaler și fericit că o revăd. Dar odată puse la locul lor cadourile — printre care o nemaipomenită pipă pe care nu aveam s-o folosesc niciodată, fiindcă nu fumam (dar ea uitase acest amănunt) — m-am simțit cu mîinile goale, neavînd nimic să-i spun. Eram chiar puțin plictisit, deoarece nu mai puteam sta tolănit pe divan, nemișcat și cu ochii în plafon. Acum trebuia să deschid gura, să întreb de Vítor, de sănătatea americanului și de viața în Elveția. Dar n-aveam chef să vorbesc, s-a lăsat prea multă tăcere, și am înțeles ce ridicol eram bălăbănindu-mi piciorul stîng pe genunchiul osos al celui drept, și cît de umedă, de aspră îmi era pielea mîinilor. Unghiile mă jenau. Le tăiasem din carne, și-mi mușcau acum vîrful degetelor.

Margarida și-a aplecat sînii peste micul radio cu baterii și a învîrtit butonul. Un ropot de instrumente metalice mi-a perforat timpanele. Doream ca Margarida să se evapore, să piară cu nasul ei de Cleopatră cu tot, și cu parfumul acela scump dăruit de american care mă excita și-mi producea în același timp repulsie. Voiam să rămîn singur, cu deprimarea mea și cu bietul meu papagal zburătăcind de colo-colo, dezobișnuit și el de musafiri. Oh, de-aș putea să mor ! Un pahar a căzut, s-a făcut țăndări. M-am aplecat să adun cioburile, iritat, simțind cum adrenalina acumulată de ani de zile în sînge mi se urcă la creier, îmi obnubilează vederea. Margarida a scos un țipăt, iar țipătul ei mi-a parvenit de foarte departe, amestecat cu un tam-tam fonfăit de chitară electrică, zgomotul înăbușit al mașinilor de acolo, de afară, strigătele de *satyagraha* ale hindușilor, și chiar și ale mele proprii, o, fraților, și am urît spasmodic tot ce se afla în jurul meu. Dar asta a durat puțin și curînd am înțeles cît de absurd și nepoliticos este actul meu : strîngînd cioburile paharului spart le-am strîns brusc cu mîna dreaptă, glu-glu-glu, cu sunet invizibil, ca apa unui pîrîu dintr-un vis, vreau să spun inauzibil, dar

totul era roșu și fierbinte în creierul meu, iar sîngele nu avea nici o legătură cu gestul acesta simplu. L-am contemplat fascinat, în timp ce Margarida alerga în baie, aducea spirt, comprese, și-mi spunea iubitule, bietul meu iubit.

Masa a decurs normal. Margarida era măgulită de gestul meu, pe care-l atribuia neplăcerii mele de a fi fost înlocuit de american, și eu am lăsat-o să creadă ce vrea, fiindcă e nedelicat să le spui oamenilor în față că nu sînt juste concluziile lor psihologice. Rana nu era adîncă și, deși bandajul îmi înfășura mîna și încheietura (flatîndu-și orgoliul, Margarida îmi făcuse un pansament exagerat), puteam să mișc degetele ușor, astfel că viitorul nu mă îngrijora. În timp ce îmi bandaja mîna am văzut-o pe Margarida înclinînd capul și sărutîndu-mi lăboanța vanitoasă, și am găsit că e un gest drăguț, demn de alte timpuri. I-am mîngîiat părul cu mîna disponibilă și am observat că avea lacrimi în ochi. Eram stînjenit, ca întotdeauna cînd o femeie plînge. Nu m-a lăsat s-o ajut la bucătărie. Asta mi-a permis să lenevesc confortabil în salon, tolănit pe divan, dezlegînd cuvinte încrucișate, cu mîna stîngă, din ziarul de seară pe care mi-l adusese chiar ea. Îmi făcea plăcere s-o simt trebăluind, încinsă cu șorțul de plastic împodobit cu chipul lui Che Guevara, pregătindu-mi bucate alese, intrînd în salon ca să mă întrebe tot felul de fleacuri, numai ca să se asigure că mi-e bine.

Astfel masa s-a desfășurat ca între două persoane civilizate, care fac tot posibilul să fie amabile. Mi-amintesc însă de un amănunt stînjenitor, petrecut chiar la începutul mesei : în timp ce ambii mestecam în tăcere, a început să mă enerveze nerăbdarea degetelor, care apucau cuțitul și furculița ca niște viermi înfometați. Dar asta a încetat să mă mai deranjeze după al doilea sau al treilea pahar, și amîndoi am regăsit sănătoasa atmosferă conjugală de altă dată. S-au făcut chiar și niște tentative de conversație : despre *hippies*, cred, întrebîndu-ne dacă vor reveni. După desert am băut un pahar de Porto, iar eu am aruncat o privire peste articolul de fond din ziar. Ziua se apropia de sfîrșit, calmă și fericită. Curînd aveam să simt pe buzele mele buzele însetate și umede ale Margaridei, aveam să-i mușc limba, sfîrcurile sînilor, gîtul. Nimic nu e mai benefic în cazul unei deprimări decît să te culci cu femeia care te-a făcut să suferi și pe care crezi că n-o mai iubești...

V

TĂIETURA DIN PALMĂ a reușit să mă împace cu lumea, cu mine însumi, în lunile care au urmat, și mult timp nu m-am mai gîndit la sinucidere. De altfel, cum să te omori cu brațul legat la piept ? Cazul meu nu era chiar atît de spectaculos : doar o mînă bandajată. Dar nu există sinucidere fără concursul mîinilor : cu ele pui otrava în pahar, comprimatele în gură, înfigi cuțitul în inimă sau legi frînghia de gît. Chiar ca să te cațeri pe pervazul ferestrei sau pe parapetul unui pod ai ne-

voie de mîini. Cît privește aruncarea sub un tren, la asta aș recurge doar în ultimă instanță, fiindcă presupune prea mult tapaj.

Vremurile erau agitate și făgăduiau o revoluție profundă. La un moment dat a mijit în mine o speranță, de nuanță socială vagă, dar intensă ; și am ieșit din casă, am asistat la întruniri, am luat parte la manifestații, agitînd steguleţe și strigînd lozinci. Ţara asta se va mai scrie o dată cu litere mari, într-o zi care ar putea fi chiar mîine. Visul s-a destrămat într-o după-amiază, printre castane coapte și *jeropiga*[1]; trist și lipsit de orice obiectiv evident, am reintrat în cocon. Nu sînt un luptător, ci doar un lup singuratic. Dacă mi se retrag stimulentele, mă reîntorc la contemplarea propriului meu buric. Așa am făcut și atunci, regăsind timpul să stau și să visez din nou la dragoste și la estetică, singurele lucruri care-i mai rămîn omului cînd speranțele de regenerare a lumii i s-au înecat în mlaștinile fluviului Tejo. Apartamentul de peste drum era tot pustiu și cufundat în tăcere, dar știam că Ana Sofia se va întoarce, fiindcă asta-mi stătea scris în palmă, unde linia inimii e lungă și adîncă.

Îmi apăruse nedeslușit și pe neașteptate, consubstanțial cu năzuințele și căutările mele. Să mă explic. De vreme ce urma să fiu lipsit de coapsele Margaridei, care, cum am spus, erau pentru mine imaginea vie a celor din sculptura lui Giacometti, nu doar niște coapse

---

[1] Băutură preparată din must, rachiu și zahăr.

de femeie, mă întrebam dacă nu o fi existînd în Ana Sofia vreun element susceptibil să-mi reaprindă simțămîntul estetic și creator de artist ratat. E posibil ca dragostea să nu fie altceva decît aspirația firească a două epiderme înghețate de frig, dar cel care nu o socotește în același timp și cristal nu merită nici o atenție. Presimțeam că există în Ana Sofia posibilitatea ascunsă a unei intrigante și misterioase perfecțiuni. Ce fel de perfecțiune, habar nu aveam. Dar știam că există. După ea, orice altă femeie avea să-mi apară aburită, ca imaginea dintr-o oglindă umezită de vapori. De aceea o așteptam. Într-un fel, îmi mențineam cu grijă tinerețea intactă, pe parcursul anotimpurilor și al decepțiilor. Nu concepeam ca natura să mă utilizeze ca pe un obiect alegoric.

Dezbărat de orice iluzie în legătură cu o transformare socială vizibilă, m-am întins pe pat, fără să mă ocup de mare lucru. Traducerile de romane polițiste, fructele și cîrnații pe care mi-i trimitea arendașul din Beira Alta îmi ajungeau pentru un trai modest. Presimțeam că iarna lungă a inerției mele nu va dura veșnic și mă străduiam să acord mai multă atenție celor din jur. Mai ales lui Álvaro, căruia politica i se urcase la cap și care se purta acum tot mai excentric. Îi suportam răbdător furiile neprevăzute, obsesiile entuziaste, dar de scurtă durată. Într-o zi a născocit un plan ca să-l răpească pe Președintele Republicii. Ce putea fi mai eficient drept momeală decît o scrisoare de dragoste ? O fată frumoasă se de-

clara îndrăgostită de Președinte și-l atrăgea într-o capcană. Ca să nu-l contrariez, m-am prefăcut că-i apreciez ideea. În după-amiaza aceea am început să-mi rod unghiile. Pornisem de la inelar și ajunsesem la degetul mijlociu. El a plecat radios și a doua zi a și apărut cu scrisoarea. I-am făcut unele sugestii, am adăugat chiar cîteva fraze. Scrisoarea s-a trimis, dar nu a dat rezultate. Era prea poetică pentru a-l interesa pe Președinte. În asemenea chestiuni nu trebuie să se folosească decît proza seacă. A urmat o perioadă de deprimare. Președintele nu a venit, nu vine niciodată, nu va veni niciodată. Vechea poveste cu Godot. După încă vreo cîteva tentative epistolare și nu știu cîte fotografii de-ale soră-sii, care se asociase la plan, Álvaro a renunțat la răpire și s-a apucat să-l citească pe Tolstoi. Într-o zi a venit să-mi anunțe noul său proiect grandios : să se mute cu soră-sa... Ca să omoare timpul și să înăbușe mînia.

Álvaro mă îngrijora. Dar cum nu puteam face nimic, l-am lăsat în forma sa incipientă de bărbat neisprăvit, simfonie neterminată, revoluționar fără stindard. Era aerian și acum părea mai mulțumit, îndrăgostit, nu de soră-sa, cît de ideea de a locui împreună cu ea. Îmi năpădea singurătatea hivernală alcătuită din fibre adormite, sămînță reținută, sunete surde și lumini spălăcite, penumbră și nepăsare. Îl acceptam cu o bunăvoință fraternă, ca și cum în el aș fi găsit un *alter ego* în poziție verticală. Nebuniile lui erau nebuniile mele latente și

embrionare, extazurile lui, melancolia mea. Îl acceptam cum acceptasem o viață lipsită de utilitate, cum acceptam totul : cu firescul celui care și-a epuizat capacitatea să se mai mire. Îl vedeam crescînd, devenind mai voluminos, luîndu-se în serios. Îmi intra în casă cu un aer de mondenitate, ștergîndu-se pe picioare, cerînd voie, atîrnîndu-și pardesiul în cuier. Avea de corectat niște exerciții de-ale elevilor. Era grav, solemn. Se așeza la masa din salon ; eu pe divan, citind. Lucra repede, nervos, iritat de greșelile discipolilor săi. „Nu sînt atenți în clasă, nu învață nimic", ofta, și eu îl vedeam barînd întruna cu creionul roșu. Álvaro era un mare prieten. Avea doar treizeci și doi de ani, ca Margarida, dar aparținea epocii mele, îl cunoșteam bine.

A venit vacanța mare, un nou an școlar. Și-a găsit în cartierul Benfica un apartament pe care l-a împărțit cu soră-sa și i-am pierdut urma. Privat acum de extazurile lui, mi-a revenit plictisul. Abandonasem temporar șahul, din lipsă de parteneri, și mă mulțumeam să studiez „săritura calului", punînd piesa să ocupe pe rînd cele șaizeci și patru de căsuțe ale tablei fără să treacă de două ori prin vreuna din ele și cu minimum de mișcări posibile. Era obsesia mea alchimică, căutarea proporției divine, a regulii de aur, distracția mea inutilă și ocupația unei vieți fără noimă. Așa mi se scurgeau zilele, lunile ; mă intoxicam cu doctorii și psihanaliză, consultînd un freudian cu barbă care-mi examina pupilele cu lanterna,

mă punea să șed pe un scaun incomod cu spătar și brațe îmbrăcate în piele și mă descosea suspicios asupra relațiilor mele afective cu mama, în copilărie...

Într-o zi l-am reîntîlnit întîmplător pe Álvaro pe stradă. Purta cărțile sub braț și, mic și slab cum era, părea unul dintre propriii săi elevi. Mi-a spus că renunțase la orice legătură mai serioasă cu soră-sa, că avea ore la zi și la seral, că puțin îi mai păsa de Președintele Republicii și că nu-i rămînea timp de nimic. Pe urmă, cum seara era frumoasă, ne-am sprijinit de un portal și am stat acolo, privind forfota din jur.

— Alexandre, a spus, de ce angoasa asta permanentă, disperarea asta mută, indispoziția asta zilnică? Să fie din cauza țării? Din cauza noastră? A condiției noastre de rahați cu R mare? Dar de asta să nu-mi vorbești. La ce ți-ar folosi? Ar fi ca o frecție la un picior de lemn: n-ai face decît să mă enervezi. Spune-mi însă de ce sîntem nația descurajată a unei țări în care bîntuie suspiciunea, fără bucurii, fără inițiative, fără imaginație, bîrfind întruna tot și pe toți, pînă și pe noi înșine, de parcă ne place să facem reclamă peștelui stricat? Vorbește-mi de complexul ăsta de inferioritate care ne împinge să lingem cizmele primului John sau Camon [1] care ne iese în cale. Explică-mi de ce nu sîntem în stare să scriem fără să ne mînjim cu vorbe, iar ca

[1] Poreclă dată de popor americanilor, de la expresia englezească *come on*.

să pictăm trebuie să ne ducem la Paris pe urmele lui Picasso? Spune-mi de ce ne-am transformat într-o rasă scîrbită, într-o bandă de indivizi jalnici, particule vinete ale unui accident minor, fecule de tubercul, antrenați veșnic în alergări de șobolani, căutînd un loc sub soare cînd nu e soare pe acest pămînt iubit, și adaptîndu-ne, la treizeci de ani, la concavitățile femeiei ca moluștele la rocile de terci și de orez național, în timp ce marea ne biciuie fundul și noi nu zicem nici pîs... Haide, spune-mi, tu, prostănac melancolic, de ce nu ești Alexandru cel Mare, ci doar un Alexandre Așa-și-Așa care nici măcar Alexandre-Alexandre nu reușește să fie. Explică-mi pentru care motiv te-a substituit Margarida cu un hăndrălău de american cu accent de *cow-boy* și s-a dus cu el să preacurvească în Elveția, care nici măcar nu este o țară, ci seiful bancar al celor mai mari șnapani din lume. Crezi că te-ar fi substituit cu mine și ar fi venit să locuiască în Benfica? Oare explicația să fie că, la patruzeci de ani, ai trecut în categoria reformaților fără pofte și ai devenit un soi de conte de Saint-Germain [1] ideal și redivivus, cu zulufi blonzi și sînge congelat în vine, ca peștele de la supermagazin? Dar tu ești un bărbat frumos, din

[1] Celebru aventurier din secolul al XVIII-lea, mort în 1784, renumit pentru conversația sa agreabilă, foarte apreciată.

lemn tăiat după toate regulile[1], cartea lunii, alfa și omega universului, originea speciilor, mărul de aur al soarelui și alte titluri mai mici care acum nu-mi vin în minte. În tine converg douăzeci și atîtea de secole de metafizică populată și toată proza găunoasă și mototolită a gînditorilor noștri. Ai întruchipa idealul meu, dacă aș fi soră-mea sau micuțul tău papagal. Margarida ți-a pus coarne pentru un singur motiv : fiindcă americanul e străin, nimic mai mult. Un mod de a emigra. Că ai sucombat după aceea în micile capcane ale lui Freud, în inerția asta a ta de meduză, în contemplarea mută a propriilor tale testicule, asta-i ceva ce n-am înțeles niciodată. Și nici nu vreau să înțeleg, și mai du-te dracului, că am vorbit prea mult.

— Álvaro, băiete, i-am spus dînd dovadă de multă răbdare și numai ca să nu mă creadă surdo-mut, nu te înfierbînta. Ești încă foarte tînăr, n-ai experiența vieții, poate și pentru că nu te-ai însurat. Sînt lucruri care nu se pot explica. Și chiar dacă aș încerca, tot n-ai pricepe. Bănuiesc că luni de zile tu nu vezi în fața ochilor decît fundul cast al soră-tii Teresinha. Dar cu mine e altceva. Chestia cu meduza nu ține. Mă interesează mult problemele lumii contemporane și nu pierd niciodată buletinul de știri la radioul meu cu baterii. La mine acasă sîntem mereu doi, fără

[1] Aluzie la lemnul folosit la fabricarea ambarcațiunilor care, spre a avea calitățile cerute, se tăia la anumite epoci, în funcție de fazele lunii.

să-l mai număr și pe papagal : eu și reflexul meu. Vezi deci că duc o viață spirituală foarte bogată și cred în viitor. Nu am vocație pentru analize istorice și mai puțin pentru psihanalizarea neamului nostru. În ultima vreme m-am simțit minunat, și găsesc că Margarida a făcut foarte bine plecînd cu Vítor în Elveția. Unde se găsește ciocolată mai bună ? Restul nu mă interesează. Și ce mai face Teresa ?

— Se tot gîndește să plece de aici.

— Spune-i mai bine pe loc să stea, am zis eu. Toate acestea se vor schimba, am zis eu. Iar tu, te mai potolește. Că lumea tot se rostogolește.

— Rimezi foarte bine și ești plin de bun simț. Și de logică. Ascultă, a spus Álvaro, s-a făcut tîrziu. Am avut o conversație serioasă și elucidatoare. O să mai reluăm subiectul altă dată.

Și strîngîndu-mă în brațele sale scăldate într-o sudoare roșie (cînd simțea că-l sugrumă frînghia enigmei, Álvaro transpira sînge), și-a luat rămas-bun de la mine. L-am urmărit cu privirea cum se îndepărta pe stradă în sus, ca și cum ar fi fost propriul său elev. Mi-am vîrît degetul mic în gură și am început să-l rod. Era ultimul care-mi rămăsese dintr-o mînă de mult lipsită de degete. Trebuia să-l cruț. Îl voi roade de tot și pe el, dar pe îndelete.

PARTEA A DOUA

VI

ORI DE CÎTE ORI PLECA într-o călătorie, Margarida, cu exhibiționismul deghizat în amabilitate care îndeamnă burghezia acestei Europe a magnoliilor să-și țină la curent prietenii asupra voiajurilor întreprinse *(Un mic sejur în Ile de Ré, Charente-Maritime, ca să ne dezmeticim de Paris, unde am petrecut niște zile minunate, sărutări de la mine și Vitor, salutări de la Henry)*, îmi trimitea ilustrate. Informată din timp de aversiunea mea pentru lacuri, peisaje și munți acoperiți cu zăpadă, alegea acum reproduceri după opere de artă, pe care le colecționam dintr-un soi de instinct de supraviețuire. Și astfel într-o zi am primit acel personaj feminin — deja menționat — de Giacometti. Nu-i vorbisem niciodată Margaridei de pasiunea mea pentru sculptură, ca să nu-și vîre cumva în cap că posedă cele mai frumoase coapse din lume și să și le apropieze apoi cu egoism. A fost deci pură coincidență. Dar o coincidență fericită, deoarece mi-a arătat că imaginea pe vremuri iubită nu-mi mai spunea acum nimic. Drept urmare și Margarida a fost repusă în tainițele

trecutului, adică acolo unde memoria păstrează rămășițele devenite inutile. Totul se uită, ce minunat! Mă simțeam ca un nou-născut, și de astă dată dispus pentru fapte mari.

Vara se scurgea încet și calm, străzile se colorau în purpuriu pe înserat, iar noaptea învățase să coboare cu mai mult respect peste umerii mei. Un vînt călduț îmi aducea uneori, de departe, frînturi de muzică de bîlci, iar eu îmi repetam, fără dezgust, mai degrabă cu curiozitatea larvei care pîndește prin textura albă a coconului : *Jubet ire* — expresia favorită a lui Álvaro, care își revenise din decepția revoluționară și mă vizita acum mai des.

Atunci s-a întîmplat ca într-o dimineață să am iluzia că aud muzică în apartamentul Anei Sofia. Am dat fuga la fereastră, dar cînd am deschis-o, totul părea cufundat într-o tăcere șireată de cealaltă parte a străzii. Ferestrele apartamentului care mă intriga, deși deschise cum se mai întîmpla uneori (cineva rămăsese desigur însărcinat cu aerisitul casei și cu udatul plantelor), indicau doar vidul ; cît despre Ana Sofia, al cărei nume descoperisem că înseamnă înțelepciune, nici urmă. Dar o mare speranță, debordantă și înviorătoare, a dănțuit în mine. Dacă ea s-ar întoarce, tot cartierul s-ar lumina !

După cîteva zile, într-o după-amiază de octombrie, m-a apucat subit un straniu entuziasm, o veselie fără nici un motiv aparent. Am făcut o tumbă lîngă peretele dormitorului și am deschis toate ferestrele apartamentului-

coșciug care era al meu. Afară se vedeau mașini, oameni, totul era cert, totul la locul potrivit, o autentică sărbătoare a vieții, a orașului, a lumii. Îmi pierea deprimarea, fraților ! Și mi-a venit poftă să ies, să mă duc să văd oceanul.

Mi-am încălțat niște sandale, mi-am înfășurat un prosop pe braț, am scos o carte din raft și am coborît treptele fluierînd scumpa mea arie din *Madame Butterfly*. Imobilul avea ascensor, dar nu-l foloseam niciodată, pentru că nu am încredere în nimic ce este nenatural : mașini, telefoane, televizoare... Am luat un autobuz spre Cheiul Sodré, pe urmă un frumos trenuleț de centură, și iată-mă aplecat peste un minuscul golf, la capătul unor scări mari. Și acum, cruciți-vă, fraților : Ana Sofia era acolo jos, întinsă pe nisip ! De doi ani n-o văzusem, de doi ani lungi nu-i auzisem muzica. Și acum era acolo, aproape de tot, mai crescută, mult mai frumoasă, blondă pe prosopul mov. Cu ochii închiși, foarte albă, de un alb lăptos, posedată de soarele blînd de octombrie. Iar eu eram tot eu însumi, revizuit și adăugit, cu gura de paiață tristă, cu ochii mari uitînd să clipească, ochi lipsiți de povara pleoapelor, uluit de multiplele imagini ale nespusei mele bucurii. O undă de senzații nervoase mi-a străbătut trupul, mi-a inundat creierul cu viziuni. Și m-a cuprins certitudinea că sosiseră zorile unei zile noi, o zi care merita să fie trăită, o zi în afara timpului. Realitatea însăși : parapetul de piatră și ciment unde îmi sprijineam mîinile, nisipul gălbui al micuței plaje, oceanul albăstrui și sclipitor, orizontul nedeslușit acolo în fund — toate acestea, care-mi erau familiare, păreau transformate, ca și cum ochii mei s-ar fi deschis asupra unei realități mai subtile, a unui adevăr mai evident. Chiar și Ana Sofia nu era o femeie, ci o proptea bine dăltuită pentru noua mea cunoaștere. Surpriza, imensa fericire de a mă descoperi în viață, inteligent și depășind moartea, mă paralizau. Oare chiar eram treaz ? Da, eram foarte treaz, fraților, și încet-încet deveneam conștient de minutul prezent, de soliditatea trupului meu, de frica, de fragilitatea mea. Era ora cinci după-amiază și tare bine aș fi făcut dacă îmi puneam o cămașă curată.

Am coborît treptele spre tinerețe. Toate se aflau acum în spatele meu în timp, lumina soarelui închegată peste copacii pădurii milenare, respirația gigantică a oceanului, mereu același, peisajul lacustru unde apăruse viața — totul îmi aparținea, toate acestea erau eu. În același timp însă nu ignoram limitele pielii mele, conștiința groaznică a trupului meu, a gesturilor lui lipsite de armonie, ridicolul prosopului sub braț și al romanului polițist în mîna inutilă. N-am cutezat să mă apropii de Ana Sofia. Am așternut prosopul, m-am așezat pieziș, într-un unghi care să-mi permită să o observ fără să fiu remarcat. Mi-am scos sandalele și chiar am deschis cartea ca să mă maschez. Dar toate gesturile

erau emanații ale uluirii mele și nu le dădeam nici o atenție. Doar că, fiind așezat prea aproape de mare, m-am trezit că un val mai înalt a venit pe neașteptate să-mi ude picioarele, fundul... Mă dădeam în spectacol ca un clovn. Ana Sofia se sculase și mă observa, curioasă și amuzată. M-am ridicat și eu, mi-am întors manșetele pantalonilor, m-am dus mai sus, rușinat de poziția mea, de picioarele mele, de brațele mele lungi și neîndemînatice, stingherit de prosopul ud leoarcă, o oribilă pînză albă cu flori verzi de care îmi ștersesem lama de ras în dimineața aceea.

— Bună ziua !

Mă saluta, mă recunoștea, va să zică ! Ziua era glorioasă și cădeau păsări în fierbințeala sîngelui meu. Îmi spunea bună-ziua ca și cum ar fi fost ziua mea, un glăscior milenar ca ecourile nisipului, rezonanța armonioasă a prezenței ei aici-acum, cu gura ușor botoasă și o nesfîrșită poezie în priviri.

— Vă mai aduceți aminte de mine ? Dumneavoastră mi-ați „salvat" fratele...

— Ah..., am zîmbit. Mi-aduc aminte...

Și mi-au năvălit în memorie amănuntele — puțin burlești, dar oare ce nu e burlesc în lumea oamenilor ? — ale primei noastre întîlniri pe stradă, eu veneam de la supermagazin cu o sacoșă de plastic în care, printre diverse alimente, mai aveam și alcool, vată și pansamente rapide, deoarece prevedeam de pe atunci valul de viitoare sinucideri și posibilele lor consecințe asupra trupului meu.

— Un fleac de nimic, am spus eu. O zgîrietură minusculă. Deși asemenea cazuri trebuie privite cu multă atenție din cauza tetanosului... Ce mai face ?

— E băiat mare acum. Merge la școală. Dar veniți lîngă mine, să-mi țineți companie. Mă plictiseam singură aici.

M-am dus.

— Cu ce te ocupi ? am întrebat-o cu un ton care se voia indiferent, dar care a sunat doar puțin răgușit.

— M-am înscris la Facultatea de Litere. Am venit la Lisabona săptămîna trecută. Era cît pe ce să vă bat la ușă. Mă plictisesc foarte tare aici.

Prin ce subtil mecanism am jubilat de plictiseala ei ? S-ar zice că și în sentimentul cel mai pur pîndește capul venal al egoismului. Ca să schimb vorba, am întrebat-o de sănătatea părinților ei.

— Se simt perfect, nu îmbătrînesc deloc. Acum fac gimnastică și învață să deseneze. Au angajat o profesoară de liceu care vine acasă și-i pune să execute niște salturi fantastice.

În glasul ei se auzea parcă zburătăcind o pasăre albă. S-a întins pe spate și și-a lăsat capul pe prosopul mov așternut pe nisip, ca și cum ar fi vrut ca soarele să o poată contempla în voie. În sinea mea începeam să mă neliniștesc. De cît timp nu o văzusem și, acum, uite că stăteam acolo unul lîngă altul atît de firesc, aproape fără să ne vorbim, ca niște vechi prieteni.

— Nu vă dezbrăcați ? a întrebat ea privindu-mă pieziș cu o ușoară malițiozitate.

— Mi-am uitat slipul acasă, am mințit, gîndindu-mă la burticica ce îmi crescuse pe sub coaste după doi ani de nemișcare.

Atunci ea a închis ochii și s-a oferit soarelui. Mîna ei se juca distrată cu nisipul, prelingîndu-și-l printre degete. Așa se măsoară și se scurge timpul într-o clepsidră, mi-am spus, atent ca întotdeauna la simboluri... Dar nu m-am oprit asupra acestei cugetări, ci am preferat s-o privesc pe ea. Trup desăvîrșit, linii în veșnică mișcare, piele perfect netedă. Albă. Așteptînd să se bronzeze, dar mulțumită și așa cum era. Nici o parte a trupului ei nu-mi amintea de Margarida, și nici de Giacometti. Ana Sofia nu-mi amintea de nimic și de nimeni : doar de ea însăși. Mă aflam astfel la hotarul unui teren necunoscut și virgin, pe unde nu mai călcasem niciodată. Pătrundeam într-un ținut fermecat, fără asigurări pentru trecut, nici gajuri pentru realitate. Simțeam că mă transform, în timp ce drăguța mea, întredeschizînd un ochi leneș, îmi punea întrebări despre Lisabona, plictisul ei... iar soarele, fraților, îi desena melcișori pe frunte. Dar totodată mă cuprindea frica, îmi venea să o iau din loc. Știam că Ana Sofia nu aparținea lumii mele, deși o socotisem din totdeauna ca o parte din destinul meu. Trebuia să lupt contra destinului, să dau ascultare oracolului care, cu glas cavernos, îmi prevestea deziluzia, recunoașterea tragică a vîrstei mele, în înțelepciunea numelui ei de femeie simbol, imagine doar visată, vis plasat în raza unui braț paralizat, și astfel intangibil. Trebuia să dau ascultare tiraniei lui Cronos care, capricios, săpase un șanț absurd între mine și aspirațiile mele, între Alexandre mascat cu aur fals și Ana Sofia lipsită de mască.

— Mergem ? a spus ea, ca și cum ar fi fost conștientă de lupta ce se dădea în mine. Începe să se răcorească.

Ce puteam face eu ? Ne-am strîns lucrurile, am urcat cele cincizeci și două de trepte de piatră. Sus, ea s-a sprijinit de umărul meu ca să-și scuture cu colțul prosopului nisipul de pe picioare și să-și încalțe tenișii. În trenul ticsit de oameni înfometați care ne-a adus înapoi acasă, am întrebat-o ce a făcut în ultimii doi ani.

— Am crescut, a răspuns ridicînd din umeri și zîmbindu-mi, ca și cum pentru mine ar fi făcut-o.

VII

FAPTUL CĂ O ȘTIAM pe Ana Sofia de partea cealaltă a străzii dădea cel puțin un orizont privirii mele de însingurat. Vremurile se schimbaseră și poate că ea nu mai era fetița eterică pe care o admirasem într-o zi dansînd un menuet de Mozart la lumina unui candelabru cu țurțuri. Crescuse pe puțin zece centimetri și luase cîteva kilograme. Dar eu mă încăpățînam să văd în ea imaginea unui

vis de perfecțiune și căutam să-i descifrez taina. Totul urma să se schimbe în viața mea, adică ritmul ei interior, fiindcă numai el se schimbă. Ana Sofia! Eram de un ridicol delicios... Mă gîndeam la asta, a doua zi de dimineață, la deșteptare, cînd am descoperit deodată că numele drăguței mele avea pentru mine frumusețea romantică a locuțiunilor arhaice. Mă încînta la fel ca, în copilărie, expresia „aurora cu degete trandafirii". Iată așadar secretul încîntării mele: un nume aplicat unui chip frumos. Ana Sofia întruchipa deci întoarcerea la ziua obîrșiilor, la timpul de început cînd totul era doar Verb. Ca să salut lumina originară trebuia să-mi ameliorez înfățișarea, mintea și limbajul.

Am sărit din pat ca și cum aș fi ieșit din mare, marin și tînăr. Importanța, frumusețea cuvintelor! O iubeam pe Ana Sofia, fiindcă mă cufunda într-o lume diferită, în care limbajul era imagine, iar dragostea, o valoare absolută. Nu trupul ei mă fermeca, ci dorința mea de a mă întoarce pe dos. Toate acestea erau exaltante, mă încîntau precum descoperirea metodei de aplicare a devizei *nosce te ipsum* [1] sau ca și cum aș fi descoperit că viteza luminii nu e uniformă și că tovarășul Einstein avea nevoie de adăugirea mea. M-a cuprins veselia care însoțește de obicei frumoasele meditații... înainte ca ea să se veștejească trist la lumina unei zile ca toate celelalte.

[1] Cunoaşte-te pe tine însuţi (lat.).

Ce ar spune Álvaro? Umil traducător de romane polițiste, fost student la Medicină frustrat, sanitar cu oroare de sînge, revoluționar de o singură vară — cine eram eu ca să iubesc în felul acesta? Un biet bătrîn deghizat într-o alegorie, cu ochii închiși ca să nu vadă că vîrsta de douăzeci de ani pierise în depărtare, încăpățînîndu-se să nu întoarcă ceasul timpului, născocind că inima i se congelase și că poseda secretul tinereții veșnice... Cu Álvaro, care urmase Literele, care era profesor și poet, cu ei trebuia să stau de vorbă.

Am dat pe gît oul fiert de la micul-dejun și am ieșit să-i telefonez. Cabina era ocupată. Ploua. Nerăbdător, am început să bat din picioare. Ploaia îmi căuta părul, tălpile, mă lingea. Detestam îmbrățișarea ei umedă. Și fata asta care nu mai iese odată! A trecut o mașină, împroșcîndu-mă cu noroi. Realitatea cotidiană este uneori tare nedelicată: nu respectă momentele de exaltare ale individului. Eu, pe cale de a face o mare descoperire, și, trosc, răsplata: un torent de noroi... De altfel, mi-am zis, o fi telefonul un obiect demn de făptura omenească? Mi-am amintit că Álvaro disprețuise odată un poem al său personal deoarece conținea cuvîntul telefon. Prea prozaic, prea tehnologic, un cuvînt antipoetic. „Ce vor gîndi peste două, trei secole cititorii mei, cînd vor întîlni acest termen, la vremea

aceea căzut în desuetudine : «telefon» ? În poezie nu se poate vorbi decît despre corali."

Şi a plecat, foarte nemulţumit de talentul său... Aşa era prietenul meu. Intra la mine acasă entuziasmat de o idee şi ieşea apoi plesnindu-mă cu ea în obraz. Cum va reacţiona oare cînd, după ce voi fi introdus monedele în cutia asta abstractă şi diformă, îi voi spune că secretul dragostei nu stă în femeia iubită, ci într-un obiect artistic legat de ea printr-o asociaţie naturală, şi că, în cazul Anei Sofia, acest obiect erau cuvintele desuete, stilul clasic ? Îi voi declara asta tocmai prin telefon, obiect detestabil... Şi de ce să nu spun lucrurilor pe nume, de ce să mă înşel cu teorii, de ce... O, fraţilor, toate astea sînt triste, dar ceea ce căutam eu era să înfrîng maimuţa din mine. Oricum, se cuvenea să aştept. Se cuvenea să aprofundez ideea, să aflu dacă este o descoperire adevărată, să mă lămuresc dacă în cuvinte se poate întîlni aceeaşi vrajă ca în coapsele unei femei frumoase. Cu atît mai mult cu cît ploaia nu înceta şi fata din cabină vorbea întruna...

N-am mai telefonat şi m-am întors acasă cam feştelit şi mult mai sărac în materie de certitudini. M-am apucat de lucru şi, cînd m-am culcat, seara, eram mulţumit de mine. A plouat în zilele următoare şi am ieşit puţin din casă. Mă temeam de o întîlnire cu Ana Sofia în condiţii dezavantajoase pentru mine. Nimic mai decepţionant pentru o femeie decît părul ciufulit şi umed al unui bărbat

blond... Am profitat de vremea cenuşie ca să-mi aduc lecturile la zi. M-am cufundat temeinic în tratatul *Despre dragoste* al lui Stendhal şi am citit şi *Jurnalul unui seducător* de Kirkegaard. Astfel am dobîndit nişte cunoştinţe foarte rezonabile asupra psihologiei feminine care, cum se ştie, se poate reduce la o jumătate de duzină de fraze... Îmi plăcea să privesc ploaia prin ferestre şi comparam firele de apă ce se prelingeau pe geamuri cu firele Ariadnei şi cu cele folosite de Penelopa pentru a-şi ţese pînza în aşteptarea lui Ulise. Acest exerciţiu putea să-mi fie util, dacă aveam să mă decid într-o zi să scriu ceva. Între timp îmi maturam teoria despre dragostea-arhaism şi studiam pagini întregi din Camilo [1] şi Bernardes [2].

Schimbarea care se opera în mine era vădită, doar pentru că o ştiam pe Ana Sofia la cîţiva metri. Nu mai trînteam uşile, nu mai zdrăngăneam cratiţele, nu mai lăsam să cadă pahare pe jos. Mînuiam lucrurile cu delicateţe. Mă gîndeam să-mi reînnoiesc garderoba, să arunc pantalonii reiaţi, pătaţi cu cerneală şi destrămaţi la manşetă, puloverul cu guler înalt de o culoare mată, pe care mi-l tricotase

---

[1] Camilo Castelo Branco, celebru romancier romantic portughez (1825—1890), autor, printre multe altele, al renumitului roman *Dragoste de pierzanie*. A mai scris *Portretul Ricardinei*, apărut în româneşte în 1982.

[2] Părintele Manuel Bernardes, prozator, poet şi filozof, dintre cei mai remarcabili clasici ai literaturi portugheze (1644—1710).

Margarida într-o iarnă, cu mulți ani în urmă. Toate acestea erau nedemne de mine, de Ana Sofia, de Mozart.

Ploaia s-a oprit în cele din urmă și, într-o dimineață, am zărit-o pe Ana Sofia plimbîndu-și în piațetă cățelușa, o miniatură de canideu tuns pînă la brîu, cu un soi de manșete din blană castanie la labele din față, un fel de perucă ce-i cădea peste ochii micuți și neîncrezători și un botic care, sub șuvițele lungi de pe creștet, îi dădea aerul pompos și ridicol al unui magistrat englez. Ea a observat silueta mea subțiratică în spatele ferestrei și și-a ridicat brațul ca să mă salute spontan și vesel, mîna albă zburătăcind ca o pasăre, fraților! I-am adresat un surîs larg. Ce drăguță era! Se vedea bine că fusese crescută printre lotuși, în sunete de menuet și gavotă. Dar nu știu ce din mersul ei îmi spunea că se convertise acum la alt gen de muzică, ceea ce, dacă era oarecum în dezacord cu imaginea diafană pe care o idealizasem, mi-o arăta finalmente mai înviorătoare.

Era ziua dereticatului. Henriqueta a intrat bombănind că uitase să aducă detergent și-mi poruncea să merg pînă la drogherie să cumpăr o cutie. Suferea de reumatism și nu putea să se tot fîțîie pe scări în sus și în jos. De altfel, o casă fără detergent dovedea numai neglijența locatarului. Vechea poveste... Pentru Henriqueta eram doar un individ cît se poate de jalnic. Am ieșit umilit. Ce ar gîndi Ana Sofia dacă m-ar vedea acum cu un pachet de Omo? La înapoiere am dat un ocol

întregului cvartal, ca să evit o întîlnire lipsită de prestigiu. Dar cînd să intru în imobil, i-am auzit vocea, din spate :

— Bună ! Te-ai dus să cumperi detergent ?

— M-a rugat Henriqueta, sărăcuța, am răspuns stînjenit. O chinuie reumatismul. Cum mai merge cu Facultatea ?

— Azi am curs abia la unsprezece, dacă se ține. Nu se știe niciodată dacă vin profesorii...

— Ce cățelușă drăguță ! am spus eu politicos.

— O cheamă *Miss Thatcher*.

Mi-am zis că o mîngîiere acordată canideului ar fi foarte potrivită. Dar animalul a început să mă latre și mi-a înșfăcat pantalonii. Cu cîinii și cu copiii n-am avut niciodată noroc...

— Vrei să mergi cu mine după-masă la cinema ? m-a invitat Ana Sofia după ce a certat cățelușa, desigur ca să mă consoleze.

— Cred că va fi posibil...

— Îți fac semn pe fereastră, pe la trei. Felul cum mă privea, de parcă aș fi fost singura făptură omenească de pe stradă și din lume, mă făcea să mă simt în al nouălea cer. În ciuda unor gînduri nedemne cu care mă trezeam cîteodată dimineața, după niște vise nepotrivite pentru un cavaler, aveam principii foarte creștinești și păstram noțiunea de păcat. Dumnezeu făcea parte din repertoriul meu conceptual, mă însoțea, mai mult sau mai puțin mascat, dar fidel, în Bine, în Rău, și chiar în Așa-și-Așa. Făcea parte din moște-

nirea mea culturală, ca și stilul manuelin [1]. De aceea, tulburat de invitația Anei Sofia, tulburat mai ales de felul cum mi-a privit mărul lui Adam, am urcat scările cu grijă, dus pe gînduri.

În dimineața aceea m-am dus la un magazin de confecții și mi-am cumpărat o cămașă crem, un sacou de culoarea vinului roșu și niște pantaloni bej. Mi-am mai luat și o cravată de mătase stacojie cu picățele, cam bătătoare la ochi, dar destul de tinerească. Astfel gătit, și după un duș rece și înviorător, m-am privit în oglindă, apreciindu-mi transformarea. Mi-a displăcut fața proaspăt rasă și palidă. Trebuia să dau puțină culoare chipului meu trist de Don Quijote. Cu un ruj, rămas în dulap de pe vremea Margaridei, mi-am atins ușor buzele. Dar rezultatul mi s-a părut jalnic, astfel că am șters urmele de sulemeneală. În mine își dădeau întîlnire Hamlet și un clovn.

La ora trei, în locul Anei Sofia a apărut la fereastră o fată roz și durdulie, cu părul negru împletit în codițe. Cu accent din districtul Bragança și gesturi largi, m-a anunțat că domnișoara, ocupată cu un curs neprevăzut (Universitatea la epoca aceea era o lume fermecată în care se putea întîmpla orice), amînase mersul la cinema pentru ora cinci și jumătate. Nemulțumit, m-am dus să mă așez pe divanul cărămiziu din salon, deasupra căruia atîrnasem la prînz un afiș sugestiv care o făcuse pe Henriqueta să-și încrunte sprîncenele și să bombăne. Reprezenta un tînăr cu motocicletă și bluzon de piele, vizieră de plastic și cască pe cap. Mă preocupa slujnica Anei Sofia. Prea tînără ca s-o poată proteja pe drăguța mea, mai era și înzestrată cu o frumusețe ușor agresivă, capabilă să atragă în imobil un pluton de soldați și un escadron de polițai... Pentru nu știu ce motiv, autoritățile, organele ordinii (înainte, marș) mă nelinișteau. Sentiment de culpă? Presentiment de culpă, fraților. Udam begonia, care se înnoise cu niște frunzulițe catifelate cu reflexe metalice, acoperite cu un pufuleț argintiu, și părea să simtă totul în jur, cînd ritmul de samba al lui Álvaro (abandonase *baino*, acum exersa altă muzică) m-a făcut să dau fuga la ușă. Simțeam nevoia să stau de vorbă cu el, să mă descarc, să dezbat idei și proiecte de viitor. Cu un teanc de teze de corectat și un dicționar francez sub braț, a intrat grăbit, uitînd să se șteargă pe picioare la intrare. I-am atras atenția politicos. Vexat, s-a întors la ușă și și-a frecat ostentativ de ștergătorul de fier ghetele din piele tăbăcită cu tocuri de opt centimetri, întrebîndu-mă cu ranchiună dacă pe viitor va trebui să-și pună cravată sau papion ca să mă viziteze.

---

[1] Denumit astfel după regele Manuel I (1469—1521) în vremea căruia a înflorit, acest stil se caracterizează printr-un ansamblu de elemente decorative aplicate goticului și în care se simte influența directă a descoperirii Indiei, ca și tendințele maritime ale poporului portughez în secolul al XV-lea.

— Nu te supăra, i-am spus. Azi a fost zi de curățenie și...

— N-are importanță. Și mie-mi place cînd o casă e îngrijită.

Ne-am așezat. Eu pe divanul cărămiziu, el la masă, pregătindu-se să-și corecteze tezele și vizibil nedornic să-mi adreseze cuvîntul.

— Văd că te-am indispus, am bîiguit eu.

M-a privit de sus în jos, observînd într-un tîrziu eleganța costumului meu. Pe urmă privirea lui a zăbovit critic asupra afișului cu tînărul motociclist, care se reliefa pe perete ca un giuvaer.

— Parcă ai fi un porumbel fiert. Unde te duci ?

— La cinema.

— Ah !...

— Mă duc la cinema cu o fată de șaptesprezece ani, sau poate chiar mai puțin.

O sclipire răutăcioasă s-a aprins în ochiul albastru al lui Álvaro (avea un ochi căprui și altul albastru). Amorul era una din temele sale favorite.

— Care va să zică, o minoră ! Ia povestește...

— E din Trás-os-Montes [1], studentă la Litere. Familie veche... Părinții ei sînt marchizi.

— E *gagica* ta ?

— Te rog, Álvaro, am replicat, stînjenit. Limbajul ăsta nu-ți șade bine. Ești profesor, trebuie să eviți argoul. Să fii mai atent la limbajul pe care-l folosești.

[1] Provincie din nordul extrem al Portugaliei.

— Dar ce-are limbajul meu ?

— Limbajul dezvăluie nivelul social, cultura, demnitatea unui om. Poartă în el o întreagă metafizică...

— Și ce fel de limbaj vrei să întrebuințez ?

— Tocmai despre asta vreau să stau de vorbă cu tine de cîteva zile. Să discutăm cum se poate transforma limbajul și omul. Am reflectat mult. Socotesc că soluția se află la clasici. Trebuie să ne înviorăm limba, să reînviem portugheza veche și, o dată cu ea, vechile despre virtuți...

— Nu poți readuce la viață morții și nici termenii căzuți în desuetudine, a spus el. Cît despre virtuți...

— Dar nu-ți dai seama ce imensă bogăție se risipește astfel ?! am spus eu aproape urlînd, fiindcă simțeam cum îmi fuge de sub picioare rațiunea estetică față de un sentiment care nu putea fi legat doar de aspectul carnal. Cum vrei să vorbesc despre Ana Sofia folosind cuvintele Henriquetei ?

El a clătinat din cap cu părere de rău.

— Văd că fata asta ți-a sucit mințile, a spus. În fond, vrei nu vrei, ai trecut de patruzeci de ani. Ești la vîrsta cînd ai putea să ai și minte. E drept, te ții bine, dar să nu-mi vii mie cu povestea asta cu inima congelată. Nu uita că „satirul bătrîn nu găsește driadele în pădure“, frază din Camilo.

M-am indignat.

— Tocmai tu îmi spui să am minte ? Tu, care stai cu soră-ta ?

— Asta-i cu totul altceva. Teresa e aproape de vîrsta mea... În plus, nici prin gînd nu mi-a trecut vreodată să mă culc cu ea.

În fața autorității senine a lui Álvaro, specialist în clasici, vedeam cum se duce pe apa sîmbetei frumoasa mea teorie. Niciodată nu voi ajunge să am și eu o idee sigură în viață.

El s-a sculat supărat, ca un filozof care își pierde timpul să discute despre teoria ființei cu un cîrciumar. S-a dus la baie. Cînd s-a înapoiat, îi veniseră idei.

— Tocmai mă gîndeam, a spus el. Cazul tău e tipic. Te-ai îndrăgostit și ai început să ai vedenii, ca orice cretin care încă se mai ocupă de așa ceva. Creierul uman este un vierme care suferă de grandomanie. De astă dată, coapsele Margaridei-Giacometti reprezintă pentru tine o idealizare a trecutului, o dorință de perfecționare a pătratului și a stilului. A limbajului. Mă faci să rîd... Ceea ce cauți tu este să falsifici natura înclinației tale amoroase, care e trupească și banală ca oricare alta. Ar trebui să ai curajul să-ți asumi slăbiciunile și să-ți conduci impubera cucerire către pat, fără să te mai amăgești cu false rațiuni estetice și morale. Dragostea este un libido de însingurat, bătrîne. Tot restul nu-s decît speculații de conștiință încărcată.

Atunci s-a auzit o bătaie în ușă.

— Iată semnul viermelui, a spus Álvaro cu un aer deșuchiat.

Am pălit. Ana Sofia la mine acasă ? Și brusc am avut îndoieli asupra afișului cu tînărul motociclist.

— Șterge-o ! i-am strigat lui Álvaro, arătîndu-i prostește fereastra.

— Doar după ce o voi fi cunoscut pe această frumusețe.

Ana Sofia a intrat, m-a sărutat pe obraji.

— Doctorul Álvaro de Meneses, poet, am făcut prezentările, contrariat.

Și atunci mi-a fost dat să văd un lucru extraordinar : Álvaro, înclinat, i-a sărutat mîna Anei Sofia ! Și-a îndreptat apoi șira spinării și era tot numai îmbujorare, sfiiciune, orbire. Ana Sofia a izbucnit în rîs, încîntată de gestul lui.

— Sînteți poet ?

— Un umil adorator al muzelor în orele libere, a bîiguit el, acum palid.

— Ce expresie... Parcă-ar fi Camilo !

Álvaro m-a privit într-ascuns cu o ranchiună prost mascată :

— Întotdeauna i-am admirat pe clasici...

Pe urmă ne-am dus la cinema. Dar nu-mi amintesc de film. Șezînd țeapăn alături de Ana Sofia, abia îndrăzneam să mă mișc ca să nu rup vraja. Parcă aș fi fost cufundat într-o cadă cu trandafiri. Cînd ea, foarte firesc, mi-a luat mîna și degetele ei au început să se joace în palmele mele, m-a apucat brusc un spasm, ceva ciudat, și mi-a venit să mușc aerul... Dar după aceea am simțit doar o mare liniște,

o oarecare oboseală. Meritam eu oare toată fericirea asta, fraților ?!

Pe drumul de întoarcere am întrebat-o de servitoare. Știa să gătească ? Era modestă și îngrijită ?

— Mimosa ? Face niște supe delicioase, a rîs Ana Sofia. Cît despre modestie... E judoca.

— Judoca ? m-am minunat eu. Și unde a învățat judo ?

— În Germania. Dar ar fi putut perfect de bine să învețe și în Trás-os-Montes. Vila Real nu-i un tîrg chiar atît de înapoiat cum îți închipui tu, Alexandre.

Cazul Mimosei era clasat. Fiica lor, păzită de o judoca ! Prevăzători părinți... Dar acum se punea altă chestiune : Ana Sofia îmi spunea tu ! Vraja încă mai opera...

— Bun, a spus ea cînd am ajuns, mă duc să mănînc și pe urmă învăț pînă la unsprezece. Ne întîlnim mîine, vrei ?

— Nu știu dacă am să pot, am spus eu.

Mă simțeam amețit. Mă obișnuisem într-atît cu singurătatea, că orice imixtiune în intimitatea mea era în același timp binevenită și nedorită. În plus, emoțiile ultimelor zile fuseseră prea intense și neașteptate. Aveam nevoie de timp ca să-mi pun în ordine chestiunile psihice.

— Am impresia că o să devenim foarte buni prieteni, nu crezi ?

— Am să fiu ca un tată pentru tine, Ana Sofia...

Ea a izbucnit în rîs :

— Tată ?! Atît de tînăr, și deja tată !...

Și brusc mi-a întins gura, m-a sărutat pe buze, a alergat în casă.

Cînd am intrat în apartament, m-am dus la fereastra salonului. Locuința Anei Sofia era întunecată, închisă și cufundată în tăcere. Nu părea să locuiască nimeni acolo. Chiar și strada devenise ireală. Ana Sofia nu exista, eu nu existam, totul era vis. M-am așezat în întuneric pe divan și am rămas așa un timp îndelungat. În urechi îmi țîrîia monotona și stridenta melopee a grecilor din copilăria mea petrecută la țară.

VIII

A DOUA ZI, o dimineață răcoroasă, dar însorită, m-am trezit cu Álvaro la ușă.

— Am venit să-i cer scuze Anei Sofia.

— Nu-i aici. Imobilul din față, etajul patru pe mîna dreaptă.

— M-am purtat ca un nemernic, s-a văicărit el. Aseară, ca să citesc ceva în vechiul limbaj portughez, am luat cu mine în pat un manual de bune maniere. Scrie acolo că e cît se poate de nedelicat să săruți mîna unei domnișoare.

Nu observasem necuviința gestului său de a-i săruta mîna, dar instinctiv îmi displăcuse „galanteria". Nu din gelozie, pentru că Álvaro era mult mai scund decît mine... Dar era totuși profesor de franceză, îi cunoștea pe clasici,

făcea versuri... Cum se zice, femeia e fragilă, și renumită e șiretenia bărbaților. Ca să-mi ascund strălucirea răutăcioasă din ochi, i-am întors spatele și am deschis barul din dulapul-bibliotecă.

— N-a avut nici o importanță. Ana Sofia a găsit că e chiar ceva amuzant.

Am umplut două păhărele cu lichior de *maracujá* [1] și i-am întins unul din ele. Știam că nu-i place nectarul acesta azorian, dar nu aveam altceva să-i ofer. Fixînd tavanul prin cine știe ce imagine care îi străfulgera în creier, a golit paharul și doar la sfîrșit a făcut grimasa obișnuită.

— Ce-i asta ?! Cînd ai să te decizi să cumperi whisky ?

— N-am bani ca să fac lux, și trebuie să și economisesc, am spus.

— Ai de gînd să te însori ? a spus el, ironic.

— Am de gînd să-mi cumpăr motocicletă. Îmi venise ideea asta în ajun.

— Motocicletă ?! Și ura ta pentru mașinării, pentru lumea modernă ?! Tu, care detești lifturile într-atît, că urci pe jos patru etaje...

Nu aveam chef să-i dau explicații, așa că a renunțat și el.

— Bine, procedează cum crezi. Important e să nu te faci bucățele...

Pentru nu știu ce motiv, aveam îndoieli în legătură cu sinceritatea lui cînd își exprima

[1] Plantă passifloracee din Brazilia și insulele Azore.

îngrijorarea pentru integritatea mea fizică, dar n-am spus nimic. Savuram lichiorul pe îndelete.

— Azi noapte am scris o poezie, a spus Álvaro.

— În limbaj clasic sau modern ?

— Modern. Știi doar că în materie de poezie eu nu admit compromisuri.

Am hotărît să-i acord atenție. Oare ce tainice mesaje i-o adresa Anei Sofia, camuflîndu-le în ermetismul obișnuit al versurilor sale ?

Și-a căutat ochelarii, și i-a pus pe nas și a citit :

TO THE HAPPY FEW [1]

Vorbesc de un trup supliciu
Rod al seminței alte
Și de licărul stelelor
Te văd în depărtare
La fereastra altor ere
Blond părul tău
Inimă scurtă a beznei
Pe unde-ai locuit ? Care ți-este regatul ?
De la tine spre mine cresc alge
Pietre sînge var păsări
Ah, cuvinte de oțel
Cum să vă îmblînzesc ? !

Și-a scos ochelarii, a împăturit foaia, mi a întins poemul.

[1] Celor aleși (engl.).

— Pentru Ana Sofia, cu umile scuze, a spus apoi.

Şi cum eu despăturisem încet foaia şi citeam acum cu toată încîntarea acel giuvaer, m-a întrebat :

— Ce părere ai de versul „Blond părul tău“ ? Crezi că ar fi mai bine „Blondă cosiţa ta“ ? Cosiţa, cuvînt cu o oarecare tradiţie... Cum ştiu că te-ai dedicat clasicilor...

— Am dat de-o parte clasicii, am spus sec. Înţelesesem că, de fapt, cu Ana Sofia, problema limbajului nu se punea.

— Atunci, îţi place aşa cum e ?

— Găsesc că e preferabil. Ana Sofia nu are „cosiţă“.

L-am condus la uşă. Am vîrît poemul într-o cutie de biscuiţi şi m-am aşezat să reflectez. Să-i dau sau nu Anei Sofia să citească floarea insomniei lui Álvaro ? Am hotărît să nu-i arăt nimic.

IX

ÎN ZILELE URMĂTOARE am întors pe toate feţele, cu scrupulozitate, ideea de a cumpăra motocicleta şi a-mi investi astfel o bună parte din capital. Uneori mă apuca pofta să fug din oraş, de îmbulzeală, să mă duc pînă la Moscavide ! Am profitat de ocazie şi am cumpărat o motocicletă de ocazie de la un tînăr pistruiat şi cam şchiop care, demoralizat de lipsa de per-

spective (şi de şosele bune) din ţara noastră, a emigrat în Senegal. Mi-a lăsat şi ochelarii, casca, nişte cizme de piele neagră şi un superb bluzon de piele roşie. Renăscusem.

Cred că am pomenit odată de însemnătatea viselor, această sursă din păcate uitată sau dispreţuită de scriitorii moderni. Or, în noaptea premergătoare zilei cînd mi s-a înmînat permisul de motociclist, am avut un coşmar care a pus capăt şovăielilor mele în legătură cu Ana Sofia, care se plictisea la facultate şi îmi manifesta o tandreţe uşor impacientată. De cîte ori, ascuns după perdele, n-am văzut-o plimbînd-o pe *Miss Thatcher* în piaţetă şi privind galeş spre ferestrele mele ! În loc să cobor, s-o iau în braţe, s-o sărut pe guriţă, s-o aduc la mine în pat şi să-mi realizez onesta pasiune — eu mă zbăteam în problematica virginităţii şi a inocenţei scandalizate...

Într-o seară l-am văzut pe Álvaro, deghizat într-o ridicolă manta alentejană [1] cu glugă, fixînd pierdut ferestrele de la apartamentul Anei Sofia, şi am înţeles cum se poate întîmpla ca un băărbat bine crescut să-şi asasineze cel mai bun prieten. M-am mulţumit să închid fereastra cu zgomot şi să mă duc la culcare fără să mănînc...

Aşadar, coşmarul. Mă rătăcisem de turma căreia îi aparţineam ca oaie model şi păşteam fericit, cu un clopoţel ce-mi clincheţea la gît. Îmi parvenea behăitul celorlalte oi şi zăngăni-

[1] Originară din Alentejo, veche provincie din sudul fluviului Tejo.

tul divers al talăngilor lor. La o oarecare distanță ședea cîinele, mai preocupat să vîneze muște decît să ne păzească pe noi. Iar în vîrful colinei, ciobanul, sprijinit în toiag, contempla peisajul. Păscînd iarba fragedă, m-am îndepărtat, și curînd m-am afundat printre ruinele unei capele de un stil pe care de îndată l-am recunoscut a fi romanic, capelă ornamentată cu urzici și tapetată cu mușchi printre lespezile sparte ale mormintelor. Eram o oaie cultivată și curioasă și mă interesa arhitectura veche a monumentului părăsit. Tocmai admiram cizelurile altarului, cînd a apărut Ana Sofia, îmbrăcată toată în alb și cu un buchet de flori de portocal. Gătit într-un costum bleumarin, Álvaro îi dădea brațul lui scurt. Cînd au ajuns în fața altarului, Álvaro și-a șters ochelarii, a scos din buzunărașul de la vestă o foaie de hîrtie și i-a citit miresei un poem :

> Nimeni nu va ști că pruncii care am fost
> Pruncii care sîntem
> Tra-la-la
> Și incestuoasa inimă a vinului
> O, iubita mea
> Unde ne va purta vîntul
> Cuvintele

Ana Sofia i s-a aruncat de gît, l-a sărutat, în timp ce intra preotul. Eu am behăit a disperare și am ieșit alergînd din capelă, cu clopoțelul sunîndu-mi la gît.

M-am trezit leoarcă de transpirație. Dimineața, luasem o decizie : să termin cu șovăie-

lile și s-o iubesc pe Ana Sofia fără complexe. Ce contează douăzeci și atîția de ani în plus, dacă mă simt tînăr și plin de energie ?

Mi-am tras cizmele, mi-am pus bluzonul și, cu casca sub braț, am coborît repede scara. Lăsasem motocicleta în curte, cu toate protestele portăresei. Am tras vehiculul în stradă, am încălecat și am pornit în viteză, făcînd cît mai mult zgomot posibil ca să impresionez toți vecinii. Am ieșit din oraș, am intrat pe autostradă în direcția Vila Franca, aveam chef să ajung pînă în Galicia chiar în dimineața aceea. Oh, minune : o motocicletă sub o inimă în sărbătoare !

N-am ajuns prea departe din cauza benzinei. La nouă mă și înapoiasem. Ana Sofia ieșea din clădire.

— Alexandre ! a exclamat ea alergînd spre mine. Unde-ai fost ?

Mi-am scos ochelarii, casca, am zîmbit : un zîmbet pur, simetric pe obraji, strălucitor ca un safir în deșert.

— Ana Sofia !

Și cîteva secunde am rămas așa, încremeniți amîndoi, privindu-ne în ochi. Eram conștient de eleganța căștii albe în mîna mea sigură și de părul răvășit și sălbatic pe capul acum eliberat.

— De ce-ai dispărut ? a spus Ana Sofia.

— Am fost foarte ocupat... Și pe urmă, orele de condus, cumpărarea motocicletei...

— Dar de-acum înainte vreau să te văd în fiecare zi.

Și ridicînd brațele și le-a încolăcit în jurul gîtului meu și am simțit pe coapse pîntecele ei vibrînd, dragii mei frați și sensibili prieteni ! Nu mai rămăsese nimic din figurina de vis pe care o văzusem dansînd pe poante, într-o zi, în asfințit. Ana Sofia devenise femeie, și mai grav e că era conștientă de asta, senină și ușor distantă, ca o pasăre care s-ar fi privit în apă. Avea un mic semn artificial, castaniu, în partea superioară stîngă a zigomei stîngi, și un pufușor blond și foarte fin, moale și lucios, pe brațele goale și ușor mușchiuloase. Sub maioul alb pe care, în jurul unei armuri, stătea scris UNIVERSITÉ DE PARIS SORBONNE, se ițeau sfîrcurile sînilor ca niște fluturași. Structura osoasă i se lățise, dar talia îi rămăsese subțire și scurtă. Trebuie să existe în Codul Penal al paradisului o clauză care să deducă din păcatul săvîrșit virtutea rezistenței la prima ispită... Iar ispita mea în dimineața aceea era să o ridic pe Ana Sofia la înălțimea gurii mele, s-o duc în bîrlogul meu de cvadragenar însingurat și să mă contopesc în trupul acela adolescentin iluminat de sfînta libertate a unei ere noi. Ana Sofia era de fapt produsul neinhibat al unei epoci lipsite de ipocrizie, încarnare a adevăratei libertăți, a libertății de a arăta ce posezi, și asta încă de la cea mai fragedă vîrstă. O femeie, totuși, nu se supune decît la cerere. Și în ziua aceea am pierdut prilejul de a fi petiționar și stăpîn.

Dar anul abia începuse. Ana Sofia a dorit s-o duc la Facultate. Am încălecat și am pornit.

X

ZILELE, SĂPTĂMÎNILE, lunile următoare îmi revin azi în minte precum coroana golașă a unui copac secular împodobit cu rouă lacrimală și tivit cu pămîntul feruginos al tristeții mele iremediabile... Epocă de exaltări și angoase, de îndoieli, reveniri și scuze, deoarece un cvadragenar neajutorat nu se aruncă fără temeri în brațele fragile ale unei minore. Hotărîrile din zori nu rezistau lucidității din timpul zilei, și nu o dată mi-am garat, sumbru, motocicleta, decis s-o evit pe Ana Sofia. Degeaba. Zarurile erau aruncate și mă trezeam cu ea bătîndu-mi la ușă, sub pretext că vrea să învețe cu mine... Nu trecea mult și mi se așeza pe genunchi. Mă săruta fără să închidă ochii. Eu eram atît de cast pe cît o îngăduia situația. Îmi acopeream coapsele cu un pled ecosez ca să ascund trădările sîngelui, și mi s-a întîmplat să-mi cufund capul în apă rece. În clipele de tensiune maximă, cînd limba Anei Sofia îmi parcurgea cerul gurii sau mîinile ei întrețeseau inimi pe pieptul meu, mă străduiam să meditez la problemele cele mai grave ale societății contemporane : foamea în lume, explozia demografică, prețul petrolului... Și dacă asta nu era suficient, meditam din răsputeri la condiția umană și la moartea care ne pîndește pe toți. Nu rezistam însă cînd ploaia o împiedica pe drăguța mea să traverseze strada și să se întoarcă la ea acasă, pe înserate... Ne culcam unul lîngă altul, dar nu

dormeam decît puțin. Ascultam țîrîitul ploii și stăteam de vorbă în întuneric, oh, scandalizați și sceptici bîrfitori, preacinstiții mei frați! Doar un lucru vreau să menționez: convorbirile noastre și rîsetele ei de copil răsfățat și ușor pervers, atmosfera de desăvîrșită armonie în nopțile albastre, indescriptibila mătase a pielii ei lîngă a mea și moliciunea tînărului ei pîntec sub buzele mele umede.

Într-o zi, lîngă statuia lui Camões, l-am întîlnit pe Álvaro însoțit de soră-sa. M-a întrebat de Ana Sofia. I-am spus sec că este cît se poate de bine și el a priceput totul.

— Ai apucat să-i arăți poemul?

— Am uitat. Dar dacă vrei, pot s-o mai fac și acum.

— Nu merită, a spus el melancolic. Nu era grozav.

Privea porumbeii din jurul statuii și am înțeles că suferă. Ana Sofia îmi povestise că de mai multe ori îi ținuse calea, făcîndu-i cele mai absurde propuneri, de la a o duce la o conferință despre lirica portugheză pînă la a-i găsi un post de profesoară într-un liceu cu vedere spre mare... A recunoscut în cele din urmă că-și pierdea timpul de pomană. Bietul Álvaro!

— Ascultă, am spus eu. Ce-ar fi să facem într-o zi cu toții împreună un picnic pe plajă sau la țară?

— Oh, cum să nu! Orice, numai să ieșim din orașul ăsta împuțit! Vă duc eu cu mașina, a spus Teresa.

Deși nu prea entuziasmat, Álvaro a acceptat propunerea:

— Nu pot zice că mă dau în vînt să deschid cutii de conserve. Dar, oricum, e bine. Mîine dau o fugă pînă la cocioaba ta, ca să stabilim.

Au pornit amîndoi, dănțuind, pe strada Alecrim în jos. Mi-am zis că, dacă ar fi fost singur, în după-amiaza aceea Álvaro s-ar fi aruncat în Tejo, deoarece fluviul pîndea la capătul străzii. Dar Teresa nu-l va lăsa să facă nebunii... „Uite că și surorile sînt bune la ceva", mi-am spus pe drumul de întoarcere, fără nici o logică sau urmă de bun simț. Poate că deveneam egoist. Trebuia să mă analizez, să meditez la transformarea ce se opera în mine.

N-am mai apucat s-o fac. În după-amiaza aceea însă i-am dat o porție dublă micuțului papagal pe nume *Tomás*.

XI

NE-AM DUS PE PLAJA URSA într-o frumoasă duminică de mai, zi călduroasă, aproape estivală. Petrecusem doi ani fără vară, hibernînd într-o cochilie de falsă indiferență, străin de timp și de viața însăși, mîncînd, în după-amiezele oprite pe loc, felii mari de pepene cu care îmi potoleam setea și îmi întrețineam inerția, dar setea mea era nesățioasă și nu exista pe lume fruct care să mi-o poată domoli. Acum însă simțeam din nou trecerea timpului, deosebirea dintre anotimpuri, dintre noapte și zi. Îmi regăsisem bucuria tine-

reții și, de asemenea, cîte ceva din ușurătatea ei. Spusele mele conțineau mai mult nonsens decît ale Anei Sofia, ale lui Álvaro sau ale surorii lui. Doar Mimosa mă întrecea...

Mimosa, la vremea aceea, devenea tot mai lisaboneză. Acum vorbea despre Ingmar Bergman și se pretindea socialistă. Nu se dădea în lături să bîrfească tot și pe toți și nutrea un aparent dispreț pentru provincie. Pierdea ore întregi la telefon stînd de vorbă cu prietenele pe care și le făcuse prin vecini, la pescărie sau în piață, dezbateri politice bazate pe zvonuri, pe cancanuri sau pe anchete de opinie publică... La alegeri va vota cu comuniștii „din motive de echilibru de forțe". Asta a declarat ea în ajunul înapoierii în Trás-os-Montes cu Ana Sofia, într-o zi de iulie cînd adunasem prietenii pentru un *drink* de rămas-bun. Álvaro, care între timp slăbise mult și avea cearcăne mari, și-a ițit capul de pe divanul unde îl așezasem cu o grijă părintească și a spus, cu o voce care își pierduse vioiciunea și timbrul :

— O să vedeți că fata asta o să devină o Maria da Fonte [1] transmontană.

A amuțit însă la răspunsul fetei, care nu avea limba legată :

— Un tînăr atît de frumos și atît de reacționar ! Să mai crești și să te mai deștepți, băiețaș...

---

[1] Porecla Mariei Luísa Balaido, hangiță din localitatea Póvoa, în casa căreia se întîlneau conspiratorii mișcării populare din 1846—1847.

Adorația ei pentru Álvaro data tocmai de la acel picnic din luna mai, și se poate spune că fusese un *coup de foudre*. Din păcate, neîmpărtășit.

Eram cinci persoane și o cățelușă în mini-automobilul Teresei. *Miss Thatcher*, cu care între timp încheiasem pace, se instalase în poala Anei Sofia. Așezat pe locul mortului, Álvaro era ca o umbră. Nici pe plajă nu și-a lepădat costumul maro închis cu care se ducea la liceu și, în pofida căldurii, purta pe umeri, poate drept găteală, o eșarfă albă din blană de iepure sau de pisică, oferită de o colegă drept dar de Crăciun. Tăcut, melancolic și grav, evoca figura legendară a unui poet ultraromantic, eventual chiar tuberculos. Pesemne că tocmai înfățișarea lui fragilă și bolnăvicioasă a atins vîna maternă a Mimosei.

— Ești tare „stricățel", Domnul să te aibă în pază ! îl salutase ea cînd s-au făcut prezentările, lăsîndu-ne muți, pînă ce Teresa ne-a explicat că asta însemna „a fi sfrijit", expresie tradusă în dialectul din Minho care ne-a elucidat... Mai înaltă decît fratele ei cu o palmă, foarte elegantă, cultă si înzestrată cu simțul umorului, înțelegeai pînă la un punct de ce visa Álvaro să o aibă drept tovarășă de viață... Mă gîndesc azi că deprimarea prietenului meu se datora poate mai puțin nefericitei sale înclinații pentru Ana Sofia cît perspectivele de a-și pierde în curînd sora care, sătulă de țara noastră adorabilă, se hotărîse să emigreze în Anglia.

Legănată de lenta înaintare a mașinii care urma convoiul trist al evadaților duminicali, Mimosa ne-a povestit romanul vieții ei, începînd cu verzele de Bragança, pînă la experiența, scurtă dar colorată, a unui sejur în Germania, unde se dusese la un frate al ei, mecanic auto, și lucrase ca femeie cu ziua într-o mînăstire. Teribile, călugărițele astea nemțoaice ! Cu un simț al proprietății care l-ar rușina pînă și pe cel mai dur și despotic capitalist... Dacă și astea se mai numesc creștine... Și de-aici s-a lansat într-un atac împotriva clerului. După opinia ei, preoții sînt răspunzători de toate nedreptățile din lume și ar trebui spînzurați de felinare. Iar parohul de la ea de acasă, de pildă, ar trebui să facă safteaua.

— Dar la dumneata acasă nu e lumină electrică, nu-s felinare, a spus Álvaro, pe care conversația fetei părea să-l enerveze.

Asta ar fi putut să întruchipeze sfîrșitul brusc al unei cristalizări la început pline de speranță. Mimosa, rănită în orgoliul ei patriotic, s-a îmbufnat și aproape că n-a mai deschis gura pînă pe plajă. Ultimele ei cuvinte au fost :

— Ochi albaștri la portughezi, bine faci dacă nu-i crezi...

Slavă Domnului că Álvaro avea și un ochi căprui !

Am coborît pe o potecă abruptă ajutîndu-ne unul pe altul. Álvaro s-a însufleți subit cînd

a văzut marea, Cabo da Roca despre care Teresa a menționat că e punctul cel mai vestic al Europei.

— Trăiască Portugalia ! a urlat el cu voce spartă.

Asta ne-a exaltat pe toți. Am înțeles că sîntem ultimii oameni din lume în această țară a extremelor, ceea ce ea nu mai este, de de fapt de multe secole, dar tot refuză să admită ; țară care, precum o nevastă sau un copil, se află înlăuntrul nostru, ca și ulcerul duodenal, dureros în martie și octombrie, prezent tot anul. Eu am izbucnit în rîs, fără motiv, ca să-mi exersez căile respiratorii. Simțeam că dacă voi rîde tare, voi respira adînc, voi sorbi aerul mării pe gură și pe nas, voi striga ceva, plămînii mei s-ar curăți și n-aș face tuberculoză niciodată. De aceea am urlat :

— Trăiască ! Trăiască Portugalia !

Cabo da Roca ne-a mulțumit pentru accesul de patriotism, făcîndu-ne o plecăciune emoționantă.

O după-amiază memorabilă. Álvaro, însuflețit de aerul marin, și-a scos sacoul și a insistat pe lîngă Mimosa ca să-și pună blana de pisică pe pieptul ei alb, gest pentru care fata i-a iertat toate sarcasmele. Teresa ne-a făcut fotografii. Într-una din ele mă uit la Ana Sofia cu o expresie de vulpoi și un rictus amar la comisura buzelor, în timp ce Álvaro ridică paharul și *Miss Thatcher* latră spre aparatul de fotografiat. Ana Sofia este și ea în poză, puțin distrată de tot ce se petrece în jur, prezentă,

dar distantă, ca și cum ar avea un poem expresionist pe buze.
Ceea ce-mi plăcea la ea era faptul că se afla dincolo de timp, o rază de lumină scăpată din îngrădirile materiei, trecutul iubindu-se cu viitorul, prezentul înghețat în privirea ei și în inima mea. În ea dăinuia anihilarea imposibilului, nesfîrșitul ființei, eul meu descarnat și viu în negurile vrăjii, pierdut într-un spațiu fără memorie, ocean cu navă pe el. Și să mă iubească ea pe mine, bărbat marcat de saliva anilor și de decepții, pregătit pentru urnă și punctul final al pămîntului, dar încă atît de convulsionat ! Am tras un șut într-o piatră și m-am aruncat în mare. Apa era rece, un val m-a ridicat ca și cum s-ar fi jucat cu mine. Am înotat viguros în larg, voiam să fiu singur cu norii. În depărtare m-am întors pe spate și am stat astfel mult timp, contemplînd albastrul care-mi cuprindea toată întinderea privirii. Nu eram decît un om, nu aveam de ce să mă tem.
M-au chemat prietenii. Am înotat energic spre plajă. Eram viu și puternic, și contemplasem unul din ochii lui Dumnezeu. Cu Ana Sofia lîngă mine, putea să plouă și cu pietre. Și parcă mi-ar fi galopat nişte cai prin vene.
Din restul după-amiezii mi-amintesc doar spusele Mimosei, după sandviciuri, cod prăjit, vin și exuberanța noastră :
— Sînt plină ca o butie !
Că Álvaro nu o înțelegea și nu o iubea la rîndul lui era ceva ce mă depășea.

XII

A DOUA ZI mi-a bătut la ușă Mimosa. Cumpărase lînă, voia să-i tricoteze un pulover lui Álvaro și nu-i cunoștea măsurile. Era o lînă groasă, de culoarea somonului afumat. Am fost de acord că punctul bob de orez i-ar sta bine prietenului meu. Dar în privința măsurilor, le cunoșteam doar pe ale talentului și disperării sale, și i-am dat fetei adresa din Benfica. Nu știa cum să ajungă în Benfica. I-am explicat. Nu s-a arătat entuziasmată de expediție. Am înțeles că se teme de o întîlnire între patru ochi cu Álvaro. De ce ?
— E atît de ciudat... Și pe urmă, aș vrea să-i fac o surpriză.
— Cîți ani ai, Mimosa ?
— Douăzeci și doi.
— Álvaro împlinește treizeci și trei. Nu te sperie diferența asta ?
— Nu diferența de vîrstă mă sperie, a spus ea. Cred că nu-l merit.
Și și-a șters cu colțul șorțului o lacrimă neprevăzută.
Am poftit-o să stea jos.
— Ia un păhărel cu lichior, i-am spus deschizînd barul. O să-ți prindă bine.
A dat de dușcă băutura ca un țăran vinarsul, aruncînd capul pe spate. Ochii i-au strălucit.
— Bun ! Ce-i asta ?
Atunci și-a făcut apariția în mine drăcușorul perversității. Lacrimile unei femei mă împing întotdeauna la răutăți.

— Lichior de *maracujá*. Băutura favorită a lui Álvaro..., am spus, evitînd să mă uit la micuțul papagal. Ascultă, Mimosa. În loc de pulover, de ce nu i-ai oferi mai bine o sticlă de lichior ?...

Era evident că înclinația Mimosei pentru Álvaro trebuia retezată de la rădăcină, dată fiind indiferența lui. Tot ce voi face în sensul acesta mi se va deduce din povara păcatelor. Scopul scuză mijloacele.

— O să dăm o mică petrecere la el acasă, de ziua lui. Vine Ana Sofia, vii dumneata, apoi eu, Teresa și o colegă de-a lui. A îmbătrînit, bietul de el. Treizeci și trei de ani ! O să moară burlac. Nu-ți închipui cît de tare urăște femeile.

Mă erijam într-un fel de scutier. Și de mult nu mai săvîrșisem o faptă bună.

— Dar de ce nu-i plac femeile ?

— Nu mă întreba... Se pare că e homosexual.

— Maică Precistă ! a sărit ea, făcîndu-și semnul crucii. Mi se spusese mie că Lisabona e un pămînt al pierzaniei. Chiar așa să fie ?

— Se pare că da. Să nu spui nimănui...

— Un tînăr atît de simpatic...

— Oferă-i o sticlă de lichior de maracujá. Oferă-i-o și dă-l dracului. El e cel care nu te merită.

— Homosexual... Tare mă mai mir !

Și a ieșit cu o undă de tristețe în privirea încă umedă.

S-o fi numind asta altruism ? m-am întrebat. *Tomás*, micuțul papagal, care se comportase ireproșabil, nu ar fi putut să-mi răspundă. I-am

mîngîiat cu două degete căpșorul galben, i-am sărutat ciocul și i-am umplut vășuțele cu apă și grăunțe. Ori de cîte ori îmi hrăneam papagalul, mă descotoroseam puțin de problemele mele personale. Dar nu poți ponegri astfel pe cineva, fără să... M-am hotărît să mă duc la Álvaro, să-l invit la prînz în oraș.

L-am zărit croindu-și drum prin mareea sălbatică a elevilor care sărbătoreau cu țipete ca de junglă încheierea orelor de dimineață. Am intrat cu motocicleta pe poarta principală și mi-am atașat-o de o țeavă din peretele curții interioare. Álvaro a venit spre mine.

— Nu poți lăsa motocicleta aici. E proprietate privată, a spus.

— N-o să observe nimeni. Unde vrei să luăm prînzul ?

— Ai fost vreodată la *Calul ?*

Elevii, trecînd, îl numeau „Scormonici", dar el nu replica din motive educaționale.

Calul era un *snack* pretențios de cel mai prost gust, situat înspre Saldanha.

— E foarte interesant, a spus Álvaro. Locul de întîlnire al Lisabonei șic...

Pretutindeni, cai cu duiumul : călări pe banchetele din piele, pe pereții despărțitori dintre cuștile grajdului, în picioare și legați la staule. Vedeai acolo toate speciile de „cabaline" : iepe cu coada scurtă ; bidivii cu greabănul slab și accent transmontan ; cai regali de înaltă școală și bine făcuți pentru coride, cu frumoase iepșoare atîrnate de greabăn care nechezau tare cerînd bere și își unduiau crupa

în spațiul îngust de care dispuneau ; cai englezești, flegmatici și uimiți ; luso-arabi foarte docili, potriviți pentru învățarea artei de a călări pe toată șaua, din ale căror coame rare emana un miros de pește prăjit și de gaz ; și, într-un colț, cocoțat pe marginea mesei, am văzut un pur-sînge care scria versuri și toasta întinzîndu-și paharul cu gin spre însoțitoarea sa, o iepșoară sfioasă așezată ca amazoanele pe șaua bătută cu ținte a taburetului ei. Masa de prînz era prezidată de grăjdarul-șef care purta un cap de cal din carton. Mișcîndu-se iute și nechezînd comenzi spre bucătărie, chelnerii. împodobiți cu urechi de măgar de parcă ar fi fost pedepsiți pentru că nu știuseră cele patru operații aritmetice, se grăbeau să distribuie porțiile.

— Ce-i asta ? l-am întrebat pe Álvaro.

— Un restaurant modern, cu autorizație de la Cameră. Nutreț de mîna întîi. Mîncăm în picioare ? E mai rapid, știi, și trebuie să mă duc la ore peste un ceas și jumătate.

Ne-am apropiat de colțul trist unde se mîncau minuturi și sandviciuri, iar Álvaro a cerut lista de bucate. Lîngă mine, mușcîndu-și frîul nervos și dînd ritmic din copite, o cucoană voinică păștea niște ierburi, ceva dietetic fiindcă era grasă și mai-mai nu încăpea în hamurile care puseseră stăpînire pe coada ei și îi prindeau șaua, ca să nu-i alunece pe grumaz dacă i s-ar fi desfăcut chinga de sub burtă. Dar majoritatea cailor erau costelivi și

își cufundau adînc gîtlejurile în sacii cu fîn, unde se amestecau drobii cu tot soiul de mirodenii. Se auzea muzică de Mahler care amintea de moarte și de groază existențială. Niciodată caracterul nedemn al vieții moderne nu mi se dezvăluise atît de fățiș. Însăși simfonia nu era împărțită în mișcări, ci în alure... Pe lîngă noi a trecut încet și piezis, în trap controlat, cu laba din față și cea opusă, din spate, ridicate, cerînd voie, un tînăr de vreo douăzeci de ani care tocmai făcea ucenicia vieții. Avea o privire intens albastră, prea vastă pentru lumea aceasta. S-a oprit neputincios în fața zidului compact de crupe și greabăne care se înghesuiau așteptînd o dată pentru totdeauna să ia loc într-un compartiment murdar de scrum și firmituri rămase de la ocupantul anterior, sau pe o banchetă propice meditației transcendentale, în timp ce toți ceilalți jinduiau salivînd după rația de la bucătăăreasă, o asină cu șorț cenușiu pe șolduri care își ițea din cînd în cînd capul prin lucarna ce despărțea bucătăria de sala de mese. Tînărul s-a oprit și a început să execute o figură de înaltă școală : fără să avanseze ori să dea înapoi, efectua un trap lent, așa-numitul *piaffe*. Álvero mă adusese la un concurs hipic.

Chelnerul ne-a întins lista. Ne-am hotărît pentru una din specialitățile zilei, fasole cu cîrnați, din care eu am cerut o jumătate de porție. Cum era înfometat și-i trebuia ceva substanțial ca să vomite în timpul după-amie-

zii, prietenul meu a comandat o porție întreagă, cu salată.

— Álvaro, am spus eu potrivindu-mi în gură zăbala și aranjîndu-mi căpăstrul, fiindcă mă integrasem în ambianța generală, ce părere ai despre homosexualitate ?

Am rostit aceste cuvinte atît de grav, încît m-a privit bănuitor. Lîngă mine, cucoana cu hamurile a nechezat suav. M-am simțit puțin stînjenit și am coborît glasul.

— Pentru că i-am spus Mimosei că tu...

Álvaro s-a oprit din mușcatul ierbii, care i-a rămas atîrnată în dantură, și a scurmat ușor cu copitele :

— Cu ce scop ?

— Sigur că ai înțeles ce slăbiciune are fata pentru tine și, cum tu te simți superior unei servitoare în virtutea înaltei tale misiuni educaționale, m-am gîndit că cel mai bine e să tai răul de la rădăcină, pînă nu ajunge să sufere, sărăcuța.

— Eu nu mă simt superior nimănui, a spus el. Dar fata asta mă calcă pe nervi, cu judo, politica și accentul ei din Bragança. În plus...

L-am privit afabil. Îmi convenea să-și descarce sufletul, ca să clarificăm lucrurile.

— În plus, a reluat el privind curelele care-i prindeau scările de șa și erau stacojii, nu pot să iubesc simultan două femei.

Cucoana cu hamurile mi-a suflat în față un damf de bere caldă ; era atît de aproape de mine că, dintr-o clipă într-alta, mă așteptam să ridice piciorul și să mă încalece *à califourchon*. Mi-am potrivit valtrapul sub șa, mi-am șters buzele și mîinile cu șervețelul de hîrtie pe care grăjdarul-șef în persoană catadicsise să mi-l aducă, și m-am pregătit pentru lovitura de grație.

— Știi că Ana Sofia nu e de nasul tău, am spus.

Álvaro a lăsat să se aștearnă o așteptare lungă, o tăcere care mi-a îngăduit să aud finalul simfoniei lui Mahler. Avea zugrăvită pe față disperarea sfîșietoare a unuia care a greșit ușa. Oare de ce existența este acest infern grotesc ?! Și dragostea ? O farsă contradictorie a unui destin dubios, niciodată venit la momentul oportun, cînd prea tîrziu, cînd prea devreme, ca un ceas prost reglat. Oh, să fug ! Să fug din restaurantul acesta, imagine a unei lumi în derivă ! Să fug departe de dragul și sărmanul meu prieten, un metru cincizeci și șapte de suflet, cu sensibilitate pînă în vîrful unghiilor și un luciu pierdut în privirea lipsită de speranță. Să-l las să zvîrle din copita-i de bărbat rațional :

— Nici de al tău, bietul meu Alexandre. Ana Sofia nu aparține acestei lumi.

Femeia grasă plecase, și acum lîngă șoldul meu se afla o preafrumoasă iapă, impecabil harnașată cu șa andaluză. O însoțea un jumătate sînge englezesc, principe focos și zbînțuit, care a comandat meniul combinat nr. 4 cu aerul de a cere icre negre. Se vedea că perechea asta se afla aici în trecere. Bărbatul se cabra, se pregătea să sară obstacolul, în timp

ce femeia părea să mediteze la semnificația profundă a enormei potcoave ce atîrna de perete în spatele barului central, de fapt blazonul în care se înscria denumirea acelui *snack*. Mi-am ridicat paharul cu restul de bere caldă și răsuflată de la prînz, l-am dat de dușcă de parcă mi-aș fi înghițit gîndurile. Aveam patruzeci și patru de ani, iubeam. Nu mă voi lăsa abătut de teama zilei de mîine.

— Ce vrei ca desert ? am întrebat.

— Eu, ca de obicei : o bucățică de zahăr caramelizat. E specialitatea casei.

— Două bucăți de zahăr, am cerut cu glas tare. Și nota.

— Cafea iei ? a întrebat prietenul meu.

— Nu. Aș vrea să dorm toată după-amiaza. „Aș vrea să dorm și să visez o pășune cu iarbă naturală, unde să pot paște fără teama loviturilor de copită din partea celorlalți cai, măi, fraților !"

Mi-am luat rămas-bun de la Álvaro în poarta liceului, în timp ce elevii se îmbrînceau din nou țipînd. Mi-a urat o după-amiază plăcută și mi-a amintit că peste cîteva zile era ziua lui și-și dorea un cadou frumos. Cît despre povestea cu homosexualitatea, găsea că-i o glumă bună.

XIII

UN MIROS PĂTRUNZĂTOR de prăjeală ieșea din imobilul unde locuia Álvaro, dar în apartamentul lui totul era numai parfum de

trandafiri. Amélia, colega de cancelarie a prietenului meu, se înțelesese cu Teresa să transforme această aniversare într-un eveniment memorabil. Poate presimțeau că va fi ultima. Și pe cînd îl îmbrățișam și îi spuneam „La mulți ani !", am fost și eu covîrșit de certitudinea că strîngeam în brațe un cadavru. Oare ce anume la el ne inspira asemenea presimțiri funebre ? Nu atît paloarea feței, cearcănele profunde ; ci mai ales o aură, un dezgust de viață, o vădită inadaptare la lume. Dragostea îi apăruse de o mie de ori ca un colac de salvare, o scîndură de care să se agațe, dar de fiecare dată el rata ținta. Nu statura lui scundă îl necăjea, fiindcă și-o depășea prin inteligență și nebunie, prin aerul distant și superior cu care se uita la femeile cele mai înalte, insuflîndu-le dorința să-și reteze tocurile sau să-și încline gîtul ca și cum și-ar fi cerut scuze. Drama lui consta mai degrabă în faptul că se îndrăgostea de femei imposibile, iar cînd nu era cazul, că le neglija pe cele care, iubindu-l, se înjoseau astfel pentru el. Problema lui era că se disprețuia pe sine.

Îmi pusesem costumul cel mai bun, adică sacoul de culoarea vinului la care asociam acum o cravată mai discretă. Niște pantaloni castanii completau ansamblul.

— Ești foarte ferches, a spus Álvaro. Îmi amintești de o castană coaptă dintr-o vară indiană. Grozav de apetisant...

Tocmai intra Ana Sofia și, o dată cu ea, Mimosa... O Mimosa bănuitoare și nervoasă.

Auzind complimentul lui Álvaro, s-a întors spre mine, m-a privit cu un aer compătimitor și, apoi, a izbucnit într-un hohot de rîs foarte nelalocul lui. Toți o observau în tăcere, ceea ce a făcut-o să rîdă și mai tare.

— Ia un pateu, a spus Amélia. Poate îți face bine.

S-au privit ca și cum s-ar fi măsurat în arenă. Rîsul a înghețat pe gura Mimosei. Cele două femei s-au urît înainte de a se fi cunoscut. Amélia s-a dus la bucătărie. Teresa tocmai intra cu tortul. Toți am făcut „Oohh !“ și ne-am apropiat de masă. Amélia a revenit din bucătărie cu o sticlă de șampanie și aerul triumfător pe care-l avea pesemne cînd le dădea un exercițiu greu elevilor. Se vedea cît colo că pregătea un discurs, după felul cum ajuta la aprinsul lumînărilor. ...Se simțea stăpîna lui Álvaro, singura femeie de acolo care îi cunoștea trupul gol și auzise gemetele lui de bărbat neprevăzător, ale lui Álvaro deasupra și, cel puțin în pat, de mărime naturală. Teresa îl privea tandru de parcă l-ar fi văzut nou-născut, și pe urmă copil mic, un frățior îmbufnat și irascibil, teroarea și bucuria puștimii de pe stradă ; un băiețandru inteligent și precoce, înzestrat cu un remarcabil talent pentru franceză și o mare curiozitate pentru pian. Álvaro era micul erou al acelei femei nemăritate și sătule de Benfica, poate de pe acuma cuprinsă de remușcări că-l va lăsa cufundat în teze de corectat, în pregătirea unor lecții

din care nu se învăța nimic, într-o singurătate fără noimă nici preț.

— Treizeci și trei de lumînări, a spus ea. Bietul meu Álvaro, ai îmbătrînit.

El i-a zîmbit. Era un zîmbet încărcat de amintiri intime și reciproce, un zîmbet care amintea de jocurile lor de copii, de neliniștile și secretele adolescenței, de neplăcerile vîrstei adulte : moartea părinților, intoxicați cu bioxid de carbon de la o sobă cu mangan lăsată aprinsă în camera casei lor sărăcăcioase ca să-i încălzească într-o noapte geroasă de iarnă — act despre care nu s-a știut niciodată dacă fusese neglijență sau sinucidere — ; prima dragoste a lui Álvaro, care la douăzeci de ani crezuse că a descoperit bucuria în părul negru al unei mici alentejane cu glăscior de argint și un năsuc cîrn în care creștea un tei cu aromă de internat, și care-l privea de parcă ar fi fost alcătuit tot din nori, și i-a spus într-o după-amiază în parcul Campo Grande : „Cînd ne sărutăm, mi se pare că rămîn cu picioarele în aer, mi se pare că sînt gata să-mi iau zborul. Ești atît de dulcic !“ Și asta devenise pentru el o dovadă de dragoste. Le întreba întotdeauna pe femei, după ce le săruta, ce simțiseră, și totul era ratat dacă nu îi spuneau că se crezuseră păsări, dacă nu îl numeau dulcic...

— Închipuiește-ți că proasta asta a spus că miros a țigări *Três Vintes*, a mărturisit el într-o zi cu ocazia celui de-al treilea sau al pa-

trulea amor. Și eu, care nici măcar nu fumez... ce dobitoacă !... Și cîtă lipsă de sensibilitate...

Nu a mai întîlnit niciodată o femeie cu vocație de pasăre. Amélia, înțelesesem asta după modul ușor ranchiunos în care i se adresa, nu conta. Poate că el nici nu-și dăduse osteneala să-i pună vreo întrebare. Cît despre Ana Sofia, încarna pesemne în ochii prietenului meu un ideal esențialmente poetic, sonetul perfect pe care-l idealizase, dar nu-l compusese niciodată. Astfel de iubiri sînt fără speranță și nu merită milă...

Álvaro s-a aplecat peste tort, a stins lumînările dintr-o suflare. Trebuie să se fi dăruit acestui act cu toată vigoarea de care era capabil, fiindcă nu a rămas aprinsă nici una. Am aplaudat și am intonat, puțin fals, *Mulți ani trăiască.* Era aniversarea lui Álvaro. Treizeci și trei de ani, ca Isus Hristos cînd a fost răstignit. Eram toți puțin emoționați și, ca să nu se observe, ne-am muiat buzele în pahare...

— Desfă cadourile, i-am spus.

Atunci Mimosa a început din nou să se zvîrcolească precum un șarpe, făcînd eforturi ca să-și înăbușe rîsul care, cu perversitate, îi schimonosea fața, îi umfla vinele și tendoanele gîtului, îi făcea pîntecele tobiță. Am privit-o cu un aer sever. Știam de ce se comportă astfel, dar mă cuprinsese acum rușinea de calculele mele. Ana Sofia se sprijinea de umărul meu și se uita la Mimosa cu acea curiozitate veselă arborată de o persoană care nu pricepe

tabloul abstract pe care îl are în fața ochilor. I-am mîngîiat brațul gol, i-am depus un sărut ușor pe păr. Și astfel, fără să vreau, am aprins fitilul mîniei reținute a lui Álvaro, pe care chicotelile Mimosei îl enervau în mod vizibil. L-am urmărit întorcîndu-și ochii de la mine și Ana Sofia, încurcîndu-se în dezlegarea pachetelor. O cută ca o spadă fină i-a străbătut fruntea de la o tîmplă la cealaltă.

Cadoul Anei Sofia era un exemplar din *Lusiada* legat în piele, o ediție veche pe care o cumpărase de la un anticar de pe strada Alecrim. Álvaro s-a arătat încîntat. Ana Sofia l-a sărutat pe frunte. La contactul neașteptat al buzelor ei, Álvaro s-a dat înapoi, s-a îmbujorat, s-a făcut apoi alb ca varul ; o pală de foc a topit parcă spada de pe fruntea lui, și cavalerul medieval mînios s-a transformat într-un bărbat timid, tulburat, nervos, gata să leșine. Toate acestea într-o secundă. Dar Mimosa a văzut reacția lui Álvaro, și-a amintit de celebra zicală conform căreia un bărbat adevărat nu plînge, nici nu pălește, nici nu roșește, și-a revăzut în gînd tatăl mînînd cireada, lansînd cuvinte fără perdea fetelor din partea locului, a comparat virilitatea paternă cu cea a lui Álvaro... și s-a pornit din nou pe rîs.

— Dar ce ai ? a întrebat el cu glas fin, glasul celui care își stăpînește, nu o singură emoție, ci două contradictorii. Hai să vedem cadoul dumitale, aici trebuie să fie hazul. Vreo sticlă de ceai cu aspect de whisky, presupun.

Și, în timp ce despacheta obiectul, a început să relateze cum fusese păcălit cîndva în parcul Campo Pequeno de un țigan care îi vînduse un lichid gălbui drept *Black Label*...

Odată dezvelit cadoul, a avut revelația : o sticlă cu lichior de *maracujá*. Álvaro a privit sticla, a citit cu atenție eticheta, mi-a aruncat o privire inexpresivă, a dat apoi să se apropie de fată ca să-i mulțumească, dar aceasta s-a prăvălit pe divan, sufocată de hohotele de rîs.

— E țicnită, a spus Amélia.

Dar altceva nu a mai apucat să spună. Mimosa a sărit în sus, i-a înșfăcat brațul, i-a tras cu fundul o lovitură zdravănă în burtă, lăsîndu-se pe vine, și iată că profesoara de la clasele a VIII-a B unificată, colega și amanta ocazională a lui Álvaro, a zburat peste capul Mimosei, aterizînd cît era de lungă cu spatele pe covorul bej din salon. Am privit scena stupefiat, cu o bucurie tainică parcurgîndu-mi șira spinării, am văzut o glastră cu trandafiri proaspeți înclinîndu-se, revărsîndu-și apa peste fața fardată a Améliei, și tot ansamblul floral răsturnîndu-se pe capul ei. Astfel împodobită cu trandafiri, Amélia privea cu gura căscată lustra din tavan, fără un geamăt, fără un protest, prea surprinsă ca să se plîngă.

— Mimosa ! a spus Ana Sofia cu aerul că dojenește un copil zburdalnic.

În tăcerea care s-a lăsat am văzut-o pe Mimosa înaintînd spre Amélia, dîndu-i brațul, ajutînd-o să se scoale, scuturîndu-i chiar rochia cu mîna dreaptă, o mînă senină, neasemuit de

mare și de frumoasă, mîna Ioanei d'Arc după asediul de la Orléans... Amélia a zbughit-o în baie. Teresa mi-a făcut cu ochiul și a urmat-o, Álvaro ne-a întins, fără un cuvînt, platoul cu pateuri. Iar cînd Teresa și Amélia s-au înapoiat din baie, ultima fardată proaspăt, și eu am propus să cîntăm *For he's a jolly good fellow* și ridicasem deja brațul ca să dirijez corul, Álvaro s-a impus în calitate de amfitrion :

— Lasă cîntecelele. Acum am chef să dansez un vals. Amélia, dacă ai pune un disc ?

— Un vals ? ! a întrebat ea cu glas tremurător.

— Un vals ! am exclamat toți.

Álvaro s-a înclinat în fața Mimosei și a invitat-o la dans. Am văzut privirea umedă a fetei, zîmbetul ei stînjenit și sfios :

— Nu știu să dansez vals, domnule Álvaro.

— Nici eu, a spus el. O să învățăm împreună.

M-am apropiat de Amélia, am invitat-o la rîndul meu. Și ne-a năpădit Johann Strauss, mătase și trandafiri. Am valsat. Amélia cu mine, Mimosa cu Álvaro, Ana Sofia cu Teresa. Aniversarea se încheia cu bine.

Era o magnifică înserare de iunie, întîrziată și blîndă. O limbă albastră de cer se prelingea printre perdelele albe de la ferestrele larg deschise. Afară și păsările dansau în onoarea iubitului meu prieten, măcar pentru o seară împăcat cu lumea și fericit.

XIV

LA SFÎRȘITUL LUI IULIE, Ana Sofia și cu Mimosa au plecat acasă, în provincie. Ne adunaserăm cu cîteva zile înainte în apartamentul meu pentru o mică petrecere de rămas-bun : aceleași personaje ca la aniversarea lui Álvaro, mai puțin Amélia, care rupsese relațiile cu prietenul meu. Cînd l-am întrebat ce se întîmpla, mi-a răspuns că ea acum abia dacă mai apărea în cancelarie, era foarte ocupată cu examenele și dădea meditații intensive reprezentantului claselor a IX-a C unificată, un vlăjgan înalt cu mustață... Mimosa își ascundea foarte demnă pasiunea pentru Álvaro. Îi vorbea de sus, cu o superioritate care i se trăgea de la coasta paternă, însă nu mai avea accese de rîs. Dar continua să-l iubească în taină : Ana Sofia mi-a spus că nu o dată o văzuse plîngînd, noaptea, cu fața întoarsă la perete, în patul pe care între timp îl lărgise. Era vară ; zilele atîrnau de tavan ca liliecii la ora asfințitului, iar nopțile se scurgeau încet. Mimosa vorbea de ținutul natal, povestea tot soiul de întîmplări cu un văr sublocotenent de cavalerie cu care dansase de sărbătoarea Sfintei Fecioare a Sănătății. Dădea de înțeles că erau logodiți. Ne-a arătat odată fotografia unui tînăr într-un grup de soldați pe turela unui tanc, la Lisabona, cu garoafe înfipte în țevile puștilor, în timp ce în jur populația aplauda. Era o fotografie din aprilie 1974, îngălbenită și cu miros de panoplie de tablă. I-am spus că fotografia prezintă interes istoric; dar ea a rîs și mi-a replicat că nu de asta o ține în poșetă... Și s-a uitat cu înțeles la Álvaro, care pierduse obiceiul de a rîde și se mulțumea să contemple cu expresia goală un punct fix în perete, sau dunga pantalonilor, dacă Ana Sofia era întîmplător prezentă.

— Are un metru optzeci înălțime, vărul ăsta al meu, a spus Mimosa.

Era a treia sau a patra oară că menționa înălțimea sublocotenentului, fără doar și poate ca să-l pună în inferioritate pe Álvaro, care se mărginea să ridice din umeri și să mă privească trist, ca și cum nu ar înțelege cum o fată socialistă poate fi atît de puerilă.

— Și în lățime cît are ? a întrebat-o el.

Mimosa l-a privit cu milă, cu o enervare prost mascată, și nu i-a răspuns. Cei doi depășiseră acum frontiera cuvintelor. Indiferenței lui Álvaro, Mimosa îi răspundea cu aluzii la statura lui scundă, la pretinsa lui lipsă de virilitate. Dar nu returnase niciodată la magazin lîna din care voise să-i facă puloverul. O păstra în niște saci de plastic într-un colț al camerei ei și o pipăia cînd și cînd, ca să-i simtă textura.

Le-am însoțit la Gara Santa Apolónia. Fiind într-o sîmbătă, trenul era ticsit de soldați și de

oameni gălăgioși, mulțumiți că părăsesc Lisabona, dar tulburați de cozile din fața ghișeelor unde trebuia să fii atent la hoți și la geamantane. Biletul era un obiect prețios și complicat, marcarea locului pe verso un *puzzle* iritant și indescifrabil. Analfabetismul bieților oameni transforma călătoria într-o mare aventură. Înghesuiala, țipetele, învălmășeala m-au făcut să înțeleg ideea obsesivă a lui Álvaro de a răpi președinți de Republică...

M-am despărțit de Ana Sofia cu tristețe. Cine știe dacă am s-o mai văd vreodată, și cum voi petrece vara asta într-un oraș pustiu? Mimosei i-am strîns mîna cu putere. Prețuiam mult acel bulgăre de lut cîndva rozaliu și sănătos dintr-o regiune autentică și viguroasă, și regretam culorile și veselia pe care i le răpise capitala. Le-am urat drum bun, vacanță plăcută. Și fie ca vara să treacă repede, ca să-mi vină amîndouă înapoi. Ana Sofia mi-a sărit de gît, ne-am îmbrățișat.

— Dacă nu-mi faci o vizită la Vila Real, să știi că fug de acasă și vin să stau cu tine la Lisabona! a spus ea, în timp ce Mimosa, cu *Miss Thatcher* în poală, se uita discret la vagoane.

— Am să vin în Trás-os-Montes cînd am să pot, i-am spus zîmbind. Dar nu credeam că o voi face. Mai devreme sau mai tîrziu inima avea să mi se decongeleze și atunci i se va dezvălui oroarea vîrstei mele reale.

M-am întors acasă cu senzația că anul ajunsese la capăt, că Lisabona era un soi de copac

răsucit, viermănos și slut. Că nu erau păsări în oraș, și nici un singur ritm muzical pe străzi.

XV

ATUNCI AM PUTUT să-mi dau seama că dorul este de fapt monopolul sensibilității portugheze... Ce ar putea înțelege britanicii, bunăoară, din ce-mi stătea mie pe suflet? Corespondam cu un oarecare Mr. Hornby, de la Cambridge, cu care de mult timp jucam o partidă de șah de la distanță. Într-o scrisoare în care îi trimisesem mutarea mea, i-am vorbit de dorul lăsat de plecarea Anei Sofia. I-am descris elocvent și cu patriotism natura acestui sentiment lusitan, am citat din Texeira de Pascoes [1] și alți inventatori ai sentimentalismului nostru. Tot ce am primit de la el drept răspuns a fost o aluzie ironică la mutarea mea: calul pe care-l mutasem, în post-scriptum, la c-6 (*„Knight to Queen's Bishop three, friend!“* [2]) mă costa jocul, și îmi anunța mat în paisprezece mutări... La dor n-a făcut nici o referire. Și de atunci am început să nutresc un oarecare dispreț pentru europenii ăștia care tot ce înțeleg din sufletul lusitan este sucul de roșii.

Ana Sofia scria mult. Scrisorile se deosebeau puțin între ele, dar se încheiau întotdeauna

---

[1] Poet portughez, unul din inițiatorii mișcării literar-filozofice numite *saudosismo* (de la *saudade* „dor“). A trăit între 1879 și 1952.
[2] Calul la turnul damei trei, prietene (engl.).

prin cuvintele „te iubesc", și asta mi-era de-ajuns. Cînd nu primeam poștă, nu știam cum să-mi petrec ziua. Mă ocupam între timp cu traduceri, dar mă săturasem de cărți polițiste. Am început să scriu un roman. Era un text poetic și tragic, o evocare sfîșietoare a morții unor rude apropiate la care asociam o tardivă descoperire a eului. Mă pregăteam să încep capitolul al doilea și să analizez eul la animalele domestice, cînd am descoperit că era ceva destul de puțin original. Iar drama mea consta în faptul că, fiind un scriitor de tip metafizic cu o problematică foarte transcendentă, nu voi putea încerca nimic care să nu fi fost deja realizat de alți maeștri și discipolii lor. M-am gîndit atunci să abordez alt subiect : L-am citit pe Redol [1] și am experimentat nuvela social-realistă. Am scris două capitole lungi despre inegalitatea de clasă, am zugrăvit, cu pană viguroasă, limbaj regional și cîteva cuvinte grele, traiul mizer al unei familii de pescari din Meia-Praia — și am aruncat manuscrisul la coș... Toate acestea aveau iz de pamflet. Citindu-l pe Régio [2], am descoperit nuvela psihologică, meandrele obscure ale sufletului omenesc. Atunci m-am apucat de un al treilea roman. Tema tratată era incomunicabilitatea : un tînăr student

[1] Alves Redol, romancier portughez născut în 1911, reprezentant al mișcării neorealiste din cadrul așa-numitei „literaturi sociale".

[2] José Régio, poet, eseist, romancier și dramaturg portughez, (1901—1969).

își căuta prieteni într-o cafenea din cartierul Baixa, se îndrăgostea de poeta grupului și se sinucidea pînă la urmă (sau poate înnebunea ori se convertea la budism) atunci cînd descoperea că fata întreținea o dezgustătoare legătură amoroasă cu unchiul ei. Povestea aceasta m-a preocupat timp de cincisprezece zile. Mi-o ordonasem mintal de la un cap la altul, dar interesul pentru ea mi-a pierit cînd am eșuat la pagina treizeci și patru : îl vîrîsem pe tînăr într-un bordel și dintr-o dată romanul pierduse parcă din gravitatea lui inițială. M-am îndreptat apoi către nuvela modernistă. Cu o scriitură febrilă și o perfectă intuiție a timpului interior, am acoperit patruzeci și șase de pagini format A-4 cu un stil ermetic și intens creativ, cu adevărat înnoitor al limbajului și chiar și al artei nuvelistice. Toate acestea erau cît se poate de interesante și, pentru prima dată, am socotit că mă aflu pe drumul cel bun : era suficient să aliniez cuvinte, fraze, și textul apărea, negru, dens și misterios de incomprehensibil. S-au ivit probleme însă cînd am căutat să aflu ce scrisesem. Am conchis că nimic nu avea noimă, că alinierea aceea de cuvințele magice, încărcate de o presupusă furie, era de fapt, o fraudă, și că vocația mea se găsea pesemne aiurea. Am abandonat literatura și m-am considerat un caz pierdut.

August se scurgea lent, cu povara căldurii, a plictisului și a singurătății. Ce o fi făcînd Ana Sofia la Vila Real, cu o droaie de verișori și pretendenți roind în jurul ei, ca în romanele

lui Camilo ? Și am cunoscut gelozia. Vagă și fără temei, cea mai teribilă, de fapt, fiindcă pentru o gelozie motivată se găsesc scuze oricînd. Mi-o imaginam pe Ana Sofia ascunsă printre crengile copacilor de pe moșie, stînd de vorbă tainic cu vreun verișor pitit între mirți și ramuri de chiparoși, sau — mai rău — sprijinită de scîndurile vreunui gard lîngă care pretendentul și-ar fi proțăpit picioarele... Între timp eu cutreieram străzile Lisabonei cu mîinile la spate, fluierînd încetișor ca să-mi ascund stînjeneala singurătății față de ochii celorlalți, care treceau pe lîngă mine ca și cum s-ar fi îndoit de moralitatea mea. Rușinat și ca să maschez, îmi lățeam umerii, scuipam pe jos cu maniere virile, rîgîiam uneori sau întorceam capul însoțind cu privirea cîte o femeie. Doar așa evitam să fiu măsurat cu dispreț și batjocură.

Ziua mă duceam uneori la plajă. Dar niciodată nu mi-a plăcut plaja, și reveneam acasă devreme știind ce mă aștepta aici : o imensă tăcere în jur, imagini deslînate și grotești sub pleoape, un gust de urzici în stomac și în gură, povara singurătății fără Rilke, a singurătății stupide și oțioase pe care o uram mai presus de orice, fiindcă mă făcea să mă simt inutil și demn de tot disprețul. Ce realizasem în viață ? Încornorat blînd, medic eșuat și lingvist pentru mediul domestic, cvadragenar cu ifose de tînăr (nu era Ana Sofia o dovadă a acestui lucru ?), ce așteptam oare de la existență ?

Zburătăcind deasupra capului meu, *Tomás*, micuțul papagal, mă mai înviora puțin. Ca și mine, nu făcea parte din nici un partid și nu poseda diplomă de doctor. Și totuși părea fericit și rezonabil. L-am luat pe umărul meu, i-am mîngîiat penajul. Eram doi în casă și aveam multe puncte comune. Restul nu conta.

XVI

ÎNTR-O ZI AM PRIMIT VEȘTI de la Margarida. Profita de o călătorie a soțului ei în Statele Unite ca să se repeadă și ea în Portugalia. Îi era tare dor de mine și-mi dădea întîlnire la statuia Marchizului de Pombal [1]. Scrisoarea era glumeață, dar emana din ea o simptomatică aromă de dor de țară și poate chiar de mai mult. Gîndul că o voi revedea pe Margarida m-a neliniștit. Voi reuși oare să rezist tentației vizitei ei, cu puiul scăldat în whisky ? Uitasem forma coapselor ei, dar știam că, atunci cînd ne vom revedea, vom începe să salivăm, și situația ar putea lesne să ne conducă la pat. Nu : n-am să cedez poverii singurătății și a testiculelor. Totuși, dacă asta era într-adevăr o hotărîre nobilă, fapt e că doream mult să-l văd pe Vítor, să aflu ce progrese mai făcuse la șah,

---

[1] Ilustru om de stat portughez (1699—1782), căruia, printre altele, i se datorează reconstruirea Lisabonei după cutremurul devastator din 1755. Statuia sa împodobește piața care îi poartă numele și din care pornește celebrul Bulevard Liberdade.

să-i admir franceza elvețiană care nu se putea să nu aibă miros de ciocolată. Să mă interesez și de cunoștințele lui în materie de portugheză, limbă despre care Margarida îmi jurase că nu-l va lăsa niciodată să o uite.

Făcînd un rezumat al situației, am decis să nu mă eschivez de la întîlnire. Și, cît se poate de firesc, în ziua fixată, am compărut lîngă celebrul Marchiz. Am zărit-o pe Margarida, cu Vítor de mînă, de pe trotuarul de peste drum, lîngă birourile TAP [1], și m-am apropiat pe furiș ca să le fac o surpriză. La urma urmei, mă bucuram să o revăd și mi se părea că mă întorc oarecum cu douăzeci de ani înapoi, la vremea cînd întîlnirile noastre mă excitau atît de tare încît, rozîndu-mi unghiile de nervozitate în timp ce o așteptam, mă întrebam dacă a mă însura cu o femeie pe care o iubeam atît de mult nu ar fi o greșeală. Mama și fiul contemplau statuia întorși cu spatele la rotondă. Tăcînd, mi-am trecut brațul în jurul umerilor ei, iar cu mîna dreaptă am acoperit ochii băiatului. Ranchiuna este un sentiment de care întotdeauna am fost străin.

— Ghici cine-i ? l-a întrebat Margarida pe Vítor, privindu-mă ca pe timpuri.

Dar el s-a zvîrcolit și pînă la urmă a reușit să se elibereze. Nu părea interesat să ghicească...

— Păi cum, nu-l recunoști pe tăticul ? l-a întrebat ea cu un foarte sofisticat aer de dojană și alint totodată.

---

[1] Compania aeriană portugheză.

— Tăticul e în America, a răspuns puștiul.

— Haide, dă-mi un pupic ! am poruncit eu.

El s-a uitat la maică-sa, puțin stînjenit, și s-a decis în fine să-mi întindă un obraz durduliu. Dar a făcut-o cu atîta silă, că mi-a venit să-l mușc de ureche.

Margarida mă privea entuziasmată.

— Ești neschimbat ! a spus ea. N-ai îmbătrînit deloc.

— Știi doar că eu nu îmbătrînesc, am răspuns zîmbind.

Nu-i vorbisem niciodată de taina mea și credea pesemne că glumesc... Era evident că se bucura să mă vadă, și eu însumi, prin pulsația accelerată a sîngelui în tîmple și căldura molatică ce mă năpădise, am înțeles că nu devenisem total indiferent la amintirile trecutului. Deja prietenul meu intim se umfla dispus să-și spună cuvîntul, iar cînd ne-am îmbrățișat și ea mi-a căutat gura, m-am socotit pierdut. Treisprezece ani de pat comun mai mult sau mai puțin fericit mi se învîrtejeau în memorie. Tremuram de dorință și de dorul trupului ei.

— Și tu ești neschimbată, am spus.

Ne priveam ca și cum am fi fost în pielea goală, cu saliva în gură, dar a trebuit să ne reținem din cauza copilului... Am traversat strada spre Parcul Eduardo al VII-lea. Pe trotuarul lat, niște țigani își vindeau marfa de contrabandă și pe cărucioarele colorate erau expuse dulciuri și sandviciuri. L-am întrebat pe Vítor dacă vrea o prăjitură. A refuzat cu dispreț și scîrbă. Țiganii îl speriau, iar obrajii slinoși ai

vînzătoarelor ambulante îi insultau sufletul sterilizat de trei ani petrecuţi în Elveţia.

L-am apucat de mînă şi l-am întrebat dacă îşi mai aminteşte regulile jocului de şah. Dar divertismentele băieţaşului erau acum de altă natură. Avea zeci de trenuri electrice, puşti cu raze laser, pistoale-mitralieră care omorau de-adevăratelea, avioane cu reacţie care depăşeau bariera sunetului şi o mie şi una de flecuştețe care îi răpeau timpul pentru alt gen de distracţii inocente. Vítor uitase tot ce îl învăţasem şi nu mai era în stare să distingă o tură de o damă. Mai grav decît asta era însă incredibilul său snobism, aerul sfidător cu care privea totul în jur. Margarida mi-a povestit că prima frază pe care a auzit-o din gura lui cînd au descins în Lisabona a fost de dispreţ pentru îngustimea liniilor de tramvai... Cît despre portugheza lui, nu era prea rea, fiindcă maică-sa îl înscrisese într-un colegiu unde se preda la cerere. Între timp băiatul pierduse orice încredere în eficacitatea semafoarelor *rouges* de pe străzile noastre... Bulgărele acela bine hrănit, din carne ca de vată, nu avea nici o legătură cu mine. În comun posedam doar o mică porţiune fără păr de la ceafă, pe care Margarida s-a grăbit să mi-o arate... Puştiul era într-adevăr fiul meu. Dar un fiu poate fi lucrul cel mai îndepărtat din lume. Asemănător cu noi înşine pur şi simplu ca propriul nostru buric.

L-am lăsat pe Vítor în parcul de copii şi ne-am dus să ne aşezăm pe o bancă. Era oarecum ca pe vremea cînd ne giugiuleam în aer liber, urmăriţi de o mie de ochi de „spioni". Unul a şi apărut, plimbîndu-se pe aleile şi potecile parcului. Nu va trece mult şi se va ascunde după copaci. Cîte forme de infern există pe frumosul nostru pămînt !

— De ce-i spune Vítor tată americanului ? am întrebat-o pe Margarida, foarte puţin încîntat.

— Oh, ştii... Henry îl adoră şi-l copleşeşte de cadouri. Îi satisface toate capriciile. E firesc ca băieţelul să ţină la el.

Să pierzi sau nu un fiu e firesc. Dar oare ce este serios în viaţa asta ?

— E firesc, am repetat eu, trist.

— Asta nu înseamnă că te iubim mai puţin...

Am izbucnit într-un hohot de rîs sardonic. Ne aflam într-un climat perfect sentimental. Peste puţin timp îi voi apuca mîna şi-i voi ronţăi degetele. Fidelitatea celor care ne-au trădat este întotdeauna foarte emoţionantă...

— De ce rîzi, Alexandre ? a spus ea. Mi-a fost dor de tine.

— Şi de supa naţională...

Ea şi-a sprijinit capul pe umărul meu.

— Nu glumi, scumpule. E cu putinţă să fi uitat clipele bune pe care le-am petrecut împreună ? Am fost fericiţi, nu-i aşa ?

Apăruse „spionul", luînd poziţie printre copaci. Şi asta era emoţionant.

— Nu-ţi place Elveţia ? am întrebat.

— Ador Elveţia. Îmi place să călătoresc. Sînt bogată. Am bijuterii. Timp liber. Henry mă adoră... Dar nimic nu seamănă cu colţişorul ăsta

păduchios. Există ceva în aerul de aici, o viață care ne aparține, mii de frînturi din trecut. Parcul ăsta, de pildă. E puțin lucru în comparație cu lacurile, cu munții, cu alte parcuri din lume. Dar aici sînt la mine acasă.

— Trebuie să mergem după Vítor, am spus eu. Poate se plictisește singur.

— Lasă-l pe Vítor...

Și și-a întins spre mine gîtul subțire, ochii strălucitori, gura fremătătoare pe care o recunoșteam.

Ne-am sărutat. Gura ei avea gust de *chewing-gum*. Din spatele copacilor, omulețul ne observa. Era o făptură verzuie, cu ochelari negri, cămașă de flanelă în pătrățele, pantofi plini de noroi care vorbeau limbajul straniu al pașilor fără șir.

— Vreau să-ți spun ceva, Margarida. Știi că niciodată nu ți-am purtat pică pentru că m-ai înșelat. Sînt lucruri care se întîmplă și viața așa e făcută. În cazul tău, cine știe dacă nu m-aș fi lăsat și eu ademenit de seducția altor civilizații, ca să ies din bîrlogul ăsta etc. ...dar vreau să-ți spun că m-am schimbat și, pentru un motiv oarecare, sărutul tău mi-a lăsat un gust de *chiclet Adams*. Pe scurt, iubesc altă femeie.

Margarida și-a îndepărtat capul ca să mă vadă mai bine. Așa, la o anume distanță, avea aerul unei mioape contemplînd un tablou într-un muzeu. Și-a scuturat ușor părul, și-a refăcut ținuta cu multă demnitate și și-a sprijinit din nou blînd capul pe umărul meu.

— Știam că e inevitabil, a oftat. Mai devreme sau mai tîrziu, aveai să-ți refaci viața... Sînt mulțumită. Nu-ți închipui cît de tare am dorit întotdeauna fericirea ta.

Altruismul Margaridei era înduioșător. Cîte lucruri emoționante mă înconjurau : un fiu care nu mă mai cunoaște, un omuleț care ne pîndește dintre copaci, o femeie care m-a înșelat, dar întotdeauna mi-a dorit binele... Frumoasă planetă, Pămîntul !

— Nu numai o femeie iubesc eu, am spus. Nu mai am vîrsta banalităților.

— Păi ce, dragostea e o banalitate ?...

Așa se simplifică un complex, o frați și cititori ai mei !

— Vorbește-mi de fata asta...

— Are șaptesprezece ani. Sau șaisprezece, nu știu exact. Îi place Mozart și muzica electronică. Amestecă, veselă, spiritul cu iodul. Nu a plîns cînd și-a pierdut virginitatea. Dar a sîngerat puțin, timpul unei mîngîieri pe ochi. Se află dincolo de Rău..., am spus eu.

— Bietul meu Alexandre... Parcă am fi doi copii. Pot să vin acasă la noapte ?

În ciuda intențiilor mele „ferme“, nu am fost în stare să o resping. „Spionul“ îmi arătase cît de scumpă este viața și, pe urmă, nimeni nu e de fier.

Ne-am sculat și ne-am dus după Vítor la parcul de copii.

Margarida a venit pe la zece și jumătate. Mîncasem supa cu cîrnați — cina mea obișnuită —, îmi pusesem pijamaua și lucram cînd a

sosit ea. Conchisesem de curînd că plimbatul pe străzi nu-mi rezolvă problemele și mă agățam cu încăpățînare de traduceri. Ciocănitul mașinii de scris în tăcerea nopții mă făcea să uit multe și mai trebuia și să-mi cîștig existența.

I-am oferit ceva să bea, m-am așezat apoi lîngă ea. Papagalul moțăia pe stinghie. Era o noapte caldă de septembrie cu aromă de must. După emoțiile zilei mă simțeam relaxat și tandru.. Nu mă obsedau nici un fel de fantasme, și-mi făcea plăcere prezența Margaridei, gîndul că aveam să mă culc cu ea la noapte. Fără multe mofturi am intrat în dormitor și imediat ea a început să se dezbrace. Așezat pe pat, o urmăream în timp ce-și scotea hainele și-mi dădeam seama de tulburarea mea. De mult nu mai făcusem dragoste : cu atîta energie acumulată, orice bărbat devine poetic. Pentru prima dată în viață, eram mulțumit că îmi voi călca principiile. Mă consideram demn de admirația omulețului verzui din Parcul Eduardo al VII-lea, astfel că i-am urat noapte-bună. Poate fiindcă orașul era în general atît de hidos și trufaș și mă făcea să mă simt, cînd mic și nearmonios, cînd un soi de sfînt Cristofor gigantic și gata să pornească împotriva nedrepților seniori feudali, se înălța în mine un vechi strigăt de răzbunare. Printr-o extrapolare destul de ciudată din domeniul sexual în cel social, femeia aceea goală, pe care odinioară o iubisem, dar acum doar o doream, a devenit pentru mine un simbol al lumii detestate și muribunde, un Mercedes cu grangurul lui cu havana înfiptă în gură, bătîndu-și joc de lada de gunoi generală. Îl voi strivi, îl voi sfîșia cu dinții, îi voi da foc la coadă. Pe rugul acela vor pieri nu numai cîinii polițiști ai trecutului, ci și toți profeții care nu respectă libertatea intrinsecă a omului în viitor. Margarida încarna pentru mine, în clipa aceea, patruzeci și patru de ani de singurătate și întîlniri ratate, lumea care mi s-a lăsat moștenire și pe care, din copilărie, îmi plăcea să o scuip, ca și lumea pe care o mînă de imbecili notorii mi-o pregăteau acum. Asupra ei aveam să mă răzbun acum de nenumărate lucruri atît de mărunte, încît scrise nu se văd, dar se simt.

Margarida s-a culcat și eu am imitat-o foarte curînd. Doream să prelungesc cît mai mult cu putință dreapta mea furie. Dar m-am pierdut cînd am început să-i sărut sînii. Mi-am amintit de o după-amiază din copilărie, la țară, cînd mă dusesem să culeg mure cu o vecină de vîrsta mea, doisprezece ani. Fructele mușcate lăsau în gură un gust dulce-acrișor căruia colbul de pe potecile caprelor, soarele și toropeala înserării îi împrumutau trăiri de neființă. Prin stufăriș am iubit-o pe Rosairinha mea blondă, fără ingenuitatea de a ne juca de-a bărbatul și nevasta (numai adulții sînt ingenui) — și acea amintire nepieritoare, alcătuită dintr-un amestec de dor și plăcere primordială, predomina în relația mea cu Margarida. Ea se preta perfect extazurilor mele și părea de asemenea cufundată în turpitudinile existenței. Această secretă com-

plicitate, bănuiala că nu numai eu mă răzbun, mi-a schimbat în cele din urmă sentimentele. Voiam să fiu singur, fără tovarăși nici complici cînd îmi celebram orgia și îmi luam revanșa. De aceea am pătruns-o, și am ieșit aproape imediat, lăsînd-o pe Margarida la jumătatea delirului. Am contemplat-o apoi, sătul și cinic, o femeie în mijlocul ospățului neîncheiat, semimuribundă, semiisterică. Mă înveselea faptul că și eu, care iubeam muzica și păsările, eram capabil de Rău și de Păcat.

Margarida însă reacționa. Pleoapele ei căpătau culoare, mișcare, un braț al ei s-a întins după mine, mi-a pipăit fața, gura, și pe urmă a coborît, mi-a parcurs pîntecele, mi s-a alăturat cu recunoștință, fără ranchiună, mînă mică, moale, fragilă. A deschis ochii și le-am văzut strălucirea felină și blîndă, cu suflet dedesubt. Femeia aceea care, înșelîndu-mă, îmi produsese atîta suferință și umilire pe care încercasem să le maschez cu presupusa-mi indiferență și chiar cu o anume formă de umor ce mi se păreau marca demnității — femeia aceea mi se dezvăluia acum în toată fragilitatea și blîndețea ei, în toată nevinovăția ei. Avea, cînd făcea dragoste, un chip de sfîntă, pe care nu i-l cunoscusem niciodată ! Fermecat, am urmărit lenta ei reînviere ca o floare care se deschide. Și am dorit-o din nou, mult. M-am culcat peste ea tandru, gura mea dăruindu-se pentru prima oară, simțind cum a ei era feminină și nervoasă și bună, limbile

noastre s-au atins, dinții s-au sprijinit unii de alții. Margarida gemea, simțindu-mă viu în ea și dublu, trupul care eram eu, și norul, care tot eu sînt. Și corpurile noastre înlănțuite cunoșteau un ritm autentic ; și aveam timp, un timp de milenii rezervat numai nouă, fiindcă noaptea abia începuse.

Margarida m-a trezit de dimineață aducîndu-mi ca de obicei tava cu pîine prăjită și ceai cu lapte. Noaptea mi-a apărut atunci ca un vis ce se destrăma rapid pe măsură ce lumina căpăta consistență. Nu se întîmplase nimic. Margarida nu exista. Fiul meu nu exista. Eram singur pe lume și asta nu avea importanță. Vara, dacă poseda vreo formă, luase chipul Anei Sofia. Tot restul era sordid, mînjit și absurd. Fără să fie nevoie de prea multe vorbe, Margarida a înțeles. M-a sărutat și a plecat. Nu aveam să ne mai vedem. Socotelile erau încheiate. Dintr-o dragoste și din toate emoțiile ei rămînea doar puțină oboseală, o oarecare istovire. Și o speranță timidă pentru următoarea.

XVII

ANA SOFIA mi-a scris la începutul lui septembrie o misivă lungă în care îmi anunța cu tristețe plecarea Mimosei în Germania. Se schimbase mult de cînd venise din Lisabona.

Se refugia în odaia ei și abia, dacă scotea o vorbă. Broda întruna inimi pe perne, dezvăluindu-și astfel dragostea, niciodată stinsă, pentru Álvaro, i-a tricotat pînă la urmă și puloverul, „un puloveroi uriaș care nici ție nu ți-ar veni bine, scumpul meu". Ca s-o distreze, Ana Sofia a învățat-o primele mișcări de șah pe care și le însușise de la mine, dar pe Mimosa n-a interesat-o niciodată valoarea pieselor și schimba cu ușurință dama pe un turn, numai fiindcă detesta bisericile. Vărul ei, între timp avansat locotenent, venise să petreacă o permisie acolo. Mimosa a părut să se învioreze o dată cu sosirea tînărului. Dar l-a părăsit în mijlocul unui dans, pentru că o strînsese prea tare la piept. S-a dus acasă furioasă și n-a mai vrut să audă de el. După acest incident a început să pomenească tot mai des de intenția de a se întoarce în Germania, la fratele ei, care lucra la Münster. El i-a trimis o scrisoare în care îi spunea că poate conta pe fostul ei post de *Putzfrau* [1] la mînăstire. Părinții Anei Sofia nu s-au arătat încîntați, mai cu seamă marchizul, care o admira mult pe fată și avea obiceiul să spună că, de pe vremea regelui Dom Carlos [2], nu se mai văzuseră asemenea fe-

---

[1] Femeie la curățenie (germ.).

[2] Este vorba de regele Carlos I (1863—1908), înzestrat cu o inteligență lucidă și cu deosebite talente artistice, precum și cu vaste cunoștințe științifice, în special în domeniul oceanografiei. A domnit între 1889 și 1908, cînd a fost asasinat împreună cu prințul moștenitor.

mei. Între timp zilele treceau și Mimosa ezita. Plimbîndu-se amîndouă pe cîmp, Mimosa a început să se intereseze de cîntatul păsărilor. Înainte de plecare ajunsese să imite perfect ciocîrlia, privighetoarea, bufnița și cucul. Marchizul era furios : după opinia lui, femeile nu trebuie să fluiere, iar Mimosa o învățase și pe marchiză să imite cîntecul privighetorii. „Într-o zi mămica a intrat în bibliotecă imitînd o privighetoare, iar tăticul, care tocmai citea ziarul, a avut un acces de furie. A aruncat ziarul pe jos și a spus că nu mai există pic de respect în casa asta și că, dacă o să se mai întîmple ca mămica să umble pe coridoare imitînd cîntatul păsărilor, va cere divorțul. Mămica a luat lucrurile în tragic, l-a făcut «cizmă de cauciuc» și i-a spus că dacă vrea să divorțeze n-are decît. Tăticul a înșfăcat pușca de vînătoare și a plecat trîntind ușile și spunînd că se duce să ucidă toată păsărimea din partea locului. Ne-am îmbrățișat toate trei plîngînd, mămica, Mimosa și cu mine. Mimosa a ținut atunci un discurs politic, a vorbit despre socialism și drepturile femeilor și a spus că tăticul e un reacționar care merită să fie spînzurat de un felinar, alături de preoți. Asta mămichii nu i-a plăcut, fiindcă e foarte credincioasă, și i-a luat apărarea lui tăticu și a spus că la urma urmei el are dreptate, pentru ca să umbli prin casă imitînd cîntatul păsărilor înseamnă lipsă de respect. S-a dus după tata pe cîmp și s-au întors acasă împreună,

dar foarte bosumflați, iar în seara aceea nici n-am cinat, iubitule."

Atunci Mimosa s-a hotărît să plece. Ana Sofia încheia spunîndu-mi că, după plecarea fetei, casa rămăsese foarte tristă, și mă invita să vin pentru cîteva zile acolo, fiindcă părinții ei mă simpatizează mult.

De îndată ce am citit scrisoarea, m-am urcat pe motocicletă și m-am dus la Álvaro. Îl făceam răspunzător de dezerțiunea Mimosei. Mi-a deschis ușa cu ochii cîrpiți de somn. Nu se bărbierise de trei zile, de la plecarea Teresei în Anglia. Înfățișarea lui, cearcănele mari, care păreau să-i depășească limitele feții, privirea voalată ca a unui om care refuză să mai vadă orice, mîinile lui slabe și nervoase, mult mai late decît te-ai fi așteptat la un trup atît de mic — toate acestea m-au îndurerat profund. I-am întins scrisoarea Anei Sofia. Și-a pus ochelarii cu o grimasă și a citit-o. În mod evident, știrea îl lăsa rece. Álvaro se situa acum dincolo de curiozitate și, probabil, chiar și de gelozie. Cînd a terminat de citit, a împăturit hîrtia și mi-a înapoiat-o fără un cuvînt. S-a întins pe pat și a închis ochii de parcă ar fi vrut să doarmă. Indiferența lui față de plecarea Mimosei m-a șocat, pentru că în fond ea făcea parte din lumea noastră, iar emigrarea e o rușine pentru țară.

— Va să zică, n-ai nimic de spus? l-am repezit eu, enervat.

N-a răspuns. De fapt, părea să fi adormit. L-am scuturat, furios. A deschis ochii, a tras

aer în piept, adînc, de parcă atunci m-ar fi văzut pentru prima oară.

— M-am săturat de viață pînă peste cap, a spus. De ce mă tot pisezi?

— Ai putea avea ceva mai multă considerație față de prieteni.

S-a ridicat, m-a privit, înfuriat acum și el:

— Dar ce legătură am eu cu Mimosa, cu voi toți? Eram oare obligat să-i împărtășesc capriciul? Doar o femeie stupidă la culme se poate interesa de mine. Detest stupiditatea. Mă acuzi de indiferență. Dar, ia spune: dacă mă culcam cu ea, o lăsam gravidă și pe urmă o trimiteam la plimbare, mi-ai fi dat o notă mai bună la purtare?

M-am așezat. Furia așteptată a lui Álvaro a avut darul s-o potolească pe a mea. Pe zidul din fundul camerei era o pată de ipsos. Am început s-o privesc. Álvaro a închis ochii și a recăzut în toropeală. Mai bine să plec, să-l las cufundat în sine, în fantasmele sale. Am să-mi fac bagajele, am să mă duc în nord. Am să clarific lucrurile cu Ana Sofia. Cum de nu-și dădea ea seama că sînt de aproape trei ori mai în vîrstă decît ea? Nu-i nevoie să ai cearcăne pînă la gît și riduri pînă la piept ca să te trădeze etatea în unele amănunte, nuanța pielii, bunăoară, sau vocea, privirea. Fără îndoială că inima mea congelată nu rezolva toate problemele... Am s-o văd pentru ultima oară, am să termin cu ambiguitățile, cu iluziile, și am să mă retrag definitiv în bîrlogul meu. Anul acesta mi-a oferit cel din urmă prilej să mă

integrez într-o lume normală. Dar anul se apropia de sfîrșit, iar prilejul se pierduse.

— Și ce mai face Ana Sofia? a întrebat Álvaro.

— N-ai citit scrisoarea? E tristă, dar resemnată. Ființele ca ea sînt fericite.

— Pare într-adevăr fericită. N-am priceput niciodată ce se întîmplă anume, dar Ana Sofia e o făptură aparte.

— De îndată ce am să pot, mă duc la ea la țară, am spus.

— Bine faci. Vara trebuie să călătorească omul...

Atunci l-am văzut pe Álvaro pentru ultima oară. Azi ridic paharul în amintirea lui și am senzația că-mi salut propriul cadavru.

XVIII

ÎNAINTE DE A PLECA în nord, a trebuit să termin traducerea romanului polițist din vara asta și să-mi încasez cecul de la editor. Pe urmă, într-o frumoasă zi de la mijlocul lui septembrie, mi-am pus într-o valiză maro de carton trusa de toaletă și cîteva obiecte de îmbrăcăminte și mi-am luat rămas-bun de la *Tomás* și de la begonie, pe care i-am lăsat în grija Hanriquetei.

Casa din Leomil, moștenită de la părinții mei, era mare și veche, dar încă locuibilă. Ploua înăuntru, însă plutea în ea o atmosferă aparte, care mă readucea la anii copilăriei. In

pod mi-am regăsit vechile jucării: o pușcă de lemn asemănătoare cu un pește, un urs de pluș sepia și munți de reviste cu benzi desenate. Într-o lădiță galbenă de săpun se stivuiau cele o sută și ceva de fascicule cu romanul meu preferat: *Dragostea mamei, martiriul fiicei*. Relata pasiunile și răutățile contesei Raymonde Duchemin, care-și înșelase bărbatul, contele de Sollers, cu vizitiul castelului, pe nume Tiago Vernier. Izgonită din castel, se recăsătorise cu un bancher bogat și făcuse o pasiune violentă, dar neîmpărtășită, pentru un poet-dramaturg, Alexis Molin, personaj pe care, nu știu de ce, nu l-am simpatizat niciodată. Paralel decurgea viața tristă a fiicei, numită Mionne — numele cel mai drăguț pe care l-am întîlnit pînă astăzi —, care fusese abandonată, adoptată de un saltimbanc și ajunsese pînă la urmă să fie iubită de un pictor parizian, Georges Ramel. Toate acestea erau scrise cu multă poezie și splendide descrieri de peisaje, sentimente etc. Nimeni nu mai e în stare să scrie astăzi asemenea romane. Recitirea entuziastă a foiletonului mi-a redat noi certitudini. Făceam plimbări lungi pe munte, ca să capăt o culoare sănătoasă, mă dezmorțeam cu puțină gimnastică matinală și purtam îndelungi convorbiri cu fermieri. Astfel îmi pregăteam întîlnirea cu Ana Sofia. Avea să fie o întîlnire dificilă, pentru că trebuia să-i spun adevărul. Și a-i spune adevărul însemna a-i devlălui că merg pe patruzeci și patru de ani și că singurul lucru pe care știu să-l fac în viață este să bat la mașină și

să cconsult dicționare. E limpede că mă așteptam să fiu dat afară, dar veneam pregătit tocmai pentru această eventualitate. Se impunea ca Ana Sofia să înceteze a mă mai iubi.

Dar tot atît de mult se impunea s-o mai văd o dată. Mă bizuiam pe sacoul de culoarea vinului ca să nu las familiei o amintire prea penibilă. Mă simțeam, nu ca un pretendent care merge să ceară mîna unei fete, ci ca un bărbat care se duce să-și ia rămas-bun de la fericire.

I-am scris Anei Sofia din vechea mea casă de la Leomil spre a-i exprima regrete pentru plecarea Mimosei și a-i anunța decizia de a veni să o văd, de îndată ce voi putea. Ea mi-a răspuns în șaptesprezece septembrie. Aniversarea ei cădea în douăzeci și trei, ziua Prevederilor Sociale, iar părinții ei, care semnau și ei scrisoarea și îmi transmiteau salutări, își manifestau dorința să mă cunoască mai bine și să-mi mulțumească încă o dată (speram să fie ultima...) pentru modul prompt și eficient în care îl „salvasem“ pe moștenitor. Am răspuns că plec imediat.

Drept cadou de aniversare am luat cu mine inelul de logodnă al familiei, o bijuterie de aur cu un safir înconjurat de briliante. Tata i-l oferise mamei, așa cum bunicul i-l oferise bunicii, și cum l-am dat și eu Margaridei, după moartea mamei care mi l-a lăsat moștenire. Inelul însemna pentru mine doar un cadou — unicul posibil —, și cîtuși de puțin simbolul unei promisiuni : era oferta disponibilității

mele. Descotorosindu-mă de el, spuneam adio eventualității unui viitor decent cu altă femeie ; cînd mă gîndeam la viitor, repetam cuvintele lui Ludovic al XIV-lea, adaptate la cazul meu : „După Ana Sofia, potopul“. Certitudinea că potopul nu poate fi departe mă umplea de amărăciune, dar n-aveam încotro.

Conacul se afla în vîrful unei coline, la cincisprezece kilometri de Vila Real. Era o casă lungă pe două nivele, cu ferestre-ghilotină încununate de mici frontoane triunghiulare. Ferestrele de la etaj, foarte joase, erau protejate cu zăbrele de fier care aveau ochiurile suficient de mari ca să poți întinde prin ele o față sau o floare. Parterul cuprindea magaziile, pivnița și garajul. Intrarea se făcea printr-o scară dublă care se reunea pe un palier, unde dădea ușa principală. Corpul casei era dispus în jurul unei grădini interioare, un soi de claustru de mînăstire avînd un mic lac cu fîntînă arteziană în centru și bănci de piatră în colțuri. Conacul avea capelă proprie și, particularitate care m-a încîntat, în curticica din spatele acesteia se înmormîntau morții familiei, inclusiv servitorimea. *Miss Thatcher,* care murise în chinurile facerii cu puțin înainte de plecarea Mimosei în Germania, zăcea acolo, sub o mică terasă acoperită de floricele violete pe care un văr al Anei Sofia le adusese din munții Scoției și care se veștejeau triste, departe de *habitat*-ul lor de baștină. Deși se simțea ici-colo nevoia unor zugrăveli și tencuiri, casa dispunea de confort modern : telefon, lumină electrică și

băi în interior. La modul general, se putea spune că duceau o viață îndestulată, deși simplă. Asta m-a bucurat mult pentru că de totdeauna am fost precaut de situația vechii noastre nobilimi.

Cu naturalețe am strîns mîna marchizului și am sărutat-o pe cea a marchizei, rezervîndu-i Anei Sofia un salut mai afectuos pentru altă ocazie... Întîlnirea noastră a însemnat redescoperirea surîsului lăuntric, surîs care dăinuie în timpul zilei, chiar și atunci cînd plouă. Într-atît încît, în intenția romanului la care tocmai meditam, am definit atunci dragostea cu o formulă care m-a încîntat și pe care m-am grăbit s-o notez în caietul de aritmetică găsit în podul casei din Leomil, un caiet cu miros de ardezie și de cretă veche, amintind de loviturile de nuia în palmă și de farmecul copilăriei. O transcriu ca atare, deși nu mai am acum forța să o dezvolt, așa cum intenționasem : „Dragostea este masca surîsului perpetuu pe o față obosită, speranța nebună în gură... etc. (de exploatat)."

Ana Sofia mai crescuse în lipsa mea și-mi ajungea acum la bărbie. Slăbise puțin, iar fața îi devenise mai lungă și mai fină, la fel de conturată și desăvîrșită, dar și la fel de distantă ca un arhetip. Contemplînd-o, mă cuprindea uneori iluzia că fața ei este o corolă care se deschide zilnic, precum o floare carnivoră care într-o zi mă va înghiți pe vecie. În intimitatea odăii mele, o cămăruță de student cu șemineu,

a cărei unică fereastră privea senin spre cimitirul familiei, o desenam pretutindeni, pe tavan și pe pereți, astfel că într-o dimineață m-a cuprins teama ca marchizii să nu mă mustre pentru stricăciunile pe care schițele mele de pictor începător și îndrăgostit le-au putut pricinui tapetului, o hîrtie albă cu crenguțe albastre. Firește — cum stilul meu e simplu — trebuie să se știe că picturile acelea erau pur mintale, iar decorația odăii nu suferise deloc ; dar, chiar și așa, în aburul visurilor, tot mă temeam...

— Mîine mergem la vînătoare, a spus marchizul cînd, după ce m-am spălat și mi-am înlocuit bluzonul de piele din timpul călătoriei cu sacoul de culoarea vinului de care eram atît de mîndru, am venit să mă alătur familiei reunite în bibliotecă pentru un aperitiv cu vin alb de Porto. Știi să ochești ?

— La armată am fost trăgător de elită, am răspuns.

Era una din acele neînsemnate minciuni care șad bine oricui. De totdeauna mă încurcaseră armele de foc și, pentru nu știu ce motiv, fusesem respins la cursul de cadeți din Mafra. Dar nu era să mă prezint acum sub o față neavantajoasă...

— Îi spun Hortênsiei să te trezească la patru și jumătate.

Hortênsia era succesoarea Mimosei. Aproape toate femeile din viața mea au avut nume de flori.

Prima cină a fost intimă și lipsită de ceremonii. Părinții Anei Sofia, îndeplinind un vechi ritual, luau loc la cele două capete ale mesei din lemn de acaju. În fața mea, Ana Sofia mă călca din cînd în cînd pe picior. Hortênsia, femeie de vreo cincizeci de ani care se îmbrăca numai în negru, servea cu șorț și plastron alb. Profesoara de gimnastică și dans, deși invitată, nu putuse veni deoarece își scrîntise glezna, iar capelanul se dusese la Porto după cumpărături. Gasparinho, fratele Anei Sofia, a fost trimis la culcare fără cină fiindcă nu fusese cuminte în timpul după-amiezii. Era un puști insuportabil și destul de ignorant. Nu-i plăcea muzica, detesta școala, ura toate subiectele pe care le-am abordat cu el și, culmea, mă mai și călcase pe pantof. Intuiția mea nu dăduse greș făcîndu-mă să-l antipatizez chiar din prima zi, cînd cu zgîrietura de la ușa Buickului. Și cel mai grav e că avea același năsuc ca și surioara lui și aceiași ochi albastru-peruzea în care părea să se fi scăldat cîndva însăși Fecioara Maria.

— Cu ce te ocupi, domnule Alexandre ?

— Scriu doamnă, am spus cu modestia omului de litere căruia îi displace să vorbească despre opera sa.

— Ce interesant ! Și eu care te credeam medic... Știi că fratele meu a fost un scriitor celebru ?

— Am avut plăcerea să citesc unele din cărțile domniei-sale, am spus eu. Avea vaste cunoștințe de botanică ! Și ce extraordinară capacitate de descriere a vieții la țară și a păturii sărace !

— Avea un suflet tare bun, săracul. Închipuiește-ți că Ana Sofia n-a citit nimic de el.

— Mie-mi plac romanele polițiste, a spus drăguța mea făcîndu-mi cu ochiul.

— Așa e generația asta, a spus marchizul. Seriale de televiziune, filmele cele mai proaste, asta-i tot ce le place. Pe vremea mea îi citeam pe clasici din leagăn. Uite, mi-amintesc ca azi că într-o zi am intrat în bibliotecă să-mi aleg o carte. Tata m-a întrebat ce vreau să citesc. Am spus imediat : „*Martirii*, de Chateaubriand“ (se vorbise de asta la liturghie). M-a privit din cap pînă în picioare cu dispreț și s-a exprimat astfel : „La nouă ani, să citești *Martirii ?*... Ce trebuie să citești tu mai bine e *Pinocchio !*“ Așa că am fost nevoit să citesc *Pinocchio*...

— Eu am zîmbit dezolat :

— Sigur că v-a plictisit de moarte.

Și-a decojit banana în tăcere. Dar pe urmă a mărturisit :

— N-am citit niciodată ceva mai interesant...

După cină am trecut în salon, unde ni s-a servit cafeaua. Marchizii au declarat că li s-a făcut somn. Se sculau foarte devreme căci, după cum spunea marchizul, „cine se scoală de dimineață departe ajunge“. Și totuși mama Anei Sofia s-a oferit să ne mai cînte la clavecin un mic fragment de Vivaldi. După cum mi-a explicat a doua zi, malițioasă, știa că era

cel mai bun mod de a-l trimite pe soțul ei la culcare...

— Mîine trebuie să ne sculăm la patru și jumătate, a spus el sever, ridicîndu-se imediat. Dacă ai nevoie de ceva...

— Vă mulțumesc foarte mult, domnule marchiz. Nu am nevoie de nimic.

M-am ridicat la rîndul meu, dînd semne că-l voi imita foarte curînd. Doream să rămîn singur cu Ana Sofia, dar înțelegeam că, date fiind împrejurările, se cuvenea poate să mă retrag.

— Nu, nu, a spus marchizul, punîndu-mi mîna pe umăr. Eu mă duc să mă culc, dar dacă dumneata vrei să asculți muzică, mă rog.

— La zece și jumătate, la culcare, fetițo, a spus marchiza, care renunțase acum la clavecin și se hotărîse să-l însoțească pe marchiz. Noapte bună, domnule Alexandre.

— Noapte bună, doamnă.

Am rămas așadar singuri, Ana Sofia și cu mine. Cînd am simțit că părinții dispăruseră în fundul casei, ne-am aruncat unul în brațele celuilalt, fără complexe. Mărturisesc că în noaptea aceea am fost asaltat de ispitele cele mai îndrăznețe : frumoase scene de răpire cu cățărări pe frînghii și ferestre înalte etc. Dar Ana Sofia dormea la etajul întîi... N-am vorbit despre Mimosa, nici despre biata *Miss Thatcher*. Și nici despre Álvaro n-am vorbit, fiindcă e foarte urît să-ți critici prietenii în lipsă... Ascultătoare și punctuală, Ana Sofia s-a dus la

culcare la zece și jumătate. Cine mi-ar fi zis în noaptea aceea că asta nu e cea mai bună dintre lumi, ar fi găsit în mine un adversar feroce. Iubeam, eram iubit. Dumnezeu exista de fapt. Restul era reversul medaliei : nu putea exista. Și nici nu exista, fraților.

XIX

DIN CLĂDIREA ORIGINALĂ a capelei, o construcție romanică străveche lîngă care se ridicase ulterior conacul, mai rămăsese doar turnul, un paralelipiped de piatră destul de dărăpănat, de care erau aninate cuiburi de rîndunele. Deși anexă a conacului, capela era deschisă pentru public. Duminicile, țărani îmbrăcați în haine de aba, emigranți veniți în vacanță cu bluzoane de piele și ceasuri de buzunar cu lanț de aur, se adunau cu seniorii de odinioară în fața unui altar despuiat unde Hristos se jertfea vesel, într-o amabilă complicitate cu soarele, cu ierburile și cu oamenii. Așezare idilică, îmi ziceam eu în noaptea aceea, stînd la fereastră : nimic nu amintește de ce spun statisticile sumbre din ziare. Cine știe dacă țara asta nu ascunde niscai taine, și de fapt nici nu există mizerie, analfabetism și exod ? Nimic mai bun ca să-ți recapeți optimismul decît un sfîrșit de săptămînă petrecută la un conac...

Era o noapte măreață cu lună plină, iar cimitirul-grădină se scălda într-o lumină caldă.

Împăcat, Dumnezeu dormea la ora aceea, iar morții visau sub lespezile lor ciobite și năpădite de mușchi și ierburi. M-am gîndit la Mimosa : poate fiindcă socoteam emigrarea ca un soi de moarte, iar țara care profită de ea, ca o bătrînă codoașă. Mi-am rememorat figura de judo pe care i-o administrase Améliei, mi-am adus aminte de puloverul pe care se încăpățînase să i-l tricoteze lui Álvaro, un pulover pe măsura dragostei ei și nu a torsului scurt și îndesat al prietenului meu. Trebuia să compun poemul Mimosei. Desigur că Álvaro ar fi fost mai indicat să o facă, dar eu nu credeam în poezia lui... Poemul trebuia să fie simplu ca și sufletul ei, un suflet naiv și entuziast, sentimental și revoltat. Un poem demn de eroina care semănase răzmerița într-o întreagă mînăstire germană cu lipsa ei de cucernicie și într-o zi o trimisese la plimbare pe maica stareță fiindcă îi ceruse să mute din loc o mobilă de o sută cincizeci de kilograme — și în felul acesta îi cîștigase respectul. Un poem autentic și adevărat ca un pin sălbatic din nord. Din păcate, nu eram poet. De fapt, s-ar fi cuvenit să includ toate acestea într-un roman. Ideea că aveam o operă de realizat mi-a umplut sufletul de bucurie. Trebuia să lucrez, să încep imediat. Umilul traducător de romane polițiste va fi demn de Ana Sofia.

Plin de exaltare, mi-am luat adio de la lună, le-am urat sincer noapte-bună fraților mei decedați și m-am așezat la masa deasupra căreia,

atîrnat în perete, tabloul unui pictor anonim îmi oferea un peisaj de vînătoare cu ogari și călăreți, ulmi și sălcii pletoase. Am deschis caietul de aritmetică și m-am apucat să scriu.

Așa cum mă prevenise marchizul, Hortênsia mi-a bătut în ușă la patru și jumătate. A intrat fără ceremonie, a așezat tava cu micul-dejun pe noptieră, a deschis fereastra și a recitat, ca o placă de gramofon :

— E o zi minunată de vînătoare. Domnul marchiz vă așteaptă peste o jumătate de oră.

Scăpărînd apoi un chibrit dintr-o cutie mare pusă pe cornișa căminului, a aprins focul cît ai zice pește, ca să nu răcesc cînd mă voi scula. Era o femeie eficientă și fără surîs, care servise mulți ani într-o casă de nobili englezi și își cunoștea așadar meseria. Dar mie mi s-a făcut dor de Mimosa, care m-ar fi scuturat tare pînă să mă trezesc, m-ar fi făcut de două parale fiindcă eram leneș, iar după aceea, dacă i-aș fi cerut să aprindă focul din cămin, ar fi început prin a se plînge de chibrituri și poate, pînă la urmă, m-ar fi pus pe mine să fac treaba asta, după cîteva tentative nereușite, mormăind că sclavia fusese abolită și că burghezii merită să fie spînzurați de felinare... Hortênsia mă intimida, îmi dădea impresia că nu mă consideră la nivelul stăpînilor, poate din cauza motocicletei și, mai ales, a căștii pe care o purtam sub braț cînd am intrat.

Așezat în pat, am făcut onorurile unui *bacon* cu ochiuri, dovedind un apetit demn de un mare vînător. Zorile se anunțau puțin răco-

roase, dar cu miros de mentol, printre coroanele eucaliptilor care se detașau în depărtare, dincolo de grădină. Era o zi nouă și cu gust de strugurii-ursului. De mult nu mai simțisem o asemenea pace interioară, o împăcare cu sufletul și trupul meu. Iubeam oamenii aceia, casa aceea, frumosul nostru cîmp plin de păsări și de dorințele oneste ale puținilor țărani care refuzaseră exilul impus și încurajat de camarila cu cravată din capitala în care umblau cîinii cu covrigi în coadă. Însăși Mimosa cedase și, în cazul ei, poate că nu burghezia lui Tavares Tico purtase vina ; dar ea se va întoarce într-o zi ! Am ridicat ceașca de cafea cu lapte în direcția Germaniei, am toastat în amintirea Mimosei cu pumnul mîinii stîngi ridicat și, în acest complicat exercițiu, era să vărs cafeaua pe cearșafurile de in...

Am coborît în întîmpinarea marchizului, bine dispus, dar puțin temător. Nu mai pusesem mîna pe o armă de foc de pe vremea serviciului militar și n-am fost niciodată un adept al vînătorii. Poate că asta avea să fie pentru mine o probă de care va depinde considerația marchizului. Trebuia să mă arăt la înălțime. Știam să apăs pe trăgaci, dar îmi repugna sîngele, și nu răspundeam de comportarea mea la vederea unui iepure sau a unei potîrnichi rănite. Pe cînd coboram scara de piatră care ducea în curtea interioară, s-a deschis o fereastră la etajul întîi și s-a ivit un căpșor blond, care m-a salutat cu un cînt de ciocîrlie. Era Ana Sofia !

— Vezi să nu răcești, fetițo, a spus marchizul, care plimba prepelicarul prin patio.

L-am salutat la rîndul meu și am urcat în salon, unde mi se rezervase o tolbă de piele și o armă de vînătoare al cărei mod de funcționare mi l-a explicat, fără chef, marchizul. Ireverența pe note muzicale a Anei Sofia nu-l predispunea la amabilități. Pesemne că detesta păsările, cu cîntecul lor cu tot.

Am plecat, cu cîinele înainte, care adulmeca nerăbdător aerul răcoros al dimineții.

— Ce părere ai de mania femeilor din casa asta, să tot imite cîntatul păsărilor ? m-a întrebat el, după ce am parcurs în tăcere un kilometru.

Era prima întrebare din test !

— O găsesc de foarte prost gust, domnule marchiz. Nu vor atinge niciodată perfecțiunea în această privință. Să imiți o ciocîrlie, sau, mai greu încă, o privighetoare, pretinde un talent de bărbat, ba chiar de bărbat înzestrat. După un autor pe care l-am citit...

Marchizul m-a privit, nu prea convins.

— Văd că te pricepi la păsări, a spus. Dar, între noi fie vorba, crezi că-i chiar atît de greu să imiți o pasăre ?

— E limpede că asta depinde de pasăre și de gîtlejul fiecăruia. Dumneavoastră, domnule marchiz, și nici eu, n-am reuși niciodată, am îndrăznit.

— Așa crezi ? Ce te face să gîndești că n-aș fi în stare să imit o ciocîrlie, o bufniță sau o privighetoare ?

Părea iritat.

— Am remarcat că fumați, domnule marchiz. Tutunul nu este cel mai indicat pentru gît...

— Păi, dacă aș vrea... Dar, la urma urmei, ia spune-mi : dumneata nu fumezi ?

— Nu, nu, domnule marchiz.

— Adică, ai reuși să imiți mai bine decît mine, să spunem... un cuc ?

— Vedeți că tutunul...

— Punem rămășag că pot imita cucul mai bine decît dumneata ?

Și în fața tăcerii mele reverențioase, dar sceptice, și-a dres glasul și a început să imite cucul în modul cel mai perfect pe care l-am auzit vreodată pînă azi. Într-atît încît, din cealaltă parte a rămurișului, un cuc autentic, dar nu mai puțin perfect, a răspuns la apel.

— Auzi, auzi ? a făcut el, radios. A crezut că-s cuc, alt cuc... Acum, încearcă dumneata.

Mi-am dres și eu glasul, mi-am luat avînt de parcă ar fi fost vorba de o cursă sau de o săritură în lungime, și am început să imit pasărea.

— Mult mai prost... Acum, vrei să auzi ciocîrlia ?

Și a imitat ciocîrlia aproape la fel de bine ca Ana Sofia.

— Extraordinar, am spus eu, într-adevăr impresionant. Sînteți în stare să imitați și privighetoarea ?

— Privighetoarea, asta-i puțin mai dificil. Cere mai multă practică.

Această întrecere muzicală a fost tot ce mi se putea întîmpla mai bun ca să stringem relațiile. Devenisem prieteni, vreau să spun ca tatăl și fiul, deoarece, față de performanța mea jalnică, își arogase un aer de superioritate părintească.

— Lucrurile astea ori se învață din copilărie, ori nu se mai învață niciodată, a spus el, umflîndu-se în pene.

Urcam o micuță colină cam pleșuvă în lungul unui drumeag străjuit de ciulini, ierburi și urzici albe. Din loc în loc, cîte un ulm ori un frasin, dar nimic care să indice prezența iepurilor sau a potîrnichilor. În fața noastră, prepelicarul adulmeca mușuroaiele de furnici, mai interesat de particularitățile terenului pe care călcam decît de vînătoarea propriu-zisă. Nu mi se părea un cîine capabil să sfîșie cu colții potîrnichile...

— Să ne despărțim aici, a spus marchizul cînd am ajuns în preajma unor stînci. Eu am s-o iau pe acolo, peste pășune...

Ajuns la o oarecare distanță, s-a întors și mi-a strigat :

— Nu uita să tragi dacă apare ceva...

Era evident că nu credea în talentele mele de vînător.

Am tot mers, cu pușca în bandulieră, gîndindu-mă ce zi bună mă aștepta. Fără să fi făcut nimic deosebit, intrasem în grațiile marchizului. Ce socri minunați ar fi putut să-mi cadă la sorți, dacă aș fi avut cu douăzeci de ani mai

puțin și un mijloc de trai decent ! Și ce-o fi văzut la mine Ana Sofia, de i-am cîștigat stima atît de ușor ? M-am privit de sus pînă jos. Aveam suflet chiar și în picioare, și asta era ca furunculoza : mă oprea să-mi văd bine nuanța pielii. Un metru șaptezeci și nouă din cauza baschetului din adolescență, joc oribil care îmi întinsese prea mult gîtul și împiedicase multe femei să-mi ajungă la gură ; obraji supți și ochi timizi ; brațe lungi și neîndemînatice care nu știu să apuce și se încurcă în ele însile ca niște pînze de păianjen în vînt ; o oarecare furie, mai mult sau mai puțin fățișă, împotriva țării, a lumii, a burgheziei... Nu învățasem nimic în viață, cu excepția artei de a fi prezent printre glicine, cînd există.

Or, în dimineața aceea, care-și înlocuise între timp masca cenușie cu un simplu văl diafan și călduros, erau glicine... Singura problemă era să-i fiu pe plac marchizului, fără ca pentru asta să trebuiască să ucid vreun animal. Aveam pușca încărcată, și era evident că, într-un asemenea loc, nu vor lipsi iepurii, chiar dacă în văzduh, încăpățînate și inteligente, potîrnichile se abțineau să apară. Nici nu știam dacă sînt potîrnichi pe acolo. Dar iepuri trebuiau să fie. Îi simțeam foșnind printre ierburi, mestecîndu-și cu delicii micul-dejun simplu și binemeritat, și aproape că închideam ochii să nu-i văd.

Și iată că deodată, ghemuit lîngă o stîncă, făcîndu-și nevoile, un iepuraș sur cu ochi albi-

rozalii mă privea speriat ! Am scos de pe umăr pușca, mi-am ținut respirația : iepurașul acela avea să fie onoarea și gloria mea. Stătea atît de aproape, era atît de surprins și se afla într-o poziție atît de compromițătoare... că mi-ar fi fost suficient să apăs pe trăgaci. Dar nu m-am încumetat. Am privit în jur și, asigurîndu-mă că nu era nimeni de față, am bătut din palme ca să pun pe fugă acea tentație sură, trandafirie și blîndă, simbol viu al dimineții radioase. A-l omorî ar fi însemnat să ucid însăși ziua. Cînd animalul va fi ajuns departe, voi trage, îmi voi salva onoarea. Dar iepurele, speriat și nehotărît, s-a aruncat cu toată viteza în trunchiul unui copac ; apoi, făcînd stînga împrejur zăpăcit, s-a îndreptat orbește spre mine și mi-a sărit în brațele deschise !

L-am strîns la piept neînțelegînd nimic din ce se întîmplă și fără să știu ce să fac. Dar iepurele se agăța furios de mine, și voia să sară, dar nu la pămînt... ci în adăpostul inimii mele.

„Bun", mi-am spus, „acum am vînat, și fără să fi cheltuit vreun cartuș. Să vedem ce-o să spună marchizul."

Mi-am potrivit pușca pe umăr, am vîrît iepurele în tolbă și m-am întors, calm și ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Doream să-l surprind pe marchiz, să-i arăt că, dacă nu-s atît de excelent ca el în imitarea păsărilor, sînt mult mai bun la vînătoarea de iepuri. Fiindcă să tragă o alică în spinarea unui ani-

mal speriat și lipsit de apărare, oricine e în stare, dar să-l prindă viu — așa ceva nu e la îndemîna fieștecui. Pe drum am cules niște ierburi, niște lăptuci, delicatese care mi s-au părut comestibile, și am vîrît totul în tolbă, pentru ca iepurele să aibă cu ce să se distreze și să nu-și închipuie că i s-a întîmplat vreo nenorocire.

Marchizul, care ieșise de pe pășune, descărca pușca în aer. Nu se vedea nici pană de pasăre și am înțeles că și el voia să demonstreze ceva.

— Am scăpat un iepure ! Pentru o fracțiune de secundă... Mare ghinion.

Cîinele îl privea țintă fără să înțeleagă. Și ăsta părea să fie pe altă lume, numai la vînătoare nu.

— Dar dumneata ? Ai prins ceva ?

Avea aerul ironic al unuia care mă socotea incapabil să ucid o muscă...

— Am prins un iepure, am spus.

— Glumești. N-am auzit nimic.

— L-am prins cu mîna, domnule marchiz.

— Cu mîna ?!

Am desfăcut tolba și i-am arătat iepurele care, destul de speriat, dar totuși cu fire de iarbă atîrnîndu-i de caninii enormi, a apărut în lumina zilei ca și cum m-ar fi iubit din fragedă copilărie.

— Asta-i nemaipomenit ! a exclamat el. Am fost la vînătoare cu cei mai buni trăgători, dar așa ceva n-am mai intîlnit... Cum de ai reușit ?

— Simplu, am spus eu. Iepurele dădea să fugă și l-am înhățat. Nimic deosebit, cred. Nu merita să consum un cartuș...

— Sincer să fiu..., a spus el, privindu-mă admirativ.

— Lucrurile astea se învață din copilărie, domnule marchiz, am spus eu, ironizînd la rîndul meu.

El m-a lovit ușor cu palma pe spate :

— Un soț ca dumneata îi trebuie Anei Sofia. Mare șmecher ! Să vînezi iepuri cu mîna goală, unde s-a mai văzut așa ceva...

XX

LA PETRECEREA DATĂ pentru aniversarea Anei Sofia au venit părintele capelan, profesoara de gimnastică (aceasta resimțindu-se încă puțin de pe urma gleznei scrîntite) și niște rubedenii. Ana Sofia era minunată în rochia ei de șifon, frumoasă ca înseși zorile de zi. Cînd și-a făcut apariția i-am spus bună seara cu toată tandrețea din univers, dar nu i-am pomenit nimic de vîrstă ca să nu-i stric cheful. Ea mă privea de parcă aș fi fost eu sărbătoritul, de parcă aș fi împlinit eu anii în fiecare zi, dar ani de-a-ndăratelea, spre copilărie, spre începuturile lumii. Îmi pusesem un smoking de al marchizului, din tinerețea lui, și arătam și eu strălucitor și elegant, chiar dacă pantalonii îmi erau puțintel cam scurți. Papionul de la gît, pe cămașa plisată și impe-

cabil scrobită de Horténsia, mă umplea de o tainică vanitate. O singură dată îmi mai pusesem papion, la stăruințele familiei, ca să dau un examen la universitate, la care de altfel am căzut, și înțelegeam acum cît pierdusem în atîția ani fără papion. Una din virtuțile lui era faptul că-mi menținea capul ridicat, nu numai ca să evit să-l ating cu bărbia, dar și ca să-l arăt ; astfel, înalt și blond, îi dominam, desigur, pe ceilalți oaspeți. Chiar și marchizul, care în tinerețe trebuie să fi fost cam de statura mea, rămînea acum undeva, acolo jos, din cauza burții care îi mărea gravitatea.

— Îți prezint pe vărul meu Baltasar, a spus Ana Sofia. Și pe loc mi-am dat seama că între mine și băiatul acela de douăzeci de ani, voiajat și cunoscător al urzicilor scoțiene, brun și cu mustață, exista incompatibilitate de caracter. M-a privit de sus în jos ca și cum locul meu nu ar fi fost acolo. Era evident că nu vedea cu ochi buni trecerea de care mă bucuram pe lîngă Ana Sofia.

— Cîți ani aveți ? m-a întrebat cu o acrimonie și o impolitețe nemaiîntîlnite.

Ana Sofia m-a privit curioasă, ceea ce mi s-a părut o mică trădare.

— După cîte știu, aniversarea e a domnișoarei, am spus eu zîmbind și întorcîndu-i spatele. Se vedea cît colo că băiatul era lipsit de lustrul capitalei și, pentru prima oară, am înțeles că a locui pe strada Gama Barros conferă

un oarecare avantaj asupra oricărui provincial, chiar dacă e de viță veche și poartă mustață. Aici nimeni nu mi-ar fi dat mai mult de douăzeci și patru de ani, datorită strălucirii din ochi.

Ana Sofia m-a luat de braț și m-a dus spre mătușa ei, sora marchizului, și care tocmai vorbea despre dificultățile pe care le avusese o vacă să fete un vițel nemaipomenit cu urechi enorme. Agățată de fustele maică-sii, o năpîrstoacă de nouă ani, cu părul încîrlionțat tot, se ascundea de Gasparinho care o privea cu ciudă, de la un metru distanță. Nici aceștia doi nu păreau să se simpatizeze unul pe altul, ceea ce nu m-a mirat deloc, cunoscînd, așa cum îl cunoșteam, temperamentul prea puțin sentimental al puștiului.

— Am aflat că sînteți un mare vînător ! a spus cucoana. Mi-a povestit fratele meu. Dar dați-mi voie să vă spun că și răposatul meu soț...

— Vino-ncoa, vino-ncoa, șmecherule..., a întrerupt-o marchizul apropiindu-se de mine ca să mă ia de acolo și să mă conducă la capelan, care mă privea cu respect din mijlocul salonului. Sora asta a mea..., mi-a spus el la ureche, e pacostea familiei. Și-a otrăvit bărbatul cu arsenic și acum nu mai contenește cu laudele la adresa lui. Dacă o să-ți spună că și soțul ei a prins un iepure cu mîna goală, trimite-o la plimbare. Iată-l pe viitorul meu ginere, părinte, a spus marchizul, mîndru.

De la acea vînătoare de pomină devenisem un erou pentru ei. Povestea de-a fir a păr cum

prinsesem iepurele și născocea tot soiul de amănunte. Evident, nu-i dezvăluisem că animalul mi se aruncase la piept pe jumătate orbit, după ce se lovise zdravăn cu capul de un copac, și că-l surprinsesem într-un moment destul de penibil din viața lui de zi cu zi. Marchizul însă povestea că îl zărisem fugind printre stînci și mă lansasem pe urmele lui, capturîndu-l după un plonjon pe care l-ar invidia și cel mai bun portar de fotbal. Eu nu spuneam nici da nici ba, mă mulțumeam să zîmbesc, modest.

— Beau în cinstea dibăciei dumneavoastră, a spus capelanul ridicînd paharul.

— Păi cum vă povesteam, a continuat marchizul adresîndu-i-se părintelui, viitorul meu ginere este scriitor, și încă din cei buni. Nu balivernele răposatului meu cumnat, care nu descria decît mizerii... Avea o pronunție mult mai proastă decît a mea, dar împrumuta personajelor cea mai hidoasă portugheză pe care am citit-o vreodată. Dacă voia să facă pe liricul, îl punea pe săpător să vorbească despre lună și stele... După opinia mea, clasa proletară nu a fost niciodată mai ofensată decît de pana cumnatului meu.

— Dumneavoastră despre ce scrieți, domnule Alexandre ? m-a întrebat capelanul.

— Păi eu, cum să spun... mai mult despre latura psihologică...

— Chestii cu intrigă, mi-a spus mie Ana Sofia, a explicat marchizul. Povestiri interesante. Nu balivernele lui cumnatu-meu.

Ana Sofia a venit să mă ia ca să mă prezinte profesoarei de gimnastică. Era o doamnă

de vîrstă mijlocie, cu fața, boțită, dar cu multă vitalitate în picioare și în piept. S-a plîns de gleznă și de melancolia peisajului transmontan. Visul ei era să găsească un post de profesoară titulară într-un liceu din Lisabona. Oh, Lisabona ! Parcul Eduardo al VII-lea, muzeele, concertele de la Gulbenkian [1] !

— Locuința e o problemă, doamna mea, am spus eu. Și apoi, transporturile în comun...

Dar ea avea mașină. Doar poluarea o speria puțin.

Am reușit în cele din urmă să rămîn o clipă singur cu Ana Sofia, și i-am spus :

— E momentul să-ți ofer un mic dar.

Am scos din buzunar cutiuța cu inelul și i l-am vîrît modest în deget. Drăguța mea l-a privit uimită, bucuroasă, încîntaă :

— Un inel de logodnă ! a exclamat. Și ce frumos e ! Oh, iubitul meu ! Și mi s-a agățat de gît, m-a sărutat pe gură :

— Acuma sîntem logodiți ! a spus ea.

Nu mă așteptam la reacția asta, fraților ! Inelul, cum am explicat, era doar un cadou, nimic mai mult. Bucuria Anei Sofia, expansiunea ei sentimentală, m-au lăsat încremenit, la kilometri distanță de mine însumi. Mi-am simțit capul în nori, am tras în piept aerul pur al azurului, am pierdut noțiunea timpului, a

[1] Fundația Calouste Gulbenkian, cu scopuri filantropice, artistice, educaționale și științifice, cuprinde, printre altele, un mare muzeu și o sală de concerte.

corpului, a spațiului. Logodnicul Anei Sofia... Era ridicol ! Dar era sublim !

Atunci Gasparinho a înșfăcat brațul fetiței cu bucle care se numea Licas, l-a ridicat în sus și, țopăind, a început să strige :

— Sîntem logodiți ! Sîntem logodiți !

Licas nu a fost deloc radioasă și a izbucnit în plîns.

— Hortênsia, a spus marchizul, sever, du-l pe cavalerul ăsta la culcare.

Și a plecat Gasparinho la culcare, protestînd că nu făcuse nimic rău.

— Scuză-l, te rog, domnule Alexandre, a spus mama Anei Sofia. Băiatul ăsta e foarte prost crescut.

Și, șoptindu-mi la ureche : „Dar nici nu poate vedea înmărmurirea micuței Licas, fiindcă e prea tulburat".

— N-are importanță, doamna mea, am spus eu. Nu merita să fie pedepsit pentru atîta lucru.

Dar am fost mulțumit să-l văd dispărînd din scenă.

A venit rîndul profesoarei de gimnastică și dans să se așeze la clavecin și să interpreteze o gavotă. Petrecerea decurgea foarte bine. Pretutindeni dulciuri, lichioruri și bună dispoziție. Toți cei prezenți mă stimau, cu excepția lui Baltasar care mă privea din cînd în cînd ca și cum ar fi dorit să mă vadă cu părul cărunt și cu scrofule la gît. Dar eu nu-i dădeam atenție. Mă simțeam în cea mai bună dintre lumi

perfect identificat cu acei oameni fantastici, oarecum chiar eroul petrecerii. Acum îi făceam semn Horténsiei cu degetele arătător și mijlociu de la mîna dreaptă ca să-mi aducă o băutură, o prăjitură sau chiar scrumiera. Marchizul a distribuit havane bărbaților, uitîndu-l însă pe Baltasar, care s-a simțit în inferioritate. Eu de obicei nu fumam. Dar am profitat de ocazie ca să marchez distanța față de el... Am făcut grup comun cu marchizul și capelanul și, printre pufăituri din havană, am abordat diferite subiecte, punînd accentul pe politică, vînătoare și literatură. După marchiz, ceea ce-i trebuia țării era o revoluție profundă, un socialism care să pună capăt nedreptăților, dar să lase intact esențialul — istoria, tradițiile — și să așeze femeile la locul cuvenit : în camera de croitorie și la bucătărie. Un socialism neîndurător și disciplinat, care să înlocuiască totul, nu însă și trecutul... Destul de contradictorii, teoriile acestea ale lui, dar expuse cu multă culoare și un mare entuziasm. În dezbateri, părintele i se împotrivea puțin, cu prudență și cîteva fraze evanghelice. Eu moderam, fiind de acord și cu marchizul și cu prelatul, pe considerente de curtoazie și dînd dovadă de un real talent monden. De la episodul cu castanele coapte și *jeropiga* mă dezinteresasem total de politică. Aveam mereu impresia că adevărul se află undeva mult mai departe de ceea ce pretindeau oamenii și ziarele. La modul general, se putea spune că eram atent la

joc, dar ca simplu spectator și sprijinindu-l pe cel mai slab.

La un moment dat Baltasar a încercat o apropiere. Havana pe care i-o refuzase marchizul îl pusese la locul său ; faptul că Ana Sofia abia dacă îi observa prezența îi făcuse bine la stirpe, și acum dorea... să încheie pace cu mine. A venit așadar să-mi ceară părerea despre poezia modernă. Mi-am amintit ce gîndea Álvaro pe această temă și, șarjînd puțin, i-am afirmat că poezia e făcută de cuvinte, iar orice este idee sau sentiment trebuie închis cu grijă într-o casă de bani pentru a-i menține misterul. A părut satisfăcut, s-a declarat cu totul de acord și, în taină, mi-a dezvăluit că și el face versuri. A vrut să ieșim pe verandă ca să-mi citească un sonet... Dar în clipa aceea Mama Anei Sofia s-a apropiat de picup, a pus un tango și am început toți să dansăm. Marchizul și marchiza au avut atunci ocazia să arate ce știu. Poate erau puțintel cam greoi pentru tango dar, după eleganța cu care marchizul o înlănțuia pe marchiză și după modul cum îl privea ea, am înțeles de ce nu divorțaseră după incidentul cu păsările...

Dansînd cu mine, Ana Sofia îmi zîmbea, eu îi zîmbeam. Era seara cea mai fericită din viața mea.

Și atunci, deodată, bătînd ora la orologiul cu clopoței, cînd Ana Sofia s-a lipit de mine și mi-a spus că mă iubește și eu am simțit că e adevărat și că singurul lucru de făcut este să ne ducem în pat și să ne iubim pînă la ultima

picătură de sînge și, strîngîndu-i mîinile, i-am dat de înțeles acest lucru și ea a răspuns lipindu-și și mai mult trupul de al meu, într-atît că bunul părinte s-a apucat să contemple aspidistra din ghiveciul din salon și Baltasar s-a dus lîngă familia mai apropiată și a acoperit cu mîinile ochii copilei, care de altfel la ora aceea pica de somn, iar marchizii s-au lansat în cea mai îndrăcită piruetă ca să nu roșească — atunci, fraților, inima a început să-mi bată în gol și s-a frăgezit, s-a frăgezit ca o bucată de carne care se dezgheață rapid lîngă foc, și o răceală cumplită m-a străbătut din creștet pînă în tălpi, ca și cum gheața care îmi înconjurase inima douăzeci de ani s-ar fi retras de la acel pol și și-ar fi croit inexorabil drum spre centrul corpului, ca o nouă eră glaciară așternută peste lume. Inima se dezgheța doar pentru ca frigul să acopere celelalte porțiuni dinlăuntrul limitelor mele, și eu eram în întregime un bloc rigid, paralizia îmi moleșea picioarele, brațele, simțeam cum îmi piere sîngele din obraji, și o dată cu paloarea morții, cu răceala crîncenă care mă cuprindea, mă năpădea și povara anilor, oroarea bătrîneții, certitudinea absolută a morții și, în același timp, imposibilitatea dragostei și statornicirea singurătății.

Ana Sofia se uita la mine alarmată. Muzica tăcuse și privirile tuturor convergeau spre mine. Era gata să leșin, să intru în comă, să mor ! M-am clătinat, marchizul m-a sprijinit.

— Dar ce ai, iubitule ? a spus vocea Anei Sofia de la o mare depărtare, în timp și în spațiu.

— Nimic, O ameţeală, am spus. Poate din cauza havanei.

Încercam să reacţionez, să lupt contra acelei nesfîrşite oboseli, care nu dura de zile, ci de ani.

— Domnule Alexandre, trebuie neapărat să te duci să te odihneşti, a spus marchiza.

Dar şi ea mă privea într-un fel ciudat, de parcă m-ar fi văzut pentru prima oară.

— S-ar zice că ai îmbătrînit cu zece ani, a spus Ana Sofia. Bietul meu Alexandre, n-am să te mai las niciodată să fumezi...

— Te simţi mai bine acum ? a spus marchizul.

— Sînt bine. Nu vă deranjaţi. A trecut.

Ideea că făceam figură proastă mi-a dat puterea să reacţionez. Şi, într-adevăr, mă simţeam mai bine.

Dar cînd, după ce am asistat la plecarea tuturor musafirilor, am intrat în odaia mea şi m-am prăvălit pe pat, ştiam că totul se isprăvise. Inima mi se dezgheţase. Tinereţea trecuse. În puţine săptămîni, poate zile, cine ştie dacă nu chiar ore, vîrsta avea să-şi ceară drepturile. Timp de douăzeci de ani îmi păstrasem o înfăţişare proaspătă şi tinerească, anormală. Dar acum voi suferi oroarea de a vedea în curînd cum mi se zbîrceşte pielea, mi se reliefează vinele pe mîini, noduroase, mi se adîncesc cearcăne profunde şi negre în jurul ochilor, a căror strălucire va pieri rapid, părul îmi va deveni la început cărunt, apoi alb şi fără viaţă, dinţii îmi vor cădea, veselia îmi va pieri.

M-am privit în oglindă. Riduri transversale şi adînci îmi brăzdau fruntea, încă netedă în chiar după-amiaza aceea. De la frunte începea procesul. La fel şi ochii se injectaseră, dar asta poate se datora numai oboselii. Nu merita să mă amărăsc analizîndu-mă la lumina artificială şi insuficientă din cameră. Trebuia să aştept dimineaţa ca să aflu dacă începuse marea metamorfoză.

Apoi mi-am pus pijamaua şi m-am dus în baie. Cu o nesfîrşită groază am observat că urinam sînge şi apă. Era într-adevăr dezgheţul.

XXI

TOATĂ NOAPTEA mi s-a părut că un animal îmi roade măruntaiele, îmi devorează obrajii şi îmi smulge dinţii. M-am trezit în zori leoarcă de transpiraţie, cu o puternică durere la stomac şi un gust oribil de sînge în gură. Am aprins lumina şi am dat pe gît apa din paharul pe care Hortênsia îl lăsase ca întotdeauna pe noptieră, sub un *napperon* [1] din pînză de in. Durerea a dispărut, dar nu şi gustul de sînge. Am ridicat ochii la oglinda garderobului : nu m-am recunoscut. Din fundul camerei mă privea un bătrîn cu o imensă tristeţe şi o resemnare înspăimîntătoare. Părul, asudat tot, albise şi se retrăsese spre tîmple, se lipea pe creştet şi pe frunte, se risipea pe per-

[1] Şerveţel (fr.).

ne ; sprîncenele se zbîrleau, îndepărtîndu-se de ochii mici și înroșiți, care pierduseră o parte din gene. Pielea era zbîrcită, îngroșată și solzoasă, străbătută de vinișoare vineții ; iar fruntea mea era o colină legată cu frînghii, brăzdată de rîpe profunde și negre, din care pierise orice gîndire. Mi-am luat ochii de la oglindă, fiindcă imaginea chipului meu era prea oribilă ca să mai poată fi suportată ; și mi-am privit mîinile. Vine groase desenau pe ele o grotescă hartă hidrografică, în care sîngele negru și vîscos părea să fi stagnat. Bărbatul care, cu o nesfîrșită oroare, se trezea în odaia aceea dintr-un vechi conac de țară nu era cel din ajun. De la acela nu rămăseseră desît amintirea și vina. Astfel, în scurtul interval de cîteva ore, natura se răzbunase pentru douăzeci de ani de tinerețe factice, și-și încasa dobînzile unui împrumut pe care de fapt eu nu îl solicitasem și nici nu știusem să-l folosesc. Am ieșit din cameră și am umblat încetișor pe culoar, lipit de perete. M-am încuiat în baie. Mi-am cufundat mîinile și fața în apă rece, cu speranța zadarnică să mă trezesc din ceea ce nu putea fi decît un coșmar. Dar am văzut că nici o apă nu mă putea spăla ; dimpotrivă, procesul atroce continua, iar pieptenele smulgea smocuri întregi dintr-un păr de albinos. Totul decurgea foarte repede, ca și viața, de altfel. N-am mai stăruit. M-am înapoiat în odaie.

La ora aceea, milioane de oameni experimentau la fel ca mine, deși poate într-un mod mai

puțin burlesc, că și ei debarcaseră de pe nava gloriei pe insula pustie a retragerii, a tragicei și groteștii descompuneri, spre a se metamorfoza în fantoma vie a visului pe care l-au avut despre sine. Nimic din ce mi se întîmpla nu era neobișnuit, nu făceam altceva decît să împărtășesc un destin comun. La puțini metri de acolo, Ana Sofia dormea, ignorînd că, într-o cameră de la etaj, murea un bărbat ca să se reîncarneze în propria sa caricatură. M-a năpădit o nesfîrșită milă de ea, de toți oamenii. Fie ca această copilă să-și păstreze cît mai mult timp cu putință iluziile aurite, străină de tot ceea ce zeii dornici de grotesc îi vor fi rezervînd și ei.

Mi-am făcut valiza și m-am pregătit de plecare. Casa zăcea mai departe cufundată într-o adîncă tăcere, într-o pace pe care n-o puteam molipsi cu lepra mea. M-am apropiat de fereastră. Lumina aurorei cădea pe copaci, atingea cu o limbă timidă zidurile viguroase ale casei, ferestrele de la etaj, printre care o puteam vedea pe a Anei Sofia, lăsată deschisă, pentru că de fapt noaptea fusese caldă și frumoasă. Ce dezamăgită va fi cînd va afla că fugisem ! Îi voi lăsa o scrisoare, voi născoci o scuză. În fond, încă nu pierise în mine speranța că toate acestea nu erau adevărate și că într-o bună zi voi putea să mă întorc. Am înțeles că, indiferent dacă era vorba de o formă de coșmar sau nu, natura se folosea de el ca să-mi arate limpede imposibilitatea de a recupera dragostea

și tinerețea. Procesul era ireversibil. Am hotărît să plec fără să mă scuz în vreun fel. Față de profunda ticăloșie a bătrîneții, nimic din ce ar fi putut să gîndească despre mine nu mai conta.

Pămîntul respira acum mai neregulat. În copaci se foiau păsări. În depărtare a cîntat un cocoș. Soarele nu va întîrzia să răsară. Mi-am luat valiza și am coborît treptele spre curtea interioară. Nu poate exista despărțire veșnică pentru cei care se iubesc, îmi spuneam, disperat. Într-o zi, în afara timpului, mă voi plimba pe gazon, mînă în mînă cu Ana Sofia. Imposibil să nu se facă odată dreptate aspirațiilor oamenilor. Acum trebuia să evit lacrimile : ochii umezi nu se șterg bine pe șosea, la o sută și atîția kilometri pe oră, călare pe o motocicletă puternică, mînată de furie, disperare și aripi.

Într-o asemenea dispoziție am străbătut grădina, îndreptîndu-mă spre garaj, unde adăpostisem motocicleta. Într-un strat de flori, niște pansele m-au salutat în șoaptă :

> *Cum ? Vrei să pleci ? Dar nu e încă ziuă !*
> *Nu ciocîrlia, ci privighetoarea...* [1]

Natura era ironică, neîndurătoare, pilduitoare... Trebuia să mă arăt la înălțimea ei, să reacționez împotriva durerii, să-mi scot din gît nodul acela, să-mi asum viața care-mi mai rămînea de trăit... Am smuls cîteva flori din pămînt. Le-am aruncat, prin zăbrelele de fier, în camera Anei Sofia. Le-am imaginat aterizînd pe covor. Cînd se va trezi, Ana Sofia va avea de la mine un semn, ultimul.

[1] Din *Romeo și Julieta,* traducere de Virgil Teodorescu, Ed. Albatros, 1971, p. 97.

Motocicleta se afla într-un colț al garajului. Lîngă ea, iepurele dormea. Cu toate protestele marchizului, care ar fi preferat să vadă animalul băgat la cuptor, iepurele petrecuse acolo cele trei zile, mestecînd necontenit morcovii cu care nu uitam să-l aprovizionez. M-am apropiat în vîrful picioarelor, fiindcă nu se obișnuise încă pe deplin cu oamenii și nu avea încredere în intențiile lor, l-am prins tocmai cînd se trezea speriat și l-am vîrît în valiză. Poate că-mi va murdări hainele, n-avea importanță : oricum, va merge cu mine să vadă Lisabona. Va fi nu numai un tovarăș pentru *Tomás*, ci o bucățică din natura care o înconjura pe Ana Sofia. Cu un briceag am făcut cîteva găuri în valiza de carton, am așezat-o pe port-bagaj, am tras motocicleta afară. În casă se aprindeau lumini. Însăși fereastra Anei Sofia era acum luminată. Poate că aterizarea panselelor o trezise. Trebuia să fug cît mai repede.

Am accelerat, un tunet s-a rostogolit în munți, conacul s-a cutremurat din temelii. Cu ochii de la ceafă l-am văzut mărindu-se gigantic pe cer. Cum călăream eu acum în urma nopții, lacrimi fierbinți mi se prelingeau pe față, îmi îmbibau trupul, pămîntul întreg, o frații mei.

XXII

DE CÎND MĂ ȘTIU mi s-a spus că Portugalia e mare. Trás-os-Montes, deși e o provincie vecină cu Beira Alta mea, mi se părea îndepărtată, plină de taine, inexpugnabilă, trufașă, săracă și acoperită de arbuști pîrjoliți de soare. Fugind de la conac în dimineața aceea, mă gîndeam că voi avea de călătorit multe ore, dacă e adevărat că mă gîndeam la ceva. Dar am ajuns la Lisabona la începutul după-amiezii, deziluzionat să constat că, în fond, Portugalia e micuță. Zburasem disperat, în nădejdea ca un bolovan ivit pe neașteptate să mă proiecteze, fără durere nici invidii, în imperiul calmului desăvîrșit. Dimpotrivă, călătoria a fost excelentă : în dimineața albastră și albă, șoseaua se desfășura în fața mea aproape pustie și implacabilă, netedă și perfectă. Pe la zece și jumătate mi s-a făcut foame. Mi-am sprijinit motocicleta și, fără să-mi scot casca de pe cap ca să-mi ascund fruntea, golită de idei, dar plină de imagini, am intrat într-un *snack* pentru conducători auto. Era unul din cele unde se servesc fripturi sleite cu margarină pe ele, iar chelnerii ne privesc cu respect pentru că ne știu în trecere, cîtă vreme ei sînt legați de pămînt. M-am așezat într-un colț și am așteptat ca cineva să vină să-mi ceară satisfacție pentru faptul că sînt atît de bătrîn. Dar nimeni n-a părut să-mi observe prezența, așa că m-am dus eu la bar să comand niște sandviciuri. M-a servit o fată frumoasă și înaltă, cu urzici

și ciulini în sînii tari. Metamorfoza nu-mi alterase defel simțul poetic al existenței, nici libidoul. Dovadă că am respirat adînc cînd fata m-a privit tandru. Deoarece, dacă fața mi se zbîrcise într-atît încît să nu mai poată fi recunoscută, spiritul rămăsese același, nici măcar nu se mai maturizase și el, ceea ce era încă o nedreptate a lui Dumnezeu, pentru că cel puțin ar fi putut să mă înzestreze cu experiența inerentă noii mele condiții. Dăinuia în mine același animăluț curios și trufaș ; continuam să cred că eu sînt regele creațiunii și punctul de sprijin al universului. Singurul lucru nou era tristețea.

Revenind la motocicletă, mi-am amintit de iepure, care stătea mulțumit în valiza găurită și mă privea prin orificii, arătîndu-și caninii foarte albi și înfometați. Mi-am spus că bucuria de a călători în bătaia vîntului, de a merge să vadă Lisabona etc., nu e suficientă pentru realizarea deplină a unui iepuraș cu ochi albi-rozalii. Mai este nevoie și de morcovi sau alte vegetale. Astfel că am cules niște lăptuci de la marginea șoselei și i le-am oferit modest, dar cu multă sinceritate. De aici încolo am condus mai încet și cu grijă la curbe și în localități : deoarece, dacă cea mai mare dorință a mea era să-mi iasă în față un bolovan care să mă proiecteze în imperiul singurătății totale, am înțeles că nu am dreptul să sacrific în acest zbor animalul căruia îi oferisem un loc pe motocicletă fără ca să mi-l fi

cerut — iar zeii să învețe asta odată cu mine, o fraților.

Lisabona era frumoasă, sărutată de un soare măreț de sfîrșit de sezon. Toți oamenii aveau ochii căprui-aurii și acea strălucire intensă de furie în priviri pe care o dă foamea. M-am bucurat să revăd orașul, murdar și prost întreținut, dar unde le cunoscusem pe cele două femei pe care le-am iubit, orașul speranțelor mereu amînate, cocoțate pe crenelurile cetății [1], cu fluviul Tejo acolo jos, așteptînd cutremurul marin, dar cu o nesfîrșită răbdare. Acolo se afla el, orașul meu adorat și detestat în același timp și fără nici o logică. Cum să nu-mi facă plăcere să-l revăd, mie căruia mi se smulsese inima autentică pentru ca, în locul ei, să-mi fie transplantat un obiect artificial, alcătuit din tristețe solidificată, cu scripeți și arătătoare ca un orologiu care te incomodează noaptea ? Am înțeles că asta se putea întîmpla fiindcă mai eram încă în viață — și nu există suficientă durere și bătrînețe pentru un om care încă mai șutează, o fraților.

Ca să omor timpul spălăcit și disperarea care mă cuprindea, mai cu seamă noaptea, pentru că ziua dormeam, am început să scriu povestirea aceasta. Învățasem multe în ultimul timp, suferința mă inspira, iar recitirea atentă și entuziastă a foiletonului *Dragostea mamei, martiriul fiicei* îmi dăduse impulsul necesar. Începutul a fost anevoios, iar cînd, după ce am scris cîteva pagini fără har și nebunie, mi-am dat seama că-mi lipsește talentul de a transpune, în termeni muzicali mozartieni, istoria crudă a destinului meu, m-a năpădit o imensă oboseală, un vast simțămînt de inutilitate și eșec. Cum să fiu scriitor, dacă am ochi atît de mici ? Un scriitor trebuie să aibă o aparență, un aer inevitabil, o certitudine oarecare... Pe raftul din salon se aliniau tomuri din Camilo, Eça, Aquilino [1] — clasicii — și, gîndindu-mă la măreția lor și la nimicnicia mea, ieșeam pe stradă cu cele mai negre intenții. Mă descotorosisem între timp de oglinzi și evitam să-mi privesc umbra : în săptămînile care au urmat dezertării mele din veselie, șira spinării mi se încovoiase, iar eu, care pînă nu de mult fusesem cel mai svelt bărbat din imobil, și cine știe dacă nu chiar din tot cartierul Gama Barros, devenisem acum o sperietoare cocoșată, cheală și cu dinți puțini. Vecinii nu mă recunoșteau și doar după un timp au reînceput să mă salute, convinși că apartamentul de la etajul patru dreapta își schimbase locatarul. Doar Henriqueta nu se lăsa înșelată și îmi vorbea, cu o secretă rea-credință, de deochiul arteriosclerozei progresive, de care murise soțul ei,

[1] Lisabona este străjuită, de pe cea mai înaltă colină a sa, de cetatea São Jorge, care datează de mai bine de douăzeci de secole.

[1] Aquilino Ribeiro (1885—1963), unul dintre cei mai mari prozatori portughezi contemporani, al cărui roman *Casa mare din Romarigães* a fost tradus în limba română.

rapid și fără ostentație. „Și el a fost un bărbat frumos. Eu v-am spus mereu că aerul din Trás-os-Montes n-o să vă priască..." Și într-o zi m-a întrebat cui am să las divanul cărămiziu din salon și radioul cu baterii.

Sfîrșitul nu putea fi departe. Totuși, ce mă va omorî nu va fi arterioscleroza, ci langoarea provocată de dorul după Ana Sofia. Zilnic mă duceam la cutia de scrisori în speranța să găsesc o misivă de la ea, măcar spre a-mi confirma primirea panselelor. Dar zilele treceau, iar de la Ana Sofia nu venea nimic. Cursurile au început tîrziu în anul acela, din cauza preafrumoasei toamne. Ana Sofia mă avertizase că nu se va înapoia la Lisabona înainte de ianuarie. Doream mult s-o văd, dar numai din spatele perdelelor. Fără oglinzi în casă, aveam tendința să-mi uit decrepitudinea și mă întrebam uneori dacă Ana Sofia nu m-ar recunoaște totuși, ceea ce m-ar omorî de rușine. Am decis atunci să cumpăr o perucă, pentru ca deghizarea să-mi fie completă. Era din păr cenușiu, foarte potrivită cu barba pe care o lăsasem să-mi crească, și avea un stil „primăvăratic" care, după Henriqueta, îmi stătea *de groază*. În ziua cînd mi-am inaugurat peruca, am îndrăznit să mă contemplu în geamul întunecat al unei vitrine în care se aliniau manechine impecabil îmbrăcate. Ei bine, nu distonam prea tare, fraților, și acum că procesul de zbîrcire și îngălbenire părea încheiat, mi-am găsit chiar un oarecare farmec. Mă transformasem într-un bătrînel simpatic. Continua

să-mi înviorze privirea o strălucire din alte vremuri, o lumină despre care m-am întrebat într-o zi dacă n-o fi divină. În fond, împlinisem recent doar patruzeci și cinci de ani și mai puteam încă să mă descurc foarte bine în numeroase activități. Velele, bunăoară, la care visasem în tinerețe. Dar ideea cu velele a durat doar o după-amiază, iar, ca sport, aveam oricum motocicleta. Cui s-o las, cînd voi muri ? N-aveam familie : Margarida nu mai conta, iar Vítor aparținea altuia. Am decis s-o las Henriquetei. Îi voi lăsa tot : divanul, radioul cu baterii și motocicleta. Cu condiția să-mi îngrijească bine papagalul și iepurele, pe care-l botezasem *Joaquim*. Cînd i-am anunțat cuprinsul testamentului meu, Henriqueta s-a supărat, a spus că-mi bat joc de ea. Să meargă cu motocicleta, la vîrsta ei, ar fi un scandal pentru întregul cartier ! Cît despre tovarășii mei de viață, mi-a dat de înțeles că îi destina tigăii... Am dezmoștenit-o și am amînat întocmirea testamentului.

XXIII

ÎNTR-O SEARĂ, descurajat de faptul că povestirea mea nu înainta deloc și simțind pe umeri povara singurătății și a nepăsării divine, mi s-a năzărit să mă duc să bat la ușa lui Álvaro, pe care nu-l mai văzusem de cîteva luni. Am apăsat pe sonerie de repetate ori, dar dinăuntru nu s-a auzit nici un zgomot.

Era pe înserate și nu mi s-a părut normal ca Álvaro să fie plecat în oraș. Știam că se culcă de obicei devreme din cauza orelor de a doua zi de dimineață. Gata să renunț, mă gîndeam ce să fac cu insomnia și cu deprimarea din acel rest de seară. Poate să mă strecor într-o cafenea, să mă așez la bar pe un taburet de lemn acoperit cu folie de plastic și să mă adresez primului necunoscut, să-mi descarc în fața lui povestea care mă ucidea încetul cu încetul și tot mai mult, să vorbesc despre acel lucru incredibil și nedrept care este să îmbătrînești și să-ți pierzi dinții și părul, în timp ce femeia iubită se plimbă pe bulevardele străjuite de tei din Vila Real din Trás-os-Montes îmbrăcată într-o rochiță de bumbac și cu pantofiori fini în picioare, în fața privirilor unor moștenitori camilieni [1] bruneți și eleganți care-și biciuie cu cravașa cizmele din piele tăbăcită și ridică din umeri à la Bazílio [2] și vorbesc grav ca unii care știu ce le place femeilor. Dădeam să plec cînd din apartamentul vecin a ieșit un bărbat în pijama și papuci care m-a întrebat ce vreau la ora aceea. Puțin stînjenit (în fond, chiar, ce făceam eu acolo ?), i-am spus că-l caut pe domnul doctor Álvaro de Meneses, profesorul. Omul m-a privit cu neîncredere. Dar după ce a conchis că un moșneguț ca mine nu pare a fi hoț (Lisabona mișună de hoți la vremea asta...) sau traficant de droguri (toți se droghează din pricina celor reveniți din colonii, care au adus și vipere în bagaje...), a chemat-o dinăuntru pe Aninhas, despre care am dedus că este nevastă-sa datorită capotului înflorat și a bigudiurilor de plastic din păr. După un scurt conciliabul, m-a poftit să intru.

---

[1] Asemănători personajelor din romanele lui Camilo Castelo Branco.

[2] Personaj din romanul *Vărul Bazílio* de Eça de Queirós, tipul filfizonului seducător, bogat și lipsit de scrupule.

Am acceptat invitația, socotind că între a-mi descărca sufletul unui necunoscut la un bar de cafenea și a mă întreține cîtva timp cu perechea acea simpatică din Benfica nu era mare deosebire. Bărbatul m-a condus într-o cămăruță minusculă, mi-a oferit un scaun tapițat cu un material de culoarea cărnii protejat cu o folie de plastic, a aprins o țigară și mi-a spus pe nerăsuflate :

— Domnul care locuia alături a murit... A murit acum vreo trei săptămîni. Erați prieten cu dînsul ?

Am dat din cap în semn că da. Îmi pierise glasul la auzul acestei vești. Știam că Álvaro nu putea dura mult, nu numai fiindcă era foarte slăbit și avea cearcăne, dar și pentru că treizeci și trei de ani este o vîrstă periculoasă, după cum au demonstrat Isus Hristos și Alexandru cel Mare. Dar să moară așa, pe neașteptate și fără nici un preaviz, mi se părea puțin loial.

Vecinul lui Álvaro m-a privit cu un aer bănuitor, socotind pesemne că un bătrînel ca mine nu are dreptul la prieteni.

— O boală foarte misterioasă, a continuat. Apartamentul a început să duhnească, m-am plîns portăresei, aceasta i-a spus proprietarului și ne-am dus cu toții acolo. Am bătut, am sunat, iar am bătut : nimic. Pînă la urmă proprietarul a plecat să aducă o cheie. Domnul era culcat pe pat... cu așternutul desfăcut, nu-i așa Aninhas ?

Femeia a mișcat din umeri, a făcut da din cap și din buzele mute.

— Cum vă spuneam, domnul era întins pe pat. Ținea brațele încrucișate pe piept, ca în sicriu. Avea ochii larg deschiși și mirosea de trăsnea. Chiar că am rugat-o pe nevastă-mea să-mi aducă o batistă îmbibată cu *after-shave*. Medicul a zis că era mort de cel puțin o săptămînă.

A stins țigara într-o scrumieră de aluminiu cu emblema Sporting Lisabona și Benfica și a aprins imediat alta. Mi-am zis că fumează prea mult și că asta îi face rău la sănătate. Dar n-am rostit nici un cuvînt ca să nu sfîșii tăcerea.

— Îl cunoșteați bine ? Scuzați-mă, dar poate sînteți din familie, și eu vă povestesc asta așa, la rece. A fost ceva foarte șocant, vă rog să mă credeți.

— Sînt doar un prieten, am spus eu. N-avea familie. Numai o soră, care e în Anglia.

— O știu. Dona Teresinha. Ba chiar, uite, Aninhas e martoră că nu mint, m-am gîndit să-i scriu. Dar n-am reușit să-i descopăr adresa.

— Cine l-a înmormîntat ? am sus.

— Au dus cadavrul la morgă, așa cum se obișnuiește în asemenea cazuri. Și presupun că cei de acolo s-au ocupat de înmormîntare.

— Dar de ce a murit, în fond ? am întrebat simțind că îmi pierd răbdarea. Doar nu moare nimeni așa, numai pentru că locuiește singur și...

Bărbatul m-a privit înțelegător :

— Medicul zicea că de inimă. Arteră ruptă, inimă sfîșiată, sau așa ceva.

— Inimă sfîșiată ?!

— Așa zicea medicul... Dumnealui a murit pentru că inima i s-a spart în bucățele ca un ulcior de lut.

— Înțeleg, am spus.

— M-am ridicat. Simțeam nevoia de aer proaspăt. Fumul țigărilor îmi produsese greață. Am ieșit afară îndobitocit. Am luat-o pe străzile pustii. În spatele porților lătrau cîini și, din cînd în cînd, treceau tramvaie. Tot cartierul părea o morgă de singurătate și scîrbă ; exact locul potrivit pentru un om ca Álvaro, care se născuse cu moartea în suflet și o mînie surdă în gîtul subțire.

Cînd, după multe ore de mers fără nici o țintă, am ajuns acasă în zori, eram prea obosit ca să mai simt ceva. Viața e un roman de cîțiva bani, un foileton amar, o grotescă tragedie : nu merită să-i acorzi nici o lacrimă. Am adormit imediat. Prea departe ca să mai dau atenție plumbului din membre, oribilei senzații că tră-

iesc un coșmar în care toți cei care îi iubesc fug de mine, ca și cum eu aș fi lepros, nu viața.

XXIV

ÎN DECEMBRIE, moartea care cutreiera străzile se îmbrăcase în burniță și cenușă, dar era foarte elegantă, gătită cu paiete. Pe monumente și fațadele clădirilor din Baixa s-au presărat lampioane colorate, iar în văzduh plutea speranța că, după toate acestea, tot avea să mai vină ceva. Nu pentru mine, e clar, deoarece eu, dacă mai existam, asta se datora numai unor întîrzieri în serviciile prestate la domiciliu de Măreața Doamnă. Trăiam pe socoteala mea. Mă sculam devreme, mă așezam la mașina de scris, lucram. Scrisul devenise pentru mine a nu știu cîta partidă de șah cu Moartea. Știam că o voi pierde, dar încercam să-i fac victoria cît mai dificilă. Și cînd întîmplător pagina îmi ieșea bine, mă întrebam dacă nu ar mai fi vreo posibilitate, chiar îndepărtată, ca Moartea să uite de dama *en prise*, și eu să pot eventual, printr-un șiretlic faustian, să fac remiză... Speranță zadarnică ; dar scriitorul are nevoie de asemenea speranțe ca să-și continue spinoasa îndeletnicire. De la Ana Sofia nu veneau știri. Cîteodată treceam pe la Universitate, cu pasul lent și aerul distrat, nădăjduind că s-a înapoiat și că aș pute-o vedea așezată printre ceilalți studenți pe treptele Facultății de Litere, așteptînd profesorii sau primăvara. Toate acestea erau niște stupizenii : întoarsă la Lisabona, Ana Sofia ar fi venit fără doar și poate să locuiască în aceeași casă ca anul trecut și ușor i-aș fi observat prezența. Doar, cine știe dacă, nefericită că m-a cunoscut, nu și-o fi schimbat cumva locuința ? Și mă reîntorceam la Universitate, cu pasul lent și aerul distrat.

Cu cîteva zile înainte de Crăciun, pe cînd treceam prin piața Rossio, am fost acostat de un individ cu aparat de fotografiat și un cal din carton. M-a întrebat dacă aș fi de acord să-l fac pe Moș Crăciun cîteva zile, pentru un salariu rezonabil. Moșul titular se îmbolnăvise de gripă, iar omul meu avea nevoie de o momeală ca să-i determine pe copii să se fotografieze. Mi-a explicat însă, ca să mă plătească mai puțin pesemne, că nu aveam tipul fizic ideal, fiindcă eram slab și trist, cîtă vreme Moș Crăciun trebuie să fie rotofei și zîmbăreț. Dar poate cu niște pernițe de vată la umeri și la piept... De barbă falsă nu aveam nevoie, deoarece a mea era lungă și albă, și cum purtam perucă... Am acceptat : aveam urgent nevoie de bani ca să cumpăr hîrtie de scris și de mai multe săptămîni jinduiam după o supă de găină cu un minim de proteine în ea.

A fost o experiență care m-a împăcat cu omenirea. La modul general, copiii nu mă simpatizaseră pînă atunci ; totuși, îmbrăcat în costumul roșu viu al lui Moș Crăciun, zîmbind la comandă și sunînd dintr-un clopot mare ca

să atrag clientela, totul s-a schimbat ca prin farmec: copiii își tîrau părinții spre mine ca să-i ridic în brațe și să-i așez lîngă calul de carton. Astfel am putut să mănînc o minunată supă de găină în ajunul Crăciunului, ascultînd frumoase colinde la radioul cu baterii. Mi-am permis chiar luxul să cumpăr două lumînări portocalii cu care am împodobit masa mea solitară, dar demnă, și, dacă e adevărat că la miezul-nopții am regretat că nu o puteam însoți pe Ana Sofia la liturghie, ar fi nedrept să spun că a fost un Crăciun trist. De mult timp petreceam Crăciunul de unul singur, astfel că mă deprinsesem cu asta. Nu m-am culcat chiar imediat după „cină“, ca să nu-mi îngreuiez digestia, și am profitat ca să mai scriu cîteva pagini la roman. Cum eram Moș Crăciun și scriam o carte, mă simțeam plin de importanță. Și în noaptea aceea am dormit excelent.

M-am trezit într-o dimineață cu senzația stranie că plutea în aer o prevestire de noutăți. Era ianuarie și era frig. *Tomás* zburătăcea nervos jucîndu-se de-a v-ați ascunselea cu *Joaquim*, care se adaptase foarte bine la noul său *habitat* și nici nu mai voia altceva. Am deschis fereastra, și iată, fraților, că cel mai frumos andante de Mozart mi-a năpădit încăperea și sufletul. Ana Sofia se înapoiase!

Calm, am închis geamurile, am tras storurile și m-am urcat din nou în pat. Muzica asta era prea mult pentru mine. Mi-am vîrît capul

sub pătură ca să fac și mai întuneric, mi-am reținut respirația: era momentul să urc acolo sus și să-i spun ceva Dumnezeului din biblie. Simțeam că vinele mi se umflă la gît ca niște rîuri, iar în creier îmi zumzăie insecte, monoton, cenușiu, dar fără ostentație. Va fi o moarte sfîntă și în ziua potrivită, fiindcă era duminică, sărbătoarea Domnului. Dar deodată l-am simțit pe *Joaquim* sărindu-mi pe genunchi ca să-și revendice micul-dejun, și am fost obligat să-mi reiau respirația. Eșua din nou o tentativă de sinucidere. M-am dus la bucătărie, i-am adus iepurelui morcovul, i-am dat apă și grăunțe lui *Tomás* ca să nu creadă că nu e dreptate în casa asta, mi-am strîns patul, am făcut ordine în apartament, m-am așezat la mașina de scris și mi-am continuat cartea. Ce bine ar fi ca langoarea să mă ucidă în mod natural...

Într-o după-amiază a sunat cineva la ușă. Ianuarie înainta grav în calendar, într-un fel care mi se părea abuziv, fiindcă pe zi ce trecea mă apropiam de sfîrșitul povestirii, iar în ziua cînd o voi încheia voi și muri. Soneria s-a auzit din nou, răsunînd fără supărare, cu răbdare și dragoste, parcă. Am acoperit mașina și filele cu vechea mea pătură ecosez și m-am dus să deschid. Era Ana Sofia.

Crescuse mult din toamnă, sau poate eu scăzusem, din cauza cocoașei. Cert este că-mi ajungea acum pînă la ochi și a o săruta ar fi fost lucrul cel mai ușor din lume. Ea m-a privit uimită, m-a întrebat dacă domnul Alexandre

e acasă. Tremuram puțin, deoarece cîteva clipe mă temusem să nu mă recunoască. Dar întrebarea ei m-a făcut să înțeleg că nu riscam așa ceva, astfel că am rugat-o să intre. De îndată micuțul papagal și iepurele și-au amintit de ea și au început să gonească prin salon, fericiți și agitați. I-am fugărit cu supărarea cea mai prefăcută cu putință și am spus :

— Vă rog să scuzați dezordinea din casa asta, domnișoară. Nepotul meu Alexandre, odihnească-l Domnul, mi-a cerut în clipa morții să am grijă de făpturile astea, și ce pot să fac... Fiți amabilă și luați loc. Doriți să beți ceva ?

Simțul ospitalității, la mine, era evident superior barului, care de fapt nici nu mai exista. Oferta fusese prin urmare temerară. Dar totul în scena asta se anunța foarte complicat... Ana Sofia a clătinat din cap în semn că nu și m-am simțit ușurat. A luat loc cu aerul cuiva care nu a înțeles, privindu-mă cu ochii larg deschiși, niște ochi în care se ghicea o orchestră cîntînd Mozart, Beethoven și Mahler, simultan și cu maximum de armonie posibilă printre oameni.

— Bănuiesc să sînteți Ana Sofia, am spus. Alexandre mi-a vorbit mult de dumneavoastră, înainte să moară.

Ea și-a descleștat buzele parcă pentru a spune ceva, dar n-a rostit nici un cuvînt. Se făcuse albă ca varul și mi-au venit în minte, nu știu de ce, niște versuri din *Balada Zăpezii*, învățată în copilărie.

— Nu știu dacă erați la curent, dar nepotul meu, odihnească-se în pace, s-a născut cu o gaură în inimă. I-a fost foarte rău la aniversarea dumneavoastră, domnișoară. Noaptea, simțindu-se ceva mai bine și nevrînd să deranjeze, s-a urcat pe motocicletă și s-a dus la proprietatea lui din Leomil (Beira Alta) ca să ia niște tablete despre care știa că-l ajută. A făcut un colaps la sosire. L-am dus imediat la spital, dar a murit a doua zi de dimineață. A murit în brațele mele, bietul băiat. Nu vorbea decît de dumneavoastră și de niște pansele...

De luni de zile studiasem cu grijă tirada asta și mă mîndream în sinea mea de modul natural și convingător în care îmi jucam rolul, fără să ridic tonul nici să gesticulez, urmînd pas cu pas recomandările lui Hamlet către actori. Dar cînd micuțul papagal a venit să se așeze pe capul Anei Sofia și a văzut-o atunci, nemișcată, dăruită chipului meu mort și îndepărtat, pe vecie pierdut pentru privirea și inima ei, un sughiț de plîns mi-a înmugurit în piept, mi s-a ridicat în gîtlej și mi-a izbucnit pe buze, ca un val enorm pe o plajă pustie. Și privind tabloul acela cu cea mai frumoasă fată din lume, ținînd un micuț papagal pe cap, mi-a fost rușine de mine și am plîns, o fraților.

— Scuzați-mă, domnișoară, am spus ștergîndu-mi ochii cu degetele. Dar eram foarte legat de el. Era un băiat bun, Alexandre.

Ana Sofia stătea mai departe fără să spună o vorbă, foarte palidă, cu o expresie de uimire

și durere în ochii ei albaștri de peruzea. Și se vedea limpede că voia să spună ceva, dar nu putea decît să-și descleșteze buzele, care se închideau imediat la loc. Și mă privea, mă privea ca și cum m-aș fi aflat după un nor, iar micuțul papagal se simțea excelent pe părul ei, unde și soarele își găsise adăpost. Deodată, Ana Sofia a lăsat capul în jos și a plîns și ea.

— S-ar fi cuvenit să fiu informată, a spus. M-am simțit atît de jignită... Am gîndit niște lucruri groaznice despre el, și acum...

— Nu vă cunoșteam adresa, domnișoară...

— N-are importanță. Acum nimic nu mai are importanță.

Atunci *Tomás* și-a luat zborul și s-a întors pe stinghia lui ca să contemple mai bine tabloul acela de îndurerare și frumusețe. *Joaquim* a profitat de împrejurare ca să sară în poala Anei Sofia, care a zîmbit ca un curcubeu printre lacrimi și l-a mîngîiat tandru :

— Drăguțul nostru iepuraș, a spus.

— Îl cheamă *Joaquim*, am zis eu suflîndu-mi nasul.

— Scumpul meu *Joaquim*..., a spus Ana Sofia sărutîndu-l pe capul din care i se ițeau urechile trufașe. Va să zică, dumneavoastră sînteți unchiul lui Alexandre ?

— Da.

Și din nou mi-a venit sughițul acela mare de plîns ca un balon care mi-ar fi plesnit în gîtlej. Dar de astă dată mi-am reținut lacrimile. Cum era desigur ultima oară că o vedeam pe Ana Sofia, nu voiam să-mi voalez privirea...

— Puteți să-mi faceți o mare favoare ? a spus ea.

— Cu dragă inimă...

— Îmi dați mie iepurașul ?

— Cu multă plăcere. Am să vă dau totul : scrisorile, iepurele și, de asemenea, dacă vreți, papagalul.

— Da, vreau. Mulțumesc mult.

Am respirat ușurat și cu pieptul mult mai degajat. Știam că moartea va veni peste cîteva zile, și în felul acesta îmi rezolvam marea problemă : cui să-i las pe scumpii mei prieteni. Nu-mi mai rămînea decît motocicleta. I-o voi oferi portăresei, care era fată bătrînă și nu se temea de vecini.

Dar cînd Ana Sofia a plecat pentru totdeauna, luîndu-mi scrisorile și pe tovarășii mei și lăsîndu-mi numai, uitată pe divan, batista de linon cu care își ștersese ochii, m-am prăbușit pe pat și am plîns în hohote toată după-amiaza. Erau lacrimi care urcau din străfundurile mele, din rărunchi și din inimă, din profunzimile cele mai adînci ale timpului, ale lui eu-în-timp, ale timpului cînd nu existau pe pămînt decît dinozauri care se plimbau pe plajele scăldate de mări calde. Plîngînd, la asta mă gîndeam, la dinozaurii care se plimbau greoi pe o planetă fără oameni, în nesfîrșita singurătate a pămîntului. Și uneori mă sculam ca să mă duc să urinez, și urinam și plîngeam în același timp, fără rușine, fiindcă

dacă e permis să se rîdă, de ce să nu se poată și plînge ? În intervale, formulam idei metafizice ca, de exemplu, dacă există Dumnezeu și viață extraterestră ș.a.m.d. Și mă simțeam vinovat de tot : de războiul din Vietnam, de foamea copiilor și de ascensiunea burgheziei. Gîndurile mi se succedau în cascade, toate negre și foarte descurajante. Iar cînd mi-au secat lacrimile și din piept nu-mi mai ieșeau decît sughițuri uscate și fără substanță, am luat hotărîrea finală : să mă arunc în fața unui tren — sinuciderea aceea rezervată doar pentru caz de urgență.

M-am spălat pe față și mi-am pregătit masa cea din urmă. Am încălzit supa din oală, am fiert cele două ouă pe care le păstram în frigider. Am închis ferestrele, am tras storurile ca să fac întuneric și am pus masa, cu față de masă curată și lumînările de la Crăciun. Am mîncat cu poftă. Pe urmă am scris o scrisoare portăresei, ca să-i cer scuze pentru deranjul pe care-l produsesem vecinilor bătîndu-mi povestirea la mașină în toiul nopții și să-i las motocicleta moștenire. În lipsa cerii de sigilat, am pecetluit scrisoarea cu ceară topită din lumînări și am așezat-o pe masă, la loc vizibil. Mi-am pus casca peste perucă și am ieșit fără să-mi mai iau rămas-bun de la nimeni. Fără papagal, fără iepure și doar cu begonia, apartamentul devenise nespus de trist. M-am urcat pe motocicletă și am căutat un loc bun unde să mă întind pe calea ferată. Locul trebuia să fie pustiu și liniștit, și nu era prea ușor de găsit,

fiindcă îmi rămînea puțină benzină în rezervor. Între Caxias și Paço de Arcos mi s-a părut că am aflat locul ideal. Am ascuns motocicleta între niște arbuști și m-am culcat pe șină, după o curbă cu vizibilitate rezonabilă. Tot ce aveam de făcut era să nu gîndesc prea mult ca să nu trezesc creierul. Nu mă simțeam deloc inconfortabil : păstrasem casca pe cap și ea îmi proteja ceafa de răceala șinei. Nu resimțeam teamă, nici nimic altceva. Eram foarte departe de banalități și mă resemnasem pînă la urmă cu ceea ce fusese viața mea. Citisem cîteva cărți interesante, ascultasem muzică bună și nu făcusem dragoste prea prost, la vremea mea. Aveam un copil și fusesem cît pe ce să scriu o carte... Gîndul la carte mi-a produs amărăciune, fiindcă nu-mi place să las lucrurile neisprăvite. Mi-am amintit însă de André Chénier, care nici el nu-și putuse încheia opera, și m-am mai împăcat cu ideea. În fond, din povestea cu Ana Sofia n-ar fi putut niciodată să iasă o operă literară bună, fiindcă avea un sfîrșit foarte trist. Atunci mi-a venit o idee pe care am regretat că nu o puteam nota în caiet : viața este atît de burlescă, poveștile oamenilor atît de banale sau atît de tragice ! Nici viața și nici oamenii nu pot servi drept modele literaturii, iar francezii și discipolii lor au dreptate cînd scriu despre nimic, și cu atîta talent.

Mai mult decît orice altceva mă întrista însă gîndul că o las pe Ana Sofia singură în Lisabona, expusă atîtor pericole și tentații ale hi-

drei orașului. La asta mă gîndeam, fraților, la Ana Sofia și la hidră, cînd am auzit șuieratul trenului care părăsise stația Caxias și imediat i-am și văzut matahala îngrozitoare apropiindu-se repede, oarbă, surdă și neînduplecată. Atunci a pus stăpînire pe mine panica, m-am sculat și am rupt-o la fugă. Am sărit șanțul care mă despărțea de drum, am alergat în lungul șoselei. Și mă vedeam din spate cu ochii de la ceafă : picioarele mele lungi tropăind cu labele greoaie, umbra enormă, subțire și grotescă a unui om hăituit de chipul oribil al morții, dar fugind, rezistînd cu încăpățînare atacului tuturor pieselor de șah conjugate împotriva bietului meu rege fără ieșire. Măreața Doamnă alerga în urma mea hohotind de rîs. Dar ca să cîștige partida va trebui să mai asude puțin.

XXV

AM VÎNDUT MOTOCICLETA și mi-am asigurat existența pentru cele două, trei luni cît mai aveam de trăit viața mea naturală. La un antreprenor de pompe funebre din vecini mi-am comandat o înmormîntare modestă, dar demnă, și m-am dedicat apoi cu inimă și suflet operei mele. Am schematizat minuțios lucrarea, astfel încît procesul evolutiv al lîncezirii mele să-și atingă punctul culminant către finalul povestirii. În caz de eșec, exista frigiderul ! Spațios, dreptunghiular, alb ca propria mea inocență..., ideea frigiderului drept rezolvare a sinuciderii mele mi-a venit într-o seară ca oul lui Columb. Cum de nu mă gîndisem pînă atunci ? Să-l pun la maximum, să mă închid înăuntru, ghemuit și cu genunchii la gură, și să las frigul să-mi coaguleze sîngele... Moarte albă, fără mirosuri nici țipete. Și cine știe dacă inima, din nou congelată, nu-mi va readuce tinerețea ?

Asigurat de împlinirea promisiunii făcute antreprenorului de pompe funebre și disperării mele, lucram. Asta era viața. Mă făleam cu punctualitatea cu care-mi executam misiunea : la fiecare pas al morții răspundeam cu încă un capitol din roman. Descoperirea faptului că aveam simț organizatoric mă umplea de o suavă bucurie.

Astfel îmi întrețineam perseverența, hrănind-o cu multă precauție ca să nu pierd stimulentul. Cream un univers în comparație cu care cel de afară făcea figură tare proastă. Eram, în fond, scriitor, artist. Toată strada Gama Barros mă va plînge într-o zi.

Dar nimic din toate acestea nu mă determinau s-o uit pe Ana Sofia. Ascuns după perdelele de la fereastră, încercam s-o văd, să-i zăresc cel puțin umbra sau ce mai plutea încă din ea acolo, cînd o știam plecată. Era o aură de frumusețe și de dor nesfîrșit. Iar pe tavane și pereți, pe masa unde-mi mîncam supa și-mi scriam cartea, în pijamaua rece a nopții și în prima lumină a aurorei era înscris numele ei. Ana Sofia ! Tot micul meu univers se umpluse de chipul ei. În momentele de oboseală și des-

curajare, mă întindeam pe pat, închideam ochii spre a putea contempla luminile strălucitoare ale propriilor mele tenebre — și pe dată haloul de pe fața ei mi se proiecta sub pleoape.

Zilele s-au încălzit ușor, au sosit rîndunelele. Presăram firimituri pe pervazul ferestrelor. Într-o după-amiază, o pereche a început să-și dureze cuibul pe una din cornișele mele. A fost rămasul-bun al iernii și vestirea primăverii. Oamenii mă priveau cu ranchiună și cu dispreț, fiindcă nu există nimic mai jignitor decît pielea zbîrcită, buzele palide, culoarea pămîntie, coloana răsucită și încovoiată a bătrînilor ; Ana Sofia abandonase doliul pe care, un timp, l-a purtat în priviri. Dar acum două păsări își aleseseră casa mea drept locuință. M-am uitat într-o zi în sus, urmărindu-le siluetele svelte, negre și strălucitoare. În ochii mei s-a revărsat brusc frumusețea unui cer care-mi aparținea de drept. Nimic din ce s-a spus vreodată bun despre Om nu era neadevărat, fraților. Totul era sigur, și în univers domnea dreptatea. Sosise așadar momentul să pun punct final cărții și să plec.

Și în ziua cînd, de după perdele, am zărit un tînăr cu expresia trufașă și nesănătoasă, specifică vîrstei de douăzeci de ani, în care l-am recunoscut pe Baltasar, și am văzut-o pe Ana Sofia ieșind fuga din casă, traversînd strada îngustă ca să-l sărute pe băiat și să-i accepte buchetul de orhidee, și au plecat apoi amîndoi la braț, avînd pecetluită pe spate și ceafă, la brîu și în mers, afirmația stridentă a celor

care-și fixaseră o întîlnire certă și definitivă — în ziua aceea am decis să cedez partida cu Măreața Doamnă.

M-am așezat la masă și am meditat asupra ultimului paragraf, sau poate a celui dintîi. Apoi m-am dus să iau batista Anei Sofia, am deschis fereastra și am făcut semn cu ea îndelung, luîndu-mi rămas-bun pe veci de la oameni și de la păsări.

Antreprenorul de pompe funebre să-și îndeplinească obligațiile în ziua cuvenită.

S. João de Estoril și Lisabona
Toamna 1979/Vara 1980

ÎNTRE DORIAN GRAY
ȘI FĂT-FRUMOS

DORIAN GRAY și-a redobîndit vîrsta biologică și s-a cufundat într-o moarte hidoasă cînd, după o existență destrăbălată ale cărei urme, cruțîndu-l pînă atunci, se întipăriseră doar pe portretul său, s-a hotărît să distrugă această mărturie a decăderii sale. Făt-Frumos a îmbătrînit brusc și s-a destrămat în neant fiindcă dorul și eternul uman l-au împiedicat să se mențină „nemuritor și rece" în lumea ideală a tinereții veșnice, mînîndu-l să se întoarcă pe tărîmurile natale.

Între eroul lui Oscar Wilde și cel al basmului românesc se situează personajul principal din romanul *Cronos*, predestinat la o poziție medie prin însuși numele său, Alexandre Médio, zis și Alexandre Așa-și-Așa, care nici măcar cel Mare nu poate fi numit, după cum îl ia în derîdere prietenul său, Álvaro.

Avînd un punct de plecare comun și același sfîrșit dramatic (pe Dorian Gray nu-l mai recunosc servitorii, pe Alexandre nu-l mai recunoaște nici chiar iubita, Făt-Frumos nu mai regăsește nimic din ce a lăsat în împărăția părinților săi și nimeni nu-și mai amintește de el), cele trei personaje nu pot fi totuși

legate decît printr-o asemuire pur exterioară. Alexandre, cvadragenar lisabonez, vag literat, care își păstrează înfățișarea de la 20 de ani, datorează această performanță faptului că inima i se congelase cînd se îndrăgostise de cea care avea să-i devină soție. Ea nu s-a decongelat cînd soția lui l-a înșelat și apoi l-a părăsit, împrejurări care l-au cufundat în deprimare, și nici cînd a întîlnit a doua și marea lui iubire. Cînd această ultimă idilă, de o nespusă puritate și gingășie, își atinge apogeul, aducîndu-l pe erou, pudicul ratat — atît pe plan sentimental, cît și ca poziție socială și profesională — de pînă atunci, într-o situație cvasi-apoteotică pentru care aproape că nici nu luptase, ci care doar i se hărăzise ca o nesperată compensație a destinului pentru dezamăgirile, suferințele și umilințele îndurate, Alexandre se prăbușește brusc, mai mult decît în vîrsta reală, într-o tragică bătrînețe, „dezghețul" neașteptat venind să marcheze imposibilitatea dragostei și a fericirii pe acest pămînt.

Roman așadar al dragostei imposibile, al timpului care cînd macină mărunt, cînd înfulecă viața și, în ciuda aparențelor, niciodată nu stă pe loc, *Cronos* este însă și, discret, dar ferm, ancorat în Portugalia prezentului (nu pot trece neobservate aluziile la garoafele revoluției din 25 aprilie 1974). Bunăoară, într-o succintă și revelatoare diatribă, Álvaro face o înverșunată critică societății în care trăiește : „...De ce angoasa asta permanentă, disperarea asta mută, indispoziția asta zilnică ? Să fie din cauza țării ? Din cauza noastră ?" Patosul acestei tirade a prietenului este imediat estompat de replica lui Alexandre

care îi răspunde „dînd dovadă de multă răbdare" și numai „ca să nu-l creadă surdo-mut" :... Sînt lucruri care nu se pot explica. /.../Mă interesează mult problemele lumii contemporane și nu pierd o dată buletinul de știri la radioul meu cu baterii".

Este o mostră a permanentului autocontrol al autorului asupra emoției prin ironie, care nu știrbește însă nimic din emoția însăși.

În pofida unei scriituri care, la prima vedere, pare simplă, nervoasă, uneori chiar „expediată", frizînd jurnalismul, ca și a economiei de mijloace (personaje puține, replici doar esențiale, detalii numai semnificative, izbitoare racursiuri), *Cronos*, prin încărcătura sa subtil dozată de tandrețe și (auto) ironie, de speranță și iluzii spulberate, de seninătate ingenuă și tragism, de joc al vieții și al morții într-o sarabandă a fantasticului cu realul, dezvăluie o stăpînire desăvîrșită a emoției și deci a meșteșugului, stăpînire cu atît mai dramatică, însă, cu cît este doar implicită. Strivindu-și rîsul-plînsul între gene, pe buze și pe inimă narează autorul (povestitorul ? eroul-romancier ? personajele se suprapun, ceea ce constituie încă un farmec al cărții) scene de neuitat, precum cele două întîlniri — puse în paralelă — dintre Alexandre și fosta lui soție ; petrecerea de aniversare a prietenului său, Álvaro ; cele două sinucideri ratate, ca urmare a depresiunii, prima, a disperării, cea de-a doua ; partida de vînătoare, în care potențiala victimă — iepurașul — este salvată datorită întîmplării, dar și duioșiei și bunătății lui Alexandre. (Ne amintim că și Dorian Gray încearcă să salveze un iepure în timpul unei vînători, dar la el gestul pare forțat și contradictoriu.) „Ceea ce fascinează aici, spune Fernando Dacosta într-o cronică pe marginea cărții, este disperarea albă, ironică. Disperarea fără disperare, vid fără dramă, singurătate fără lamentare, durere fără lacrimi, moarte fără doliu..." Performanță ce relevă profesionalismul fără fisură și extraordinara capacitate de invenție și fabulație a lui Américo Guerreiro de Sousa.

Suprapunere între autor și eroul-romancier există și în *Compoziție la viitor*. În această adevărată bijuterie prin factură, compoziție și stil, tehnica romanului în roman, mai sofisticată acum, permite și lovitura de teatru finală (sau sfîrșitul deschis ? în orice caz polivalent, oferit spre soluționare cititorului). Tonul este mai grav, (auto) ironia a dispărut aproape complet, tensiunea dramatică urcă, într-o perfectă gradație, pe măsură ce eroul înaintează în noapte și în suferința provocată de o așteptare zadarnică. În contrast cu veselia și gălăgia orașului în sărbătoare, neliniștea bărbatului în apartamentul pustiu și devenit străin în care își așteaptă soția, inexplicabil (și poate iremediabil) absentă, se densifică, deoarece autoanaliza, spulberîndu-i rînd pe rînd toate certitudinile, îi dezvăluie propriile fisuri pînă atunci neconștientizate (egoismul, indiferența, suficiența, intoleranța) și îi redescoperă dragostea renăscută din cenușa nopții, a absenței și a dorului.

Américo Guerreiro de Sousa folosește aici o tehnică de scriitură complexă, în care cele mai mici amănunte devin semnificative și se întrepătrund într-o rețea de conexiuni încărcate de simboluri. Suprapu-

nerea planurilor temporale (în care, în mod foarte original, predomină viitorul), a imaginarului cu realul, utilizarea sporadică a unor mijloace împrumutate cinematografiei, fac și din *Compoziție la viitor* o operă de o fascinantă noutate.

Față de aceste două reușite ale prozei portugheze contemporane, care aduc un suflu nou și neașteptat fără să se îndepărteze totuși prea mult de tehnica narativă cu care s-a deprins cititorul, acesta este îndreptățit să-și pună întrebări în legătură cu autorul lor. Cine este așadar Américo Guerreiro de Sousa ?

*

* *

Deși numele lui s-a dezvăluit publicului și criticii — ca o adevărată revelație — abia cu puțini ani în urmă, prin romanele sale care s-au succedat la intervale de metronom (1980 — *Compoziție la viitor*, 1981 — *Cronos*, 1983 — *Unde cade umbra*, 1984 — *Regele focurilor)*, el și-a dobîndit și, cu siguranță, își va menține un loc stabil în literatura lusitană a sfîrșitului nostru de secol.

Născut la Matosinhos, în apropierea orașului Porto, în 1942, licențiat în filologie germanică al Universității din Lisabona cu o teză asupra poetului american Vachel Lindsay, lector de portugheză la universitățile engleze din Sheffield (1974—1976) și Cambridge (1976—1979), el este actualmente profesor de învățămînt secundar, pregătind un doctorat la Oxford. Astfel, pe lîngă opera sa de romancier deja constituită și recunoscută [1]. Américo Guerreiro de Sousa desfășoară nu numai o activitate didactică, ci și una de cercetare literară, realizînd aprofundate studii comparatiste. A publicat în 1978, la Londra, în colaborare, o *Antologie de proză portugheză și braziliană modernă*, în 1983 i-a apărut eseul *Familia Maia și Anglia* [2], iar în 1984, studiul *Shakespeare în opera lui Eça de Queirós*.

Lecția lui Eça de Queirós, creatorul romanului portughez modern [3], a cărui umbră gigantică, la peste opt decenii de la moarte, încă mai fascinează literatura și pe literații lustiani, este însușită și aplicată creator și original de Américo Guerreiro de Sousa. De la Eça a moștenit el cizelarea stilului pînă la perfecta purificare și decantare a oricărui reziduu îngreunător, astfel încît rezultatul final să pară simplu, limpede și „nelucrat", de la el ironia aceasta specifică, nu rece, tăioasă, ci tandră și lirică, de la el, în fine, vocația fantasticului, acea „diafană mantie a fantaziei" aruncată peste „goliciunea viguroasă

---

1 *Cronos* a fost distins cu „Premiul pentru Manuscrise" al Asociației Portugheze a Scriitorilor, iar ultimul său roman, *Regele focurilor*, a primit premiul „Cercul Cititorilor" în 1984.

2 Propus pentru „Premiul pentru Eseuri" al Asociației Portugheze a Scriitorilor.

3 Căruia i-au apărut în românește romanele *Crima părintelui Amaro* (Editura Univers, 1968), *Relicva* (Editura Univers, 1972), *Familia Maia* (Editura Univers 1978), *Vărul Bazilio* (Editura Minerva, 1983) și *Orașul și Muntele* (Editura Univers, 1987).

a adevărului"[1]. După fermecătorul *Ce spune Molero* al lui Dinis Machado[2], după tulburătoarele romane ale lui José Cardoso Pires[3] și Ruben A.[4], proza portugheză contemporană ne răsfață din nou cu aceste două giuvaeruri ale unui scriitor despre care se va mai vorbi : Américo Guerreiro de Souso.

Micaela GHIȚESCU

---

1 Moto al romanului *Relicva* și epigraf de pe monumentul lui Eça de Queirós din Lisabona.

2 Apărut în românește în 1981 la Editura Univers.

3 *Oaspetele lui Iov* (1969) și *Delfinul* (1983) publicate la Editura Univers.

4 *Turnul familiei Barbela*, apărut în românește în 1984 la Editura Univers.

CUPRINS

Lector : DIANA ANCA RADU
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Coli de tipar : 9.
Bun de tipar la 10. V. 1988.

Tiparul executat sub cd. 5043/988 la
ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ
BACĂU
Str. Mioriței nr. 27